

קובץ גליונות

פרשת קדושים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש במשא המרכזי
במעמד כבוד התורה לפתיחת ישיבות וכוללים לבין הזמנים
בהשתתפות מרן הגרא"י קוק שליט"א ורבני העיר

חדש!

גליון חדש ממערכת "קובץ גליונות"
"מבית הבד"
ממרנן ראש לראשי הישיבות רבינו
הגרמ"ד פוברסקי שליט"א

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאורק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:50	8:06	8:43
בני ברק	7:06	8:09	8:40
קרית ספר	7:00	8:07	8:42
בית שמש	6:49	8:07	8:42
אופקים	6:59	8:08	8:41
חיפה	7:00	8:10	8:43

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

השמה במעונם

ברכת מזל טוב ל ידידינו החשוב
הר"ר **יצחק יהודה ויס** הי"ו נצגינו בנתניה
לרגל שמחת ארוסי בנו
הבה"ח **אברהם ישעיהו נ"י**

מבצע מיוחד לזמן קיץ

ניתן לשלם סך **100 שקלים** בלבד
(ניתן לחלק ל-5 תשלומים)

ותשלום זה נותן לך זכות **לקחת מדי שבוע**
קובץ אחד ממוקד ההפצה הקרוב אליך,

זכות זו ניתנת החל מפרשת קדושים ועד לחג
הסוכות הבעל"ט כולל

לעילוי נשמת

סבינו רבי **מרדכי ב"ר אליעזר שישא הלוי ז"ל**

נלב"ע ה' אייר תשכ"ב

ובנותיו:

מרת **אסתר ע"ה שוורץ** - נלב"ע כ"ד מר חשוון תשפ"ד

מרת **שרה ע"ה באואר** - נלב"ע כ"ח ניסן תשע"ו

מרת **מילכה ע"ה צלמון** - נלב"ע כ"ג מנחם אב תשפ"ג
תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

מודעה

התחלנו בחג הפסח לספור ספירת העומר ומיד נזכרים אנחנו
באסון מירון הגדול שארע בל"ג בעומר בה קיפחו את חייהם
ילדים, נערים וקנים בטרדיה לא אנושית.

הגליון "כף זכות" יצא לאור מיד לאחר האסון
ומוקדש מדי שבוע לעילוי נשמתם.

ב"ה בחודשים האחרונים הגליון עבר רענון ומאז החלו להגיע
מדי שבוע המון תגובות ורבים כותבים לנו שזה הנושא
ששומרים לדון בו בשולחן שבת עם בני המשפחה, וכן מחנכים
ומחנכות כותבים לנו שיש אצלם שיעור קצר מדי שבוע ובו
דנים עם התלמידים/תלמידות בענין הסיפור המובא בגליון

בכדי שנוכל להגדיל את התפוצה של הגליון ניתנת הזדמנות
בימים אלו של ספירת העומר ולקראת יום היארצייט של
ההרוגים להקדיש ע"ג גליון זה במיוחד, וא"ה נוכל להדפיסו
בנפרד ולהפיצו לרבים בתפוצה נרחבת

להקדשות ע"ג גליון זה: 053-3145900

בברכה מרובה

מערכת "קובץ גליונות"

בקשה נוספת:

היות ולא הצלחנו להגיע לרבים ממשפחות האסון כדי לבשרם
על הזכות שאנחנו עושים לע"נ יקיריהם. אם הנכם מכירים
את בני המשפחות שנמח שתעבידו להם מייל זה עם הגליון
המצורף בכדי לשמחם במעט

הודעה לזוכים:

הפרסים נשלחו לכל הזוכים עד חג הפסח
אם זכיתם ולא קבלתם עדכנו בהקדם.

לע"נ הרב ר' **מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל**

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן **קופות נוספות**.

חיפוש, ולכתוב **קובץ גליונות**.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: **יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.**

דוגמא

טור בית יוסף

שיח מרן

ביאורים ועיונים
בדברי מרן הבית יוסף

אורח חיים
קסו - רא

שלחן ערוך השלם
מאמר מרדכי | משנה ברורה

בית יוסף
ספרא

אורו של הבית יוסף מופץ בצורה שלא היתה מעולם:
מכון 'בית יוסף ספרא' בראשותו של הגאב"ד הגאון הרב שלמה חנניה שליט"א
מציג את המפעל המקיף והגדול בהיסטוריה של ביאורים ועיונים בדברי מרן הבית יוסף

לאסוקי לומד'ס אליבא דהלכתא

| מרדכי שיינר |

אשר ברגע אחד 'נזרק' כפשוטו ממש מהיכלי הישיבות החמימות, מסגנון הלימוד הישיבתי המוכר והחמים, אל היכלי הכוללים הגועשים ורועשים בלימוד ההלכה והם אינם יודעים איך להתאקלם כראוי, זה הפך להיות הסוד הגלוי. אלפי בחורים אינם מוצאים את ידיהם ואת רגליהם, לא בהבנה ולא בהכרת המערכת המסודרת של כיצד ניגשים אל לימוד ההלכה, היכן מתחילים והיכן לשים דגש!

אבל ב"ה! בס"ד מרובה בדיוק לתוך הוואקום הזה נכנסנו ביתר שאת וביתר עוז כדי לבצע את מלאכת הקודש.

כדי להבין לעומק את מהות המפעל אשר נטל על שכמו הגאון שליט"א, נכנסנו לעובי הקורה והגשנו בפניו את שאלות הציבור והרי הם לפניכם כפי אשר קיבלנום מפי הרב.

מנחם שלמה נכנס בצעדים מהוססים אל היכל הכולל. ההיכל מלא מפה לפה, קול שאון לימוד התורה נשמע ברמה. החברותא מקבל את פניו בחיוך חם, שיחה קצרה מתפתחת ביניהם, שיחת קבלה חמה, החברותא מברר היכן הוא למד, מתעניין על בחירתו לגשת ללימודי הלכה ויחד הם צוללים לעומק הסוגיא.

שבוע חולף לו ביעף, חודש, חודשיים. אך במקום לפרוח הופך מנחם שלמה ל'שבר כלי'. מנחם שלמה שהיה ה'שפיץ' בישיבה, שבכל חבורה, בכל דיון תורני הוא היה ה'מבריק' שבחבורה, וכעת? ההיפך הגמור. ההבנה ממנו והלאה. מכריו הקרובים והרחוקים אשר הכירו את הסגנון החזק לא הבינו מה קרה לו.

אבל אני יודע מה קרה לו! אומר לנו הגאב"ד רבי שלמה חנניה שליט"א בשיחה אשר קיימנו איתו לרגל צאת הכרך הראשון במפעל האדיר והנדיר.

מה שקרה לו קורה לאלפי בחורים מישיבות גדולות

ראשית לכל מה גרם לכם להכנס למפעל הענק הזה, אשר דורש יגיעה וטורח, דמים מרובים תרתי משמע?

לעומק, כדי לדמות מילתא למילתא, על הלומד לזקק את הבנתו בכל מהלך הסוגיא מרישא ועד גמירא, והפסיקה מתוך ספרי הקיצורים והמסקנות, יצא שכרה בהפסדה.

תורת הבנת העיון כפי שקניתי אצל רבותי בבית מדרשנו הינה לשאול על עיקרי הדינים על מנת להבין מהו לב הענין ועיקר הסוגיא, ולהגיע ע"ז להבנות ומערכות חדשות, ואח"כ לדייק אמיתותם גם מדברי הראשונים.

ובדיוק זהו מטרת המפעל האדיר שלקחתי על כתפי.

זכיתי ב"ה לצקת מים על ידי הגאונים הגדולים הגר"ח שמולביץ והגר"נ פרצוביץ זצ"ל, וכן אצל מורי ורבי דודי הגר"צ אבא שאול זצ"ל, את דרך הלימוד וההעמקה ואת דקות ההבנה קיבלתי בבית מדרשם.

ישנו אי דיוק בהבנת סדר לימודם, בעוד חלק גדול מהלומדים חושבים שאין קשר בין פלפול ועיון ללימוד ההלכה, והמרחק ביניהם הוא כרחוק מזרח ממערב, כיוון שלימוד ההלכה הוא 'פסק' וניתן כביכול ללמוד את זה מתוך ספרי קיצורים המפורסמים כתבל, אך טעות היא בידם. כדי להבין הלכה ולדעת

המטרה הראשונה היא להביא את ציבור הלומדים להבנת עומק עיונו ע"י העמקה בדרך שיחתו של מרן הב"י.

ולצידו המטרה השניה להרגיל את ציבור הלומדים שהיו רגילים ללמוד בישיבה בעיון רב וחשקה נפשם באופן הלימוד הזה אך שהלימוד יקבל משנה תוקף לא רק בתורת הפלפול אלא שיהפוך להיות אליבא דהלכתא, להתבונן ביסוד הדינים ובהבנתם באותה הדרך ובאותם כלים שקנו ועמלו בהם בישיבות הקדושות.

מה בעצם חידשתם? הרי ספר
הבית יוסף רובו מבוסס על דברי
הראשונים, מצטט את דברי רש"י,
הרמב"ם ושאר פוסקים ובחלק
מהפעמים מוסיף ממש מילים קצרות
לקישור הדברים?

השאלה הזאת היא גוף הענין שבעבורו יצאנו
לדרך, הספר בית יוסף הוא לא אוסף של ציטוטים. מי
שחושב כך לא דרך על מפתן הבנת מטרתו של הבית
יוסף, ובדיוק משום כך קראנו למפעל 'שיח מרן'.
מפני שגם 'דרך שיחתו' של מרן הב"י צריכה לימוד!
הרבה למדנו רק מהתבוננות באופן שסידר בחיבורו
את דברי הראשונים. בהעמקה בדבריו שמים לב
שכאשר פעמים והקדים את דברי אחרוני הראשונים
לפני דברי הראשונים הקדמונים כל זאת בכוונה
גמורה ולא כבדרך אגב, כי כל דבריו מדודים. כאשר
הוא מוסיף הערה ולפעמים זו יכולה להיות הערה של
כמה מילים, ויש לה משמעות עצומה בהבנת הסוגיא,
כשמתוך כך מתחדשים דברים רבים להלכה.

אסכם זאת במילים קצרות, למפעל הזה יש שני
מטרות מרכזיות, שאחת צועדת יד ביד עם השניה.

המטרה הראשונה היא להביא את ציבור הלומדים
להבנת עומק עיונו ע"י העמקה בדרך שיחתו של מרן
הב"י.

דוגמה מאוד מרכזית מהחידוש
שנמצא בספר הוא "בדרך
הבנת שיחתו של הב"י,
כשמביא מדברי הראשונים
ומוסיף או משמיט אפילו מילה
א' שכוונתו להבנה חדשה
בסוגיא. ועיין בסי' קע"ח
ביאורים ט"ו וט"ז".

ישנם כיום ספרי פסק רבים, ספרי קיצורים אשר עיינו ועסקו שנים רבות בנושאים רבים ומגוונים והוציאו את ספריהם, מה הייחודיות של המפעל הזה?

מכיר את פרטי הסוגיא לעומק, וכאשר הוא מתחיל להתעמק בלימוד יסודות הסוגיא על פי הבית יוסף, הרי הוא מגלה שהבנתו היתה מוטעית, שכן מילה אחת לפעמים משנה את התמונה כולה. הרי לך שלא רק שאי אפשר לפסוק כשלא מכירים את הסוגיא, אלא שגם לפעמים זה יכול להגיע לרמה של 'טעה בדבר משנה'.

ברור הדבר כי כאשר עולה נידון ושאלה ספציפית, אתה יכול לפתוח את ספרי השו"ת הרבים, את ספרי הקיצור, לבדוק ולעיין ולראות מה הם פסקו, אבל אם דרך הלימוד הינה בצורה כזו, הרי שאכן תדע מה פוסק פלוני פסק, ומה 'פוסק אלמוני פסק',

אך אליה וקוץ בה, שהרי לעולם לא תדע 'מדוע' הוא פסק ככה, וחמור מזה, פעמים שהמעין אינו

מעיון בכרך אני מגלה שישנם ספרים נוספים שצורפו למהדורה, האם יש לזה סיבה מיוחדת?

ג. כדי להקל על הלומדים עימדנו את השור בעימוד מאיר עינים כשדברי הב"ח הובאו תחת דברי השור ולא במקביל להב"י, כראוי לספר שבעיקרו עוסק בהבנת דברי הבית יוסף.

כשחשיבות מיוחדת ראינו לעימוד מאיר עינים לאור דבריו הידועים של הגרעק"א זללה"ה שצריך שיהיה הספר מאיר עינים ונוח לעיון.

וב"ה שהמהדורה היתה לנגד עיניו של רשכבה"ג הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל אשר שיבח את העוסקים במלאכת הקודש ונתן את הסכמתו לעמד את השור בצורה הזו.

וב"ה שהמהדורה היתה לנגד עיניו של רשכבה"ג הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל אשר שיבח את העוסקים במלאכת הקודש ונתן את הסכמתו לעמד את השור בצורה הזו.

כשיצאנו לדרך עם הפרויקט הזה, יצאנו מתוך נקודת הנחה שאנחנו צריכים לעסוק תחילה בנושאים בהם עוסקים אברכי הכוללים, בעז"ה כאשר נסיים את החלק הנלמד בדרך קבע בהיכלי הכוללים נוכל לעבור לשאר חלקי התורה, ועל כן ראינו צורך שכאשר אברך ניגש ללימוד ענין מסוים יהא הדבר כשולחן ערוך לפניו, מראשוני הראשונים המובאים בבית יוסף, ועד ה'משנה ברורה' אשר פסקו התקבלו ברוב חדוותא בתפוצות ישראל.

על כן ראינו לנכון לסדר את הספר בצורה הבאה:

א. הדפסנו את דברי השור ודברי הבית יוסף באותיות מאירות עיניים כראוי וכיאות.

ב. עימוד מפואר, ניקוד על ידי מנקדים מומחים, פתיחת ר"ת, הוספת מקורות בדברי השור ודברי הבית יוסף להקלת העיון והדקדוק בדברי מרן הקדושים.

ד. ספר המפתח - ציון

גדולי האחרונים אשר נשאו ונתנו בדברי הב"י ובהם המג"א, הט"ז, הגר"א, הרעק"א, פרמ"ג, מחצית השקל, מאמר מרדכי, לבוש, אליה רבא, מור וקציעה, כנסת הגדולה, החיד"א, נהר שלום, מגן גיבורים, משנה ברורה, נחלת צבי.

ה. הדפסת ספר "מאמר מרדכי" לרבינו מרדכי כרמי זלה"ה בעימוד חדש ובאותיות מאירות עיניים, ספר זה הוא ספר יסוד לכל הלומד את דברי מרן הבית יוסף ולכן ראינו צורך מיוחד להדפיסו מחדש, ובעיקר משום שאופן הלימוד בחיבורנו "שיח מרן" קרוב לדרך לימודו העמוק והמחודש. המהדורה כאן נדפסה באדיבותו של הרב יהודה חטאב שליט"א.

ו. הדפסת חשו"ע השלם במהדורה המפוארת ו. הדפסת חשו"ע השלם במהדורה המפוארת

מה הכרך הבא שעומד לצאת לאור?

וכאן המקום להוקיר את הנדיב אוהב התורה ולומדיה האדון אלברטו (אברהם) ספרא הי"ו ולהודות לו על אשר נרתם בכל כוחו ומאודו להקים את המפעל האדיר הזה של מכון "בית יוסף ספרא" ע"ש אביו הנדיב המפורסם האדון יוסף ספרא ז"ל הקב"ה ישלם שכרו ויברך אותו ואת משפחתו בברכות טוב ברוחניות ובגשמיות. כמו"כ אנו חייבים שלמי תודה לחרב רבי מיכאל כהן שליט"א שעומד תדיר לימיננו תהי משכורתו שלמה מעם ה'.

ב"ה זכינו והכרך הראשון ראה אור לאחר השקעה מרובה וגיעה עצומה, זו לא היתה מלאכה קלה, ובפרט שהכרך הראשון הוא הכרך שמתווה את הדרך והסגנון לכל הכרכים הבאים אחריו, על כן כולנו תקווה שהכרך שיצא כעת על הלכות סעודה וברכהמ"ז, יתקבל באהבה בחצרות בית ה', ובעז"ה נוכל לברך על המוגמר בהוצאת כרכים נוספים והשלמת והקפת כל ברכת הפירות, ונוכל להמשיך להלכות שבת, יורה דעה בהלכות איסור והיתר ולמעלה בקודש.

♦ גדולי ישראל בשבח המפעל המיוחד ♦

**"זה חידוש בעולם
ההלכה אשר מביא
להבנת הבסוגיא
לעומקה"**

הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א

**"זהו ספר נצרך מאוד
בהבנת דברי הבית
יוסף, חיבור שנערך
ונכתב ע"י אדם גדול"**

הגאון הגדול רבי משה צדקה שליט"א

**מרן עיין בספר ונתן
הסכמתו למפעל
האדיר ובירך ברכת
"ברכה והצלחה"**

מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

קעח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן.

[א] שנה מקומו ואמר קח חזר למקומו הראשון אם צריך לחזור ולברך [ב] אבל במורחה של תאנה וקא לאכל במענה צריך לחזור ולברך: [א] הנה אוכל וקראי חבדו לדבר עמו וצא לו לפתח וסור אם צריך לחזור ולברך: [ב] אם מקור לשנות מקומו כשהיה שם זקן או חולה: אי בעינן דנקא הניס זקן או חולה או אפלו ילד וקראי: [ד] מי ששנה מקומו ויש לו מאותו סמין לאכל במקום השני וכן הולכי דברים האוכלים דרך חלוקין: [ז] לשון בתוך הסעודה לא קני הפסק:

א (א) ב (א) בני חבורה שהיו מסבין ויצאו ממסבתן וכו'.

הפסק ערבי פסחים (פסחים קא): אסיקנא דשני מקום צריך לברך, ותיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא ותיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא הא דאמרת שני מקום צריך לברך לא שנו

אלא מבית לבית אבל במקום למקום לא אמר ליה רב אידי בר אבין הכי תניא במתניתא דבר הינך כנותף ותו ותיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה הא דאמרת שני מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקום אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום אין צריך לברך מאי טעמא לקיבעא קמא הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך מיתבי בני חבורה שהיו מסבין לשותות ועקרו רגליהם לצאת לקראת חתן או לקראת פלה כשהם יוצאים אין טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים אין טעונים ברכה לכתחלה במה דברים אמורים שהניחו שם זקן או חולה אבל אם לא הניחו שם זקן או חולה כשהם יוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים ברכה לכתחלה מדקתני

בית יוסף

סימן קעח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן.

[א] שני מקום איתא מצריך ברכה: [ח] מה הם דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום: [ז] העומד מאמצע הסעודה להתפלל אם צריך ליטול ידיו ולברך המוציא:

א [א] (א) בני חבורה שהיו מסבין ויצאו ממסבתן לבית הכנסת או לבית המדרש, אם הסבו על דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן מיד כששנו מקומן

צקרו מכלל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום צסיקנו וטעמא דהניחו שם זקן או חולה הא לאו הכי כשהם יוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים טעונים ברכה לכתחלה קשיא לרב חסדא אמר רב נחמן [בר יצחק] מאן תנא עקירות רבי יהודה היא דתניא חברים שהיו מסבין ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש כשהם יוצאים אין טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים אין טעונים ברכה לכתחלה אמר רבי יהודה כמה דברים אמורים בזמן שהניחו שם מקצת חברים אבל לא הניחו שם מקצת חברים כשהם יוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים טעונים ברכה לכתחלה, כלומר ורב חסדא אמר כרבנן. ופרש רש"י

דדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקום, כיון דעמד ונהלף למקום אחר עמידתו היא גמר סעודתו ונהפ סעודה אחריתא היא וצריך לברך בתחלה, אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום, הואיל ולא ברח אחריהם ועמד לילך למקום אחר לסעד על [דעת] קביעות הראשון הלא לברך ברכה אחת על שתיקה ולפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך. והרא"ש (סי' ו) כתבא לקיבעיה קמא הדר כלומר כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאלו צדין הוא במקומו וגומר סעודתו כאן ומכאן כאן ברכת המזון: וכתב הר"ן (כ' ד"ה אבל מפנה) דשני מקום דאמרינן צריך לברך הנינו בין שהלך למקום אחר ולא חזר למקומו בין שהלך וסור וסור למקומו שני מקום מיקרי וצריך לברך, ומוכח לה (כ' ד"ה ושעמא) מדקתני אבל [לא]

בית חדש

חולה אף לרב ששת אין צריך לברך דכיון דהניחו שם אדם לא נעקר קביעותם הראשון. ומייתי בגמרא ברייתא דהוי מסובין לשתות ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן וכו' דהוי סייעתא לרב ששת ותיובתא לרב חסדא ורב נחמן בר יצחק משני דהיה רבי יהודה היא ומייתי ברייתא אחריתא דהוי מסובין ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה וסבירא להו דבדברים שטעונים ברכה לאחריהם במקומן אפילו לא הניחו שם] אדם אין צריך לברך וברב חסדא ומייתי בגמרא עוד ברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא ולפי שרבינו כתב

פרישה

קעח [א] בני חבורה וכו'. יסוד אלו הדינים הוא בפרק ערבי פסחים דף ק"א ותיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא הא דאמרת שני מקום צריך לברך לא שנו אלא מבית לבית אבל במקום למקום לא ומשמיה דנפשיה אמר רב חסדא הא דאמרת שני מקום צריך לברך לא אמרן אלא בדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומן אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן אין צריך לברך מאי טעמא לקיבעא קמא הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך מיתבי בני חבורה שהיו מסובים לשתות ועקרו רגליהם לצאת לקראת חתן או לקראת כלה כשהם יוצאים אין טעונים ברכה למפרע וכשהם חוזרים אין טעונים ברכה לכתחלה במה דברים אמורים

פרישה

קעח (א) בני חבורה שהיו מסובים ויצאו ממסבתן לבית הכנסת או לבית המדרש וכו'. כבר כתבתי בדרישה לשון הגמרא ורבינו [העתיק] לשון הברייתא השניה ולא לשון הברייתא הראשונה משום שרבינו פסק כרב חסדא ורב חסדא בברייתא זו כרבנן דפליגי ארבי יהודה וסידר על לשון אותה ברייתא דין דברים שאינם טעונים ברכה במקומן אף על גב שאינו נזכר בברייתא וגם כתב אם רוצים לאכול שם ואין דרך העולם לילך לאכול בבית הכנסת או בבית המדרש מכל מקום סירכא לישנא דברייתא בתרא נקט וסידר עליו הדין אליבא דהלכתא לסברת הרא"ש: ומה שכתב לאכול שם לא דוקא אלא הוא הדין אפילו אם לא אכל שם וחזר למקומו לאכול צריך

שיח מרן

השני דאכילה חשובה היא ואינה נפסקת, או שהדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום גורם להחשיב אותו כקבוע ב'מקום' הראשון וממילא יציאתו אינה חשובה הפסק ולעולם נחשב כאילו הוא במקומו הראשון, דרש"י סיל שוקביעות היא ב'אכילה' ואכילתו במקום השני הוא המשך אכילתו הראשונה וכמו שמדויק בלשונו 'ועל דעת קביעות הראשון הלק' [ונדבריו מפורשים יותר במרדכי שכתב 'שהרי גומר סעודתו הוא ולא הוי כסעודה אחרת'] והנינו שהאכילה בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום חשובה וקבועה ונמשכת למקום השני, ואילו הרא"ש ס"ל דהקביעות היא ב'מקום' והאדם נשאר קבוע במקומו הראשון וכמו שמדויק בלשונו 'וכאילו עדיין הוא במקומו'. ולכאורה נפק"מ באופן שאכל במקומו הראשון פחות מכזית פת ולא נתחייב בברכה אחרונה, דלרש"י דס"ל שבדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום 'אכילה'

המאכל, אין כוונתו שמתעם זה ממש בהמ"ז פוטרנו, אלא באמת מה שנפטר בהמ"ז הוא מכת סברת הרשב"א דמתוך שקבע עצמו לאכילה קבע עצמו לשתיה והדר דינא שצריך לברך עליו שלש ברכות, ומה שכתב שטעם הפטור הוא משום שהיין מגרר תאוות המאכל, כוונתו לומר רק שמתעם זה שייכת שתייה זו לסעודה, ואז מהני סברת הרשב"א שכוין שקבע עצמו לאכילה קבע עצמו לשתיה וכו'.

קעח [א] מדלא כתב הב"י וכו' הרא"ש: אלא 'והרא"ש כתב' משמע דס"ל דרש"י [הוא הרשב"ם שלפנינו] והרא"ש פליגי, וצריך ביאור במאי פליגי, והנראה לבאר שנחלקו בביאור דברי הגמ' 'לקיבעיה קמא הדר', האם הדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום גורם שלא נפסקה קביעות 'האכילה' ונמשכת אכילתו אף במקום השני ואף שיצא ממקומו לגמרי הברכה חלה גם על המקום

בית יוסף

שהניחו שם זקן או חולה וכו' אלא דאפילו חזר למקומו הראשון שני מקום מיקרי, וכן הם דברי הרמב"ם בפ"ד [מס' ברכות ה"ג]. וכתב הר"ף (כ): וקאמרי רבנן דהלכתא כרב ששת דתניא כוותיה ואף על גב דשני רב נחמן בר יצחק לא סמכינן אשינויא, והרא"ש

מחדר לחדר אם רוצין לאכל שם צריכין לברך ברכה ראשונה על מה שרוצים לאכל,

ברכת המזון על מה שאכל תדע לך דאי בכל שעה צריכים ברכה למפרע מה צריך לומר היבא שברכו למפרע דאם באו אחר כך לאכל שצריכים ברכה לכתחלה אלא ודאי הא דקאמר טעונים ברכה למפרע אינה חובה אלא עצה טובה קא משמע לן, ולהכי קאמר אם לא ברכו למפרע כשיצאו כשהם חוזרים טעונים ברכה לכתחלה משום הסח דעת אכל אין טעונים ברכה למפרע והא דתניא בתוספתא דברכות (פ"ד ה"ח) בעל הבית שהיה מיסב ואוכל קראו חברו לדבר עמו אין צריך לברך למפרע הפליג צריך לברך למפרע וישחזור מברך לכתחלה לאו כשחזור קאמר דמברך למפרע והפליג דקאמר היינו כשקראו להפליג ועצה טובה קא משמע לן דפרעישית וביקא פ"ג (ו). תנא דבר עם חברו והפליג טעון נטילת ידים ומשמע דהוא הדין ברכת המוציא אכל ברכת המזון לא קתני דצריך ההיא איירי כשלא

בית חדש

והרא"ש (סימן ו) דאף בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן אין צריך לברך אלא ברכה ראשונה אבל אין צריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכלו דלא כמו שכתב הרמב"ם ריש פ"ד (מהל' ברכות ה"ג) דשנינו מקום חמיר טפי מהיסח הדעת וגומר דצריך לברך ברכה אחרונה למפרע על מה שאכלו וחזור ומברך ברכה ראשונה על מה שצריך לאכול וכן פסק הסמ"ג בהלכות ברכות (סוף דף ק"א) ולכן נקט רבינו הר"ף ברייתא דיצאו לילך לבית הכנסת או לבית המדרש לרבותא דאף על פי שהפסיקו בתפילה לא אמרינן צלוי ומכיל בהדרי לא אפשר וצריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכל כבר אלא אין צריך לברך ברכה אחרונה וכמו שכתב רבינו בסוף סימן זה ומוזה הטעם כתב רבינו מיד כששינו מקומן מחדר לחדר אם רוצין

דרישה

שהניחו שם זקן או חולה אבל אם לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאים טעונים ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונים ברכה לכתחלה וכו' ע"ש קשיא לרב חסדא אמר רב נחמן בר יצחק מאן תנא עקירות רבי יהודה היא דתניא חברים שהיו מסובים ועקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש כשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה א"ר יהודה אימתי בומן שהניחו שם מקצת חברים אבל לא הניחו שם מקצת חברים כשהם יוצאים טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה וכו' ע"ש קשיא פסק [וכבר חסדא] ומה שכתב [לח"י] צריכים לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת חברים שפסק [כרב ששת]. וכן מה שכתב רבינו חילוק של דברים שהיו ברכה לאחריהן במקומן הוא חילוק של רב חסדא: ודע שמי"ש טעונין ברכה למפרע התוספות (ד"ה כשהן) פירשוהו שהיא משום עצה טובה שמא יפליג וכן צ"ל להר"ף אף על פי שפוסק כרב ששת וכמו שהביא ב"י לשון הר"ף בהדיא [בריש] סימן קע"ט (ד"ה וי"ש) שהיטח הדעת אינו מצריך אלא ברכות

(שם) תמה עליו והקריע דהלכה כרב חסדא, וקבאורי להרמב"ם פ"ד מהלכות ברכות (כס"מ ה"ד) דחיתי הקבצתו וקנמתי פסק הר"ף ג': וכתב

עוד הרא"ש והא דאמרינן שני מקום צריך לברך היינו ברכה ראשונה להבא אכל ברכה אחרונה למפרע אין צריך לברך דשני מקום כהסח דעת ואמרינן בפרק כל הבשר (סלין פ"ו) גבי הסח דעת השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שהסח דעתו ואינו יודע אם יתנו לו יותר הלכך צריך לברך ובפרק פסוי הדם (סלין פ"ו ס"ה) כתב דהסח דעת זקקו לברכה ראשונה אם רוצה לאכל או לשתות לפי שכבר נסתלקה ברכה ראשונה כשהסח דעתו מלאכל או לשתות אכל אין הסח הדעת מזיקו לברך על מה שאכל ושתה קדם שיאכל וישתה פעם אחרת דמאי נפקא מינה אם יאכל פעם אחרת ויברך ברכת המזון על ב' סעודות דלא מצינו שיש חשש הפסק בין מעשה לברכה אחרונה ומה

בסמוך הכרעת הרא"ש כרשב"ם דהלכה כרב חסדא לכך הביא הר"ף ברייתא דעקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש דרבנן דפליגי בה ארבי יהודה סבירא להו כרב חסדא גם שניה וכתב ויצאו ממסבתם במקום ועקרו רגליהם משום דגמרא קאמרינן דמדתני עקרו משמע דבדברים שטעונין ברכה לאחריהם במקום קא עסקינן וכיון שרבינו בא לחלק השתא בין דברים שאין טעונין לדברים הטעונין היה צריך לשנות הלשון וכתב ויצאו ממסבתם לבית הכנסת או לבית המדרש אם הסיבו על דברים שאין טעונין וכו' וק"ל: ועוד נראה לי עיקר דהא דהביא רבינו הר"ף דעקרו לילך לבית הכנסת או לבית המדרש ולא הביא נמי הר"ף דעקרו לילך לקראת חתן או כלה הוא לפי שתופס עיקר כסברת התוספות (ק"א ע"ב ד"ה אלא)

פרישה

גם כן לברך וכן כתב הר"ף בהדיא והביאו הב"י ואפשר שרבינו נקט למלת שם לפי שרבינו פסק כרבנן דרבי יהודה שבריייתא הנוכחת בדרישה וכמו שכתבתי שרבינו נקט לשון של אותה ברייתא ובברייתא נקט דין דברים הצריכים ברכה לאחריהן במקומן שאין צריך לברך אפילו לא חזר למקומו אלא [אוחל] במקום שהלך לשם משום הכי סירכא דאותה ברייתא נקט:

שם מקצת חברים כשהם יוצאים טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה מזה מבואר שמה שכתב רבינו שכתב אין צריך לברך שחזקו פסק [וכבר חסדא] ומה שכתב [לח"י] צריכים לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת חברים שפסק [כרב ששת]. וכן מה שכתב רבינו חילוק של דברים שהיו ברכה לאחריהן במקומן הוא חילוק של רב חסדא: ודע שמי"ש טעונין ברכה למפרע התוספות (ד"ה כשהן) פירשוהו שהיא משום עצה טובה שמא יפליג וכן צ"ל להר"ף אף על פי שפוסק כרב ששת וכמו שהביא ב"י לשון הר"ף בהדיא [בריש] סימן קע"ט (ד"ה וי"ש) שהיטח הדעת אינו מצריך אלא ברכות

שיח מרן

ברכה אחרונה או לא, דבא ללמדנו כהקדמה למחלוקת הרא"ש והרמב"ם, דלא מיבעי להרמב"ם ששינוי מקום נחשב הפסקה וסיוס האכילה [ולא רק היסח הדעת] וכמו שכתב (פ"ד ס"ה) 'הרי פסק אכילתו' [ענין הערה ד'] ולכן לא מהני חזרה למקומו הראשון שהרי כבר נפסקה הסעודה ואין יתקנה, אלא אף להרא"ש שהוא מדין היסח הדעת והיה מקום לומר שאם חזר [עכ"פ מיד] למקומו לא הסית דעתו ואינו צריך לחזור ולברך, קמ"ל דאינו כן, מפני שגם להרא"ש שינוי המקום הוא הפסק ולא דין היסח הדעת בלבד, ובוה מדוקדק לשון הרא"ש שכתב דשינוי מקום הוה 'בהיסח הדעת' בכו"ף הדמיון, כלומר דרך דמי להיסח הדעת אבל באמת עצם שינוי המקום הוה גם הפסק לענין זה שלא יתני חזרתו [אבל לא חשיב הפסק גמור לענין ברכה למפרע כהרמב"ם]. וכן מבואר בטור דדקדק לכתוב 'חשוב כמו היסח הדעת' ולא היסח הדעת ממש [וענין במילואים כביאור מחלוקת הר"ף והראב"ד].

ג] לכאורה אינו מובן מדוע הפנה הב"י לדבריו שבכסף משנה ולא כתב כאן מדוע הכריע כהר"ף, וכדרכו בחיבורו בית יוסף בכל מקום. ואולי יש לומר שכיין שהכריעו כהר"ף ולא כהרא"ש היא מחמת דבר שהוא מחוץ לסוגיא של שינוי מקום [דהיינו מכללי התלמוד אם רבי יהודה לפרש בא או לחלוק בא, כמבואר בדבריו בכסף משנה], לכן לא האריך בזה כאן והסתפק בציון לדבריו שבכסף משנה.

במקום השני הוא המשך האכילה הראשונה והברכה קיימא אף על האכילה במקום השני יש לומר שגם בפחות מכזית יש כאן המשך אכילה ואין צריך לברך שוב במקום השני, ואילו להרא"ש שהדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקום גורם לקביעות ה'מקום' הראשון א"כ כל שלא אכל שיעור המחייבו בברכה אחרונה אינו קבוע שם. וכעין זה כתב האגרות משה, (או"ח ח"א ס"ו ק' ענף ב') אלא שיש להעיר על זה מדברי המג"א (ס"ו ר"י סוף סק"א) כתב שכל שלא אכל במקומו הראשון כזית פת חשיב כדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם ויצטרך לברך שוב במקום השני, ונראה מדבריו שכתב כן לכווין [לכלומר גם לדעת רש"י], וא"כ דבריו אינם עולים בקנה אחד עם דברי האג"מ הגניז, וצ"ע. ומ"מ הביא הב"י דברי רש"י והרא"ש ללמדנו שיש ב' בהנות בדיון דברים הטעונים ברכה במקומם, ומכאן אפשר לפרש המחלוקת היסודית בסימן זה, הרא"ש והרמ"א עם הרמב"ם והשו"ע, האם פסקין כר"ח או כר"ש, והאם הניח חברים מהני לכ"ע, ויבואר לקמן בהערה י'.

ב] פסק כשיטת הר"ף דבשינוי מקומו אע"פ שחזר למקומו הראשון צריך לברך, ודלא כהראב"ד דס"ל דמהני חזרתו. ונתחלק ביסוד סברת שינוי מקום, האם הוא היציאה מהמקום, או ההעדר היינו שאינו נמצא עוד במקומו [וענין במילואים]. והביא הב"י דין זה לפני שהביא מחלוקת הרא"ש והרמב"ם האם הלכה כר' חסדא או כר' ששת, והאם אמרינן בדשינוי מקום דצריך לברך גם

בית יוסף

ומשמע לרבנו דהינו דוקא מניית לנזית, וכן כתב הרמב"ם בפ"ד (ה"ה), וכן פרשו התוספות (ד"ה אבל) והרא"ש (סי' ה) גבי הא דאמר רב עזון (קא) ואפלו מאיגרא לארעא הנה מקדש דגריסין בקדיא אבל מפנה לפנה לא, וכן גורס הר"ן (כ. ד"ה פבור), ולאפוקי מרש"י שפרש

אבל אינן צריכין לברך ברכה אחרונה על מה שאכלו דשני מקום חשוב כמו הפסח הדעת והפסח הדעת מזיק ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכל אבל למפרע על מה שאכל כבר לא, [א] אבל אם שנו מקומן

ממקום למקום מבית לעליו: וכתב הר"ן (ד"ה אבל) אבל מפנה לפנה לא נאף על גב דלעיל גבי אין קדוש אלא במקום סעודה מסקינן (שם) ואפלו מפנה לפנה הינו משום דקביעות סעודה לא הוי אלא במקום סעודה ממש שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה בתוך כל הבית אבל גבי שתיית יין אין אדם מיוחד מקום מיוחד בבית לשתיית הלכך משמע דבפת ומיני דגן דאדם קובע באכילתן מקום מיוחד כל ששנהו אפלו מפנה לפנה צריך לברך עכ"ל. ודבר פשוט שדברים אלו אינם אלא לדעת הר"ן והרמב"ם שפוסקים כרב ששתיו דאלו לפוסקים כרב חסדא אפלו מבית לבית נמי אינם צריכים לברך בדברים הטעונים ברכה לאחרים במקומם: גריסין בירושלמי פרק כיצד מברכין (ה"ה) אבל במזרחא של תאנה ובא לאכל במערבה צריך לחזור ולברך, וכתבו הרמב"ם בפ"ד (ה"ה). נאף על גב דמנזית לנזית לא הוי שני מקום שאני התם שכתלי הבית מקיפים לשתי

ידע מתחלה שהיה לו להפליג עכ"ל ד]. וכל אלו הדברים כתבו התוספות שם בפרק ערבי פסחים (קא: ד"ה פשהו), ובסוף הדברים כתבו ואין הלכה כאותם בריתות אלא אפלו ברכה לכתחלה [א"י] דקיימא לן כרב חסדא דאמר לקביעה קמא הדר ונהנה בריתות ונהיה תוספתא אתו כרבי יהודה עכ"ל. וכן היא סברת רשב"ם שכתב בפרק ערבי פסחים (קב: ד"ה ה"ג תניא) ה"ג תניא כוותיה דרב חסדא דבריהם שהיו מסבין לשתות יין וכו' ונהנה כרב חסדא דאמר דברים שטעונים ברכה לאחרים במקומם אין צריך לברך

ע"כ. וכן כתב המרדכי (לה ע"ג): ומעתה נתבאר דברי רבנו [ח] שמה שכתב אם הסבו על דברים שאין טעונים ברכה לאחרים במקומם מיד כששנו את מקומם וכו', הינו מאי דאסיקנא דשני מקום צריך לברך ואוקימנא בדברים שאינם טעונים ברכה לאחרים במקומם: ומ"ש אבל אין צריכין לברך ברכה אחרונה על מה שאכלו וכו'. כבר נתבאר שזה דעת הרא"ש והתוספות וגם נתבאר טעמם וראיתם על זה: ומ"ש אבל אם שנו מקומם בחדר אחד מנזית זו לנזית אחרת אין צריכין לברך. היינו מאי דאמר רב חסדא (פסחים קא:) משמיה דרב הונא לא שנו אלא מבית לבית אבל ממקום למקום לא,

בית חדש

בברייתא וכן כתב הר"ן להדיא אלא דעת רבינו להורות רבותא דאפילו אוכל במקום שני ולא חזר למקומו הראשון אפילו הכי אין צריך לברך אלא ברכה ראשונה אבל אין צריך לברך ברכה אחרונה על מה שאכלו כבר ואין צריך לומר היכא דחזרו למקומם דאין צריך לברך אלא ברכה ראשונה:

דרישה

לא הוי אלא במקום סעודה ממש שאין דרך בני אדם לקבוע סעודה בכל הבית אבל גבי שתיית יין אין אדם מיוחד מקום מיוחד בבית לשתיית, הילכך משמע דבפת ומיני דגן דאדם קובע באכילתן מקום מיוחד כל ששינהו אפילו מפנה לפנה צריך לברך עכ"ל: הב"י מביא הירושלמי דפרק כיצד מברכין אבל במזרחא של תאנה ובא לאכול במערבה צריך לחזור ולברך וכתבו

שיח מרן

מקום, וכלשון השו"ע (סימן רע"א) אין קידוש אלא במקום סעודה, ובבית אחד מפנה לפנה חשוב מקום אחד, וא"כ לא היה השו"ע צריך להביא דין זה גם בסע' א' גבי היה אוכל וקרא חבירו וכו' אבל אם דבר עמו בתוך הבית אע"פ ששינה מקומו מפנה וכו' אלא כהרמב"ם שכתבו בסוף הדברים בה"ה דמפניה לפניה אין זה שני מקום, ועוד שהשו"ע הוסיף בסע' א' וכתב ואע"פ ששינה מקומו מפנה לפניה, ומשמע קצת דנחשב שני מקום, והיה לו לכתוב ואם ידבר עמו בפניה אחרת אי"צ לברך, ומפני שאי"ז נחשב כשינוי מקום. והנראה לומר דלפי חילוקו של הר"ן נמצא גדר אחר בדין שינוי מקום, והוא שינוי מחמת קביעות דעתו, שהרי שני מקום מפנה לפניה אינו באמת שני מקום במציאות שהרי נמצא באותו חדר ורואה את מקומו הראשון, ועל כרחק מה שנחשב שני מקום הוא מכיון שקבע בדעתו בתחילה לאכול בפניה זו דוק. ולכן ס"ל להר"ן דזה דוקא בפת ומיני דגן "שאדם קובע בדעתו לאכול במקום מיוחד", אבל גבי יין וכדומה לא. ומעתה יש לומר שהגם שהב"י דחה את שיטת הר"ן וחידושו לגבי שינוי מקום מחמת קביעות דעתו מהלכה, מ"מ זה רק לענין בדיעבד אם כבר שניה מקומו מפנה לפניה, אבל לכתחילה ס"ל שצריך לחשוב לסברא זו [באכילה פת וכד']. ולכן בשו"ע סע' א' בהיה אוכל בבית זה דמשמע דמיירי באדם שקבע בדעתו לאכול במקום זה דוק ואח"כ שניה מקומו או שקראו חבירו [דמשמע שלא היה דעתו לצאת ממקומו רק שפתאום הוצרך לזה או שפתאום קראו חבירו], הוסיף השו"ע על דברי הרמב"ם שאם היה זה מפנה לפניה אע"פ ששינה מקומו אין צריך לברך שנית, והיינו שכתב זה בלשון דיעבד כדי שישתמע דלכתחילה יש להזהר בזה. משא"כ בסע' ב' דמייירי בחברים שהתיישבו בסתם במקום מסוים, בזה ס"ל להשו"ע שאפי' לכתחילה יכולים לשנות מקומם מפניה לפניה [דהיינו רק שינוי מקום במציאות ולא שינוי דעת] וכדמשמע מלשנו "המשנה מקומו מפניה לפניה וכו'". ולפי זה יש מקום לבאר את דברי הרמב"ם בסע' א' שכתב שלכתחילה בעינן דעתו בבית אחד, ואפי'

[א] אבל הרמב"ם (ברכות פ"ד ה"ג) סובר דשינוי מקום חייב לברך למפרע על מה שאכל. והמחלוקת היא בגדר הדין דשינוי מקום, דהרא"ש סובר שהיה רק כהיטב הדעת ואין בזה הפסקה וסוים הסעודה הראשונה ולכן חייב לברך רק ברכה ראשונה [ומה דאיתא בש"ס שהיוצאים טעונים ברכה למפרע על מה שאכלו ס"ל להרא"ש שהוא רק עצה טובה, אבל לעולם הברכה האחרונה עולה לשתי האכילות]. אבל הרמב"ם סובר דשינוי מקום הוא הפסקה וסוים הסעודה הקודמת לגמרי ולכן חייב לברך ברכה אחרונה למפרע על מה שאכל וממילא ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול (וכן משמע בלבוש סק"א). [ועיין במילואים הערה י"ג שהארכנו יותר].

[ח] יש לדקדק מה הוקשה לב"י בדברי הטור שכתב 'ומעתה נתבאר דברי רבינו, מה היה צריך ביאור. ונראה שדקדק בדברי הטור שהביא את דברי הברייתא [דבני חבורה] ודחבריהם [העמידה בדברים שאינם טעונים ברכה אחרים במקומם, והלא בגמרא מבואר להדיא דהברייתא איירי בדברים הטעונים ברכה אחרים במקומם] [מדקדקתי עקרו], וא"כ לא היה לו להביא את דברי הברייתא כלל אלא לכתוב 'מי שהיה אוכל ויצא ממקום אכילתו וכו'. ומבאר הב"י שהיה ניחא לטור להביא את תחילת לשון הברייתא, אמנם העמידה לפי מסקנתו שפסק כרב חסדא וכתרא"ש אביו בדברים שאינם טעונים ברכה אחרים במקומם.

[ז] מה דהביא הב"י את דברי הר"ן וחילוקו בין קביעות סעודה לשתיית יין, וכן לפי דבריו אלו, משמע שחושש לדעת הר"ן דמפניה לפניה חשוב שינוי מקום. ויש לתמוה שהרי בס"י רע"א הכריע כשיטת רוב הראשונים [הרמב"ם הרא"ש והתוס', והר"ף כפי שביארו הרב המגיד] דמפניה לפניה לא חשוב שינוי מקום ודלא כחילוקו של הר"ן. עוד יש לדקדק בדבריו בשו"ע כאן בסע' א' ובסע' ב', שהרי סעיפים אלו הם העתקת לשון הרמב"ם, אלא שהרמב"ם בפ"ד דברכות ה"ה כתב וכן אם וכו' שהמשנה מקומו מפניה לפניה בבית אחד אינו צריך לברך, והביאו השו"ע כאן בסע' ב', הרי שמפניה לפניה אינו נחשב שינוי

בית יוסף

ג וז"ל ארחות חיים (הל' ברכות אות יח) מי שהיה בפרדס או בגן ורוצה לאכל מפרות כל אילן ואילן ביון שפרך על אילן אחד אינו צריך לברך על האחרים דהני ליה כמפנה לפנה אבל מגן לגן ודאי צריך אפילו היו סמוכים זה לזה ואפילו אם היה דעתו לילך לשני ואפילו בגן אחד אם מתחלה לא היה דעתו לא לא אחד מברך והיינו שכתב הרמב"ם היה אוכל במוצתה של תאנה וכו' והנה הראב"ד והוא שלא היה דעתו מתחלה לברך עכ"ל ח"א:

בחדר אחד מעוית זו לזוית אחרת אין צריכין לברך: ה ואם היתה מסבתן על דבר שצריך ברכה לאחריו במקומו דהינו לרשע"ם כל

א(ב) וכו' ומ"ש ואם היתה מסבתן על דבר שצריך ברכה לאחריו במקומו וכו' לרשע"ם אין צריכין לברך. היינו משום דרשע"ם (שם) כתב דתנאי קויתיה דרב חסדא דאמר אבל

בית חדש

בדבריים שאין טעונין ברכה לאחריהם צריך לברך ברכה ראשונה אפילו הניחו חברים ובדברים שטעונין אין צריך לברך לרב חסדא אפילו לא הניחו ונראה לפי עניות דעתי ליישב דעת הסמ"ג היא להורות דלדברי הכל אין התפלה חשובה הפסקה ועיקרה להצריכו לחזור ולברך ברכה ראשונה שהרי אף להך ברייתא דהניא כותיה דרב ששת בדבריים הטעונין ברכה לאחריהם במקומו ועקרו לילך לבית הכנסת אם לא הניחו שם חברים חוזר ומברך ברכה ראשונה לא משום דהתפלה חשובה הפסקה ועיקרה מקביעות הראשון צריך לברך שהרי כשהניחו חברים אין צריך

דרישה

הרמב"ם גם כן ועל זה כתב הב"י בדמקום שאין בו מחיצות כל שרואה מקומו הראשון לא הוי שינוי מקום ומוזת תאנה ומערכה שאני דכיון דתאנה מפסקת הווי להו שני מקומות. ובארחות חיים כתב מי שהיה בפרדס או בגן ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן כיון שבידו על אילן אחד אין צריך לברך על האחרים והוי ליה כמפינה לפינה והווי לכאורה מנגד למה שכתבו הירושלמי והרמב"ם דאפילו באילן אחד צריך לחזור ולברך דמסתמא גם בנטיה יש אילנות מפסיקין. ונראה לע"ד דסבירא ליה לארחות חיים דהא דאמר בירושלמי אבל במזרחת של תאנה וכו' לאכול ברוח מערבי ודאי זה

הניחו הלכך חשיבי כמקום אחד מה שאין כן באוכל במוצתה של תאנה וכו' למערכה שהתאנה במקום שאין בה מחצות היא, ולפי זה במקום שאין בו מחצות אפילו שני מקום כל דהו הוי שני ותאנה נקט אורחא דמילתא נקט ולא נדקא, ומיהו אפשר דבמקום שאין בו מחצות כל שרואה מקומו הראשון לא הוי שני מקום ומצוה תאנה ומערכה שאני דכיון דתאנה מפסקת הווי להו שני מקומות, ונה נראה יותר. וכתב הראב"ד על דברי הרמב"ם דכיון היה אוכל במוצתה של תאנה וכו' והוא שלא היה דעתו מתחלה לברך, ונראה לי שדעת הראב"ד כדעת רבנו נסים שכתב רבנו בסימן רע"ג לענין קדוש ח"א:

ב ואם היתה מסיבתם על דבר שצריך ברכה לאחריו במקומו וכו'. כבר נתבאר דפלוטגא דרב חסדא ורב ששת הוא ורשע"ם פסק כרב חסדא והרי"ף פסק כרב ששת והרא"ש הכריע כרשע"ם והשיג על הרי"ף וכן כתב סמ"ג (עשין כ"ז, ק"ב ע"א) שכן תופסין רבותינו שבצרפת עיקר אלא דאיכא תלמוד על מה שכתב בסמ"ג אחר כך וז"ל עוד מסקינן תהם דאם עקרו רגליהם לילך לבית הכנסת כשהן חוזרין אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה אם הניחו שם חברים אף על פי שהתפללו בנתיים עכ"ל דכיון דפסק כרב חסדא אין חילוק בין הניחו שם חברים ללא הניחו

פרישה

ומה שכתב רבינו שאין צריך לברך אם הסיבו על דברים (שא"צ) [שצריך] ברכה לאחריהם במקומו. פירש רש"י דבריים שאין צריך ברכה לאחריהם במקומו כיון דעמד והלך למקום אחר עמידתו היא גמר סעודתו והן סעודה אחרייתא היא וצריך לברך בתחלה אבל דברים השעונים ברכה לאחריהם במקומו הואיל ולא בייך אחריהם ועמד לילך למקום אחר לסעוד על קביעות הראשון הלך לברך ברכה אחת על שתיהם ולפיניהם נמי אין צריך לחזור ולברך. והרא"ש כתב לקביעת קמא הדר כלומר כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאילו עדיין הוא במקומו

שיח מרן

ולכן בס"י רע"ג דמיירי באופן שיש מחיצות [שהרי העתיק לשון הטור "שכל שרואה וכו' אפילו מבית לחצר"] כתב זאת בלשון "ש אומרים". ודע שהראב"ד (שכתב על דברי הרמב"ם בפ"ד ה"ה בהיה אוכל במזרחת של תאנה וכו') והוא שלא היה דעתו מתחילה לברך" לא חילק את החילוק הנ"ל של התוס' [והרא"ש] בדעת רבינו נסים גאון שדעתו מהני דוקא מחדר לחדר אבל לא מבית לבית, ולכאורה הוא חידוש [ואולי הראב"ד חולק על ביאור התוס' בדעת רב נסים גאון]. אבל אחר העיון נראה לומר בפשטות שהראב"ד הרי כתב דבריו אלו על דברי הרמב"ם באוכל במזרחת של תאנה שהוא מקום פתוח ללא מחיצות, ולא גילה כלל מה דעתו בציור אחר (כמו מחדר לחדר או מבית לבית). ודע דבב"י מוכח דס"ל שהראב"ד פירש שיטת הר"י נסים שלא כשיטת התוס' שדעתו מועיל רק מחדר לחדר, אלא ס"ל דאפילו מבית לחצר מועיל דעתו, שהרי השווה שיטתו לדעת הר"י שר שלום, ומה שכתב שמועיל מחשבה בפרדס או גן הוא לאו דווקא באלו אלא אפילו מבית לחצר מועיל דעתו. ועיין במילואים הערה ח' שהבאנו עוד חילוקים בין שינוי מקום דקידוש לשינוי מקום דסעודה.

ח יש לדון כאן בג' עניינים. א', בדין הירושלמי שהאוכל במזרחת של תאנה וכו' לאכול במערכה, האם הרמב"ם (הראב"ד פ"ד ה"ה) פליגי, כדעת המגדל עוז והביאור הגר"א (על סע' ג), או שהראב"ד רק בא לפרש דברי הרמב"ם ולא פליגי, וכדמשמע בכסף משנה שם שאחרי שהביא את דברי הראב"ד ושלל את פירוש המגדל עוז כתב "ורבינו (הרמב"ם) העתיק לשון הירושלמי כמנהגו" דמשמע דס"ל שהרמב"ם והראב"ד לא פליגי [אנאם בביאור הגר"א הנ"ל כתב שהשו"ע והרמב"ם פליגי על הראב"ד וסבירא להו דלא מהני דעתן]. ב', עוד יש להקשות מדברי הב"י והשו"ע דמשמע דסתייה אחרדי, שהרי בשו"ע סע' ג' כתב שהמברך על אילן אחד אין צריך לברך על האחרים [בגן אחד] כאשר בשעת הברכה היה דעתו גם על האחרים, ואילו בסע' ב' כתב שהאוכל במזרחת של תאנה ורוצה לאכול במערכה צריך לברך שוב משום שהתאנה מפסקת ואינו רואה את מקומו הראשון [ב"י בחיורין שנין], ולא חילק בין אם היה דעתו לכך או לא, ומשמע שיש חילוק בין שני הדינים. ולעומת זאת בב"י השווה שני דינים אלו להדרי, שהרי כתב "ואפי' בגן אחד אם מתחילה לא

בתוך אחד אין לשנות מקומו לכתחילה מפניה לפניה כשלא כיוון בברכתו. ובביה"ל כתב שאין העולם נוהגים כן והאריך להביא ראיות להצדיק את מנהג העולם ע"ש. אמנם לפי האמור לעיל צדקו דברי הרמ"א, דכל ראיות הביה"ל הם לענין שינוי מקום 'במציאות' ולא מתחמת 'דעתו', שבוה מודה הרמ"א שהן צריכין שינוי מתחילה לשנות מקומו, ומה שהצריך הרמ"א כוונה להתחילה לא רק בציור שקובע בדעתו לאכול בפניה זו שאז שינוי המקום חשיב שינוי 'מחמת דעתו', ודברי המג"א כאן (סק"ד) מכונים לדבריו שכתב בס"י רע"ג סק"א 'עיי' במג"א שצ"ח לדברי הרמ"א בסע' א'. ועיין במילואים.

ט הטור והב"י בס"י רע"ג הביאו שלש שיטות לגבי קידוש במקום סעודה. א', שיטת רב נסים גאון שאם קידש כאן על דעת לאכול במקום אחר חשוב קידוש במקום סעודה, ופירשו התוס' 'מביאם הטור שם, ולייתא בתוס' שלפנינו] דהיינו דוקא מחדר לחדר, אבל מבית לבית לא מהני דעתו [וכן כתב הרא"ש לתוך הסתייה בין הבבלי לירושלמי, מביא הב"י שם]. ב', שיטת רב שר שלום שכל שרואה את מקומו הראשון חשיב קידוש במקום סעודה, ואפילו מבית לחצר. ג', שיטת הר"ן (פרק ערבי פסחים דף כ' ע"א מרפי הרי"ף) שהביא הב"י דלא מהני דעתו כלל גבי קידוש במקום סעודה. והנה בב"י כאן (ס"י קע"ח) ביאר את דעת הרמב"ם לפי שיטת הרב שר שלום, שהרי בחיוריו השני לקשייתו על הרמב"ם [מאי שנא תאנה מזוית לזוית] כתב שכל שרואה מקומו הראשון לא הוי שינוי מקום. וקצת קשה דבסימן רע"ג (סע' א') העתיק השו"ע סברא זו [שכשרואה את מקומו אינו חשוב שינוי מקום] כ"ש אומרים' ולא כהכרעה וראית. וז"ל שיש שני ציורים ברואה את מקומו, הציור הראשון הוא כשאין מחיצות בין המקום הראשון למקום השני ואז אם רואה את מקומו הראשון הוי דין של 'מקום אחד' ממש, ובוה ס"ל להב"י שהרמב"ם יודה לסברת הרב שר שלום שראיית מקום מהני. אבל בציור שיש מחיצות בין המקום הראשון למקום השני כמו מבית לחצר או מבית לעליה [שבוה איירי הרב שר שלום], באופן זה לא ייירך לומר שכשרואה מקומו הראשון דהוי מקום אחד, ומ"מ ס"ל להרב שר שלום שאע"פ שזה לא חשיב מקום אחד עכ"פ לא הוי שינוי מקום להצריך ברכה, בציור זה לא ברירא להב"י לפסוק כהכרעה וראית כדעת הרב שר שלום,

בית יוסף

לברכנו דהא דקמני הניחו שם זקן או חולה לאו זקא ונהיג דרבי יהודה מפליג בין הניחו שם מקצת חברים ללא הניחו ולא אידבר זקן או חולה הלכך על כרחם דהיה בריתא דקמני הניחו שם זקן או חולה לאו זקא אלא אורחא דמילתא נקט דאם כלם בחורים ובריאים אין לך לעקר קצתם לקרוא חתן וכלה ולשאר קצתם אכל אין הכי נמי שפאף על פי שכלם בחורים ובריאים אם נעקרו קצתם ונשארו קצתם אינם טעונים ברכה לא כשהם יוצאים ולא כשהם חוזרים דכיון שנשארו קצתם

ז' המינין ולר"י זקא מין דגון, לברכנו שמואל בר מאיר אין צריכין לברך כששנו מקומם, ולרב אלפס צריכין לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת החברים, וא"א הרא"ש

בית חדש

ברכה כלל לא למפרע ולא לכתחלה אלמא דלדברי הכל אין התפילה הפסוקא אבל במאי דפליגי רב חסדא ורב ששת סבירא ליה לסמ"ג דהלכה כרב חסדא כמו שכתב הסמ"ג תחלה דרך תופסים חכמי הצרפתים עיקר כנ"ל פשוט: אבל בסמ"ק צ"ע שכתב בסימן קנ"א (עמוד ק"ד) וז"ל וחבורה שהיו מסובין ועקרו רגליהם ללכת לבית הכנסת או לקראת חתן כשהניחו מקצת החברים כשהחזירים אין טעוניה ברכה למפרע ברכת המזון ולא לכתחלה ברכת המוציא עכ"ל בפנים. ובהגהה (אות ט) כתב ואפילו בדברים שאין טעוניה ברכה לאחרים במקומן דאילו בדברים הטעוניה

דברים הטעוניה ברכה לאחרים במקומם אין צריך לברך משום דלקביעה קמא הדר אלמא סבירא ליה דהלכה כרב חסדא, ופבר נתבאר שכן דעת התוספות והרא"ש: ומ"ש לר"י צריכין לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת החברים. הנינו משום דפסקי כרב ששת דאמר דדברים הטעוניה ברכה לאחרים במקומם צריך לברך ואמרי קביריתא דעקרו רגליהם לצאת לקראת חתן וכו' וקמני דאם הניחו שם זקן או חולה אינם טעונים ברכה כשהם יוצאים ולא כשהם חוזרים, ומשמע

פרישה

וגומר סעודתו כאן ומברך כאן ברכת המזון: ומה שכתב רבינו [לר"י] צריכין לברך אלא אם כן הניחו שם מקצת החברים. אף על פי שהרי"ף פוסק כרב ששת וכברייא קמא דפרק ערבי פסחים שהבאתי בדרישה ואם כן היה לו לכתוב לשון של אותה ברייתא אלא אם כן הניחו שם זקן או חולה וכלשון שכתב הרמב"ם תירץ הבי"ד דמשמע לרבינו דהא דנקט הניחו שם זקן או חולה לאו דוקא והיינו דרבי יהודה מפליג בין הניחו שם מקצת חברים ללא הניחו ולא אדכר זקן או חולה הילכך על כרחך דהיה ברייתא דקמני הניחו שם זקן או חולה לאו דוקא אלא אורחא

פרישה

אינו אלא שהסית דעתו מלאכול עוד בה [ובא] אחר כך ופגע ברוח מערבי ואוכל משם ומשום הכי צריך לחזור ולברך מה שאין כן כשאוכל מאילן זה ואחר כך הולך ואוכל מין אחר מאילן אחר ואפילו [מעין אילן זה] [מין זה] מאילן אחר] אין הוכחה דהסית דעתו מלאכול ושאינו מורח ומערב תאנה דכיון דמתחלה בחר ברוח המזרח ומשום הכי כשבא אחר כך לאכול מרוח מערבי הוי כדבר שמתחלה לא רצה לאכול ולברך עליו ועכשיו נמלך הוא לאכול לכן צריך לברך מה שאין כן כשאוכל מפירות של גן שאוכל מכל מקום ומתחלה לא עלתה על דעתו שלא לאכול במקומות אחרים משום הכי

שיח מרן

זה מובן מדוע בסע' ג' באילן כתב השו"ע בהדיא דמהני דעתו ואילו בסע' ב' בתאנה לא הוזכר דמהני דעתו. דבאמת גם בתאנה אם חשב מתחילה בפירוש לאכול גם במערכה מהני דעתו, אלא שאם לא חשב בפירוש ואנו דנים מהי דעתו של האדם בזה יש חילוק בין תאנה לאילן בדעת בני אדם, דבתאנה כשהיה אוכל במזרחת מסתמא אין דעתו אלא על מזרחת של תאנה, וכאמור שהתאנה עץ גדול ופירותיו מרובים וכלשון הירושלמי הירושלמי היה אוכל במזרחת זבא לאכול במערכה, דמשמע שהוא שינוי דעת גדול כנמלך על כן בעינן דעתו בפירוש, ואילו הנכנס לאכול בגן של אילנות המוקף מחיצות מסתמא דעתו על כל האילנות שבגן. וכמו שכתב באורחות חיים מי שהיה בפרדס ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן וכו' ואפילו בגן א' אם מתחילה לא היה דעתו אלא באחד, והיינו דהנכנס לפרדס דעתו מסתמא לאכול מפירות כל האילנות, דק אם לא היה דעתו אלא באחד, ועל זה כתב הבי"ד והיינו שכתב הרמב"ם והשווה את האין דעתו אלא באילן א' לאכול במזרחת של תאנה, דמסתמא אין דעתו אלא במזרחת, אולם בסע' ג' שהיה בגן ורוצה לאכול מפירות כל אילן ואילן, דעת בני אדם המסתובבים בגן ואוכלים מפירות כל הגן, ומש"כ השו"ע בסע' ג' והוא שבשעה שבירך היה בדעתו, אין כוונתו אלא לאפוקי היכא שלא היתה דעתו אלא על אילן אחד. וע"כ בב"י השווה דין אילן לדין תאנה, דתירויהו הוא שינוי מקום מחמת דעתו, ואילו בשו"ע חילק ביניהם מפני שיש לחלק בדעת בני אדם, דהנכנס לגן דעתו בסתמא על כל האילנות אלא א"כ אין דעתו אלא על אחד, והבא לאכול במזרחת של תאנה דעתו בסתם רק על מזרחת ולא על מערכה, אולם אם בפירוש דעתו גם על מערכה 'חשיב מקום אחד' (ב"י). ולפי זה אפשר לומר שהרמב"ם והראב"ד לא פליגי ובשינוי מקום מציאותו יורה הראב"ד דלא מהני דעתו. ואף על פי שלפי הרמב"ם (פ"ד ה"ג) אם יצא מפתח ביתו וחזר צריך לברך אע"פ שהיה בדעתו להמשיך לאכול, לא קשה, דהם שאין שינוי מקום מחמת המציאות ובה לא מהני דעתו. [נאין להקשות מדן הולכי דרכים שמבואר בסע' ד' שמועיל דעתו מתחילה אע"פ שהוא שינוי מקום במציאות, דשאני התם שאין הולכי דרכים קובעים אכילתם מתחילה במקום מסוים ולכן כל המקומות חשובים לדידם כמקום אחד, אבל כשקבע מקום והיה שינוי מקום במציאות לא מועיל דעתו מתחילה לעבור למקום אחר]. ועיין במילואים בהבנת סדר דברי הב"י, ובחפשי שבין ברכות לקידוש.

היה בדעתו אלא באחד מברך, והיינו שכתב הרמב"ם היה אוכל במזרחת של תאנה וכו', והגיה הראב"ד והוא שלא היה דעתו מתחילה לכך, הרי שבשני הדינים [אילנות ותאנה] הדין שווה, אם היה דעתו אין צריך לברך ואם לא היה דעתו צריך לברך. ג', עוד קשה מניל כלל להבי' להשוות הדין דמאילן לאילן לאכל במזרחת של תאנה, שהרי הם שני ציורים שונים, דבתאנה מדובר שאין מחיצות מסביב לתאנה כמו שכתב הבי"ד שהתאנה במקום שאין בה מחיצות, ולכן היו שינוי מקום שהתאנה מפקסת בין מזרח למערב, ואילו במציאות לאילן מדובר שיש מחיצות סביב אותן האילנות והיינו דאמרין אבל מגן לגן, דמשמע שיש מחיצות לכל גן והם המפרידות בין הגנים, וכן משמע מלשון הארחות חיים "דהוי ליה כמפינה לפניה", וכן כתב במג"א סק"ט. אמנם לפי המבואר לעיל (הערה ר') בדברי הר"ן שיש שני גדרים בדין שינוי מקום, האחד שינוי מחמת המציאות והשני שינוי מחמת קביעות דעתו [נשתבש לאכול בוית זו דוקא], נראה הכל, ד"ל שהדינים האלו של תאנה ואילן שווים בזה שאינם שינוי מחמת המציאות אלא מחמת קביעות דעתו של האדם שהיה בדעתו לאכול במקום זה דוקא. דהנה בדין אכל במזרחת של תאנה אף שאינה מוקפת מחיצות הרי מעיקר הדין הכל [מזרח ומערב] נחשב כמקום אחד כיון שרואה את מקומו הראשון, וכמו שכתב הבי"ד בתירוץ שני [וכתב שחירוק זה נראה יותר], ומה שזה נחשב לשינוי מקום הוא משום דמסתמא היה בדעתו לאכול רק מה שרואה לפניו [במזרח התאנה] כיון שעץ התאנה גדול ומרובה בפירות, ויש במזרחת כדי אכילתו ולכן אין מתכוון לאכול אלא במזרחת, וכאשר בא לאכול במערכה כיון שהתאנה מפקסת חשיב שינוי מקום מחמת קביעות דעתו [וזה כוונת הבי"ד במה שכתב "דכיון שהתאנה מפקסת הוי להו שני מקומות", היינו בצירוף זה שכן היתה דעתו מתחילה לאכול במזרחת דוקא], ולכן באופן זה אם מתחילה היה דעתו לאכול גם במערכה מהני. וכן בדין דמאילן לאילן בגן אחד הכל נחשב כמקום אחד כיון שהוא מוקף מחיצות [כאמור], אלא שמתמחא שדעתו לאכול מאילן זה דוקא חשיב שינוי מקום, שהרי מסתמא אין דעתו לאכול מכל האילנות ודי לו באילן אחד [ובסתם אילן אינו גדול כ"כ שהיה בו מזרח ומערב]. ולכן השוה הבי"ד את שני הדינים, שהרי בשניהם השינוי הוא מחמת קביעות דעתו ולא מחמת שינוי מקום במציאות. הרי שאין משמעות למחיצות בתאנה או באילן, אלא עד כמה אין זה שינוי מקום מחמת דעתו, ולפי

בית יוסף

ויצא לו לפתח ביתו וחזר הואיל וישנה מקומו צריך לברך למפרע על מה שאכל וחזר ומברך בתחלה המוציא ואחר כך יגמר סעודתו, חברים שהיו יושבין לאכל ויצאו לקראת חתן או לקראת כלה אם הניחו שם זקן או חולה חוזרים למקומם וגומרים סעודתם ואינם צריכים לברך שניה ואם לא הניחו שם אדם כשהם יוצאים צריכים ברכה למפרע וכשהם חוזרים צריכים ברכה לכתחלה, וכן אם היו מסבים ולשתיה או לאכל פרות שכל המשנה מקומו הרי פסק אכילתו ולפיכך מברך למפרע על מה שאכל וחזר ומברך שניה לפתחלתו על מה שהוא צריך לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד אינו צריך לחזור לברך אבל במנחתה של תאנה זו וכן לאכל במערכה צריך לברך עכ"ל. וצריך לומר שהנה ז"ל מפרש דהא דתניא שאם הפליג

שם לא נעקר קביעותם, ולפיכך קצתם נכתב אלא אם כן הניחו שם מקצת החברים ולא חלק בין זקן או חולה לשאינו זקן או חולה: וזו"ל דלדעת הפוסקים כרב חסדא לא שאני לן בין הניחו שם מקצת החברים ללא הניחו, בדבריהם שאינם טעונין ברכה לאחריהם במקומם אפילו הניחו נמי צריך לברך דכיון דברך שצ"ל קבע הוא כי הניחו שם זקן או חולה מאי הוי, ואם הם דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם אף על פי שלא הניחו שם קצת מן החברים אינם צריכים לחזור ולברך משום דליקבעיה קמא הדר"ל: ודעת הרמב"ם לפסק כרב ששת וכדברי הר"ף ופוסק כאותה ברייתא ותוספתות שדחו התוספות ולכן כתב בפ"ד (הל' ג-ה) כלשון הזה הנה אוכל בבית זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל וקראו חברו לברך עמו

בית הרש

דליתא אחר כך פירש עוד בהגהה זו ואמר דמח שמזכיר בברייתא דאין טעונין ברכה למפרע כשהניחו מקצת חברים אפילו לרב ששת צריך לומר דלאו דוקא בשביל שהניחו חברים דאפילו לא הניחו אין היסח הדעת גורם חיוב ברכה למפרע וכו' וכל זה הוא על פי שיטת התוספות והרא"ש וז"ל והכי נקטינן ודלא כמו שכתב בפנים ודו"ק: עוד כתב לשם בסמ"ק בפנים (עמוד ק"א) וז"ל ואם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל פת במקום אחר צריך לחזור ולברך במקומו הראשון ברכת המזון ולכן אין צריך לברך במקום

דרישה

הוי כאילו בירך על דעת לאכול מכול ואין צריך לברך כשאוכל מאילן אחר: ועוד כתב הב"י ובסימן קפ"ד כתב רבינו בשם הר"ף דהא דטעונין ברכה לאחריהם במקומן דוקא כשאין לו עוד מאותו המין לאכול במקום השני אבל אם יש לו עוד מאותו המין לאכול שם יאכל שם מעט ויברך רק שלא יאח רעב מאכילה ראשונה, וזה כדעת הפוסקים כרב חסדא דאילו לדעת הפוסקים כרב ששת כיון שאינו יכול לאכול עד שיברך למפרע על מה שאכל דהרמב"ם [ח"ס] דלמפרע גם כן צריך לברך מצד הדין ולא כשאר הפוסקים כרב ששת דמפרשים שם"ש למפרע צריך לברך הוא דרך עצה טובה דדילמא לא יחזור עד שיהיה רעב ויעבור זמן ברכת המזון, ואעיקר דבריו קשה לי שכתב שהוא דרבינו פרץ היינו אליבא דרב חסדא דוקא והב"י פסק כהרמב"ם בסימן זה (ס"ב) וכרב ששת ולקמן בסימן קפ"ד העתיק בשלחן ערוך (ס"ב) ב"ה בד"א (כ"א וס') [לשון] רבינו פרץ ויש לדחות וליישב שלקמן מיירי שמתחלה היה בדעתו לאכול שם במקום השני לענין זה מעתיק שם לדרבי הר"פ ובכאן מיירי כשלא היה בדעתו לאכול במקום השני, וחילוק זה מוכרח מדברי הסמ"ק שמביא הב"י בסמוך וז"ל כתב הסמ"ק בסימן (קמ"ט) [קנ"א] אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר שצריך לחזור ולברך במקומו הראשון ברכת המזון ולכן אין צריך לברך במקום השני ואחר כך נסתפק הרבה בדבר ובסוף העלה שאינו מברך אלא במקום שני וכמו שנוהגים הולכי דרכים שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומבירים במקום סיום אכילתם. שמע מינה שפשוט להסמ"ק בהולכי דרכים הואיל ודרך הליכתם הוא אם כן מתחלה כיונו לגמור סעודתם במקום אחר והוא הדין כשאוכל בביתו במקום זה ואוכל אחר כך במקום אחר שאם מתחלה כיון שמותר לברך במקום השני: עוד יש לדקדק בדברי הסמ"ק הנ"ל שכתב אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר וכו' שמשמע דוקא דיעבר [אין] עבר והלך למקום השני ואכל שם ולא בירך במקום הראשון או יברך במקום השני ולכתחלה לא יאכל שם אלא יחזור למקומו לאכול במקום הראשון וצריך לומר דרבינו פרץ הוא בעל הגהות דסמ"ק חולק על הסמ"ק ובי"ב הביא מזה לזה בסימן זה ובסימן קפ"ד כאילו אין חילוק ביניהן, מיהו יש לומר דהרב רבינו פרץ אינו חולק על הסמ"ק וסבירא ליה להרב רבינו פרץ מה דכתב בסמ"ק וחזר ואכל משום דבזה היה מסופק מתחלה היכן יברך אם במקום הראשון ויפטר בו מקום השני ויפטר בו מקום הראשון ולבסוף הסכים לברך במקום השני ודוגמא להולכי דרכים סבירא ליה להרב רבינו פרץ דלאותה מסקנא הוא הדין דמותר לאכול לכתחלה במקום השני ולברך שם וק"ל: כתב הב"י ומשמע דלדעת הפוסקים כרב חסדא לא שאני לן בין הניחו שם מקצת חברים ללא הניחו שם מקצת חברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן אפילו הניחו נמי צריך לברך דכיון דברך שאין לו קבע הוא כי הניחו שם זקן או חולה מאי הוי ואם הם דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן אף על פי שלא הניחו שם קצת מן החברים אינם צריכים לחזור ולברך משום דליקבעיה קמא הדר עכ"ל ובשלחן ערוך (ס"ב) משמע מדבריו שבדברים שאינם טעונין ברכה לאחריהם במקומן

פרישה

דמילתא נקט דאם כולם בחורים ובריאים אין דרך ליעקר קצתם לקראת חתן וכלה ולישאר קצתם אבל אין הכי נמי שאף על פי שכולם בחורים ובריאים אם נעקרו קצתם ונשארו קצתם אינם טעונין ברכה לא כשהם יוצאין ולא כשהם חוזרים דכיון שנשארו קצתם שם לא נעקר קביעותם ולפיכך קצתם וכתב אלא אם כן הניחו שם מקצת חברים ולא חילק בין זקן או חולה

וראי שהוא צריך לחזור למקומו לברך על מה שאכל. ור"ל כרב ששת ואליבא דהרמב"ם [ח"ס] דלמפרע גם כן צריך לברך מצד הדין ולא כשאר הפוסקים כרב ששת דמפרשים שם"ש למפרע צריך לברך הוא דרך עצה טובה דדילמא לא יחזור עד שיהיה רעב ויעבור זמן ברכת המזון, ואעיקר דבריו קשה לי שכתב שהוא דרבינו פרץ היינו אליבא דרב חסדא דוקא והב"י פסק כהרמב"ם בסימן זה (ס"ב) וכרב ששת ולקמן בסימן קפ"ד העתיק בשלחן ערוך (ס"ב) ב"ה בד"א (כ"א וס') [לשון] רבינו פרץ ויש לדחות וליישב שלקמן מיירי שמתחלה היה בדעתו לאכול שם במקום השני לענין זה מעתיק שם לדרבי הר"פ ובכאן מיירי כשלא היה בדעתו לאכול במקום השני, וחילוק זה מוכרח מדברי הסמ"ק שמביא הב"י בסמוך וז"ל כתב הסמ"ק בסימן (קמ"ט) [קנ"א] אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר שצריך לחזור ולברך במקומו הראשון ברכת המזון ולכן אין צריך לברך במקום השני ואחר כך נסתפק הרבה בדבר ובסוף העלה שאינו מברך אלא במקום שני וכמו שנוהגים הולכי דרכים שאוכלים דרך הילוכם ויושבים ומבירים במקום סיום אכילתם. שמע מינה שפשוט להסמ"ק בהולכי דרכים הואיל ודרך הליכתם הוא אם כן מתחלה כיונו לגמור סעודתם במקום אחר והוא הדין כשאוכל בביתו במקום זה ואוכל אחר כך במקום אחר שאם מתחלה כיון שמותר לברך במקום השני: עוד יש לדקדק בדברי הסמ"ק הנ"ל שכתב אם אכל פת במקום אחד וחזר ואכל במקום אחר וכו' שמשמע דוקא דיעבר [אין] עבר והלך למקום השני ואכל שם ולא בירך במקום הראשון או יברך במקום השני ולכתחלה לא יאכל שם אלא יחזור למקומו לאכול במקום הראשון וצריך לומר דרבינו פרץ הוא בעל הגהות דסמ"ק חולק על הסמ"ק ובי"ב הביא מזה לזה בסימן זה ובסימן קפ"ד כאילו אין חילוק ביניהן, מיהו יש לומר דהרב רבינו פרץ אינו חולק על הסמ"ק וסבירא ליה להרב רבינו פרץ מה דכתב בסמ"ק וחזר ואכל משום דבזה היה מסופק מתחלה היכן יברך אם במקום הראשון ויפטר בו מקום השני ויפטר בו מקום הראשון ולבסוף הסכים לברך במקום השני ודוגמא להולכי דרכים סבירא ליה להרב רבינו פרץ דלאותה מסקנא הוא הדין דמותר לאכול לכתחלה במקום השני ולברך שם וק"ל: כתב הב"י ומשמע דלדעת הפוסקים כרב חסדא לא שאני לן בין הניחו שם מקצת חברים ללא הניחו שם מקצת חברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן אפילו הניחו נמי צריך לברך דכיון דברך שאין לו קבע הוא כי הניחו שם זקן או חולה מאי הוי ואם הם דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן אף על פי שלא הניחו שם קצת מן החברים אינם צריכים לחזור ולברך משום דליקבעיה קמא הדר עכ"ל ובשלחן ערוך (ס"ב) משמע מדבריו שבדברים שאינם טעונין ברכה לאחריהם במקומן

שיח מרן

שתי פעמים, גם כאן בסוגיין בהניח מקצת חברים כנ"ל, וגם לעיל בענין הדברים הטעונים ברכה במקומם שלכן לא מועיל לחזור למקומו אחרי שיצא [כנ"ל] בהערה ב'] והוא משום שדין שינוי מקום אינו תלוי בהעדר מציאותו מהמקום אלא במה שעשה פעולת יציאה מהמקום והרי כבר יצא, וזה לאפוקי מסברת הראב"ד [הנ"ל] שסובר שאם חזר למקומו הראשון מהני [אם היה דעתו לחזור], ודו"ק.

[י] הדרישה (סק"ב) הקשה סתירה בין מה שכתב כאן בב"י שבדברים שאינם טעונים ברכה במקומם דלא מהני הנחת מקצת חברים, לבין מה שמשמע בדבריו בשו"ע שכן מהני, שהרי בסע' ב' לאחר שהביא דין הנחת מקצת חברים כתב "וכן אם היו מסובים לשחור או לאכול פירות וכו' הרי פסק אכילתו וכו'", ומשמע שגם באכילת פירות ושתיה שהם דברים שאינם טעונים ברכה במקומם הדין שווה דמהני הנחת מקצת חברים. ונראה ליישב דמין ס"ל שבדברים שלא טעונים ברכה במקומם באמת לא מהני הנחת מקצת חברים וכמו שכתב בב"י, ומה שכתב "וכן אם היו מסובים לשחור וכו'", זה קאי אדלעיל על מה שכתב בסע' א' היינו הדין הכללי של שינוי מקום, ולא על סע' ב'. והראיה לדברינו היא מדברי הכסף משנה על הרמב"ם, דהנה ב' סעיפים אלו בשו"ע הם

[ט] האריך הב"י לבאר את הדבר כדי להוציא מדעת הרא"ה (ברכות מ"ה ע"ב) והריטב"א (הלכות ברכות פ"ה) דסבירא להו דדוקא בהניח זקן או חולה שמחייב לחזור למקומו הראשון כדי לסעוד רק אז לא הוי שינוי מקום אם יוצא ממקומו, אבל אם הניח בריאם הוי שינוי מקום [בין בדברים הטעונים ברכה במקומם ובין באינם טעונים]. לזה פירש שדעת הטור היא שאין חילוק בין זקן וחולה לבריאם וגם בהניח בריאם לא הוי שינוי מקום. וביאור מחלוקתם הוא ביסוד הדין דשינוי מקום, דהרא"ה והריטב"א ס"ל שהעדר מציאותו מהמקום הראשון הוא הגורם לדין שינוי המקום [כדעת הראב"ד לעיל בהערה ב']. ולכן צריך סוג תיקון שמחייב אותו לחזור למקום הראשון, וזה מתקיים רק באופן של זקן או חולה [וכד'] שמוכרח לחזור בשבילם כדי לסעוד, אבל בריאם במקום ובין הכרח לחזור בשבילם לא מהני שינוי מקצתם. והטור ס"ל שייציאת האדם מהמקום הוא הגורם לדין שינוי מקום, ולכן כאשר מניח מקצת חברים במקום הראשון חשיב עדיין מקום הקביעות ויציאתו לא הוי הפסק, ולפי הגדרה זו סגי במקצת מאותם אנשי חבורה ואין הבלד בין זקנים וחולים לבריאם. והב"י האריך בהסבר דברי הטור לאשמעין שוה יסוד הדין של שינוי מקום [דהיינו יציאת האדם מהמקום ולא העדר מציאותו מהמקום הראשון]. והשמיענו זאת

סעודתו והלך לבית אחר או שהיה אוכל וקרא חברו וכו', הרי בכלל בבא דחברים שהיו יושבים לאכל היא. ונראה דמשום דמהניא דחברים שהיו יושבים לא שמעינן אלא כשהם יוצאים טעונים ברכה למפרע וכו' אבל היכא הוצאו בלא ברכה ואחר כך חזרו לא משתמע מינה אם צריכים לברך למפרע כשיחזרו למקומם אם לאו, ולכן כתב שאם היה אוכל בבית זה והלך לבית אחר ופסק סעודתו או שהיה אוכל וקרא חברו וכו' וחזר הואיל ושנה מקומו צריך לברך למפרע וכו', ואף על פי שכתב בבא זו הצרך לכתב בבא דחברים שהיו יושבים לאכל ויצאו למקרא חתן וכו' להשמיענו שאם הניחו שם וזן

אף על פי שאכל בקביעות במקום הראשון וכמו שפירש רשב"ם ופי
זה הא דאיתא בסוף פרק אלו דברים (נ"ג ע"ב) דרבה בר בר חנא
אזל בשיירתא וחזר למקומו הראשון לברך שם ברכת המזון צריך לומר
שלא היה בידו פת במקום שני שאילו היה בידו פת היה אוכל מעט
ממנו במקום שנזכר ומברך שם ולא היה נסמך על הנס לומר לבני
שיירתא אנטירו לי דאנשאי יונה דקבא וכן כתב עוד בהגהת סמ"ק סימן
ק"ט (אות כח) וכן כתב רבינו לרבה בסיומן פס"ד על שם הרבינו פרץ
והכי נקטינן:

יש חילוק בין הנייה שם מקצת חברים ללא הנייה שם מקצת חברים שכתב שם חברים שהיו יושבים לאכול ויצאו לקראת חתן וכו' אם הניחו שם מקצתן חוזרין למקומם וגומרים סעודתן ואינם צריכין לברך שנייה ואם לא הניחו שם אדם כשהם יוצאים צריכין ברכה למפוע וכשהם חוזרים צריכין ברכה הרי פסק אלהות ולפיכך מברך למפוע על מה שאכל וכו' מדרבנן וכן נעו שרישם שזה הליכות) מסובים לאכול בדברי הטעונים ברכה במקומם וכן שתי הבבות יחד ונתן טעם שזה לשניהן משמע שדומה לגרונן שלפניו ובחדא שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן וכן שם בהגהת רמ"א בשלתון ערוך הניחו שם: **והנראה** שבעלי שלחן ערוך שחלקו גם כן בדברים שאין טעונים ביא הב"י בסמ"ק שם שחלק אפילו בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם חזרה שהיו יושבים מסובים ועקרו וגליהם ללכת כשהניחו מקצת חברים בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן דאילו בדברים הטעונים ברכה

צִירִף לְבָרֵךְ לְמַפְרָע הֵינּוּ לומר שֶׁאֵם פָּרַשׁ וְהִרְחִיק מִמָּקוֹם סְעוּדָתוֹ
צִירִף לְבָרֵךְ לְמַפְרָע אֲכַל אִם לֹא הִפְלִיג כְּלוּמָר שֶׁלֹּא הִרְחִיק הִרְבֵּה
מִמָּקוֹם סְעוּדָתוֹ אֲלֵא מִפְּנֵה לִפְנֵה אֵינוֹ צִירִף לְבָרֵךְ וְזוֹהוּ שִׁכְתָּב אוֹ
שֶׁהִיא אוֹכֵל וּקְרָאוּ חֲבֵרוֹ לְדָבָר עֲמוּ וְנָצַא לוֹ לִפְתָּח בֵּיתוֹ וְחִזְרוּ הוֹאִיל
וְשֶׁנָּה מְקוּמוֹ צִירִף לְבָרֵךְ לְמַפְרָע וְכוּ' כְּלוּמָר דְּמֵאֲחֵר שֶׁנֶּצֶא מִפְּתַח
בֵּיתוֹ הָיָה לִיה כִּהְפְּלִיג דְּחִינּוֹ שֶׁנָּה מְקוּמוֹ י"א וְצִירִף לְבָרֵךְ אֲכַל אִם דָּבָר
עֲמוּ בְּחוּץ הַבַּיִת אָף עַל פִּי שֶׁשֶּׁנָּה מְקוּמוֹ מִפְּנֵה לִפְנֵה אֵינוֹ צִירִף לְבָרֵךְ
וְכִדְמַנְתִּי רִישָׁא דְּבִרְיָתָא קְרָאוּ חֲבֵרוֹ לְדָבָר עֲמוּ אֵין צִירִף לְבָרֵךְ
לְמַפְרָע: וְיֵשׁ לְדַקְדָּק לְמַה פָּתַח הַרְמְב"ם הִיא אוֹכֵל בַּבַּיִת זֶה וּפְסָק

לשאינו זקן או חולה: ומה שכתב רבינו דלרשב"ם אין צריך לברך כששינו מקומן. כרב חסדא משום דלקביעותא קמא הדר כתב הב"י שפשוט הוא דהיינו דוקא כשלא היה לו היסט הדעת בנתיים:

ברכה לכתחלה וכן אם היו מסובים לשתייה או לאכול פירות שכל המשנה במסובים על פירות שהוא מדברים שאין טעוין ברכה לאחריהם במקומן משמע ממה שכתב עוד שם שכל המשנה מקומן [הרי פסק אכילתן] וכו' שכתב מחתתנו ואם כן למה לא נחלק גם כן לרב חסדא כהאי גונא בדבר פסק בהריא שיש חילוק במסובים על פירות בין הניחו שם מקצת חברים לברכה במקומן בין הניחו שם חברים או לא היינו טעמא שפסקו כהסמך"ק במוקמין דאם הניחו שם מקצת חברים אין צריך לחזור ולברך וזה לשון הפל"א טעוין ברכה לא למפער ברכת המזון ולא לכתחלה ברכת המצויא אפילו

למקום השני, וכפירש"י (הגיל בהערה א') דבדברים הטענים (לר"ח) נמשכה אכילתו גם למקום השני, ממילא גם שהיה בהם, שייך רק בדברים הטענים ברכה במקומם דהוי דברים חשובים שהיה בהם, ציורן חברים שייך לזון מכתה מזה דאיתנה לא סימום ועודתם שהיו נשאר במקומן אף הוא לא סיים סעודתו אע"פ שיצא ממקומו. אולם בדברים שאין טעונים ברכה במקומם אין בהם קביעות כלל ומה מהני שהניח חברים, סוף סוף האכילה נפסקה, ואילו ה"מ"א והר"א ש"ס דהרי כהנים הדעת, וע"כ אם לקביעה קבא דהר היינו ש"צ יצא ממקומו, (כפי הרא"ש בהערה א') ולכן מהני (לר"ח) בדברים הטענים ברכה במקומם, א"צ שנינו מקום (לר"ח) דאכלו חזר במקומו, א"כ גם בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם אם הניח חברים אמרינן שהיציאה ממקומו אינה נחשבת, ולכן מהני הניח חברים אף באינם טעונים ברכה לאחריתם. ועינין במלואים דאולי שליטתם ביסוד הדין לא שנינו מקום, ובנפס"מ העלות משתי התבות הללו בהתייחס מקצת חברים.

יא כוונת ה"ב" בפירושו כאן היא לאפוקי מפירושו החסוספות (פסחים ע"ב ק"א ד"ה כשהן) שכתבו דמה דקתני בתוספתא דברכות ש"על הבית שהיה מיטב אוכל וקראו בחירו לדבר עמו וכי' הפליג לפני ברכה למפרע וכי', היינו שחבירו קראו להפליג ולכן צריך שביכר תחילה לפני שיצא שמה ישהה זמן רב ויפסיד ברהמי' ודעת טובה קמ"ל. ולזה בא ה"ב" לומר דעת הרה"ה (ברכות פ"ד ה"ג) אינו כן [וכן כתב הכס"מ שם], אלא מה שצריך לברך למפרע הוא מדינא ממש, דכיון שיצא מפתח ביתו הוי שינה מקומו וצריך לברך ככל דין שנינו מקום [ופירושו 'הפליג' היינו ששינה מקומו והוי כמפלגים, ולא כפירוש תוס' שרוצה להפליג]. וביאור מלולוקתם נראה להו' שתרממם, לשטרו' ודשניו מקום הוא מטעם הפסק ענין הערה ד"ו ועל כן אם הפליג בזמן אינו הפסק, אלא רק יציאה מביתו הוי הפסק אפילו יצא רק לפתח ביתו. אבל תוס' הרה"ש טוברים דרך שנינו מקום הוא משום היתא הדעת [בנ"ל בהערה ד"ה], וא"כ התחבה לברך ברכה אחרונה היא רק מטעם שמה יפליג בזמן וישהה ועיבורו נזק עיכול ויפסיד ברהמי' (והיינו עצה טובה מל"ל כנ"ל).

בעצם לשון הרמב"ם בהלכות ברכות פ"ד הלכות ג' ד' הו', שבהלכה כ' כתב הדין של שינוי מקום מבית לבית, ובהלכה ד' כתב הדין דחברים, ובהלכה ה' כתב הך לשון "וכן אם היו מסובין בשתייה או לאכול פירות וכו'", והקשה בספק משנה (שם ה"ד) מדוע כתב הרמב"ם בהלכה ה' "וכן אם היו מסובין בשתייה וכו'", דמשמע דחידושא אפי' לארסמעינן והלא בפירות "היינו דברים שאינם טעונים ברכה במקומם" אתא כר חסדא מורה שצריך לחזור ולברך אף אם שניה מקומם ברכה והחידוש "ע"ש מה שכתב רמב"ם א"ר"ב בסוגיא סק"ג שכתב שתדורשו דחוקן. ומקושיא זאת של הכסף משנה מוכח דס"ל שדברי הרמב"ם בהלכה ה' לא קאי אדינא הניח מקצת חברים [בהלכה ד'], שאם לא נאמר כן הלא חידוש גדול השמיטנו הרמב"ם שגם בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם מהני הנחת מקצת חברים [ובאמת כן ס"ל המג"א סק"ג לדינא בדעת הרמב"ם, והביאו המנש"ב בשע"ז אות י"ד], אלא ע"כ שדברי הרמב"ם בהלכה ה' קאי לאדלעיל על דבריו בהלכה ג' דמירי בעיקר דין שינוי מקום. **אמנם** הרמב"ם (שע"ב) פסק שדבר מקצת חברים מהני אפילו בדברים שאין טעונים ברכה אחריהם במקומם, וז"ל "ודוקא שלא הניח מקצת חברים בעבודה ואכל מדברים שאין צריכים ברכה במקומם, אבל אם הניח מקצת חברים או אפילו לא הניח ואכל בדברים שצריכין ברכה במקומם וכו' א"צ לברך" ע"כ [והם דברי המס"ק הביאו ה"ב בסוף הסימן]. **נמצא** שמרן השו"ע והרמ"א פליגי בתרתא, אי אהא הלכה ככר חסדא או ככר ששה, ב' האם אליבא דרב חסדא מהני הני מקצת חברים בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם. דעת מרן השו"ע לפסוק כר ששת וכן שאין מועיל הנחת חברים בדברים שאין טעונים ברכה במקומם [ודלא כהמג"א הנ"ל דס"ל דמהני הנחת חברים אפילו בדברים שאין טעונים ברכה במקומם]. אבל דעת הרמ"א שהלכה ככר חסדא דבדברים שטעונים ברכה במקומם אין חסרון דשינוי מקום ובדברים שאין טעונים ברכה במקומם מועיל הנחת חברים. **בביאור** מחלוקתם הוא ביסוד הדין של שינוי מקום, ואימתי אפנה נחשב כשינוי מקום, שהשו"ע והרמב"ם ס"ל שהשינוי מקום נחשב כאילו פסקה פסגה עטרתו, וע"כ המשמעות של קליבעיה קמא הדר. אלא נפסקה הסעודה והמשמיעה גם

בית יוסף

כתב ואם לא הניחו שם וכן או חולה: וזה שכתבתי שלמדנו מדברי הרמב"ם שאם יצא ולא ברוך צריך קשיחור לברך למפרע על מה שאכל ואחר כך יברך בתחלה על מה שרוצה לאכל לו, כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים (כ: ד"ה וקא אמרי) שכתבתי דעת הרמב"ם והרא"ה וז"ל, ומשמע מדבריו שהם סוברים

בדברי הר"ף והרמב"ם שפסקו הלכה כרב ששת י"ד. וכתב עוד שם הר"ן (ד"ה מתיבי) שלכתחלה קודם שיעקר ממקומו צריך לברך, וכן כתב הר"ר

מנחם (בכתוב פ"ד ה"ד) וטעמו משום שקא יושב מלחור: וכתב הכל בו בהלכות פסח (ס"ג י"ד) גבי מאן דבעי לברוכי בתרי או בתלתא בתי שלא התירו לעקר מסעודתו ללכת למקום אחר אפילו הניח שם וכן או חולה אלא לדבר מצוה עוברת כגון לקרוא חתן או כלה ע"כ, ובריתא דעקרו רגליהם לילך לבית הכנסת או לבית המדרש הניח תיובתיה אף על פי שאפשר לדחוק דבית הכנסת כגון שעובר וכן תפלת צבור ובית המדרש כגון שעובר וכן למודי החברים יחד פשוט דמילתא לא משמע הכי (א):

ה ומ"ש רבנו דרבירים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם לרשבים (פסחים קא: ד"ה אבל דברים) הנינו ז' מיניו ולר"י דוקא מין

רבי משה

קצת (א) ועיין לקמן סימן תפ"ד דמשמע קצת כדברי הכל בו:

בית חדש

ומ"ש רבינו דהרא"ש הסכים לדעת ר"י דוקא פת ומיני דגן. כך מבואר מדבריו בערבי פסחים שכתב כלשון הר"ף דברים שאינם טעונים כגון פירות ויין (או) [אבל] דברים הטעונים כגון פת ומיני דגן, וקצת קשה למה תלה רבינו הסכמת הרא"ש בדעת ר"י ולא תלה אותה בדעת הר"ף

שיח מרן

הביאור בלשון הברייתא והתוספתא שהם מקור לשון הרמב"ם, והיינו שבהלכה ד' שנקט לשון רבים הוא משום שברבים היושבים מסובים לאכול יחד יש קביעות גדולה יותר מיחיד שאוכל על שולחנו, והיה מקום לומר שאף שיש את מקומם ולא הניחו מקצת חברים לא היו שינוי מקום, כי ודאי שיחזור לסעודתם מחמת אותה קביעות וממילא אין את החשש הג"ל שמה ישכחו מלחזור, ובהלכה ג' נקט לשון יחיד כי יחיד הסודע אינו תלוי בדעת אחרים, והיה מקום לומר שאם יצא רק לפתח ביתו שזה אינו הפסק גדול וגם אין חשש כי אם שמא ישכח מלחזור לא היו שינוי מקום, כתב שפ"ז היו שינוי מקום גמור ולא מהני חזרתו וחיוב לברך למפרע על מה שאכל ולכתחלה על מה שרוצה לאכול. ומאחר דאיתנן להכי שהרמב"ם מודה שמה שמבין למפרע הוא מטעם שמא ישכח מלחזור [או שמא יפסיד ברהמ"ז], אם כן יש מקום לדייק בדבריו דס"ל שלכתחלה לא יצא כלל ממקומו [היינו אפי' על דעת לברך למפרע], שהרי כתב בהלכה ד' "חברים שהיו יושבים לאכול ויצאו וכו'", ולשון 'יצאו' משמע דיעבד והיינו שלכתחלה לא יצא כלל ממקומו [אמנם אפשר לדחות זאת, שהרי בסוף דבריו כתב "כשהן יוצאים וכו'" וזה לא לשון דיעבד, ועוד שאם נדייק חיבת "יצאו" שכתב ברישא שמשמע דיעבד, נצטרך לומר שגם דין הניח מקצת חברים דמיירי ברישא הוא בדיעבד, וזה חידושי].

[ג] הר"ן כתב (חולין דף כ"ט ע"א בדפי הר"ף) בדעת הר"ף וזה לשונו "דשינוי מקום הי הפסק טפי מנמלך, דאילו בנמלך לפניו צריך לברך לאחריו אין צריך לברך, ואילו בשינוי מקום מבין לפניו ולאחריי" ע"כ. וביאר הלבוש (סעיף א') וז"ל "כשאדם קובע עצמו לאכול במקום אחד ובין שם ברכת המוציא, סברא הוא דמן הסתם היה דעתו על כל מה שיאכל באותה סעודה יאכל באותו קביעות ובאותו מקום שקבע שם סעודתו, אבל אם משנה מקומו והלך מן המקום הוזה לאכול במקום אחר הרי פסק סעודתו ועדיף מהיחס הדעת וצריך לברך למפרע על מה שאכל בזה המון ולחזור ולברך על מה שאכל שם במקום האחר, שהרי שמתחילה לא היה דעתו לאכול אלא במקום שקבע שם מתחילה" עכ"ל. ובמאמר מרדכי (סק"ב) ביאר דהא דעדיף שינוי מקום מהיחס הדעת, דשינוי מקום כיון שנתחייב כבר בברכה קודם שיצאו לכך אף כשתחזור צריך לברך למפרע על מה שאכל, שכבר נתחייב בו.

[ד] הב"י הביא את שני הדינים של הרמב"ם, האחד שפסק כרב ששת, והשני שמבין למפרע על מה שאכל. והביא שכתב הר"ן דעת הרמב"ם והרא"ה כהר"ף והרמב"ם, ועל זה כתב הב"י "ומשמע מדבריו (הר"ן) שהם סוברים

או חולה אינם צריכים לברך לא קשה יוצאים ולא קשה חוזרים י"א. ואין לדקדק אמאי נקט הרמב"ם בכבא דרישא לישנא דהיה אוכל בבית זה דמשמע דמיירי בבעל הבית וכבבא דסיפא נקט לישנא דחברים שהיו יושבים לאכל, דהיה דחברים שהיו יושבים לאכל הכי הוי לישנא דבריתא בפרק

ערבי פסחים (קא:) ומהיה דהיה אוכל בבית זה וכו' הוי לישנא דבריתא דיומא (ל) דמיטנא בלשון יחיד דבר עם חברו והפליג וכן לישנא דתוספתא

דברכות (פ"ד ה"ח) גמי הוי בלשון יחיד, והרמב"ם כתב בלשון השנוי בבריתות או קרוב לו, ולענין דינא לא שאני בין יחיד בין רבים דבין יחיד בין רבים אם רוצה לשנות מקומו מברך קשהו יוצא למפרע וכשהוא חוזר מברך לכתחלה ואם לא ברוך כשיצא צריך לברך קשיחור ואם הניחו שם וכן או חולה בין שהיוצאים רבים בין שהוא יחיד אינו צריך לברך, ואפשר עוד דברישא נקט לשון יחיד כי היכי דלא ליצטרף לפלוגי ביה בין הניח שם מקצת חברים ללא הניח. וגם נראה שאין לדקדק בזה או חולה דנקט, דלישנא דבריתא נקט, וכבר כתבתי דבהניחו שם מקצת החברים סגי אף על פי שאינם וכן ולא חולה והכי דייק סיפא דלישניה שכתב ואם לא הניחו שם אדם ולא

אבל יציאה לפתח הבית אינה שינוי מקום, וכדעת הראב"ד שם.

[ב] הקשה הב"י על כפילות דברי הרמב"ם (פ"ד) בהלכה ג' ובהלכה ד', וכן העיר על שינוי הלשונות בהלכות הללו שפעם נקט לשון יחיד ופעם נקט לשון רבים. וסיכום דבריו הוא, שבהלכה ג' [סעי' א' ב'ש"ע] אשמעינן הרמב"ם דין תחורה [היינו שאע"פ שחזר למקומו לא מהני וצריך לברך למפרע על מה שאכל ולכתחלה על מה שרוצה לאכול], ובהלכה ד' [סעי' ב' ב'ש"ע] אשמעינן דין הדניח מקצת חברים. ומה שנקט הרמב"ם בהלכה ג' לשון יחיד ובהלכה ד' לשון רבים, כתב הב"י שהוא לא דוק, אלא לישנא דהבריות [נפסחים ודיומא] והתוספתא [דברכות] נקט. וזה לשון הב"י במסקנת דבריו "ולענין דינא לא שאני בין יחיד בין רבים, דבין יחיד בין רבים אם רוצה לשנות מקומו מברך כשהוא יוצא למפרע וכשהוא חוזר מברך לכתחלה ואם לא ברוך כשיצא צריך לברך כשיחזור, ואם הניחו שם וכן או חולה בין שהיוצאים רבים בין שהוא יחיד אינו צריך לברך" ע"כ. ואחרי כל דברי מרן הב"י, אולי אפשר ליישב את דברי הרמב"ם באופן אחר, וכדלקמן. אמנם יש להעיר עוד על דברי הב"י, שכן בסוף דבריו הג"ל הביא דעת הר"ן והר"ר מנחם שלכתחלה קודם שעוקר ממקומו צריך לברך, והטעם שמא ישכח מלחזור. ולכאורה קשה, שהרי זו דעת התוס' [שהזכרנו לעיל בהערה י"א] שמפרש את דברי התוספתא באופן שונה מהרמב"ם, דמה שצריך לברך למפרע הוא רק עצה טובה קמ"ל [רק שהתוס' כתבו שהחשש הוא שמא יעבור זמן ויכול ויפסיד ברהמ"ז, והר"ר מנחם כתב שמא ישכח מלחזור, אבל מ"מ הצד השווה דתרווייהו עצה טובה קמ"ל], אבל הרמב"ם ס"ל שמדינא צריך לברך [עיי' בהערה י"א]. ובהקדמם יש ליישב הערה זו בדאמת לא קשה כלל, כי יסוד המחלוקת [בענין זה] בין הרמב"ם להתוס' הוא באופן פירוש לשון התוספתא "הפליג צריך ברכה למפרע", דהרמב"ם מפרש ש'הפליג' היינו ששינה מקומו [דהיינו כהפליג] ולכן צריך לברך למפרע, ולא כפירוש התוס' ש'הפליג' היינו שאם בא להפליג. ואם כן ס"ל להב"י שבאמת בציר שדיין לא הפליג רק בא להפליג [וכפי שפירשו התוס' את התוספתא], אין מחלוקת בין הרמב"ם להתוס', וגם הרמב"ם יודה שצריך לברך למפרע מטעם שמא ישכח מלחזור [או שמא יפסיד ברהמ"ז כנ"ל]. וכל מה שכתבנו לעיל בהערה י"א שלהרמב"ם 'מודנא' צריך לברך ולא משום 'עצה טובה', זה רק בציר הברייתא לפירוש הרמב"ם אבל באמת בציר של התוס' מודה הרמב"ם. ואחר כל הדברים הללו אולי אפשר לומר את דעת הרמב"ם [ומכאן ישוב דברי הב"י שכתבנו לעיל], שלשון יחיד ורבים דנקט הוא בדוקא, ורבותא אתא לאשמעינן [ובעצה זו יהיה

[illegible]

(ג) מעונין ברכה למפרע.
הרמב"ם שו"ת דעת המחנך
מפרט דחייב לזכך למפרע
משום דשנינו מקום היו עקרה
וסילוק וזייב צבה"מ. והם
חולקין שבמ"א ס"ל דשנינו
מקום אינו רק כהיהא דעת
ומזיק לנרסה להאד ולא
למפרע ומפרשים לשון צרייהא
ו דעת טובה הוא כמו שמים
ט"ז:

(7) אין צריך ברכה. היינו למצנז'ים אבל להם מולקין לא פלגינו (הם) [בנא] דשום מאן דחזר לא מציין ברכה למפרע אלא דרך עצה טובה. מיהו לוקא דאין צריך ברכה פלגין לא דוקא ופלגין להרצנז' לא הוי רק שפוגאח אחת דהיינו צפה לרב תמאדא כשחורין א"י ברכה מחלה ע"ז מה שרואים לאכול, ולרב שם דוקא דהיינו מקאם תמאדא, אבל לא הוינ' רציין ברכה מחלה ע"ז:

קצה אן **הנה** עפ"י נזירות
שמשון, מור וקציעה
ומקור חיים וכ"ה מדפוס
פראג ואילך, וכ"ה בגמרא.
בדפוס "אין טעניתן":
בן **בפר** אפרים הנה
"שמשון הש"ע" וכנראה
הדוא ט"ס, ועיקר כוונתו
להגיה מה שכתוב בקצת
דפוסים בטעות "של"
במקום שלשון וכ"ה גם
בדפוס של:

קענען א שיינ מורען שייס
סאק"א מע שטענען צושט
וועלכע דער הע"י צוה:
(ב) ר"ל דער"ף לא פירשען
שפירשען רש"י וועגן דמדייק

[illegible]

איזה דברים קרויים הפסקה במעודה.

ובו ז' סעיפים :

**א (א) ^(b) ה היה אוכל בפית זה ופסק סעודתו
(ב) והלך לפית אחר או ^ג שהיה אוכל
וקראו חבירו לזכר עמו ויצא לו לפתח ביתו
וחזר הואיל ושינה מקומו **א** צריך לזכר**

תנאי חברים שהיו מסובים ועקרו גליהם כוותיה דרב חסדא. הר' לפנינו בדמרי ילוק כהם בן ימחו מקלם ולרב חסדא אין דרב חסדא שלל זכר כלום מן הניה. לרב לברך, וכו"מ במצנחא דרבי יוחנן דנקט ר"ר (ס ב' ע"ב) ורמב"ם (פ"ד מביעות גרסי האי תניא כוותיה דרב חסדא דלעיל בדבר ולהתקפות והלא"ש אין חיוב לברך ינה והא' לאמר טעוין זכרה למפרע אינו ע"כ למפרע והיינו זכרה אחרונה קודם לברך לברך למפרע כשחזור לתמונה: וכו"מ ר"ר לברך למפרע כשחזור לתמונה:

למשכן לשון ש"ע דמשמע
שא בצמיע צ' מבוחר לאסור
ולזה פירש גיהו דכן הדץ

יונת מקום כר לא שנו אלא
 ע"פ דשנינו בר תנחן בר
 בורא"ש (שם פ"י סימן ו') תמה
 שכתבו רש"י והיה ס"ל כן
 מביניה דר"י ביק דר' יוחנן
 ופ"ג דסנהדרין (כ"ד ע"ב)
 ויהושע בן לוי כמש' בתוס'

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

קצת א צריך. עיין מג"א
ברכה למפרע ובבסימן
בהג"ה: ולי העני יש בדברי
כי לשון המחבר הוא לשון
ע"ב ב' ברייתות, חבירים וכו'

ב' בהמחבר כשהם יוצאים צריכים "מיד" ובמג"א אות א' וכאן אות ח'. ועיין סעיף ב' סעיף ב' דקדוק אחד ושייך כאן אעתיק פה. פ"ד מה"ב הלכה ג' ד' ה', ופסחים ק"א קרו" לקראת חתן וכו', ובשניה ועקרו לבית

[illegible]

ה"א ע"ג, ודבריו הקדושים   סעף 4

שש"ת "בתרתי" פלגו
 ששם קוברים עקרוק ע"ה
 ירשם הדעם עקרוק דברס
 ע"ה ע"ה טוה, וזל דלמחלה
 ו' ו' הוה ד"רן פסחם ש
 קרס שיעקרו דברס ארסס
 ששם קווס דברס ראשוה, ורס
 פסחם אולין ד' פ
 ששחור
 ורס "ז' מרס ונדבר במיון ק"ס
 דברס ראשוה על מה שישל, ורס
 קוור אומר דר"ש חן קרס
 קוור"ו פתור (לפסוד ר"ח) ורס
 עקרוק דמחורס, מברסן שיואלן
 אימור אל לישען (אין) "עקרוק"
 דלס היס ארס "ז' דן סופסל
 דברס למפרע, הלס "ז' דן דרס
 ע"ה טוה, ו' אל כסלס דברס
 ע"ה דהלס דרס שס דברס ראשוה
 (עקרוק) שסורו א"ל נבר, ללו כרין
 פסחם "שין" ששס, ורס ורס
 ורס נבר, ורס נקמן ורס *

ישנה דעקרו קא דייק דהא כי האי לישנא אימור ענו
ה' ג' ד' ה' וזלכנה ג' הנא המוספא: (ד) בוונת
גרים מניא מוסיא דרב מסדא, דהא יין א"ס צרס
יס הר"י (קיא ע"ב) דלאו מלישנא דעקרו דייק אלא
ועברס ח"י לפס דמלשון עקרו דייק ופירש"י,
גרימא ה"ל וזל אלא מיייר מיו אלא מדבר ש"י צרס

העבד וגדך ברכה אחרונה כשיואלץ, וכמ"ש
וואלץ טעוין ברכה למפרע וכמ"ש (ג) ר"ד און
וכי' א"ל לנדר, והלכ"ה למעשה מיד און
בעל המאור שם ופסק, משנה ס"ד ד' (סס).
העמוד ש"ג, לילת לפסח, דהא להרצוג
אומר הפסח"ג ד"ל דהר"ק לא גרס מלך הר

[illegible]

ובמקום א"צ לברך צ"ל צריך לברך, וק"ל, אלא שכן הוא בכל הפרוסים. (ועין להרב ב"ח ז"ל [ד"ה וכתב א"א הרא"ש] ותרצה שכל מה שכתב כאן הט"ז בס"ק זה הוא לאפוקי מדברי הב"ח ז"ל, ואע"פ שלא הוזכר דבריו, וכך היא דרכו בהרבה מקומות).

סעיף ד' (ז) אע"פ שלא היו הפירות לפניו וכו' כיון דללפת את הפת הן באים וכו'. דין זה לאו אדסמין ליה בלבד קאי, דהיינו בקובע סעודתו על הפירות, אלא גם בקובע סעודתו על שאר דברים דאיירי ביה סעיף א', ומביאים לו פירות ואוכלם עם הפת, א"צ לברך, דהם טפלים לפת, כיון שגמלפתים בהם את הפת, וכן מבואר בסעיף א', וכן משמע להדיא בדברי הרשב"א ז"ל [מ"א ע"ב ד"ה אמר ר"פ] בשם הר"ז ז"ל מקור דין זה, עיין ב"י [ד"ה ודע שרשי"ן].

סעיף ה' (ח) ולא היה דעתו על הדורון וכו'. יש להסתפק במי שסעד בבית חבירו והביאו דורון לבעל הבית, אם צריך לברך אם לאו, דיש מקום לומר דא"צ לברך, דאין שום המלכה כשסומך על שלחן בעל הבית, כמבואר לקמן סימן קע"ט סעיף ב' דאילו אמר הב' לן ונברך א"צ לברך, או דילמא כיון שזה הדורון הביאו לו לבעל הבית מבית אחרים, ואפילו הבעל הבית גופיה צריך לברך, א"כ גם האורח יברך, דלא עדיף מבכה"ב, דהא כשבעה"ב אמר הב' לן ונברך צריך לברך, ועוד דלא אמריתן שיחיה דעת האורח על כל מה שיביא לו הבעל הבית אלא במה שהוא בביתו וברשותו של בעל הבית, אבל במה שהוא חוץ לרשותו ואינו בידו, וגם לא היה דעתם עליו, לא חיילא עלה ברכה ראשונה, ולזה דעתי נוטה, דלדעת מרן ז"ל בש"ע צריך האורח לברך, ודלא כמי שראיתי שמפקפק על זה.

סימן קע"ח

סעיף א' (א) ופסק סעודתו והלך לבית אחר. בפרק ערבי פסחים [ק"א ע"ב] אסיקנא דשניו מקום צריך לברך, ואמר רב חסדא משמיה דרב הונא, לא שנו אלא מבית לבית, אבל במקום למקום לא, ותניא כותיה, ותו אמר רב חסדא משמיה דנפשיה, הא דאמרת שניו מקום צריך לברך, לא אמרן אלא בדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם, אבל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם א"צ לברך, מ"ט, לקיבצא קמא הדר, ורב ששת אמר אחר זה ואחר זה צריך לברך, מיתבי בני חבורה שהיו מסובין לשנות ועקרו רגליהם וכו', אבל אם לא הניחו שם זקן או חולה, כשהם יוצאים טעונים ברכה למפרע, וכשהם חוזרים טעונים ברכה לכתחילה, מדקתני עקרו מיכלל בדברים שטעונים ברכה במקומם עסקין, וקשיא לרב חסדא, ומשני ההיא ר' יהודה היא, ופליגי רבנן עליה, ורב חסדא דאמר כרבנן וכו', יעו"ש באורך, ונחלקו הפוסקים בפסק ההלכה, דהרי"ף [כ' ע"ב] והרמב"ם [ברכות פ"ד ה"ד] ז"ל וסעתייהו פסקו כרב ששת, והתוס' [פסחים ק"ב ע"א ד"ה כשהן] והרא"ש [פסחים פ"א אות ו'] ודעימיהו פסקו כרב חסדא, ומרן ז"ל בש"ע נמשך אחר פסק הרי"ף והרמב"ם ז"ל, ומור"ם ז"ל בהגה נמשך אחר התוס' והרא"ש. עוד נחלקו הפוסקים ז"ל כשהוא בענין שצריך לחזור ולברך, ולהתוס' והרא"ש [שם] אין צריך לברך למפרע על מה שאכל, ולהרמב"ם ז"ל [שם ה"ג] צריך לברך תחילה על מה שאכל, ואח"כ מברך לכתחילה על מה שרוצה לאכול, ועיין מה שאכתוב בזה בס"ק שאח"ז. (ועיין ב"י [סוף ד"ה וכתב הר"ן] שיש ט"ס בדבריו במה שכתב בשם התוס' ז"ל דאין הלכה כאותם ברייתות וכו', וחסר תיבת לא, וכך צ"ל, אפילו ברכה לכתחילה לא, דק"ל כרב חסדא וכו').

(ב) הואיל ושינה מקומו צריך לברך למפרע. תנה מרן ז"ל נמשך אחר הרמב"ם ז"ל [ברכות פ"ד ה"ג] ודעימיהו, דשניו מקום מצריך ברכה למפרע על מה שאכל, וברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול, וברייא

[פסחים ק"א ע"ב] דינא קתני, ולא עצה טובה בלבד, אבל הרא"ש [פסחים פ"א אות ו' וחולין פ"ו אות ה'] והתוס' [פסחים ק"ב ע"א ד"ה כשהן] ודעימיהו ס"ל דשניו מקום אינו מצריך ברכה למפרע על מה שאכל, אלא ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול בהיסח הדעת, וברייא דקתני מברך למפרע היינו לכתחילה קודם שיצא, ועצה טובה קמ"ל, עיין ב"י [ד"ה וכתב הר"ן] באורך. וראיתי להרב דרישה ז"ל [ס"ק א'] שכתב, דהרי"ף אע"פ שדעתו [פסחים כ' ע"ב] כדעת רמב"ם ז"ל [ברכות פ"ד ה"ד] לפסוק כרב ששת [פסחים ק"א ע"ב], מ"מ בהא לא ס"ל כותיה, שהרי בסימן קע"ט [כב"י ד"ה ומ"ש רבינו פרש"י] מבואר דהרי"ף [פסחים ב"א ע"א] דהיסח דעת אינו מזיק ברכה אחרונה על מה שאכל, אלא ברכה ראשונה על מה שרוצה לאכול, ולכן צ"ל לדעתו דעצה טובה קמ"ל, זהו תורף דבריו, ע"ש, ולדידי חזי לי דאע"פ שהדבר ברור דאין זה תלוי במחלוקת רב חסדא ורב ששת, ובין אם נפסוק כרב חסדא בין אם נפסוק כרב ששת אפשר לומר דברייא עצה טובה קמ"ל או דדינא קאמר וחיובא הוא ולא עצה טובה, (והרי התוס' והרא"ש ז"ל שכתבו דעצה טובה [קמ"ל] היינו אפילו לרב ששת), מ"מ נראה לפי קוצר דעתי דאין דברי הרב דרישה ז"ל מוכרחים כל עיקר, דמה שרצה להכריח דהרי"ף ז"ל לא ס"ל כותיה דהרמב"ם ז"ל מנכ דין היסח הדעת אינו הכרח כל עיקר, דאע"ג דס"ל להרי"ף ז"ל דהיסח הדעת אינו מזיק ברכה אחרונה, שפיר יכליתן למימר דס"ל דשניו מקום מצריך ברכה אחרונה, וכפשטא דתלמודא, דכיון שצריך הוא לברך קודם שיצא ממקומו, ונתחייב כבר בברכה בשופי, י"ל דכשהוא חוזר צריך לברך למפרע על מה שאכל, שכבר נתחייב בו, והוא עדיף מהיסח הדעת, ואע"פ שהרא"ש והתוס' ז"ל השוו אותם לקולא, דבתרתייהו א"צ לברך למפרע, ורש"י ז"ל השוו אותן לחומרא, (שהרי כתב בהיסח הדעת [פסחים ק"ג ע"ב ד"ה כיון] דמצריך ברכה למפרע, ולא גרע שניו מקום ממנו, וכן מבואר במרדכי פרק ערבי פסחים [דף ל"ה עמוד ג'], דלרש"י ז"ל בתרתייהו צריך לברך למפרע, יעו"ש, ונהי דמלשון רש"י ז"ל בש"ס גבי שניו מקום [פסחים ק"א ע"ב סוף ד"ה בדברים שאין] והזכירו מרן ז"ל בב"י [ד"ה בני חבורה] משמע קצת דשניו מקום לא מצריך ברכה אלא בתחילה, ע"כ צ"ל דלאו דוקא, אלא נקט בתחילה משום סיפא, וק"ל, דאין סברא כלל להקל בשניו מקום טפי מבחיסה דעת), מ"מ אין זה מוכרח כלל מן הגמרא, ושפיר אפשר לחלק בעניהם, וכנראה דע"כ צ"ל כן לדעת הרי"ף ז"ל, דאילו הוה ס"ל דתנא עצה טובה קמ"ל ולא דינא לא הוה שתיק מניה.

ועוד יש לנו ראיה מכרחת לזה מדברי הר"ן ז"ל בפרק ערבי פסחים, ששל מה שכתב הרי"ף ז"ל [כ' ע"ב] דהלכתא כרב ששת כתב [ד"ה וקא], והיכא ששכח ויצא ולא בידך, נראים הדברים דלאחר שיחזור יברך למפרע עד שלא יחזור ויאכל, ואחר כך יברך לכתחילה, וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרא"ה תלמידו ז"ל, עכ"ל, ומדכתב כן בסתם על דברי הרי"ף ז"ל, מוכחא מילתא דס"ל דכן היא דעתו, וגבי היסח הדעת באמר הב' לן ונברך [כ"א ע"א ד"ה קאי עליהן] כתב וז"ל, פירש הרי"ף ז"ל דהא דאמר איתסר לנו למשתי, היינו בלא ברכה קודם, ואחרים כתבו דצריך לברך תחילה ברכת המזון וכו', וסיים והארכתי בזה בחידושי, ע"כ, הרי שכאן כתב הדבר במחלוקת, ולעיל גבי שניו מקום כתב בסתם דצריך לברך למפרע, אלמא דס"ל דגם הרי"ף ז"ל מודה בזה, ועוד שבדין היסח הדעת נראה שדעת הר"ן ז"ל כדעת הרי"ף ז"ל, דאינו מצריך אלא ברכה ראשונה, וכן נראה מדברי מרן ז"ל בסימן קע"ט בב"י [ד"ה ומ"ש רבינו פרש"י], והרי בשער מקום ס"ל להר"ן ז"ל דצריך לברך למפרע, וא"כ ע"כ צריכין אנו לומר כמו שכתבתי, וכן נראה משטחית דברי מרן ז"ל בסימן זה ד"ה ובסימן קפ"ד כתב רבינו, שכתב דאילו להפוסקים כרב ששת כיון שאינו יכול לאכול עד שיברך למפרע על מה שאכל, וראי שצריך לברך וכו', הרי משמע דלכל הפוסקים כרב ששת הכי הוא, והרי"ף ז"ל מכללם, וזה שלא כדברי הרב דרישה ז"ל, והרב ז"ל [ס"ק כ' חגיגה בזה ונדהק בו, עיין עליו. (ואע"פ שכבר כתבנו דאין זה תלוי במחלוקת רב חסדא

אודו של הבית יוסף מופץ
בהיקף שלא היה מעולם:

לאסוקי לומד'ם אליבא דהלכתא

כרך א' על הלכות סעודה-זימון
על אודת חיים סימנים קסו-רא
טור בית יוסף עם ביאורים ועיונים
ברברי מדן הבית יוסף
משולב עם שו"ע ומשנה ברורה

בראשות גאב"ד עליית בית חנניה
הנאמן רבי שלמה חנניה שליט"א

הפצה ראשית: משרדי המכון רח' שאול המלך 40 סנהדריה ירושלים
טל': 02-540-0095 | 052-7182570 מייל: 8551534@gmail.com

בני ברק: משפ' אביטן 054-8484254 | בית שמש: משפ' מילר 053-4195506

ביתר עילית: משפ' פורגס 053-3126312

מודיעין עילית: משפ' דקה 08-9298731 | אשדוד: 052-7182570

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מבית דבד

ממרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

ענין ואהבת לרעך כמוך

בשבת ל"א א' מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמואי א"ל גירני ע"מ שתלמודני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמות הבנק שבידו, בא לפני הלל גיירי א"ל דעלך פני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושה הוא זיל גמור, ובחי' אגדות מהרש"א פירש שאמר לו הכתוב ואהבת לרעך כמוך, וכתב דיש לעי' אף שאמר לו בלשץ תרגום שכך ה' לשונם, כ"מ למה שינה הכתוב ואמר בלשון שלילה דעלך סני וכו' לא תעביד, ותירץ דמשמע לי' דקרא לא איירי אלא בהכי כלומר שלא תעשה לו רעה כל מה דסני עלך, אבל גבי עשיית טובה ל"ש לומר כמוך שהרי חיך קודמין לחיי חברך יעו"ש, וצ"ע בדפשוטו לשון הכתוב כולל את הכל ואהבת לרעך כמוך.

והנראה בזה דהנה אהבת האדם את עצמו הרי היא טבעית ומחלק הבהמי שבאדם, שהיא נגיעה אנכית, ומה גם שורש ה' כשלוך בחטאים ובמדות רעות, והנה הוא גם בטבע האדם אשר אינו מושחת במדותיו להיות אוהב רעיו וידידיו, ויש האוהבים אהבה עזה עד כדי הקרבה ממש ואף באמונת העולם מצינו כן, אולם כ"ז הוא כ"מ משורש האהבה העצמית שאוהב גם הקרובים אליו, ומכוחות הטבע הם, וע"ז הוא שנאמר באמת וחסד לאומים חטאת, כי בהיות החסד מכוחות הטבע והמדות, הרי אפשר להתהפך בן רגע לאכזריות כשהדבר צריך לו לטובתו ויצרו מתגבר עליו, שכח מדותיו ותאותיו מוליכות אותו תמיד בכל מעשיו, ולכן ס"ל להלל שאין לפרש הכתוב כפשוטו ואהבת

לרעך כמוך, שיהי' הכמוך הדמות והסמול לאהבת הזולת, שהרי הכמוך הוא מדרכי הטבע והמדות.

אולם לא כן היא מצות חסד של תורה, שיסודה היא השלטת החכמה והמוח על הלב, שיהי' נקי מכל נגיעה עצמית, ורק רצון השי"ת שהוא הטוב המוחלט והאמיתי להטיב עם כל בריותיו הוא המחייב ענין והלכת בדרכיו, להיות אוהב הבריות כרצונו ית' ומטיב עם הכל, ואמנם אמרו חז"ל כל המורחם על אכזרים סופו להיות אכזר וכו' ומשום שאם מדת הרחמים והחסד הוא מכח הרגש, מתהפך הוא לפי תאות לבו וטבעו כנ"ל, אבל כשבא מכח התורה והחכמה, הוא תמיד במשקל ובמבחן השכל ולפי האמת הרצוי והמוחלט, וזהו יסוד תורת החסד של תורה.

ונראה דלפי"ז שוב ל"ק כלל מה שהק' המהרש"א שאין לפרש כמוך ממש בעשיית טובה שהרי חיך קודמין, ונראה שאין בזה סתירה כלל, ומשום שכל המקיים תורת החסד כדעת תורה בשלימותה ומפני שהוא רצון השי"ת, מבלי נגיעה עצמית, הרי כשם שנאמרה הלכה וכדתנן בהוריות י"ג א' כהן קודם ללוי וכו' יעו"ש, ומקיים זאת כהלכתה, כך נאמרה הלכה חיך קודמין, ומקיים הוא הלכה זו כדינה בלי שום נגיעה כלל, וכשם שהי' מקיימה אם היתה ההלכה להיפוך, ולד' בן פטורא ב"מ ס"ב ימותו שניהם ואל יראה א' במיתת חברו, וגם ר"ע דדריש חיך קודמין, אין זה ענין להרגשת הלב ואהבת עצמו יותר, אלא הוא קיום דין התורה ורצון השי"ת בהלכות הצלה ומקיימה כדינה ודו"ק.

אולם מעתה הרי צ"ב מהו פירוש ואהבת לרעך כמוך, שהרי לפשוט"כ אין הכמוך

פתירה

זכה דורינו ששתל בקרבו את מרן ראש לראשי הישיבות מרן שליט"א שכסד שנה מרביץ תורה ויראה לעדרים, בהיכל הישיבה דפנוביץ. ואלפי תלמידים ותלמידי תלמידים גדלו על ברכיו ותורתו המשמחת כל לב.

ואנו בקובץ גליונות – מגדולי ישראל אשר זוכים מידי שבוע ושבוע להביא מתורת גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלח"ט לקחנו על עצמנו להביא א"ה מידי שבוע בשבוע, מדברי רבינו שליט"א – מפני הפרשה, ומעניני השעה. וכן מדור מיוחד בשם כבוד מלכים אשר שם רבינו רמזו בקרבו, והוא מדור על גדולי ישראל זצ"ל אשר רבינו היה בקשר של תורה עמהם.

יה"ר שגזכה להגדיל תורה ולהאדירה. ולהמשיך לזכות עוד רבות בשנים לאורו של רבינו שליט"א, עד ביאת גואל צדק במהרה.

נשמח לקבל דברי תורה, עובדות והליכות ממרן רבינו שליט"א, וכן עצות ורעיונות לתועלת הרבים.

בברכה רבה
מערכת קובץ גליונות

תמונה איך דבריו מותאמים עם מדת הענוה, ועי' במהרש"א שם שהעיר מהא דכתיב יהלך זר ולא פיך ותי' דלאוקמי גירסא שאני, ושמעתי ממרן הגר"ז צ"ל שאין כונת המהרש"א להקשות דבריו סותרים מדת הענוה, וד"ז לא הי' קשה לו כלל, אלא ששאלתו היא דהא מ"מ כתיב יהלך זר וגו' וע"ז שפיר משני דלאוקמי גירסא שאני.

אכן עדיין צ"ב למה אין זה סותר את כל מהות מדת הענוה, ונראה דתכלית מדת הענוה אינה כלל שהאדם לא ירגיש ויכיר מעלות שבו, שאין זה כלל מן התבונה וממדות האמת, אלא יסוד הדבר הוא דלא מחזיק טיבולתא לנפשי', והוא שאינו צריך לייחס כל זה באופן אנכי אליו, שהוא עצמו אינו קיים כלל וזהו בבחי' ונחנו מה, שהוא ביטול העצמיות לגמרי, והמעלות שבו צריך להתייחס להם כאילו הוא רואה אותם אצל אחר והוא כבוד המעלה והחלק האלקי שבו, שהוא כבוד השי"ת וחלקו בכל נפש מישראל, ומש"כ בספר מסלת ישרים להאריך במדת הענוה שהאדם צריך להכיר שפלותו ופחיתות ערכו, נראה דהדברים אמורים כלפי החלק הבהמי שבו שהוא בשפלות גדולה, וכח יצה"ר גדול שאילמלא הקב"ה בעזרו אינו יכול לו, וכל מעלותיו הוא בסייעתא דשמיא וברב רחמיו, ולו השבח והתהלה, ולכן כשאדם אינו מייחס לעצמו כלום, וזהו בחי' ואהבת לרעך כמוך האמיתי כמו שנתבאר, הרי שפיר יש להבין דברי רב יוסף שאמר לא תיתני ענוה דאיכא אנא, ולא נגרע בדבריו אלו ממדת ענותנותו כלל, שהי' רואה הדברים כאילו היו אצל אדם אחר ומשבח מעלת אחרים וכמש"נ.

דוגמה למהות האהבה הרצוי' שתהא אהבה הבאה מכה התורה יהשכל ולא מתוך טבע ונגיעות ולכן פירש הלל כונת התורה בזה, דבאמת אין אפשר לקיים מצות חסד ולהטיב עם הבריות בכל צרכיהם ככל האפשר בתכלית השלימות כשאין אדם מרגיש ויודע את זולתו כאביו דאגתו וצרכיו, והרי כך הוא מעצם הבריאה שאין בטבע האדם להרגיש זולתו ממש, ולכן כתבה תורה כמוך והוא רק בתורת דוגמא שהרצוה לקיים תורת החסד וההטבה בתכלית ירצה לדעת צרכי זולתו ומחסוריו, יוכל לדעת זאת מעצמו וזה הי' לו לסימן ולאות וכל מה דסני עלך לחברך לא תעביד, ונמצא שהכמוץ הוא רק היכי תימצא לדעת לקיים ואהבת לרעך כהלכתה, יכבר נאמר בתורה וזכרת כי עבד היית וגו', וכן ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם וגו', והוא הבנת הזולת מעצמו, וזהו שפירש לו הלל ביאור הכתוב, ומעתה מצות אהבת רעים היא טהורה בתכלית בלי נגיעות הבאה מכח התורה ורצון השי"ת שהוא מקור האהבה היטוב לכל בריותיו.

שו"מ בספר חכמה ומוסר להגרש"ז צ"ל חלק א' סי' ל"ז שכ' וז"ל כי כל המדות הטובות נובעות מהכמה ומשולבות בה, ומה שיחסר במדות טובות זהו אות על חסרוננו בחכמה, וכפי ריבוי טובו במדות זהו אות על ריבוי החכמה, ולכן השי"ת טובו בלי תכלית כמו שגדולתו וחכמתו בלי תכלית וכי' יעו"ש, והן הן הדברים כמש"כ שעיקר מצות חסד של תורה הוא כשבא מכח התורה והחכמה יכמש"נ.

יבסוטה מ"ט א' תנן משמת רבי בטלה ענוה וכו', ובגמ' ע"ב שם א"ל רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, ולכאורה הענין

משולחניו של רבינו

דבש וחלב תחת לשוניך

בערב שביעי של פסח עלה רבינו שליט"א לתפילה בכותל המערבי, ובדרך נכנס לביקור אצל תלמידיו ומקורבו ראש ישיבת תפארת ישראל הגר"מ דרוק שליט"א, שם שוחחו בדברי תורה ימוסר, ובין הדברים אמר רבינו שליט"א קראנו בשיר השירים דבש וחלב תחת לשונך קודם מוזכר דבש ואח"כ חלב ואילו על ארץ ישראל נאמר ארץ זבת חלב ודבש. קודם חלב ואח"כ דבש. אלא ביאור שבדרך כלל כל תינוק בתחילה אוכל חלב ואח"כ שגדל יתר אוכל דבש, לכן ארץ נכתב קודם חלב ואח"כ דבש.

אבל בתורה יש את החלב שזה עיקר הסוגיא י"ש את המתיקות של התורה שזה הדבש. יכדי להנחיל את החלב חייבים להתחיל עם הדבש, שיהיה מתוק ואז יבאו לשתות את החלב.

והסביר דברי הפסוק מתוקים מדבש ונופת צופים שהתורה יותר טובה מדבש, כי דבש אחרי כמה אכילתו כבר א"א לאכול יותר, ובתורה- אדרבה כמה שאוכלים יותר נהנים יותר.

והזכיר רבינו את אזהרת המדרש עה"פ "גפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך". ובמ"ר שה"ש א' רבנן אמרי כל מי שאומר דברי תורה בריבים ואין ערבין על שומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה נוח לו שלא אמרן. וטעם הדבר הוא מפני שיש באופן זה מיעוט בכבוד התורה שאינו מוכיר לשומעיו את טעמה האמיתי בשלימותו שהיא מתוקה מדבש ונופת צופים.

והפליג על תורתו של הגר"מ דרוק שליט"א היא מתוק מדבש, בשיעוריו בשיחותיו ובספריו הנפלאים.

בזה כי מה שניתנה תורה בקול שופר ענינו שאין התורה כשאר חכמות שדרך לימודם הוא ע"י המוח והשכל, אלא עיקרה היא חכמת הלב ככתוב ובכל חכם לב נתתי חכמה, ופתיחת שערי הלב הוא ע"י קול השופר, ולכן נקראת התורה אמרי שפר כי היא עיקר יסודה חכמת לב, ראשית חכמה יראת ה', בתפילת עלינו לשבח נאמר וידעת היום והשבות אל לבבך "והשבות" הוא לשון השבה ולכאורה היה צ"ל ונתת אל לבבך, ומבואר כי תחילת הלימוד הוא בלב והדברים עולים אל המוח להבינם ושבים אל הלב, וכך היתה תורתו של הגאון המנוח זצ"ל.

א' במ"ר כד דמך ר' יוסי ממלחיא באו ר"י ור"ל ור"י פסאקא להספדו וה' שם זקן אחד שביקש להספיד ולא הניחו לו במקום גדולי תורה אלו ואמר ר' יוחנן שיניחו לו כי זקן הוא וישתבח במקומו קם ואמר מצינו שסילוקן של צדיקים קשה יותר מחורבן בית המקדש שע"ז נאמר ותדר פלאים ובמיתות צדיקים נאמר הפלא ופלא, ואמר ע"ז ר' יוחנן אילו לא הנחנוהו לא היינו שומעים מורגלית זו, והרי שמאמר זה מורגלית הוא וה' חידוש בעיני חכמים. וצ"ב למה באמת המדה היא כך שסילוקן של צדיקים קשה יותר מחורבן ביהמ"ק וכן מה הענין קשה לפני הקב"ה וכי לנו לא קשה.

חכמי ישראל הם מקום השראת שכינה ואמרו חז"ל משחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ת"ח אמיית הרי הוא ד' אמות של הלכה ובמקומו השכינה שורה, וכבר יש לפרש כי אמנם חורבן בית המקדש הוא ענין גורא מאד אבל הלא יש לו תמורה ומצפים אנו לבנינו בכל יום.

ובמיוחד אצל הקב"ה הלא בידו הדבר לחזיר שכינתו לציון, אבל ת"ח וצדיק שמת הרי אמרו חז"ל כי אין לנו תמורתו, ומשום שכל ת"ח יש לו יחודו שאין אחר תמורתו, והוא דבר הפלא ופלא, וא' במ"ר שה"ש עה"כ הביאני המלך חדריו כשם שהקב"ה יש לו חדרי חדרים בתורה כך ת"ח יש לו חדרי חדרים בתורה שהם חלקו בלבד וגם לכן הדבר קשה במיוחד לפני הקב"ה שענין זה אינו בידו עד זמן תחיית המתים כאשר יקומו וירגנו ושוכני עפר.

ראש הישיבה זצ"ל ה' מיוחד בענין זה אשר כל יודעיו ראו כי הוא יחיד בתורתו ויש לו חדרי חדרים בתורה שהם חדריו ואין לאחר תפיסת יד בהם ואין לנו תמורתו, וזכה להנחיל תורתו לאלפי תלמידיו להמשיך לדורות.

א' במ"ר בראשית שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו דור דור ומנהיגיו, והרי שחילקם לשלושה, דורשי הדור, חכמי הדור, ומנהיגי הדור, ובפשוטו אין הכוונה שהראה הקב"ה לאדם"ר את כל הת"ח שבכל דור, אלא דור דור וחכמיו עניני החכמים שבחר בהם הקב"ה להיות חכמי הדור הזה, ושתלם באותו דור, וכמו דור דור ומנהיגיו, שהן מיוחדים מבני הדור, כך היא מדת דור דור וחכמיו, דור דור ודורשיו.

אין כל ספק שראש הישיבה זצ"ל בשיעור קומתו גבוה מכל העם הוא האיש אשר בחר בו הקב"ה להיות מחכמי דורנו וגם זכה לבניה

ידידות עמוקה היתה בין מורן רה"י שליט"א למורן הגרמ"ש זצ"ל שעוד בהיות רה"י בחור צעיר היה נוסע ללומזה לשוחח בלימוד עם הגרמ"ש. ובמחברתו של מורן רה"י שליט"א כתב כמה וכמה חידו"ת ששוחח עם הגרמ"ש זצ"ל.

וסיפר הגאון רבי אריה שפיא רה"י שערי שמועות, שבימי נערויו הלמד בבאר יעקב אצל זקנו הגרמ"ש זצ"ל, והיה שולח אותו מד"י פעם לדבר בלימוד עם מורן רה"י שליט"א כדי שיפתח לו את העינים בלימוד התורה הקדושה בעומק העיון.

הספד רבינו שליט"א שנאמר בכלות השבעה בהיכל כולל חזון איש, ב"ב.

"אי הלשון הממהרת להורות אמרי שפר"

"איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב" וא' במז"ר הכתוב מדבר ביאשיהו, זו היא קנתו של ירמיהו על יאשיהו.

ויש להתבונן ולהעיר על הלשון "איכה", דבדרך כלל בעניני אבילות והספד עיקר הענין הוא הבכי והאבילות על סילוק קרובים וגם מצוה להספיד ולהזכיר שבחו לעורר הלבבות וכו', אבל לשון איכה הוא לשון שאלה וקושיא "איכה" וצ"ב מה הקושיא בזה וכי ה' בדעתו של ירמ' שיאשיהו יח' לנצח והלא זה סוף כל האדם.

גם מצאנו לשון כזה ממש בפיוט ביה"כ כשנטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו של רבי שמעון בן גמליאל וצרח בקול מר כשופר אי הלשון הממהרת להורות אמרי שפר בעונות איך עתה לוחכת את העפר, וגם שם יש להתבונן בשלמה בכי ואבילות ניחא, אבל מה היא השאלה "איך עתה וכו'" והרי כך הוא דרכו של עולם וזהו סופו של אדם, אמנם יאשיהו ורשב"ג מתו בהריגה שלא כדרך הטבע, אבל השאלה "איכה" ו"איך" קיימת גם במיתה כדרך העולם.

ואמנם בענין זה א' גם במז"ק כ"ה ב' כאשר נח נפשי דרבינא הספידו בר קיפוק ואמר בלשון זה אם בארזים נפלה שלהבת וגו' והנה ענין הספד הוא להזכיר שבחו ולעורר הלבבות להצטער על ההפסד וכדו' אבל מהו לשון אם בארזים נפלה שלהבת שהוא מועין תמיהה על עצם המיתה, והרי כך הוא סופו של אדם, וצ"ע.

ולכאורה צ"ל שהכונה בזה כי באשר ידע ירמ' את מעלת יאשיהו כבר קשה לו באמת למה ימות וראוי לו לחיות חיי נצח, ואין מיתתו אלא בעטיו של נחש, והוא מקונן איכה יועם זהב וגו' וכן הם דבריו של רבי ישמעאל על רבי שמעון אי הלשון הממהרת להורות אמרי שפר, שכולו תורה, איך עתה לוחכת את העפר, והיא תמיהה אצלו, וגם אנו שואלים כעת איכה יועם זהב אי לשון הממהרת להורות אמרי שפר איך עתה לוחכת את העפר.

לשון אמרי שפר כבר כתוב בתורה בברכת יעקב את נפתלי, ואמרו חז"ל כי קאי על התורה שניתנה בשופר, וצ"ב למה ענין זה שניתנה בשופר הוא כבר הגדרתה ושמה של תורה, והביאור

ודעת להיות מננהיגיו, להיות ממשיך את מסורת התורה כהלכתה מדור לדור.

ובמ"ר יתרו א"ר א"ר יצחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני ומבואר להלן שם ביד מלאכי, בימי מלאכי לא נאמר אלא ביד מלאכי שכבר היתה בידו מהר סיני ועד אותה שעה לא ניתנה לו רשות להתנבאות, וכן ישעיהו אמר וכו' מכיון שניתנה תורה בסיני שם הייתי וקבלתי את הנבואה הזאת אלא ועתה אלקים שלחני. עד עכשיו לא ניתנה לו רשות וכו' ולהלן שם ולא כל הנביאים בלבד וכו' אלא כל החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד קבל את שלו מסיני, ולמדנו בזה ענין נפלא שחכמי הדור האמיתיים אשר בהם בחר ה' להיות מוסרי התורה הרי כבר בסיני ניתן לכל אחד את תורתו במיוחד, והתלמיד אשר מקבל תורה מחכמי הדור צריך לדעת ולהרגיש כי תורה זו נמסרה לרבו בסיני באופן מיוחד, ענין זה מעורר מאוד ומחייב איך להקשיב באימה וביראה ולקבל את תורת החכם הגדול שהוא כלי ראשון מפי הקב"ה, ובאופן זה זוכה גם התלמיד לסייעתא דשמיא בקבלת התורה.

"אם הרב דומה למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו" - איך נראה מלאך לדעת כי הרב דומה למלאך, אמנם יש לדרוש פסוק זה כמו שכתבו המפרשים שם מלאך הכונה שליח ויש ת"ח שהם שלוחיו של מוקם להורות תורה לישראל, ואמנם הכתוב מדבר בכהנים שהם שלוחי המקום כמו שכתוב יורו משפט ליעקב וכו' וכך היא המדה בחכמי ישראל יחיד סגולה זוכים להיות שלוחי המקום להורות תורה והם הם דור דור וחכמיו, אמנם גם אין מוקרא יוצא מידי פשוטו דומה למלאך אשר בפשוטו אין לנו מושג בזה, אך מי שזכה להכיר את אביו הגדול והקדוש של ראש הישיבה רבי אריה זצ"ל, ואמנם זכינו להיות במחיצתו לפני ישישים וחמש שנה כאשר באנו יחד לארה"ק בדרך ארוכה של שני חדשים והיו פניו כפני מלאך הוד מלכות וטהרה נסוכה עליו זכה לקרני הוד, וגם ראש הישיבה זצ"ל היתה דמותו ומאור פניו כפני אביו הרב הדומה למלאך ה', ועליו נאמר יבקשו תורה מפיהו חבל על דאבדיו ולא משתכחין.

א"ר בגמ' בבא בתרא ע"ה פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה ואמרו זקנים שבדור אוי לאותה בושא אוי לאותה כלימה, ופירש"י שהכונה הוא על שנתמעטו הדורות בהבדל שבין משה ליהושע, אולם המהדש"א פירש שהכונה אוי לאותה בושא היא על עצמם שלא זכו גם למעלה זו להיות כיהושע.

ואמנם מעלה זו יש בה יחוד והוא ענין הלבנה הוא שכל אורה הוא מהחמה, ואור החמה כולה הוא בה, וכך ה"י יהושע תלמיד מובהק ודבוק ברבו עד לאחת ואין לו בעולמו אלא תורת רבו וזאת הנחיל לתלמידיו, ראש הישיבה זצ"ל היו לו שני המעלות מצד אחד פני משה כחמה שה"י יושב ודורש בתורה בכחו הגדול ומחדש חידושים נשגבים אשר לא שמעתם און, אבל מצד שני ה"י גם פני יהושע כלבנה וקיבל את תורת מן הרב מבריסק זצ"ל כתלמיד מובהק אשר לא הניח דבר וחכיר את כל הנהגותיו והליכות חייו, ושמר מכל משמר על התורה בטהרתה, ההלכה הצרופה היתה נר לרגליו תמיד וכל זאת היה מנחיל לתלמידיו.

עה"כ ב"פ בהעלותך ויעש כן אהרן וגר פירש"י מה דתניא בספרי להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, וכבר עמדו מה הכונה ומהו שבחו של אהרן שלא שינה, ויש לפרש כי אף שבתחילת המעשים יש לכל אחד התרגשות והתלהבות מיוחדת הן בתלמודו והן בקיום התורה והמצוות, אבל טבעו של אדם שבמשך הזמן כבר נעשה קצת כהרגל, ושבחו של אהרן שה"י מדליק את הנרות כל ימיו אבל לא שינה בפנימיות קיומם וה"י תמיד באותה שלימות ויחוד הלב כמו יום הראשון כאשר צוה ה' את משה, ויש לפרש כך גם הכתוב בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך שיה"י תמיד באותה התלהבות והתחדשות, וכאשר היינו רואים את ראש הישיבה זצ"ל הרי גם בזקנותו היו חידושי באותו טעם ובאותה חביבות כבימי נעוריו והיו הדברים שמחים ומאירים כנתינתם מסיני.

גדולה האבידה ואין לה תמורה ירחם השי"ת על עמו ישראל לקיים בנו חכמי ישראל חכמי הדור מנהיגיו ודורשיו להיות אור התורה זורח תמיד עד ביאת גואל צדק ונזכה לראות בנחמת ציון ירושלים.

הודעה

אי"ה בשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מרן רה"י שליט"א. פרשת אמור – מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל. פרשת בהר – מרן הגרש"י בורנשטיין זצ"ל. נשמח לקבל חומרים

גיליון מס' 560 קדושים
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

דברי שי"ח

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

מוזל טוב לידידנו החשוב הר"ר **דוד כץ שליט"א**
לרגל שמחת ארוסי בנו הבה"ח **מאיר יוסף נ"י**
עב"ג בת הרה"ג בנש"ק פאר מקדושים רבי
אליעזר דוב בער וואגעל שליט"א ממאנסי
נכדי צדיקים
בית מעזיבוס יאמפאלא ולמעב"ק

אבעלי אסופות - ספירת העומר

לברך שהחינו לזמן הזה אבל אין הטעם משום אבילות דהא לא מצינו שאכל אסור לברך שהחינו ע"כ, והיינו דדוקא בימים שהם מצד עצמם ימי פורענות לדורות כימי בין המצרים שמגלגלין חובה ליום חייב כדאי' בגמ' תענית (כ"ט א') וערכין (י"א ב'), בזה אמר' דאין העת ראוי לברך בו שהחינו לזה הזמן של פורענות וצער, אבל ימי הספירה מצד עצמם הם ימים טובים ומבואר במסכת שבת (ק"א) דסמי דשתי להו בין דבחא לעצרתא מהני, ומבואר ברמב"ן וברבנו בחיי פ' אמור (פכ"ב ל) דיין פסח לעצרת הם כימי חול המועד, (תורתך עשועי עמוד קצ"ח).

מנהג חזון איש לענין בגד חדש

בקונטרס הזכרונות ממרחן החזו"א (סי' כ"ד ס"ז) הביא רבינו שהעידו על מרחן החזו"א זצ"ל, שהביא לו בגד חדש בימי הספירה, ולא רצה ללבשו עד ל"ג בעומר, ובל"ג בעומר לבשו בבקר כדי לפטור בברכת מלביש ערומים, וזיין רבינו'ס מועד לכל חי שטוב שלא ללבוש בספירה בגד חדש שצריך לברך עליו שהחינו עד ל"ג בעומר, ובאליה זוטא (סי' תצ"ג סק"א) כ' בשם רבינו ירוחם (ח"א נתיב ה') שאין אומרים זמן בספירה לפי שהם ימי דין, ובס' לקט יושר לתלמיד התורה"ד (ספיה"ע ס"י) הביא שאחר ר"ח סיון מיד שרי להלביש בגדים חדשים ונראה שם שהקפיד על עצם לבישת בגד חדש אפילו בלא ברכת שהחינו, וכן בס' חשויות ופסקים (סי' ס"ט) נדפס תשובת רב שירא גאון שמתחמא אבילות מיתת תלמיד ר"ע נוהגין שלא לעשות כסות חדשה מפסח עד שבועות, ובס' עוללות אפרים (ח"ב מאמר ק"ס) כתב לפי שימי הספירה הם כנגד ימי חלדו של אדם לכן אין מברכין בה שהחינו לאחר שחייו תלויים לו מנגד ואין בטוח מן המות וכ"כ בליקוטי מהר"ח מנהגי ימי העומר (עמוד קמ"ג) מס' הדרת קודש בשם ס' סודי רזא וספר עקרי הד"ט, וכתב דבספר מנהגים של מהר"ל וכל בו ובמנהגים ובלבוש ובטור ושו"ע אין שום רמז מזה והביא שם בסדר ספיה"ע (עמוד קט"ו) ממטה משה (סי' תרס"ט) בשם ס' העיקרה שמספר השבע שבועות הם דוגמת ז' נקיים ומספר ימי ריחוק אשה מבעלה ימי צער הם ואיך יברך שהחינו, ועי' בכה"ח (סי' תצ"ג סק"ד) דמותר לומר ברכת שהחינו, באלו הימים על הפסח עד ל"ג ושאינו בין המצרים דחורבן בית המקדש דחמיר לן טפי כמש"כ במאמר מרדכי (אות ב') ואין חילוק בין פרי למלבוש וכן כתב עיקרי הד"ט (סוף סימן כ"א) ויפה ללב (חלק ג' אות ג') וכן מורים בי מדרשא ואין חוששין למה שכתב בספר מועד לכל חי (סימן ר אות י"ב) שמנהג טוב שלא לחנך מלבוש בין פסח לל"ג בעומר, ולמעשה ציין רבינו שבמשנ"ב (סי' תצ"ג סק"ב) מבואר דאם נזדמן לו שהחינו בימי הספירה יכול לברך, והיינו גם בבגד חדש, [ואולי הוא באופן שצריך כעת לבגד וא"ל לו להמתין לל"ג בעומר], וכן נהג רבינו למעשה לגבי שהחינו על פרי חדש, (אלא ד"א של הלכה פמ"ח ס"ח ועי' כה"ח סי' תקנ"א ס"ק ר"ה בשם דה"ח וחי אדם לחלק בין שהחינו לבגד חדש ועי' במשנ"ב סי' תקנ"א סקמ"ה ושעה"צ סקמ"ח).

בענין שירה בפה ושירי חזנות בימי הספירה

בענין שירה בפה כתב רבינו זצ"ל, שמעתי מאמאמר' זללה"ה שהמנהג להחמיר בין בין המצרים ובין בספירת העומר אבל לא בשבתות, (קרא עלי מועד פ"ב הערה ו), ולענין ניגון בעת שלומד השיב רבינו זצ"ל (שם לענין בין המצרים) לא ראו, ואמר רבינו דאמנם גם שירה בפה אסור אבל בעת הלימוד מותר שלא נחשב שיר אלא לימוד אבל להמשך בניגון אין להתיר (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט ס' ט"ו), ובס' מעשה איש (ח"ז עמוד קנ"א), כתב, היה מי שלמד בבית מדרשו של החזו"א בתשעת הימים בניגון ונכנס א' ואמר לחזו"א שהלה שר בט' הימים אמר לו מרן ז"ל שלא להפריעו ולתת לו, ובתורת המועדים הביא בשם רבינו דיש להקל לשיר בפה ניגונים המעוררים עצבות כשירים על החורבן, נשאל רבינו, האם מותר לשמוע שירי חזנות בימי הספירה, והשיב, (מועד הגר"ח ח"ב ס' ר"ט).

ניגון לחזון נתיב שבת, בסעודת סיום, והכנסת ס"ח

נשאל רבינו זצ"ל, אם בימי הספירה מותר להפעיל ניגונים כמה דקות קודם שבת דהוי כדבר מצוה שהציבור ידע מתי שבת, והשיב אולי (מועד הגר"ח ח"ב ס' ר"כ). אמר רבינו שמוחר לגנן בכלי שיר בסעודת סיום בספירת העומר, (ידן משה ח"ט תשובה ב), ונהגו גם כן לרקוד לכבוד שמחת התורה (שיח הסיום אות ט"ו). נשאל רבינו זצ"ל, אומרים בשם הרב, שמוחר לעשות הכנסת ספר תורה עם תזמורת בספירת העומר כמו בכל ימות השנה ולא צריך להמתין דוקא עד שלשת ימי הגבלה האם זה רק בבית כנסת שאין להם ס"ח או אף ביש להם מה לקרוא רק יש תורם שרוצה דוקא עתה בספירה לעשות כן מאיזה טעם, והשיב רבינו, גם כשיש להם, (בנתיבות ההלכה קובץ מ"ז עמוד קנ"א).

שירים בגן ילדים לבחור שחתאס וקידוש לבנה

כתב רבינו זצ"ל, שלא ישמיעו שירים בגן ילדים אף בקטנים שלא הגיעו לחינוך (מועד הגר"ח סי' ש), ואמר רבינו זצ"ל דלהרגיע התינוק ולילדים קטנים טוב שישיר להם משירי ט"ב ולא יכיון להנות מכך (תורת המועדים סי' תקנ"א ס"ה אות ד), ומה שנהגו חברים בשיבה לשיר לחתן אחר שמתאסר אין להתיר בימים אלו (תורת המועדים סי' תקנ"א ס"ה אות ג), ולענין קידוש לבנה כ' שהמנהג לרקוד טובים מאורות, (אשי ישראל בסוה"ס תשובה ש"מ ובהערה לס' קרא עלי מועד פ"ג הערה ט ותורת המועדים סי' תקנ"א ס"ה אות ג').

בענין שהחינו בימי ספירת העומר

כתב רבינו זצ"ל בשונה הלכות (סי' תצ"ג ס"ו) מהמשנ"ב (סק"ג) דבימי הספירה אין ראוי להרבות בשמחה שמתו בהם תלמידי ר"ע, ומ"מ אם נזדמן לו דבר שצריך לברך עליו שהחינו יברך, ושמעתי מרבנו זצ"ל, דכוונת המשנ"ב דרשאי לברך לכתחילה באלו הימים שהחינו, וכ"כ בס' בין פסח לשבועות (פס"ז הערה א), ואף על פירות חדשים שאין חיוב לברך השיב רבינו זצ"ל דאפשר לברך בימי העומר, (ירחון האוצר גיליון ע"ח עמוד כ"ג), וכן נהג רבינו זצ"ל בעצמו (אלא ד"א של הלכה פמ"ח ס"ח), ואמר רבינו זצ"ל דיש שטעו בזה והחליפו ימי הספירה בימי בין המצרים דשם קי"ל (סי' תקנ"א ס"ז) דאין לברך שהחינו, והחילוק בין ימי הספירה לימי בין המצרים הוא כמבואר במגן אברהם (סימן תקנ"א סעיף י"ז) דטעם האיסור לברך שהחינו בימי בין המצרים הוא דכיון דהזמן ההוא זמן פורעניות אין

מחור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב **ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל**
ואמרי מורתי מרת **רבקה** בת רבי **פסח יעקב אנגל** זצ"ל תעצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש לחלוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס ☎ 03-7630585 שלוחה - 1586

קהילות ☎ 073-2757000 שלוחה - 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

משפחת גריינמן

רבי שמואל גריינמן חתנו של רבי שמריהו יוסף קרליץ, וגיסו של מרן החזון איש, ובנו הגדולים: רבי שמריהו, רבי חיים שאול, רבי פנחס דוד, ויבלחטו"א רבי מאיר שליט"א נשמה לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל ומשפחתו

עמם על דעתם הכוזבת, או שישתוק לעיניהם עד שיבוא ברבים לפני קהל ישראל, ואז יברר את שיטתו האמיתית, ולהפוך את דעתם הכוזבת לעין כל, ואמר החפץ חיים, שבאמת אין אנו יודעים מהי הדרך הנכונה, אבל מזה שיהושע זכה להיות הממשיך של משה, ולא כלב, רואים שזו הדרך! (וראה בספר חפץ חיים על התורה שם הובא רק חלק מהדברים).

שער ספר 'חפץ חיים' על התורה
השוציא רבי שמואל גריינמן

הכל לפי הענין

פעם הראה רבי שמואל לחזון איש שבעיתון אחד בחוץ לארץ, פורסם שרב אחד ביקר בביתו של החזון איש במנחה בשבת וראה שם כמה הלכות 'חריגות': שהחזון איש לבש טלית בשעת מנחה גדולה, ושקרא בתורה מפרשה הקודמת, והוראה נוספת.

וכאשר שמע מכך החזון איש נענה: הכל אמת אך לכל דבר היתה סיבה שונה ואי אפשר ללמוד מכך הלכה. התעטפתי אכן בטלית כי המעיל נקרע, וקראו מפרשה הקודמת כי הוא טעה והתחיל מפרשה קודמת אז אמרתי שיקרא כך.

מה הכוונה בעל הבית

סיפר שפעם אמר לחזון איש, כי בשהותו בארצות הברית אמר לו איש אחד בלגלוג על מרן החפץ חיים 'כי הוא היה בעל הבית', נענה החזון איש: אכן, הוא היה בעל הבית, אבל על כל התורה כולה!

בענין קרקע כל שהוא לדין מרובול

כתב הרמב"ם פ"ט משמיטה ויובל הי"ט, אם אין קרקע ללוה, מוכר לו המלוה כל שהוא בתוך שדהו. פירש רש"י בגיטין ל"ז א' ואף על פי שאינו שוה כל החוב הא אפילו מלא מחט גובה מלא קרדום (לעיל ל' ב') כמעשה דקטינא דאב"י (בכתובות צ"א ב') וכתב הרשב"א ואף על גב דאי אמרי ליה דמי קטינא דארעא אינו חוזר וגובה (כמו שאמרו בכתובות שם) מכל מקום כיון דאי לא אמרי ליה גובה וחוזר וגובה על זה סמכו והתקינו.

והקשה דודי הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל (בספר משפחת רם סימן ט') דהא לא שייך אלא גבי יורשים אבל כשגובה מהלוה עצמו אפילו אם יאמר דמי קטינא גובה וחוזר וגובה, ועוד דלפי טעם זה למה אין כותבין אף על המטלטלין דאף מהם ראוי לגבות ולחזור ולגבות דדוקא ביתימ' מטעם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב לא שייך ענין זה אלא בקרקע אבל מהלוה עצמו יכול לטרוף אפילו גלימא כו' ואם כן כל כמה דיפרע לו מעות יחזור ויגבה עוד מהמטלטלין כל זמן שלא נשלם החוב עד גמירא.

ונראה דמה שכתב רש"י דאין המלוה סומך אלא על הקרקע ובבבא קמא י"ב א' כתב משום דלא מחסרי גובינא, היינו משום דקרקע זו נשתעבדה לו וגובה גם מהיתומים והלקוחות משום שהשעבוד חל עליהם אבל מטלטלין אין שום שעבוד חל עליהם ולכן אין גובה מהיתומים ולקוחות ורק מיניה משום שהגברא נשתעבד בכל מה שיש לו בין מקודם בין מאחר כך מוציאין ממנו ולא משום שעבוד נכסים אלא משום שעבוד הגוף ולכן אין גובין מיתומים ולקוחות.

וזהו הסביר רש"י בדקדקא י"ש אופן שגובה מיתומים כל החוב כמעשה דקטינא דאב"י וממילא מוכח שיש שעבוד על הקרקע עד שישלים לגבות כל חובו אבל מה שגובה מהלוה עצמו גם מהמטלטלין גובה ואין זה משום השעבוד שיש עליהם רק משום שעבוד הגוף שיש על הלוה ועל זה אין סומך המלוה שמא יפול ליד יורשים וכחאי גונא ולא יוכל לגבות.

ועל זה כתב הרשב"א כיון שיש אופן שגם מהיתומים יגבה כל החוב מהקרקע סומך על זה אף על גב שיש אופן שלא יגבה מכל מקום סומך על זה ומלואו לו (דוד אמונה פרק ט' משמיטה ויובל הי"ט בבאור ההלכה ד"ה כ')

רבי שמואל זללה"ה נולד בשנת תרמ"ט נולד ברוסיה, ובצעירותו התגורר בוילנא שם נישא למרת צביה, בתו של הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ שנלב"ע זמן קצר קודם. היה מקורב מאוד למרן החפץ חיים והגאון רח"ע גרודינסקי זי"ע, והיה שליחם בהרבה עניני ציבור שעלו על הפרק. כמו כן היה שותף בהקמת 'ועד הישיבות' ובהוצאת ספרי גיסו מרן ה'חזון איש', ושמא אף מופיע בראש הספר כמי שניתן להשיג אצלו, כאשר התגורר בארצות הברית ניהל את ישיבת 'תפארת ירושלים' והיה הרוח החיה בהרבה עניני הכלל. בשנת תש"ח עלה והשתקע בארץ ישראל, ונלב"ע י"ג אדר א' תשי"ז.

משפחת רבי שמואל גריינמן

בנו הגדול רבי שמריהו

בנו רבי חיים שאול

בנו רבי פנחס דוד

יבלחטו"א בנו רבי מאיר

חתניו רבי בנימין בינוש פינקל - אודותיו כתבנו בפרשת יתרו תשס"ג

ורבי שרגא וילמן

כשעלה ארצה

דודו של רבינו, רבי שמואל זצ"ל עלה ארצה בערוב ימיו בשנת תש"ח ומאו הכירו רבינו. והיה בניהם ידידות רבה, והיה רבינו מזכירו לשבח שכשהיה דר בחו"ל היה שולח לפעמים כסף למחיתו של גיסו מרן החזון איש, והוא גם דאג להדפיס את ספרי חזון איש עוד בוילנא, ושמא אף מופיע בראש ספרי חזון איש כמי שניתן להשיג אצלו. ואחריו כן גם סייע להפיץ ולמכור את ספרי קהילות יעקב.

וענייתו של החזון איש היתה כה גדולה, שלא היה לו ש"ס בבלי משלו, וכשעלה רבי שמואל ארצה מסר לחזון איש את הש"ס שלו שילמד בו. ורבינו היה שומע ממנו עובדות רבות ממרן גדולי ישראל בדור הקודם, מרן החפץ חיים ומרן בעל האהי"עזר. את ספרו של ר' שמואל 'חפץ חיים על התורה' עם ההוספות מעשי למלך, חיבב רבינו והיה מרבה להזכיר.

וציון שר' שמואל שימש כשליח ציבור במנין של מרן החזון איש בימים נוראים (ואחרי פטירתו שימש כש"ץ בכולל 'חזון איש').

רבי שמואל גריינמן (מימין) עם רבי משה פיינשטיין

העלימו ממנו את ה'שואה'

ר' שמואל סח שהחזון איש התבטא בפניו לאחר שנות ה'שואה' הנוראה 'יָעַן אֵיךְ אֵלֶּל גִּיוּסֶקֶט, אֵלֶּל אֵיךְ דָּוִס יִישׁ צוֹ גִּילְאָעָן', (פירוש: אם הייתי נתן לא הייתי נותן שוה יהיה).

מעלת הבזיון

סיפר ר' שמואל שפעם נשלח על ידי החפץ חיים לאיזה ענין אחד, והיה לו הרבה צער ובזיון מהענין ההוא, וכשחזר לחפץ חיים וסיפר לו, נענה: אדרבה, עליך לשמוח שנזדמן לך להתבזות ולהצטער עבור דברי תורה, ומצינו (עין ילקוט שמעוני ריש יחזקאל) שיחזקאל בן בוזי נקרא על שם שנתבזה (ויע' בספר חפץ חיים על התורה, מעשי למוך פרשת בהעלותך, ובקריינא דאגרתא חלק א' אגרת רנ"ג העובדא הנ"ל בנוסח דומה).

לא להתווכח עם הרשעים

בפרשת שלח (י"ג כ"ב) וברש"י, שכלב לבדו הלך ונשתטח על קברי אבות ויהושע לא הצטרף עמו. ושמעתי מרבי שמואל גריינמן שאמר טעם לזה בשם החפץ חיים, כי הנה יש שני דרכים בעובדת ה', בעת שמתגברים כוחות התועים בעולם, אם לפרסם שיטתו האמיתית לעיניהם ויירב

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

660

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • קדושים תשפ"ד

השמחה במצוות – מתוך הכרת חשיבותם

*יש פסוק בדברי הימים (א' כט, יז) "ועתה עמך הנמצא פה ראיתי בשמחה להתנדב לך", כשדוד המלך הכין את כל ההכנות לבנין בית המקדש, והוא בעצמו לא בנה את הבית, אבל הכין את כל מה שצריך לזה, כסף וזהב וכל מה שצריך, וכל כלל ישראל התנדבו לזה, והביאו הרבה נדבות, ודוד המלך התפלל אז על בית המקדש שצריך להיבנות, והזכיר את הזכות של כלל ישראל, 'בשמחה להתנדב לך', שכולם התנדבו בשמחה, והביאו את הנדבות בשמחה.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) כתב "כי יגדל וישגא מאד שכל השמחה על המצוות", והביא שם את הפסוק הזה שדוד המלך אמר בתפילתו ועתה עמך הנמצאים פה ראיתי בשמחה להתנדב לך, שהזכיר את זה בתור זכות לכלל ישראל, שנתנו בשמחה.

ומדוע השמחה במצוה כל כך חשובה? כי אדם שמח בדבר שהוא מרגיש שזה טוב בשבילו, ואם הוא שמח במה שנתן לבית המקדש, זה סימן שהוא מרגיש שזה טוב בשבילו ולכן הוא שמח.

ולכן כותב רבינו יונה שמעלת השמחה על המצוות כל כך גדולה, כי כשאדם מרגיש שמחה במצוה זה סימן שהוא מרגיש את החשיבות של המצוה, כמה טוב בשבילו המצוות, וזו דרגה גבוהה מאד בהכרת החשיבות של המצוה, שמתנדבים ונותנים את הגשמיים בשביל הקדושה עד כדי כך בשמחה רבה, וזה מראה על הדרגה של הכרת החשיבות של כל התורה והמצוות.

תפילה על המשך מדרגת השמחה

ודוד המלך הוסיף ואמר פסוק שאנו אומרים בכל יום בתפילה "השם אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך" (שם יח), והיינו שהתפלל שהשמחה הזאת, עם הרגשת החשיבות של תורה ומצוות וקדושה עד כדי כך שמתנדבים בשמחה, שתתקיים ותימשך השמחה לעולם.

ואמר 'ליצר מחשבות לבב עמך' – כי יש יצר מחשבות, והטבע של האדם הוא כמו שכתוב (בראשית ו, ה) 'יכול יצר מחשבות לבו רק רע כל היום', דהיינו שטבע הגוף החומרי הוא רע ורוצה את הנאות הגוף, ולתת בשביל הקדושה זה נגד הטבע, וכאן שהייתה שמחה כזו כנגד הטבע הגופני, היה צריך תפילה להתפלל שמרה זאת לעולם, שעל ידי תפילה זה יכול להתקיים ולהימשך הלאה, וצריכים תפילה לסייעתא דשמיא בזה, 'יזכה לבבם אליך', שהלך יהיה מוכן ושלם להמשך השמחה, דהיינו הרגשת החשיבות של המצוות.

ורבינו יונה שם מביא עוד פסוק שנאמר בפרשת התוכחה (דברים כח, מז) על מה באה התוכחה? "תחת אשר לא עבדת את השם אלוקיך בשמחה ובטוב לבב", והיינו שעבדו עבודת השם, אבל זה לא היה בשמחה, ומבואר עד כמה שזה חמור אם חסר שמחה בעבודת השם, שעל זה באה כל התוכחה.

ולכן גם להיפך שכל השמחה על המצוות יגדל וישגא מאד, וכמו שכתב רבינו יונה במקום אחר (שע"ת ג, טז) שכל מצוה שיש עליה שכל גדול, גם העושה על ביטולה הוא גדול, כמו שמצינו במצוות מילה וקרבן פסח, שיש עונש כרת למי שמבטלם, ואף על פי שהם רק מצוות עשה, ולא עושים מעשה בביטולם, אבל כיון שהם מצוות גדולות מאד, גם העושה על ביטולם גדול מאד, אפילו בשב ואל תעשה. ולכן אם רואים שכל התוכחה באה על חסרון השמחה בעבודת השם, סימן שגם להיפך אם שמחים במצוות יש שכל גדול מאד.

כיצד להמשיך השמחה של תחילת הזמן?

והנה בתחילת הזמן בישיבה יש שמחת המצוה. ונתבונן מה עושים כדי שהשמחה תימשך, שהרי רואים שצריכים סייעתא דשמיא ותפילה על זה, והמסילות ישירים בפרק ב' כתב שהיצר הרע תקיף מאד, שאפילו אם

* דברים שנאמרו במעמד פתיחת הזמן בישיבה, קיץ תשס"ב.

יפקח האדם על עצמו אין בכוחו להיצל אילולי הקב"ה עוזרו, כי אין בכוח האדם לבד להתגבר כנגד היצר הרע וצריך סייעתא דשמיא, ועל זה מתפללים והכן לבבם אליך.

אבל המסילות ישירים שם הוסיף וכתב, אימתי יש סייעתא דשמיא? רק בזמן שהאדם עושה מה שבכוחו, אבל אם הוא לא עושה מה שבכוחו והוא רק מתפלל, התפילה לא תעזור! כל זמן שיש עוד משהו שהוא יכול לעשות בכוחות עצמו ואינו עושה – גם התפילה לא תעזור, וכן מובא בשם הגר"א (קול אליהו סוכה) שרק אם עושים כל מה שיכולים אז יש סייעתא דשמיא, ולכן אם אנו רוצים להמשיך את החיזוק, ודאי שצריכים סייעתא דשמיא, אבל הסייעתא דשמיא תלויה גם בחיזוק שלנו, שנעשה כל מה שאנו יכולים לעשות.

חשיבות שמירת הסדרים בישיבה

והחיזוק הפשוט הוא שמירת סדרי הישיבה, בשלמותם, שזה הדבר החזק ביותר, שבדוק ומנוסה שמי שמתנהג לפי סדרי הישיבה מצליח ויש לו סייעתא דשמיא, אפילו אם לא מבינים מדוע זה כך, אבל זוהי המציאות, וצריכים לשמור על סדרי הישיבה, ואם אחד יכול גם להוסיף על הסדרים הוא חייב, כי אסור להתבטל, אבל מי שאינו יכול אינו יכול, והעיקר לשמור על סדרי הישיבה, שהם הסדרים הבטוחים ביותר להצלחה, להמשיך את החיזוק של תחילת הזמן.

וגם יום ששי ושבת, אינם זמנים שיש היתר של בטלה, ואם יש הפסק מהרציפות של הדבקות בתורה ובעבודה, על זה אמרו (ירושלמי סוף ברכות) אם תעזובי יום יומיים אענך, וזה הורס את כל המעלות ואת כל החשיבות שאדם מקבל ומתעלה.

ומצוה שעושים בציבור היא במעלה גדולה יותר, וכן כתב החפץ חיים בשמירת הלשון (ח"א בחתימת הספר) שבכל יום עושים מצוות בציבור כגון תפילין וקריאת שמע וזכירת יציאת מצרים ותפילה, וכיון שמקיימים אותם בציבור "יתעלה כל מצוה ומצוה בקדושה יתירה מאד", וגם תלוי באיזה ציבור, וציבור של בני תורה הוא יותר, וכל מעשים טובים שעושים בציבור של בני תורה כגון סדרי הישיבה, זה במעלה גדולה יותר, וככל שהציבור יותר גדול יש לכל אחד מעלה גדולה יותר, והקדושה של המעשים הטובים היא יותר ויותר! כמו שכתב רש"י בפרשת בחוקתי שאינו דומה מועטים העושים למרובים העושים.

החזק במוסר

בתחילת זמן קיץ תשע"ט לאחר החבורה לבילוי ששי לבני הישיבות ביקשו לשמוע דברי חיזוק לתחילת הזמן, ואמר רבינו:

הרי אמרו חז"ל שארבעה דברים צריכים חיזוק, ורש"י כתב שחיזוק זה תמיד ובכל כוחו, וכמה זה תמיד? לכל הפחות פעם ביום, אם יש חיזוק בכל יום זה נקרא תמיד, והרי בישיבות יש סדר מוסר, ואם לומדים סדר מוסר בכל יום זה נקרא 'תמיד'. סדר מוסר הוא החיזוק.

אבל צריך להיות מוסר שמעניין, כי לימוד משמעם לא משפיע, יש הרבה ספרי מוסר, וכל אחד יכול לבחור, פעם חובות הלבבות, ופעם ספרים אחרים, ומה שמעניין משפיע! ומתי זה משפיע? אי אפשר לדעת, כי לא מרגשים את ההשפעה, כמו שאדם בריא לא מרגיש שהוא בריא, אבל זה משפיע שמשנתנים ומתעלים.

לכן סדר המוסר שבישיבה אינו מידת חסידות, אלא הוא החיזוק-תמיד כמו שכתב רש"י, וגם החפץ חיים כותב (בית ישראל פ"ט) שבזמננו כבר ברור בלי שום ספק שצריכים סדר מוסר בכל יום, ובעבר היה שאלה בישיבת וואלווין האם יש צורך בסדר מוסר, אבל בזמננו כבר כתב החפץ חיים שעכשיו בודאי צריך וכולם מודים בזה.

עת צרה – זכות לומדי התורה

ובפרט בזמן הזה שהוא עת צרה ממש, צריכים לדעת שזה תלוי בנו. ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, קמה) מביא מה שאמרו חז"ל (סנהדרין חט, ב) שמי שאומר מאי אהנו לן רבנן, מה העוילנו לנו לומדי התורה, הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, כי זה גזל מה שמפורש בתורה (בראשית יח, כו) "ונשאתי לכל המקום בעבורם", שאם יש בעיר עשרה צדיקים הם גם מצילים את כל המקום.

ולכן אמרו (ב"ב ח, א) שרבנן לא צריכי נטירותא, דהיינו שתלמידי חכמים העוסקים בתורה פטורים מלשלם מס לשמירת העיר, כי התורה שלהם משמרת אותם, ומגינה גם על כל הכלל. אבל בשביל כך צריכים להיות כל הזמן בדרגת רבנן, ואם יש הפסקות וזמנים של בטלה כבר אינו רבנן (ענין רא"ש ב"ב שם), וצריכים כל הזמן להמשיך להיות רבנן, בלי הפסק מהדבקות בתורה, גם ביום ששי ושבת, ואז זה הזכות לכל כלל ישראל להינצל מהמצב הקשה שאנו נמצאים בו.

ונזכיר עוד כמה פרטים בדרך הלימוד שכבר אמרנו בעבר וצריכים לחזור על זה. שצריכים להבין לפני השיעור, ולהחזיק עם השיעורים, וגם לחזור על השיעורים, ולגמור את המסכת, ובדרך ומנוסה שמי שנוהר ומקפיד על הדברים האלו מצליח בלי שום ספיקות.

ובעיקר צריכים לדעת עוד על מידות טובות, להתנהג במידות טובות ולהיזהר בזה, ועכשיו בהתחלת הזמן כל אחד יכול לקבל עליו להיזהר במידות הטובות, כי מי שאינו בשלמות במידות טובות זה פגם בכל שלמות הנפש ופגם בכל העניינים, שהנפש מגומה, וכמו שכתב רבינו יונה (ענין שע"ת ג, קפה) שהמידות הם יסודות הנפש, ואם יש פגם ביסודות הנפש זה פגם בכל התורה כולה.

והבא ליטהר מסייעין אותו, ודאי שאם נתחזק נוכח לסייעתא דשמיא, וזה יהיה זכות לנו ולכל כלל ישראל!

בדרכי הלימוד

סברא ועוד סברא, כל מיני סברות, על ידי זה יהיו למדנים ובעלי מדרגה, בעלי רמה גבוהה בתורה.

והנה באמת עיקר הגדלות בתורה הוא בסברא, אבל צריכים גם ידיעת התורה, ומי שמעכב הרבה על מקום אחד, הרי הוא למדן רק בדף אחד, בכמה דפי גמרא, ובכל הש"ס הוא עם הארץ. עם הארץ בכל הש"ס ולמדן בכמה דפים, וכי זה נקרא למדן?!

ומלבד זאת ידוע שאם אומרים הרבה סברות, לא יכול להיות שהכל אמת, כי הסברא האמתית היא סברא אחת, או שתי סברות יכול להיות, אבל לא יתכן שכל הסברות יהיו אמתיות, ובדרך כלל רוב הסברות האלה זה לא תורת אמת, ואינן סברות אמתיות, אמנם כן עוסקים בתורה, אבל זה לא תורת אמת.

לכן זה לא כדאי, ומי שכבר רגיל בזה וקשה לו אחרת, צריך לנסות לאט-לאט להתרגל איך לתקן את זה, ללמוד בצורה כמו שצריך, וכמו אלו שגומרים ש"ס, לכל הפחות לגמור את המסכת הנלמדת בישיבה, וכעת שלומדים מסכת בבא קמא שהיא מסכת עמוקה, צריכים גם להשתדל לגמור את המסכת.

לקראת תחילת לימוד בבא קמא בישיבת פוניב' ועוד ישיבות בזמן הבע"ט, נביא מודברי רבינו במהלך השנים על לימוד המסכת.

מדבריו בפתחת זמן ק"ן תשע"ז: "חשוב מאד לדעת שההצלחה בתורה תלויה בכמות הידיעות, ומזן הרב מפוניב' זצ"ל היה מדבר על זה תמיד, שאין גדלות בתורה בלי ידיעת הש"ס, ולא שייך דבר כזה, אין גדול בתורה שלא יודע ש"ס, ומי שאינו יודע ש"ס הוא לא גדול בתורה, רק יכול לעשות רושם כאילו שהוא גדול, אבל באמת אינו גדול בתורה, כי התורה אינה תורת אמת אם אין ידיעה בש"ס.

לכן עכשיו כשמתחילים ללמוד בבא קמא, כל אחד צריך להשתדל ללמוד את כל המסכת, בסדר א' מתחילים פרק ראשון, ובסדר שני פרק המניח, ובמשך זמן הקיץ אפשר ללמוד ולסיים עד פרק מרובה, ולאחר מכן בחודשים אב אלול ותשרי אפשר להמשיך ולהשלים מפרק מרובה עד סוף המסכת, כך דרך ההצלחה ולא שייך אחרת, ומי שאינו יודע את כל המסכת לא שייך שיהיה למדן, זהו דבר פשוט.

והגאון רבי משה שמואל שפירא העיד בשם מרן הגר"ז זצ"ל שהיה חוזר תמיד על מה ששמע מאביו הגר"ח זצ"ל כי בן תורה צריך ללמוד בכל חודש מינימום ארבעים דף, באופן ברור, ובפחות מזה לא שייך שיעיד ללמוד, והגר"ז אמר שהיום קשה ארבעים דף והוא מוריד לחצי, וצריך ללמוד עשרים דף בחודש, אבל בפחות מזה "וועט מען טאקע ניט קענען לערנען" – בודאי בלתי אפשרי שיעיד ללמוד.

ברוך השם יש בינינו בחורים צעירים שיוודעים ש"ס, זה שייך ואין זה קשה, וכל אחד ישתדל לגמור את המסכת במשך הזמן, וגם מה שלא מספיקים בעיון הראוי צריך לכל הפחות ללמוד גמרא עם רש"י ולחזור כמה חזרות כדי שייצאו הדברים ברוצים.

ובשביל זה צריכים לנצל את הזמן וללמוד בלי בטלה, בפרט בימי ששי ושבת שהם זמנים של רמיון, והיגר הרע מתחזק בהם מפני שאז הוא הזמן היותר חשוב ומסוגל להצלחה, אבל אדרבה דווקא בימים האלו צריכים ללמוד בהתמדה יותר גדולה, וכפי שידוע ומסופר איך שלמדו פעם בישיבות בימי ששי ושבת, וההתמדה בליל שבת הייתה גדולה יותר מכל השבוע, מפני שהם זמנים שמסוגלים להצלחה בתורה, והם כמעט שלוש מהחיים, וצריך לנצל אותם!

~ ~ ~

וכשהלמדנו שוב בבא קמא בחורף תשע"ט אמר רבינו בהספד שהתקיים בישיבה במלאת שנה לפטירת מרן הגרא"ל זלה"ה:

ברצוני להזכיר דבר חשוב מאד, שיש הרבה שמקיימים את זה, אבל גם הרבה נכשלים בזה, ידיעת כל התורה כולה וידיעת הש"ס, ברוך השם יש בישיבה הרבה בחורים שסיימו את הש"ס, ומפעם לפעם אני שומע על עוד אחד ועוד אחד, שלומדים ומסיימים ש"ס, לא מתוך כפייה ולחץ, אלא בהנאה, שזה מעניין ומתוק, דברי תורה מעניינים מאד, ומתוקים מדבש, יש ערבות בתורה, כל מיני טעמים יש בתורה, שנמשלה לדבש ולחלב ועוד הרבה טעמים.

אבל יש כאלה שלא מבינים את זה, ולומדים לאט, עומדים זמן רב במקום אחד ואומרים הרבה סברות, וחושבים כי בזה שאומרים עוד

סיפר רבי יוסף צבי ריינהולד שליט"א:

שבת אחת לפני קרוב לארבעים שנה כשנלוונו אל מרן ראש הישיבה רבי דוד פוברסקי לאחר סיום התפילה בישיבה, ניגש אליו ראש ישיבה מתלמידיו ואמר: הראש-ישיבה יודע, גם אצלנו בישיבה לומדים כעת מסכת בבא קמא, כמו לומדים כאן...

ושאל אותו רבי דוד: נו, ומה דיברת בשבועיים הראשונים, הרי אלו הימים הכי טובים שקובעים את כל הזמן? וענה לו הלה: הראש-ישיבה יודע, אני אמרתי 13 שיעורים בחקירה הידועה בממון המזיק, האם עיקר החיוב הוא מצד הפשיעה, או מצד מה שממונו הזיק. מה הראש-ישיבה אומר בזה?

רבי דוד נטל את ידו של תלמידו, והפנה מכטו לעבר צד ימין, שם מתחת לעזרת נשים ישב רבי גרשון ולמד, וסימן לו להתקרב. רבי גרשון מתקרב, ורבי דוד אוחז את ידו, בעודו אוחז בשמאלו בידו של אותו ראש-ישיבה, ושואל: נו, וכמה שיעורים אתם דיברתם, האם זהו פשיעה או ממונו המזיק?

לא דיברתם על זה עדיין, עונה רבי גרשון, וממשיך להסביר, עוד מעט אניע לך ש' ע"ב שם במשנה יש רש"י מפורש שמביא את שני הצדדים הללו, ואני חושב, שאחרי שידעו את כל הגמרות עד דף ט' את האבות ואת התולדות ואת דין צורות, ואת הריבויים של במה-הצר, ואפילו תשלומי מיטב, ואז במשנה שבדף ט' נלמד את הרש"י מה עושה את ההכשרתי את נזקן, וכאשר יודעים כל כך הרבה בבבא קמא, אז אפשר על פי כל הגמרות והראשונים להבין טוב את שני הצדדים הנ"ל שהם מפורשים ברש"י רק בדף ט', אבל לפני שיוודעים 'משהו' בבבא קמא, מה יש לחקור, כשלא יודעים עדיין כלום, לעומת ההבנה שתהיה כאשר 'כן' יודעים!

הודעה משמחת! יצא לאור כרך נוסף מספרי הערות וביאורים - כתבי רבינו ע"מ בבא קמא כמו כן ניתן להשיג את הכרכים הקודמים ע"מ גיטין, יבמות, כתובות, קידושין, בבא בתרא, וסנהדרין מכות במוקד המכירות בכניסה לבית רבינו זלה"ה או בטלפון 055-678-5132

לעילוי נשמת מרת מלכה מנחלה הגר ע"ה בת הרב מרדכי יוסקין ז"ל נלב"ע ג' אייר תשס"ו - תנצב"ה

לע"נ הגאון הצדיק רבי שאול ב"ר משה ברום זלה"ה נלב"ע ו' אייר תשכ"ד - תנצב"ה

לע"נ הגאון הגדול רבי צבי יהודה גרשנבוץ זלה"ה ראש ישיבת שכר שכיר נתיבות בן הגאון הצדיק רבי ראובן יוסף זלה"ה נלב"ע א' אייר תשפ"ב - תנצב"ה

פשר דבר | בעניני הפרשה

דבר אבות

רבי יהושע אומר חבר טוב. (אבות פירק ב' משנה ט')

נתינת הרגשה טובה לזולת

החזון איש היה מקבל כל אדם במאור פנים ובחביבות, במנוחות ובסבלנות. אף פעם לא דחק באורח או הודרן לסיים את השיחה עימו, אף שהעיד באחיו: "אין לך מושג כמה אני סובל מהלב שלי..."

סיפר הגאון רבי דוב לנדו שליט"א: באחת הפעמים שהחזון איש נסע לסנדקאות, התאסף סביבו קהל רב לעצה ולברכה. משסיים החזון איש למלא את מבוקשם, נכנס למכונית והורה לנהג שאת חמישים המטרים הראשונים יסע לאט, ואחר כך יסע כרגיל.

ביקש הנהג להביא את פשר הבקשה, והחזון איש הסביר: "אם נתחיל לנסוע מיד במהירות רגילה, אראה כבורח מהציבור, והם יחששו שלא בנח על שעיקבו אותי, לכן תיסע לאט".

והרס"ף רבי דוב לנדו שליט"א שכל אחד צריך לנהוג כך עם חברו, שבעשה פעמים ברוכים ומדברים ולאחר זמן מה נפרדים, יש להקפיד שלא תהיה לשינוי הרגשה שהשיחה לא הייתה רצויה. (אשי ישראל)

רבי אלעזר אומר הו' שקוד ללמוד תורה. (פרק ב' משנה י"ד)

זכות לימוד התורה

ששמעתי מפי מרן הגאון רבי דוב לנדו שליט"א ראש ישיבת סלבודקה בזמן המלחמה הקשה בשנת תש"ח שדר בדיושלים מצב נורא ואיום פגזים רבים נפלו בחצרות עיד וגבו הרגזים רבים קולות יי' והי' המלחמה נשמעו סכל עבר וחדרה גדולה ליוותה את כולם מרן הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל נאבד לעדה החרדית התנודר או סמוך לגבולות האויב ממש והיה נתון בסכנת חיים ד"ר וולך הומיט לגיע לבית החולים שבראשותו ולהשתכן בו עד יעבור זעם הוא פינה עברו עברו רעייתו הרבנית עליה ובנו הגאון רבי ישראל משה זצ"ל שני חדרים כבנין ודאג לכל מחסורם במסירות רבה תלמידיו של רבי יוסף צבי היו באים בשבתות לשהות סמוך לרבע הגדול בבית החולים שם ערך עבודת שטי"ל מיוחד שרו והתחזקו יחד בדברי תורה ומוסר ושמעו מפי קדושו טללי תחיה ואמונה באחת הפעמים בעת שייטבו התלמידים כרוכים אחר רבם ומאמינים לדבריו ברוב קשב עבר ד"ר וולך סמוך לחדרם וצוררי המפתחות הגדולים שהכל את כל מפתחות בית החולים היו תלויים במכנסיו נשמעו היטב בתוך החדר רבי יוסף צבי קרא לעברו ואמר לו בחיך רבי משה עם המפתחות הללו יפתחו בפניך שער גן עדן כבוד הרב הראשי השיב ד"ר וולך בשפה הגרמנית תנו לי מפתח אחד של תורה משלכם ואתן לכם בחפץ לב את כל המפתחות שבידי דמותי. (אוצרותיהם אמלא)

י"ט ו' והנותר עד יום השלישי באש ישרף.

יש לחקור האם הגדר במוצות אכילת קדשים שני ימים ולילה אחד או יום ולילה, שזמן המוצה של אכילת קדשים הוא הזמן הזה, ולאחר הזמן הזה כבר פקעה מוצות אכילת קדשים. או י"ד שאכילת קדשים היא מוצה לעולם, אלא שבמקום שיש איסור נותר פקעה מוצות אכילת קדשים, ונפ"מ באדם שבשל אוכל בכלי שבלע טעם של קדשים, שהוא אוכל הוא נ"ט בר נ"ט, ולא חל עליו איסור נותר, אבל מוצות אכילת קדשים יש בו, ויל"ע האם יחי' מותר לאכול לעולם, והוא תלוי בנידון הנ"ל האם המוצה היא לזמן האמור ומומלא כבר אין מוצה, או שכיין שאין איסור נותר יש מוצה לעולם וצ"ע.

י"ט י"ג ולא תגזול.

בגנ' ב"מ ס"א ב' מובאר שאסור לגנוב ע"מ למוקט, ודני האחרונים האם הוא איסור דוקא בגניבה או גם בגזילה, ואמר רבינו שליט"א שיש מקום לדון להוכיח בזה מדברי אגדה מהגנ' בתענית כ"ב א' שאביי שאלו בשלמו משמים כל ער"ש, ואבא אומנא כל יום, ואביי שלח לבדוק מה מעשיו של אבא אומנא, ושלח זוג ת"ח לבדוק, והתארחו אצלו והאכילם והשקם וכו', ובבוקר קמו ונטלו את המצעים שלנו בהם וכו', והלכו לשוק, וכשאבא אומנא הגיע לשם בקשו ממנו שישומם כמה שוים וכו'. ולכא' הוא מנעשה שדומה לגזילה ע"מ למוקט ואין עשו כן, ויש להוכיח כוזה שגזילה ע"מ למוקט מותרת.

י"ט י"ד לפני עיור לא תתן מכשול.

אמר רבינו שליט"א דיל"ע האם ע"א נאמן לומר על ספק ערלת חו"ל שהיא היתר (כגון בערלה שהוחזקה בודאי עפ"י רוב וכו"ב, או אם ע"א מניח שהיא ערלה בודאי וכו' ע"א ומוכחשו), אם ע"א נאמן להיתר או שאין לו בזה אמונות, והצד לדון בזה, דבסתם ע"א הנאמנות היא משום שלא נחשד שעובר בלפני עיור ומשקר ומוכשילו בעבירה, אבל בספק ערלת חו"ל לא שייך להכשילו, כיון שכל זמן שאינו יודע שהפירות אסורים מותר לו לאכול אפילו אם הם באמת אסורים, וא"כ י"ד שבכה"ג ע"א לא היה נאמן, כי ל"ש מכשול בדבר שמוי טיטעה שהוא מותר לא עבר על איסור, שהיה ערלת חו"ל אינה רק למי שידע מהתספק אלא גם למי שסבור שהוא היתר. וצ"ע.

י"ט כ"ג שלש שנים יחי' לכם עדלים לא יאכל.

בגנ' קידושין ל"ח ב' ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר, בחוצה לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט וכו', ובברייתא כרם הנוטע ירק וכו' ובלבד שלא ילקוט ביד.

אמר רבינו שליט"א דיל"ע מה הדין בעד אחד שמעיד על פירות חברו בחו"ל שהיו בספק ערלה, שהינם ודאי ערלה, האם חייב מדין מוזהב, כיון שספק ערלה בחו"ל מותר, וא"כ כל זמן שאינו יודע מה דינם מותר לו לאכול, ועי"ז שנספר לו את האמות אסור לו לאכול ונמצא שמוזהב, ולמ"ד היקט שאינו ניכר לאו שמיה היקט [דהכי קי"ל] דאי שפוט לשלם לו, שהיה הסיפור שהפירות ערלה הוא היקט שאינו ניכר (ואף שיש מקומות שגזרו בהיקט שאינו ניכר, לספק על ספק ערלה בחו"ל הוא מילתא דלא שכיחא, וא"כ מוסתבר שלא גזרו בכה"ג), אך למ"ד היקט שא"נ שמיה היקט, יש לדון שהיה חייב לשלם לו, וההרגשה אומרת דלא חשיב מוזהב, אך צ"ע בזה לדינא [ועי' מוש"כ רבינו שליט"א בעיני מוזהב ע"פ דין ב"ק ס"א א].

י"ט כ"ז לא תאכלו על הדם.

בגנ' ברכות י' ב' לא תאכלו קודם שתתפללו על דמוכם, הדבר פשוט שדין זה לא נאמר דוקא בתפילת שחרית אלא בתפילה הראשונה ביום, ולכן אנון שלא התפלל שחרית, אין לו לאכול עד שתתפלל מנחה, וה"ה גר שנתגייר בצהרים אין לו לאכול עד שתתפלל מנחה, אך מוסתבר שאם התפלל בגיותו מותר לו לאכול גם קודם שתתפלל ביהדותו, דלא צריך שתהיה התפילה תפילה גמורה עם כל דיני תפילה וסגי במה שהתפלל בהיותו גוי, וכן מוסתבר שקטן שהגדיל אם התפלל בהיותו קטן, אין איסור של לא תאכלו על הדם אם אוכל לפני התפילה שמתפלל בהיותו גדול, וכן אדם ששכח יעלה ויבוא אף שצריך לחזור ולהתפלל, אין איסור של לא תאכלו על הדם אם אוכל קודם שחזור ומתפלל.

רבי ראובן טרופ

להלן מקצת זכרונות שנכתבו בדמיון על ידי תלמידיו של אחד מגדולי תלמידי ה"סבא" מסלבודקה הגאון רבי ראובן טרופ זצוק"ל מחבר ספרי "בית ראובן", בנו של הגר"ט מראדן ראש ישיבת "חפץ חיים", והתפרסמו לאחרונה בספר "אשי ישראל". רבינו שליט"א זכה אישיותו המיוחדת ולהמנות בין תלמידיו המובהקים בהיותו חוסה בצילו בין כתיב הישיבה בתל אביב. יהיו הדברים לעילוי נשמתו.

חשעה קבץ של שקיעות בלימוד

כאביו הגר"ט, היה שוקע רבי ראובן כל כולו בסגיא שלמד, ובעת לימודו לא הרגיש כלל במתרחש סביבו. כח הריכוז שלו היה עצום, והיה מסוגל להתעמק בענין אחד לילה שלם ללא הפסקה. אי אפשר לתאר את רבי ראובן ללא תורה, ללא התנצחות בדבר הלכה עם עשרות תלמידיו שאהבהו, כשם שתלמידיו אביו הגאון זצ"ל אהבו את רבם כאהבת הבנים לאביהם הנערץ.

כל עצמותיו תאמרנה - רבי ראובן בעת מסירת שיעור

רבי דוב לנדו שליט"א, סיפר עד הכין הגיעה השקיעות בלימוד והניתוק של רבו מהסביבה בזמן מסירת השיעור: "הוא היה ממש שוקע בעולמות עליונים. אנו התלמידים לא פעם ברחנו מחדר השיעורים במצמץ השיעור, והוא נשאר לבד בחדר בלא להרגיש שהתלמידים יצאו. לעיתים הוא הגיע לומר את השיעור כשהוא לבוש עניבה על הצד הפוך".

הדמות והמידות

רבי ראובן לא היה טיפוס חסיד, אך באישיותו הייתה ספוגה הרבה מהלחות החסידית. רגש נשמתי היה מתבלט בכל מעשה שלו, דבקות חסידית מהולה בידאה מוסרית, שנשתזזה בכל שיחה מוסרית - דרושית שלו. הוא היה סמל העדינות וטוהר הנפש, אצילותו קרנה ממנו והאצילה על סביבתו, לבו היה פתוח לכל קשה יום והשתתף בצערו של כל אחד - בנפשו. שיחותיו המוסריות, השפעה רבה היתה להם על כל שמעיו, משום שידעו כי לפניהם איש המוסר במלוא מובן המילה. לא פעם נסע בעצמו עם תלמידיו לרופא, כדי לדעת מה מצב בריאותם. היה מטייל רבות עם תלמידיו ומשוחח עמם לא רק בדברי תורה, אלא היה מעודד אותם, שח עמם בדברי מוסר מלבבים, והם היו צמודים אליו בכל לבם ונפשם.

נאמנים פצעי אוהב

דמיותו האבהית הייתה נערצה אצל תלמידיו, ואף אצל אלה שטעמו לפעמים את המרה שזרק בהם. בין תלמידיו לא היה נהוג ללכת ל"הרב" לשפוק את מרי שיחם, ולתנות לפניו את רוע גורלם, אך כשהיה מרגיש באיזה מקרה הדורש עזרה, ויהא אף דבר פטוט לגבי הנזק, לא היה מונע את עצמו מלהרכין את עצמו, ולהרים את אבן הנקיף, ואף הקטנה מהדרך מבלי להסב תשומת לב, ולפעמים אף לא של הנידון בעצמו.

מספר רבי דוב לנדו שליט"א:

"זכיתי לקבל מרבי ראובן 'על הראש'. הערותיו היו חזקות ונוקבות עד עומק השיתוף, אך מעולם לא פגע בי, אלא להיפך - כל הערותיו היו מתובלות בדברי שחוק שהעלו בי חיוך. ולא רק הערותיו ודברי הביקורת שהשמיע מפעם לפעם היו בעוצמה רבה, אלא גם דברי השבח והתהילה אותן הוא השמיע לעתים תכופות היו כטל של תחייה על נפש עייפה. כל תלמיד שזכה לקבל מחמאה טובה מרבי ראובן היה מסתובב שבוע שלם מודוש עונג, דבריו חדרו לעצמות משום העוצמה והכנות שלו.

כמו"ד מדי פעם מצא מחובתו לפייס תלמיד לאחר שנזף בו ובצדק, בשוגג ושלא בצדק... והפיוס שלו לא מעשה שיגרה סתמי, ולא הדגשת מעשה הפיוס, אלא פשוט פיוס לשם פיוס, משום שכן דרשה ממנו פנימיותו הבלתי פגומה, ואף פעם לא נמנע מזה ואף מטעמי תכסיס.

כן, ר' ראובן צדיק היה, אך צדקותו הייתה מעולפת ומוסתרת בענוה, וענותנותו, לא ענוה גוששת, רועשת, כי אם ענוה שקטה וטבעית. צדקותו לא הייתה מתגלית תמיד בראיה ראשונה, רק אחרי עיון אפשר היה למצוא בה כל פרטי ודקדקי צדקתו. לא ענוה שבמתכוון, כי אם ענוה מציאותית לוטה במעטה חן של הליכות חייו. ענוה ששלטה בנפשו ובגוף יחד, ובכל זאת לא הדגיש אותה, לא עמד במיוחד עליה, אלא היא שלטה בכל מעשיו.

ר' ראובן עם היותו "שור", בתור ראש ישיבה לא היה אמון "השררה", מסתרי חכמת ההשפעה הישירה ורזי נפתלי הטיפוח והקירוב למקורבים, לא היו נהייתו לו, ומשום כך לא ידע להתחבב על מי שלא התחבב. ישר דרך היה, וחותם הישירות היה טבוע על כל מעשיו התקפים והבלתי תקפים כאחד. פיו ולבו שווים כאחד ממש. בדבריו ראו את לבו, ואלה שהבינו את לבו הבינו את דבריו.

כשנחלה הגר"ט ראובן טרופ זצ"ל שהיה קשור מאוד לתלמידיו אמר החז"א לאחדים מתלמידיו שהיו מקורבים להחז"א צריך ללכת לעודדו ולדבר עמו בלימוד והוסף זהו חייתו ואינו יכול לחיות בלי תורה. וגם רבינו הלך בהוראת החזון איש שליבר עמו ולשמחו. רבינו שליט"א סיפר: "בהגיע הבשורה המרה על פטירתו של רבי ראובן, אמר לי החזון איש, שאני מחוייב על פי דין לעשות עליו קריעה". כדן ברשלימדו רוב חכמות.

וכאשר שאלוהו תלמידים האם חייבים להתאבל עליו כעל רבי מובהק. השיבם החזון איש, שדין רב מובהק, חל רק אם מלמד את התלמיד גם תורה וגם אורחות חיים, אך בישיבות שחילקו בהן את משרת הרבנות לשנים, ראש הישיבה מלמד תורה והמשגיח מלמד אורחות חיים, ממילא בטל דין רב מובהק. (מפי הרה"ג רבי שמעון אשר כהן שליט"א)

כרול אויר - "אמת"

על דעת ר' ראובן, אין נשמתיים לחצאין, לבו של אדם משתקן במעשיו, ומעשי ידיו מגלים באופן טבעי על נשמתו, על טיבו ועל מהותו. גם דמותו של ר' ראובן, מהותו, נשמתו הייתה משתקפת באצילותו, באישיותו, ובתנועותיו הפשוטות, כל אורח חייו והליכות מעשיו היוו תיאור פנימי דייקני ביותר של לבו הטהור והנאצל. ר' ראובן גמל חסד לפגוע או לאלמוני, בהסח הדעת, בטבעיות ובשלמות כזו שרק אדם השלם מסוגל לעשות אותה כך, ללא הדגשת ערך המעשה, גם לא לשם הנאה רוחנית עצמית, כי אי אפשר היה לו להבין כיצד אדם רשאי לנהוג אחרת בהזדמנות זו.

אשי ישראל

תלמידיו מספרים אודות עובדה בלתי נשכחת, כאשר אחד מהם בא לפניו ושקר את ליבו במר נפשו על כי הוריו מתנגדים להמשך לימודיו בישיבה. מיד הלך רבי ראובן לבית ההורים ונזכר לדעת כי הממאנת היא האם. שמר רבי ראובן את הדבר בליבו וחיכה למועד מתאים. לא עברו ימים ספורים ורבי ראובן טרח ובא שוב לדבר על ליבה, ומשנכנס לביתם אמרה לו האם: "רבי, שאלה על עוף יש ביד, ויאל נא הרב לפסוק לי". השיב לה רבי ראובן בנועם שיח: "עתה אני אפסוק לך, אולם לא באתי הנה אלא בשביל שבעוד שנה בך יוכל לפסוק על שאלה זו בעצמו..." האם השתכנעה, והבן נשאר בישיבה וגדל והיה לאחד מהמבוגרים בהיכל התורה.

פעם אמר ר' ראובן בשיחה מוסרית, שאדם השלם ממש, אינו זקוק להשתלמות באיזה מקצוע שהוא, חסרון ההשתלמות אינו חסרון בשלמות. גם על ר' ראובן אפשר להגיד זאת, פדגוגיה לא למד, תורת ההוראה בצורתה המודרנית זהו לו. אך שיטת לימודו ושיעורו היתה מבחיקה בבהירות ובבירורה. שיעורו הצטיין באימון סלילת נתיבות בים התלמוד. כל בנין ובנין בהלכה הוסבר והודגם בתהליך בנינו מן המסד ועד הטפחות. מתחיל ב"יסוד", מצרף ביאור לביאור, ולבסוף הרי בנין תלמודי שלם מבחיק בדייקנות ובחריפות. "רציה אני ללמד אתכם" - אמר פעם לתלמידיו, "כיצד לומדים"! ת.נ.צ.ב.ה.

רבי תלמידיו היכל התלמוד. הגר"ט ראובן יושב למטה השני מימין

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

פרשת קדושים תשפ"ד (28)

קדושה של ציווי וקדושה של שכר

עד שתרכבו דעתן ויעבדו מאהבה. (ה"ב) העובד מאהבה - עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה, לא מפני דבר בעולם, ולא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבא בגללה ע"ש, וזהו מעלת הכהנים יותר מן הלויים, שאצל הלויים ג"כ שייך ענין זה של חינוך מקודם לעבוד מיראה, דהיינו לשם שכר עבודתם, אבל הכהנים משרתי ה', נתבע מהם להגיע למעלת החכמים שעובדים מאהבה, דהיינו לא כדי לירש הטובה לקבל המתנו"כ, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת, ואה"כ ג"כ סוף הטובה לבא וסמוכין על שולחנו של מקום.

והנה הרמב"ם שם ממשיך ואומר: ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה 'אוהבו' לפי שלא עבד אלא מאהבה ע"כ, ובאמת הז"ל אמרו בסוף פ"ג דיומא (לט א') עה"פ והתקדשתם והייתם קדושים, ת"ר אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה, מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא ע"כ, והיינו ששכר הקדושה הוא עצם הקדושה, וכבר כ' כן הרמב"ם במסילת ישרים שלו (פ' כו) ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה, והיינו שתחילתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו עכ"ל, ומעתה זהו כוונת ד' המדרש הנז' 'אבל התחתונים לפי שיצא' ר' שולט בהם הלוא בשתי קדושות יעמדו', ר"ל שא"א לצוות עם שלם להתקדש בעצמם, שהרי אין כל חכם זוכה לזה כמ"ש הרמב"ם, ואיך נצוה ע"ז עם שלם, ובע"כ צריך ליתן להם הקדושה בתורת שכר על תחילת הכנתם, וזהו שסיים רבי אבין 'הה"ד דבר אל כל עדת בני ישראל וכתוב והתקדשתם והייתם קדושים', דכיון שפרשה זו בהקהל נאמרה והציווי הוא 'אל כל עדת בני ישראל', ע"כ נכתבו כאן ב' קדושות, קדושת הציווי וקדושת השכר.

ודבר זה אמר הקב"ה קודם מתן תורה 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש', שבאמת כל כלל ישראל מעותדים להגיע לדרגה זו שהם 'לי ממלכת כהנים', משרתי ה' שעושים עבודתו רק מפני שהוא אמת, וכיון שתהיו ממלכת כהנים תהיו ג"כ 'גוי קדוש', והקדושה עצמה היא השכר, וכל הטובות המובטחות אינם כלל בתורת שכר אלא דממילא סוף הטובה לבא בגלל האמת, אבל 'עיש דאס איז דער דיל' (לא זאת היא העיסקה), אלא הציווי והשכר א' הוא, היא העבודה והוא הגמול, היא ההשתדלות והיא המתנה.

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (י"ט, ב)

להלן בסוף הפרשה נאמר עוד (כ' ז') 'והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם', ובמדרש רבה כאן (פ' כד): רבי אבין אמר משל למלך שהיה לו מרתף של יין והושיב בו המלך שומרים, מהם נזירים ומהם שיכורים, לעת ערב בא ליתן שכרם, נתן לשיכורים ב' חלקים ולנזירים חלק א', אמרו לו: אדונינו המלך, לא כולנו שמרנו כאחד? מפני מה אתה נותן לאלו ב' חלקים ולנו חלק א'? אמר להם המלך: אלו שיכורים הן ודרכן לשתות יין, ולפיכך אני נותן לאלו ב' חלקים ולכם חלק אחד. כך, העליונים לפי שאין יצה"ר מצוי בהם - קדושה אחת שנא' (דניאל ד) ובמאמר קדישין שאלתא, אבל התחתונים לפי שיצא"ר שולט בהם הלוא בשתי קדושות יעמדו, הה"ד 'דבר אל כל עדת בני ישראל' וכתוב 'והתקדשתם והייתם קדושים', עכ"ל המדרש.

וכ' רבינו שליט"א על גליון המדרש בזה"ל: המתבונן בדברים לפי המשל והנמשל יבין שהקדושות הוא הציווי והוא עצמו השכר, וזה גופא ב' החלקים שמקבלים כלל ישראל, ודוק כי קצאתי, וזהו ממלכת כהנים וגוי קדוש, בינה זאת עכ"ל.

ודברי תורה עשירים במק"א עפ"י מה שהאר"י ויתר רבינו שליט"א לפרש דבריו בכתבי שיעוריו על גמ' ב"ק ד"ג א' דאפי' ר"י הגלילי דס"ל קדשים קלים ממון בעלים מ"מ במתנות כהונה מודה דכי קא זכו משולחן גבוה קא זכו ולא הוי ממון בעלים דיד', ומבואר שם דא"י כדוגמת מעשר ראשון שנותנין ללויים ונא' ע"ז (במדבר יח, לא) 'ואכלתם אתו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד', והיינו דהוי ממון גמור של שבט הלויים משום שכר פעולתם, אבל גבי מתנות כהונה לא נזכר כלל בשום מקום שום לשון נתינת שכר חלף עבודתם של הכהנים, רק הם בדרגה העליונה של משרתי ה' וממילא הם גם סמוכים על שולחנו, ומה"ט מתנו"כ אינם ממון בעלים של הכהן דא"י כלל בתור תשלום שכר עבודתו.

הוא שכתב הרמב"ם בלשונו הזהב בפ"י מתשובה (ה"א): אל יאמר אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרוש מן העבירות שהזהירה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אכרת מחיי העולם הבא, אין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה - הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים, ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמהנכין אותן לעבוד מיראה

עד היכן מוראו של אב

אידע שהגר"ח קנייבסקי זצ"ל נחלה בחולי הריאות, ותקופה שלא הגיע לכולל, אף שה' דר באותו הזמן בסמוך ברח' אור החיים

איש אמו ואביו תיראו (ויקרא י"ט, ג)

פ"א שח רבינו מרן שליט"א: בתקופת לימודי בכולל חזון איש,

בשכירות בדירת קרקע, והלכתי לבקרו וראיתי שהוא מוטל במיטתו, וא"ל שאביו מרן הסטייפלר זצ"ל אמר לו שסיבת נפילתו למשכב הוא כיון שתקופה קצרה קודם ה' הוא אביו בביתו, כדרכו שה' נכנס לדרוש בשלום המשפחה בדרך הילוכו מהמולל, ובצאתו אמר הסטייפלר שהוא הולך כעת להמדיף ר' שלו' פרידמן בעסק א' מספריו, וא"ל הגר"ה אולי ישאלנו אבי בדבר ספרו של הגר"ה שה' אצלו בדפוס באותו הזמן, ואחר שנחלה הגר"ה א"ל הסטייפלר זצ"ל שנענש ע"ד זה שהשתמש בו לברר מצב ההדפסה של ספרו. כך אמר לי ר' חיים זצ"ל באותו הזמן שבאתי לבקרו.

והנה יש להתבונן, הלא אביו ה' דורש שלומו וטובתו בכל נפשו, וה' נכנס תדיר לראות במצבו, והרי בלא"ה הלך באותו הפעם להדפוס בענייניו שלו, וגם יודעני כמה ה' שמה בהדפסת ספריו של הגר"ה, וה' מעורב בכל ספר וה' מגיה וכותב הקדמות וכו', ומ"מ א"ל הגר"ה באמונה שלמה: **אבא אמר לי שנהייתי חולה כי השתמשתי בו לברר על הספר.**

ובאמת יש לידע כי הגר"ה קניבסקי מלבד מה שה' חד בדרא בדקדוק מצוות ומילי דחסידותא בכל הליכותיו, אבל הגדיל עוד בענין זה של כיבוד הורים ומורים שא"ל לתאר את השתדלותו בזה בכל נפשו ומאודו, כאשר ידוע לי מקרוב מימי הבחורות עובדות רבות בזה, **ואספר עוד עובדא' ששמעתי לפני כמה שנים מא' שנתעסק עם רבני הזמן להוציא כרוז מיוחד כדי לעורר את ציבור בני הישיבות להימנע מעישון סיגריות שהוא מזיק לעצמו**

ולאחרים, וה' צריך להסביר את הטעם שנחסר שמו של הגר"ה זצ"ל מבין שמות הרבנים שהתמו על הכרוז, וא"ל א' המתעסקים שאמר ר' חיים זצ"ל שוודאי מסכים בכל לבבו עם תוכן הדברים אלא שמ"מ אינו יכול להתמו ע"ז, **שהרי אביו מרן הסטייפלר זצ"ל ה' רגיל לעשן סיגריות ואין יכול לכתוב ע"ז שם איסור?**

והמתבונן יבין את גודל מורא אביו שה' לר' חיים זצ"ל, הלא באמת ה' סברא לתמוה עליו בזה, כיון שה' מהמיוחדים שבגדולי הדור ורבים נאותו לאורו, והוא עצמו חייב בדרישת טוב לעמו, מן הסתם שאם ר' חיים ה' כותב שאסור להתחיל לעשן סיגריות היו נמנעים עוד כמה מצעירי הצאן להתחיל לעשן, ומאידך גיסא פשוט שאין כאן שום טענה על מנהגו של הסטייפלר זצ"ל לעשן, שהרי כל בני אותו הדור יודעים שרובם ככולם של ראשי הישיבות וגדולי התורה והרבנים דאז היו מעשנים, כיון שבאותו הזמן לא ה' נודע כלל מהחזיק שיש בזה ובוודאי שלא מהומרתו, ואדרבה סברו הכל שיש בזה תועלת לכמה ענינים, אבל מר' חיים לא ה' אפשר לתבוע כלל להתמו על הכרוז הנ"ל, שהרי הוא באמת ובתמים פחד להתמו עליו, פחד של מצות מורא אביו.

הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, וסביביו נשערה מאד, בקרובי אקדש, כשנמצאים בדרגה כזו של מורא אב, הרי שבאמת כל דבר קל יכול לפגום בשלימות המצוה, וכשזוכים ומצדיקים את הדין בתמימות, מתעלים ומגיעים למדרגה יותר גבוהה מקודם לכן.

(מתוך קונ' ניצוצי אורה תשפ"ב – כתבי תלמידים)

משא רבינו מרן שליט"א

בכינוס השנתי של ארגון "לב לאחים" - כ"ד ניסן תשפ"ד

והיא שעמדה - התורה הקדושה

ברשות מרן ורבנן

שמחה גדולה היא להשתתף באסיפה זו, בכינוס החיזוק של 'לב לאחים', שיסודו בהררי קודש, ע"י מו"ח רבינו הגדול זצוק"ל.

בסדר 'הגדה של פסח' שתקנו חז"ל נאמר: 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו והקב"ה מצילנו מידם'. וכבר עמדו רבים מהו ה' והיא' שעמדה? מהו ה' והיא? ומפרשים שזה הולך על ההבטחה שהקב"ה הבטיח לאברהם אביו בברית בין הבתרים.

אבל יתכן לפרש שהוא המשך מה שאומרים מקודם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ונראה שהכוונה בזה על התורה הקדושה, שהקב"ה הבטיח לאברהם אביו שיתן לנו את תורתו וזהו ה'רכוש גדול', ועל זה אנו מכריזים 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו' וגו', 'והיא היינו התורה הקדושה, שרק בזכותה אנו קיימים כנגד כל מי שעומדים עלינו לבלותנו.

וזה הביאור כמה שאמרו חז"ל שהקב"ה אמר למשה 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב', וחז"ל אומרים במס' ברכות 'אין נא אלא לשון בקשה', הקב"ה אומר למשה רבינו 'בבקשה ממך', כדי שלא יאמר אותו צדיק 'ועבדום וענו אותם' קיים בהם 'ואח"כ יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם. והדברים צריכים עיון, הרי הקב"ה הבטיח, ובלא"ה צריך לקיים, ולמה אמר רק משום שלא יאמר אותו צדיק וכו'.

אלא הביאור שבאמת מצד הבטחת הקב"ה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' הכוונה על התורה הקדושה, שהיא ה'רכוש גדול', כמו שכתוב שהקב"ה אמר 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', ואת זה הקב"ה ודאי קיים שהרי נתן לנו את תורתו, אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק שכיון שאת החלק של 'ועבדום ועינו אותם' קיים הקב"ה ג"כ באופן גשמי ממשי, א"כ גם את ה'אחרי כן יצאו ברכוש גדול' צריך לקיים בהם באופן מוחשי וגשמי כדי שייכירו בזה ג"כ כל מי שנתקיים בו 'ועבדום ועינו אותם', וע"כ צריך ליתן להם ג"כ ה'רכוש גדול' בגשמיות בפועל, ככלי כסף וכלי זהב ושמלות, אבל בודאי שעיקר כוונת הבטחת הקב"ה של ה'רכוש גדול' היינו התורה הקדושה.

ועל זה אנו ממששים ואומרים בהגדה 'והיא שעמדה לאבותינו ולנו', שהוא הולך על ה'רכוש גדול' שהיא התורה הקדושה, שעל ידי לימודה אנו עומדים נגד כל מי שעומד עלינו לבלותנו והקב"ה מצילנו מידם.

ועל כן בואו ונחזיק טובה ללב לאחים, שהם מזכים את כלל ישראל ב'רכוש גדול', שהם עושים נפשות ומשעבדים את כלל ישראל לתורה, ובזכות זה אנו רואים ניסים ונפלאות במלחמה, ורואים בחוש איך שבכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו והקב"ה מצילנו מידם בזכות לימוד התורה, ויתקיים בנו כס' ב"ב בקרוב 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' בבית הגואל אמן.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

קדושים תשפ"ד

הוראת שעה

דברים שנאמרו ע"י רבינו שליט"א בכינוס 'לב לאחים'

זיכוי הרבים ברוחניות - הזכות הגדולה ביותר

אנחנו חיים עתה בארץ ישראל במצב של סכנת נפשות, משום, וצרכים תפילות לסייעתא דשמיא כל הזמן, ומסתמא מחמת כן יש התקרבות גדולה כדא, שהרבה מאחזני ישראל שלא היה להם שייכות איננו התקרבו בזמן האחרון, ורוצים לשמוע ולהתקרב, להכיר קצת את התורה, לדעת מה זה אידישקייט, ובאן 'לב לאחים' נכנסים עם כל מוחם לעזור בזה.

רציתי להגיד בקצרה לכל אלו שעוברים בזה, מה הוא גדר העבודה שאתם עושים. ר' חיים מוואלווין אומר (ראה 'ששת דבי אהרן', ח"א עמ' דק), שצריך בריאת האדם היא כדי להועיל לאחרים, וכמו שהבורא יתברך ברא את כל הבריאה מרצון להטיב, כך חובתנו ללכת בדרכיו להטיב לאחרים. וצריך הטובה היא לזכותם בתורה ובמצוות, ולהרחיקם מדרכי היצר, וזהו החסד הגדול ביותר בעולם שיכול אדם לעשות לזולתו. וזה מה שאתם עושים בלב לאחים! אתם עוסקים בחסד הגדול ביותר! לזכות בני אדם בתורה ובמצוות, לזכותם להיות יעובדי ה', כל אחד לפי מדרגתו.

מור"ד רבי אהרן היה מוסיף בזה, שיש הבדל בין חסד שעושים בגשמיות לחסד שעושים ברוחניות. שכן בן הגשמיות שעתידה לבוא לאדם נקבעה לו כבר בראש השנה, וכל השאלה היא רק על ידי מי יתגלגל הדבר, שיקבל את מה שגור עליו בגשמיות. ואמנם ודאי שזה חסד לעזור לשני בגשמיות, אבל בכל זאת זה חסד לדבר שבין כך היה מקבל. אבל לגבי רוחניות הכל תלוי אי ויק בבחירת האדם, ואינו מוכרח להיות כלל, ונמצא שמי שגורם לחברו לבחור בתורה ומצוות זה חסד מיוחד, יותר משאר דברים שבעולם! וזה מה שאתם עושים בלב לאחים!

עוד הוסיף רבי אהרן זצ"ל, שבחסד ברוחניות יש גם תוספת של כבוד שמים, שמתרבה על ידי שמירת המצוות ולימוד התורה. ויש להוסיף בזה, שאפילו כאשר חלילה לא מצליחים לקרב איזה אדם, מכל מקום עצם זה שעובדים ומנסים להעזרו זה גופא כבוד שמים! וכשיש כבוד שמים זה מחזק את מלכות מלכותי, וגורם שיש יותר אמונה בעולם. וכל זה אפילו באופן שלא מצליחים, וכל שכן כשמצליחים להביא בן אדם לקיים תורה ומצוות, ודאי שזה מחזק את מלכות שמים ואת כל האמונה. ויתכן שגם בפעמים שמנסים לעבוד על אדם אחד ולא מצליחים, אך עצם העבודה גורמת לכך שאדם אחר יהיה בעל תשובה, בגלל שניתוסף בעולם עוד אמונה במלכות שמים.

נמצא לפי זה, שהעבודה שלכם עוזרת לא רק לבעלי תשובה, אלא אתם עוזרים להגדיל כבוד מלכות שמים בעולם! וזה דבר שנוגע לכל אחד מכלל ישראל, שכן כאשר יש כצב של 'ענו תנו לאלוקים', אזי הלימוד של כל אחד מתחזק! וכל זה מחמת מעשיכם! ושכר גדול יהיה לכם על כך! וכמו שכתוב בחז"ל (שמו"ד שו"ת פ"ד ט), על כך שמשה רבנו הסתיר את פניו בסנה, 'אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני באתי להראות לך פנים, וחלקתי לך כבוד והסתרת פניך, ח"יך שאתה ערתי להיות אצלי בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא לאכול ולא לשתות, ואתה ערתי ליהנות מזון השכינה'. כלומר, משה רבינו חלק כבוד לקדוש ברוך הוא בכך שהסתיר פניו, והראה שאינו רואי לדבר עם הקב"ה, ומשום כך זכה לדרגה הגבוהה ביותר של קירבה לקדוש ברוך הוא.

כל אחד שעובד בלב לאחים! הוא מכבד את הקב"ה, ועל כן יזכה לכל הזכויות הגנובות מכך. ורבינו כבוד שמים וחיוזק מלכות שמים שנגרמים על ידי פעולותיכם 'ביאובס'! שלא יהיו בעיות לבני התורה, ולכלל שומרי התורה, בארץ ישראל, שכן כולם יכירו שזו הדרך האמיתית, ורבינו כבוד שמים 'ביאובס'! לא לנאולה שלמה, במהרה בימינו אמן.

מדוע אין אנו מחשיבים את התורה כראוי

כמה אנו צריכים לשמוח על מדרגתנו הגבוהה, ראשית, על כך שזכינו להיות חלק מעם ישראל, שהוא ממש מציאות אחרת מכל האומות, ועל פי פסק של עם ישראל אפשר לשנות את הבריאה. ועוד, שזכינו להיות בני תורה, שרם חשובים יותר מכולם, וכל העולם כולו עומד על לימוד התורה שלנו. ומו"ד הגר"א קוטלר הביא מחז"ל (ויקרא ב' א') שח"ח: קרא ילד שעשועים של הקב"ה, אבל מי מרגיש את זה... מי מרגיש את השמחה ואת החשיבות הזו? לפני ארבעים שנה זה היה אחרת. פעם בן תורה היה צריך לעבוד על גאון, כי הוא ידע שהוא הכי חשוב, אך היום לא רואים שיש כזו בעיה... והסיבה לכך היא בגלל שאין מחשיבים את התורה, ומאחר והתורה אינה חשובה כל כך, נמזל גם בני התורה אינם נחשבים כל כך.

והסיבה לכל זה מפני ששקועים מאוד בנוחות הפרטית, ואם אין לאדם את כל מה שהוא רוצה, בנאכלים או בשניה או בביגוד, זה ממש 'אסוף' בשבילי, 'חסר לי'... והוא עלול להתפרץ ולנסות להשיג את מבוקשו בדרכים לא הוגנות, או בכח הזורע. פעם זה לא היה כך! פעם בן תורה ידע שהוא משהו אחר, וכל החשיבות שלו היא בכך שהוא שונה מהרוב, ומתגבר על תאוותיו, אבל כשאדם הולך אחר תאוותיו, אזי מלבד זה שההנהגה מהלימוד פוחתת, גם אין לו את החשיבות לתורה.

וכבר כתב החו"א (קיצ' אנ"ח ח"א כ'): לזאת מאד מאד באכילת תענוג, ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב הטומאה רש אבי אבות, בטומאת הנפש של נולדו התאווה באכילת תענוג מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה, ודבר זה הוא מן השפלים מאד המעכבים את הלימוד, וכדאמרו במדרש, והבוא בתוספות כתובות (קד' ד"ה לא), 'עד שאדם מתחלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפולל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו'. ואמרו (ג"ש ע') 'סעודה שהנאתך הימנה מושך ידך הימנה'.

ועכשיו בזמן ספירת העומר זה הזמן המסוגל להתכונן לקבלת התורה, וכפי שידועים דברי הרמ"ל בספרו 'דרך ה', שכלל זה זמן חזורים האורות והכוונות שניתנו לעם ישראל באותו הזמן. אם רוצים לזכות לקבלת התורה בחג השבועות צריכים להתכונן לכך ולעבוד על עצמינו, ללמוד בהתמדה, להגיע דווקא בזמן, ולא להגיע מאוחר כי 'כמה נח לי'... כך אי אפשר לזכות לקבלת התורה!!! וכן צריך לעמוד להיות יותר רוחניים, ולהתרחק מהתאוות ומגשמינות!!!, ועל ידי זה יזכנו להשיג שנוכח לקבלת התורה. אכ"י.

אתא ביבמות (סב) 'אמרו, שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפסר, וכולן מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה וכו'. תנא, כולם מתו מפסח ועד עצרת.

וצריך ביאור, מדוע נענשו בעונש גדול כל כך מחמת שלא נהגו כבוד זה לזה, הרי אין זו עבירה שחייבים עליה מיתה, ועוד צריך ביאור מדוע מתו דווקא בין פסח לעצרת.

ונראה, שמה שלא נהגו כבוד זה לזה היה מחמת חיסרון בדקות בחשיבות התורה, שנחמדת כן לא העריכו את זה כל הצורך, שהרי אילו היתה התורה חשובה בעיניהם כראוי היו מכבדים את חבריהם שעיינום הם לומדים, וזה נקשה וזה מותרץ וכי'. ומחמת חיסרון זה לא היו ראוים לזכות להיות מוסרי התורה לדורות הבאים.

וכדי להגיע להכרה בחשיבות התורה צריך שלשה תנאים: התנאי הראשון הוא ענוה. שכן כתוב במדרש (ש"ה"ש רבה פ"א), 'מה היום מניחין מקום גבוה והולכים במקום נמוך, כך תורה מנחת מי שדעתו גבוהה עליו ומדבקת במו שדעתו נמוכה עליו'. והעם הוא, מפני שאדם שמחשיב את עצמו [אפילו אם זה בגלל שהיא לויד תורה] ממילא הוא פחות מחשיב את התורה, ומי שאינו מחשיב התורה כראוי אינו זוכה להשיגה.

התנאי השני הוא יראת שמים. כמו שכתב רבינו יונה על הפסוק (משלי א') 'יראת ה' ראשית דעת, חכמה ומוסר אוילים בזה', וזה לשונו 'תחילת כל דעת תלמוד לנפשו יראת ה' יתברך, כי החכמה ומוסר אוילים בזה, שאין להם יראת ה' ואינם יקרים בעיניהם, ולא תצליח בלימוד החכמה אם איננה יקרה בעיניך ולא תתקיים בידך'. ומבואר מדבריו, שעל ידי יראת שמים זוכים להחשיב את התורה.

והתנאי השלישי הוא התרחקות מגשמינות. ככל שהאדם יותר רוחני הוא יכול יותר להחשיב את התורה, אבל אדם גופני שתאוותיו מומלות את לבו אינו יכול להחשיב את התורה כראוי, מאחר שהוא דבר רוחני.

ובזה מבואר למה תלמידי רבי עקיבא מתו דווקא בין פסח לעצרת. כיון שספירת העומר זה זמן הכנה לקבלת התורה, ולפיכך זה הזמן להתחזק בחשיבות התורה, ולכן בזמן זה מתו תלמידי רבי עקיבא, שהיה להם לפי דרגתם הגבוהה איזה חסרון דק בחשיבות התורה.

בענין הזכרת שם בשבועה

זהו כשיטת הרמב"ם שאין שבועה חשובה שבועה אלא אם כן הזכיר בה שם או כינוי.

אולם במסכת נדרים (פ"א סימן א') הביא את דברי ר"ת שמחלק בין מושבע מפי אחרים למושבע מפי עצמו, שהמבואר בשבועות שלדעת הכל צריך או שם או כינוי היינו דווקא במושבע מפי אחרים בדומה לסוטה ושבועות העדות ושבועת הדיינים, אבל במושבע מפי עצמו שאסור נפשו בלשון שבועה, השבועה חלה אפילו בלא שם וכינוי, ולכאורה חותר את מה שכתב במסכת שבועות שאין איסור שבועה אלא בשם או כינוי, ומשמע שאף בנשבע מפי עצמו אינה שבועה בלא הזכרת השם.

ובישוב דעת הרא"ש צריך לומר כפי שפירש המהרש"ל (הובא בתפא"ש), על פי מה שכתב הרא"ש בשבועות (שם) בסוף דבריו, שגם בלא שם או כינוי חלה השבועה מדין דיות, והרי זה נחשב כאילו הזכיר שם, ובירות הדין הוא שיש רק איסור בלא חיות. ולפי זה מה שכתב במסכת שבועות שצריך שם הוא רק לענין חיוב, ומה שהביא במסכת נדרים את שיטת ר"ת לחלק בין מושבע מפי אחרים לנשבע בעצמו הוא לגבי איסור, שהמושבע מפי אחרים צריך שם ובלא שם לא חל קצת מדין יד, ואין בזה איסור כלל, אבל שבועת ביטוי בנשבע בעצמו, אף בלא שם או כינוי חל מדין יד ולענין איסור ולא לענין חיוב.

וכן מבואר בתשובות מהר"י ברונא סימן רע"ב ד"ה סיבותין, וכן משמע קצת בדברי הטור (ויד סימן רל"ז סק"י) שהביא את דברי רבינו תם שהנשבע מעצמו נאסר בלא שם או כינוי, ולגבי מושבע מפי אחרים כתב שאינה שבועה אלא בשם או בכינוי.

ומבואר, שדעת הרא"ש בדעת ר"ת לחלק בין שבועה מפי אחרים בשבועות העדות והפקדון, לשבועת ביטוי מפי עצמו לענין דין יד, שבשבועה מפי אחרים אין דין יד, ולכן בלא שם אין איסור כלל. משא"כ בשבועה מפי עצמו יש דין יד, ועל כן אף אם לא הזכיר שם יש איסור שבועה. ויש להבין, מדוע באמת בשבועת ביטוי יש דין יד, ואילו בשבועות העדות והפקדון שהם מפי אחרים אין דין יד.

ולא תשבועו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני ד' (ויט"ב)

וברש"י: 'ילמה נאמר, לפי שנאמר לא תשא את שם ד' אלוך לשוא, יכול לא יהיה חייב אלא על שם המיוחד, מנין לרבות כל הכינויין ת"ל ולא תשבועו בשמי לשקר, כל שם שיש ל' ע"כ.

והנה בגמ' בשבועות (לה) נחלקו חכמים ורבי חנינא בר אידי האם חיוב שבועה הוא דווקא בשם המיוחד, או גם בשאר כינויים, שלדעת רבי חנינא בר אידי לומדים שגזירה שוה מסוטה, שצריך דוקא שם המיוחד, כשם שבסוטה נאמר (במדבר כ"א) 'יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך, כך כל שבועה היא דוקא בשם המיוחד, אבל חכמים סוברים שאין צריך שם המיוחד.

אלא שנחלקו הראשונים האם לדעת חכמים צריך שיוכיח כינוי של ה', או שאף אם נשבע בלא כינוי כלל חייב, שדעת הרמב"ם בהלכות שבועות (פ"ב הלכה ב' ד') שכל שבועה צריכה שם המיוחד או כינוי, והנשבע בלא שם או כינוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו, אבל אינו לוקה, ואינו מביא קרבן.

אבל הר"ן והרמב"ן בנדרים דף ב' הוכיחו שלחכמים אין צריך הזכרת שם כלל, ואף הנשבע בלא שם או כינוי אם עבר על השבועה חייב מלקות, ודעת ר"ת [על פי ביאור הבי"ח בס' רד"א וכן משמעות הרא"ש בדעת ר"ת] לחלק בין שבועת העדות ושבועת הפקדון שנאמר בהם דין מושבע מפי אחרים שבוה צריך שם או כינוי, לשבועת ביטוי שאף בלא שם או כינוי הרי זו שבועה גמורה ואין צריך שם כלל.

תורה וביאור בדעת הרא"ש

אכן בדעת הרא"ש יש להקשות שלכאורה סותר דבריו, שבשבועות (פ"ד סימן כ"ד) כתב שצריך שם או כינוי, כפי שכתוב בפרשתינו 'לא תשבועו בשמי לשקר', אלמא לא הוזהר אלא שלא ישבע בשם, והטעם שדי בכינוי ואין צריך שם המיוחד הוא משום שבסוף הפסוק נאמר 'וחללת את שם אלקיך', ומשמע שאף על הכינויין הוזהר, ולכאורה

וביותר קשה, שהרא"ש הביא את דברי ר"ת לחלק בין מושבע מפי עצמו שאין צריך שם או כינוי, ומושבע מפי אחרים צריך שם או כינוי, ביאר שמושבע מפי אחרים צריך שם או כינוי כמו בסוטה שהיא מושבעת מפי אחרים, ולכן צריך שם או כינוי, ואם החילוק הוא שרק במושבע מפי עצמו יש דין יד, כיצד לומדים זאת מסוטה.

הביאור בהזכרת השם בשבועה

ונראה לבאר, ששני ענינים יש בהזכרת השם בשבועה: האחד, שמבטא בזה את וודאות דבריו, וזהו בכך שאומר שדבריו אמת כמו שהשם אמת. והשני, שעל ידי הזכרת השם מקדש את דיבורו, ועל ידי זה יש בדיבור זה איסור שקר חמור יותר, וככל שהדיבור קדוש יותר, איסור השקר בו חמור יותר.

ולפי זה יש לומר, שדין יד מועיל רק לגבי הענין הראשון, להחשיבו כאילו אמר שדבריו קיימים כמו שהשם קיים, אבל לגבי הענין השני שהזכרת השם ענינה להוסיף קדושה בדיבורו צריך הזכרת השם בפועל, ולא מספיק שנחשב הזכרה מדין ידות.

אשר לפי זה יש לומר, שבשבועת סוטה שצריך דווקא שם המיוחד ולא מועיל כנוי משום שהחילוק בין שם המיוחד לכינוי הוא רק לגבי הענין שמוסיף קדושה בדיבורו, ועל כן איסור השקר חמור יותר, ובוזה יש סברא שהזכרת שם המיוחד מקדשת את הדיבור יותר מאשר בכינוי, אבל בענין הראשון של אמיתות דבריו כפי שה' אמת בזה אין חילוק בין כינוי לשם המיוחד. וכשילמדו שבועה מפי אחרים בשבועת העדות והפקדון מסוטה, למדו את אותו ענין השבועה שיש בסוטה שמקדש את דיבורו, ולכן אף אם מועיל כינוי, היינו משום שגם בזה מקדש את דיבורו, אבל בלא שם כלל אין לזה שם שבועה אף לא מדין יד, כיון שיד לא מועיל לגבי קידוש הדיבור, אלא רק לענין אמיתות דבריו, אבל בשבועת ביטוי מפי עצמו שענין הזכרת השם הוא מצד אמיתות דבריו, בזה מועיל גם בלא הזכרת שם או כינוי כלל מדין יד.

משנת הישיבה

עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין

אמנם הדרך שלנו לקיים משנה זו היא על ידי שני דברים. האחד, בשעה שמברכים. כל אחד מברך כמה וכמה ברכות בכל יום, ורח"ל הרבה מאיתנו אומרים הברכה במהירות וכלי מחשבה, אך אם לפני שמברכים חושבים רגע 'מה אני הולך לעשות', על ידי זה נזעזעים מקושרים להשי"ת, וקשר כזה שעושים עשר פעמים ביום או יותר, נותן לאדם אפשרות שתהיה לו תמיד שייכות לקב"ה.

והדבר השני שעל ידו ניתן להגיע לקיום דברי התנא, יש פסוק במשלי (ג) 'בכל דרכיך דעהו'. ומבאר רבינו יונה שם, שהאדם צריך בכל פעולה שעושה לזכור את הקב"ה. וכותב שם עוז, שישנם אנשים שלפני שהם עושים איזו עיסקה גדולה אז הם זוכרים את הקב"ה, ואומרים פרק תהלים כדי שיעזור להם, אבל כשעושים דבר של מה בכך שבטוחים שיצליחו, או שאף אם לא יצליחו לא יגרם להם נזק, אז הם שוכחים את הקב"ה. ואומר על כך רבינו יונה, שעל זה כתוב 'בכל דרכיך דעהו', שצריך תמיד לזכור לפני כל פעולה שעושים שהדבר תלוי בקב"ה, ואפילו דבר קטן, ומי שחושב כך יש לו שייכות לקב"ה, ואז יכול לאט לאט להשיג גם את המדרגה הכתובה במשנה.

כתוב במשנה באבות (פ"ב מ"א) 'הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה. דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין'. והפשט הפשוט הוא כמו שמבאר רבינו יונה שם, 'עין רואה' הכוונה שהקב"ה רואה כל מעשה שעושים, 'אוזן שומעת' היינו שהקב"ה שומע כל דיבור, ויכל מעשיך בספר נכתבין' היינו שלא יחשוב שהדברים נשכחים, אלא תמיד כל המעשים נזכרים לפני הקב"ה, כאילו הם כתובים בספר.

וזה בא התנא ללמדנו, שאם רוצים להישמר מן העבירה צריכים להיות חיים כאלו, עם מחשבה שכל מה שעושה ומדבר הכל הקב"ה רואה ושומע, והכל נכתב בספר. מי שהולך עם המחשבה הזו הוא הולך ביראת שמים גדולה. אבל השאלה היא איך זוכים לזה? זו אמנם מדרגה נפלאה, אבל איך אנו מגיעים מדרגה זו?

[אגב, הגיר' אייזיק שר זצ"ל מביא מהמורה נבוכים (ח"ג פנ"א), שהאבות ומשה רבינו היו במדרגה כזו שיתלו לעשות דברים של העולם הזה, ויהי עם זה להיות דבוקים בקב"ה כמו במדרגת הנבואה, יעקב אבינו היה בשדה והנהיג את הכבשים, אבל ראשו היה עם הרבש"ע בעולמות העליונים, ולא היה אצלם כל סתירה בזה, אבל אנו כמוהו לא במדרגה הזו, ואם כן צריך לברר כיצד נוכל לזכות שתהיה לנו איזו שייכות לכן].

ממרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת קדושים תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

הוכח תוכיח את עמיתך וגו' (ויקרא יט. יז). הנה אמרו חז"ל (שבת דף נד ע"ב) דכל מי שאפשר לו למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס באותו עוון ועונשו. והתוספות בשבועות (דף ל ע"ב ד"ה אבל) כתבו דמי שיכול להעיד בב"ד וע"י כך למנוע איסור מזולתו ואינו מעיד, הוי כעובר הוא עצמו על אותו איסור בקום ועשה, דנתפס בעונו. והנה נסתפק הגאון בעל 'חקרי לב' ז"ל בספרי מערכי לב (דרוש ע). באדם שלא מיחה בחברו, וכעת חזר הרשע ועשה תשובה, האם מהני תשובתו להציל את הרואה שלא מיחה, כיון שכתב העוון נמחק, ונעקר ממילא ערבותו ולא יענש, או דלמא תשובה מהני רק למי שעבר על העבירה בפועל, אבל אותו אחד שראו ולא מיחה. צריך לשוב בעצמו. יע"ש שכתב שנחלקו בזה מהרמ"ט ודויערות דבש. ולכאורה צ"ב מה הנידון.

ונראה פשוט שגם הוא חייב לשוב בתשובה, דמה אכפת לו שהחוטא שב בתשובה, הרי החטא של הרואה היה בשבטל מצות הוכח תוכיח, וכיון דכאותה שעה היה צריך להוכיחו ולא עשה כן, הרי ביטל המצוה וחטא זה לא נתבטל, ולכן פשיטא דחייב לשוב בתשובה על זה.

ובשנה החמישית תאכלו את פריי להוסיף לכם תבואתו (וי' אלוסי' (שם, כה). ופירש"י, המצוה הזאת ששתמרו תיהי להוסיף לכם תבואתו, שבשכרה אני מבדך לכם פירות הנטיעה. היה רבי עקיבא אומר, דברה תורה כנגד יצו"ד, שלא יאמר אדם הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך יאמר להוסיף לכם תבואתו. וצ"ב לפי"ז מדוע לא תנן במשנה בפאה (פ"א מ"א) כלל אל דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקדק קיימת לעוה"ב, כיבוד אב ואם וגמ"ח והבאת שלום בין אדם לחברו ות"ת כנגד כולם, ולמה לא תנן גם מצות ערלה וזכר רבעי, שהקב"ה הבטיח שיבדך פירות הנטיעה.

ונראה ליישב, דבמשנה מוזכר רק דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ב בלי גבול זמן, כלומר שהבכרה היא בלי קצבה ומידה אבל לכל החיים. משא"כ כאן שהבכרה מוגבלת לזמן מסוים, שהתורה עצמה אומרת שה'להוסיף לכם תבואתו' יהיה רק 'בשנה החמישית'. ובה א"ש גם למה לא הוזכר במשנה את מצות שמיטת קרקע בשביעית, שהבטיחה התורה 'וציוותי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לישלש השנים' (לקמן כה, כא), דהתם נמי הבכרה היא רק בשנה השישית, ולא באופן תמידי לכל החיים.

• ווי העומדים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

הבחורים שאספי לת"ת יצאו, ומצאו מאה שקל על הארץ

שאלה. בפורים הגיעו לביתי עשרה בחורים מישיבה מסויימת, והתרימו אותי עבור הת"ת של הישיבה. הבחורים היו קצת שתויים, ונתתי להם סכום כסף שבשבילי זה סכום הגון. אבל הבחורים לא הסתפקו במה שנתתי, ולחצו עלי מאד חזק שאגדיל את התרומה. לא הייתה לי ברירה, ונתתי להם עוד מאה ש"ח.

כשיצאו מביתי, מצאוני על הרצפה מאה ש"ח. שאלו את כל בני הבית אם למישהו נפל מאה ש"ח, וכולם אמרו שלא נפל להם, וגם שדקדק לפני שהבחורים נכנסו ולא ראו שם כסף, ולכן ככל הנראה לא נפל מאחד הבחורים. או שזה נפל מהקופה הראשית של הת"ת.

שאלתי היא, האם אני חייב להשיב להם את הכסף, כי אולי זה נפל מאחד הבחורים, והוא התייאש מהכסף, והכסף שייך לי. וגם אם זה שייך לת"ת, אולי אני צריך להחזיר, כי אולי הקב"ה השיב לי את הכסף שחטנו אותו ללא רצוני, ונתתי להם אותו בלית ברירה.

תשובה. אף שברדך כלל הולכים אחר רוב האנשים שהיו שם, ולפי זה הכסף נפל מאחד הבחורים והוא התייאש, מכל מקום מסתבר יותר שהכסף נפל מקופת הת"ת, וצריך לשאול את הבחורים אם הם איכזו כסף פרטי, ואם יאמרו שלא, יחזיר את הכסף לקופת הת"ת.

מקורות ונימוקים

לכאורה בכל ספק ממין זה נפל, הולכים אחרי הרוב, ואומרים שזה נפל מאחד הבחורים. אך מצד שני, לכאורה רוב הכסף נמצא בקופה של הת"ת, ואם כן יש לדון בשאלה הולכים אחר הרוב, האם הולכים אחר רוב הבחורים או אחר רוב הכסף. והנה נאמר במסכת פסחים (דף ט ע"ב), תשע חנויות שכולן מוכרין בשר שחוטא, ואחת מוכרת בשר נבילה... ובנמצא הלך אחר הרוב. דהיינו שאם מצא בשר סמוך לחנויות, ולא ידוע אם זה כשר או נבילה, כיון שרוב החנויות מוכרות בשר כשר הולכים אחר הרוב. ונחלקו האחרונים, מה הדין כשהחנויות הנבילות מוכרות בשר נבילות יותר מכל תשע החנויות, לדוגמא, תשע החנויות מוכרות כל אחת - עשר עופות שנשחטו כדן, ואילו החנות העשירית מוכרת כל יום מאה עופות נבילה. האם הולכים אחר רוב החנויות והבשר כשר, או אחר רוב הבשר, והבשר הוא נבילה. דעת החוות דעת (סימן סג כ"ב) שהולכים אחר רוב חנויות, ולא אחר רוב הבשר, והביא ראיה לכך, שאמרו במסכת בבא מציעא (דף כד ע"א) שהמוצא אבידה ברחוב, אם רוב ישראל, חייב להכריז, אף שהגויים עשירי ושיי פשוט להם רוב מעות. והטעם הוא כיון שהספק הוא איזה איש הביא לכאן, הרי שהולכים אחר רוב האנשים ולא אחר רוב המון [ועיון עוד בחוות דעת (סימן קן סק"א)] ובפתיית תשובה (שם סק"ב) שהביא בשם הכנסת יחזקאל (סימן נד) והודיע ביהודה (מהדו"ת אורח סימן עא) לגבי רוב חנויות מול רוב בשר, שהולכים אחר רוב החנויות, ולא אחר רוב הבשר. [ובחכמת אדם (בית אדם, שער הקבוע סימן טז) כתב על ראיית החוות דעת מאבירה, דאטו אם הנכרי הולך בשוק לוקח מעותיו וכלי תשימושו כידו, ועוד שבאבירה אין דנים מה דין המעות כמו בכשר שאנו דנים האם הכשר כשר או לא, אלא אנו דנים על המעות מי הוא שאיכזרם אם ישראל או נכרי, ולכן אוליין אחר רוב האנשים. וכתב החכמ"א שבנשיטתו בשלוש מצוה והקביל פניו כראות פני אלוקים (של החוות דעת), הציע לפניו דבר זה, ושחקן לו. ולכן כתב דגראה דאליין בטר רוב בשר, [ועיון עוד בפתיית תשובה (שם) בשם הבית אפרים שגם חלק על החוות דעת], ומבואר בחוות דעת, שתמיד הולכים אחר רוב חנויות ולא אחר רוב הבשר, וכן באבירה הולכים אחר רוב אנשים ולא אחר רוב ממון, וגם החכמת אדם שחולק בבשר, וסובר שהולכים אחר רב בשר, מכל מקום מודה באבירה שאין הולכים אחר רוב ממון, אלא אחר רוב האנשים. ולפי זה לכאורה בענינו, למרות שרוב הכסף נמצא בקופת הת"ת, מכל מקום כיון שגם לבחורים יש כסף אישי, והם רוב, הרי שאומרים שהכסף נפל מהבחורים לא מקופת הת"ת, ואם הכסף נפל מהבחורים לכאורה הכסף שייך למנוצא, ומבואר במסכת בבא מציעא (דף כד ע"ב): ראה סעל שפול מניינים חייב להחזיר... כשלושה (דגראה סעל שפול משלושה אנשים) אינו חייב להחזיר. מאי טעמא הוצא דנפל מיניה ודאי מיאש. ויעו"ש שאם יש לחוש שהם שותפים וצריך להחזיר, אבל אם הם בוודאי לא שותפים הרי אלו שלו, כיון שהם מתיאשים מהכסף. ולפי זה יש לומר סיבה נוספת שאין צריך לחוש שהם כסף של הת"ת, כיון שהוא מוחזק בכסף, הרי שרשם צריכים להביא ראיה שזה כסף של הת"ת.

אף שזה תלוי במחלוקת הש"ך והתניחובת מהכסף אם הכסף שלו, שהרי להלכה נאנו נוקטים בהוצאת כסף הרי אלו שלו, משום שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, ובבואו כבר התיאש מהכסף קודם שהלך את זה, אבל אם בוודאי מנוצא קודם שידע מזה, הרי זה יאוש שלא מדעת, ואין יכול להשתמש בכסף. והנה הכסף נפל בחצירו בוודאי קודם שנתיאשו, שאם היה רואה שחשך לו כסף, היה בורק ומוצאו. ודעת הש"ך (ח"מ) סימן רסב סק"א) שאם בא לחצירו קודם יאוש, דנו בא לידו, והוי יאוש שלא מדעת, אולם בנתיבות המשפט (שם סק"א) חולק, וסובר שחצירו אינו כידו, ולא הוי יאוש שלא מדעת.

אולם בכל זאת נראה שמכמה טעמים יבדך אצל הבחורים של מי הכסף:

- א. כי אמנם אף שלכאורה הולכים אחר הרוב, ומסתמא הולכים אחר רוב האנשים, מכל מקום בממון הולכים יותר אחר ההסתברות, והרי בדרך כלל הבחורים אינם לוקחים נעם כסף פרטי כשהם אוספים כסף, וגם אם הם לוקחים כסף, הם לא נדיר שיפול כסף מהבחורים. אבל מהקופה שנפתחת ומוצאת כל הזמן, מאד מסתבר שנפל משם הכסף, ובמקום שיש הסתברות שממש נפל הכסף אין הולכים אחר הרוב, אלא אחר ההסתברות, כי זה נחשב לרוב, שקרוב לוודאי שהכסף נפל מהקופה [ועיון בחשוף חמד עמ"ס נדה (דף ה ע"ב) שקרוב לוודאי נחשב לרוב].
- ב. הרי לשיטת הש"ך מנייל אינו יכול להשתמש בכסף, כיון שהגיע לחצירו קודם יאוש, וזה צריך להיות מונע עד שיבוא אליהו, ואם כן כבר עדיף לשאול אותם, ואם כולם יודו שהכסף שייך לת"ת ישיב לשם.
- ג. כל מה שאמר בשלושה אין צריך להחזיר, היינו שבין שבבואו התייאשו, אם כן הרי אלו שלו, ואפילו אם ישאל אותם וכולם יודו שזה שייך לאחד מהם, מכל מקום אין צריך להשיב כיון שכבר זכה בכסף לאחר יאוש. אבל בכסף של הת"ת הרי אין לבחורים סמכות להתייאש מהכסף ההוא, כיום שאין זה שייך להם, ואם כן יכול להיות שהכסף שייך לת"ת, ויכול לשאול את הבחורים, ואם כולם יודו שמהם לא נפל אלא זה מהת"ת, חייב להשיב מעיקר הדין.

ומה שחלה טעון שאולי הכסף שייך לו, כיון שנתן את הכסף שלא לרצונו, זה נכון שרשם עשו מעשה לא ראוי, ועל זה אמרו במסכת בבא בתרא (דף ח ע"ב) 'ופקדתי על כל לוחצני' (ירמיהו ל, ב), אמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב, ואפילו על גבאי צדקה, כשכופין לאדם שאינו אמיד, וכספך חסידים (סימן אלף מצ) כתב, כל מה שאדם נהנה מן היחיד, ואין חפצו ורצונו בזה, כאילו אוכל מן הגזל, וכתב בברית עולם: פירוש, אע"פ שהיחיד אינו אומר כלום, אין עושה זאת משום כניסוף, ורבים נכשלים בזה.

אולם מ"מ לאחר מעשה שכבר תרם, למרות שהתרומה הייתה שלא לרצונו, אינו יכול לזכות בכסף מחדש, כיון שנתנו להם, וממילא אם הכסף שייך לת"ת צריך להשיב להם, ולכן יש לברר אצל הבחורים למי נפל הכסף, ואם כולם יודו שהכסף שייך לת"ת, צריך להשיב לת"ת, ואם אמרו שהכסף שייך לבדור מסויים, בזה באנו למחלוקת הפוסקים אם צריך להשיב, כי יתכן שכבר זכה בהם מיד כשהתייאש מהכסף.

שיעור מרן הגאון רבי אשר יייס שליט"א

ואהבת לרעך כמוך

אינו מיונתן בן עוזיאל, אלא תרגום ירושלמי הוא עיי"ש, אך תרגום אונקלוס לא כתב אלא "ותרחמיה לחברך כוותך אנא ה'", ומשמע דנקט בזה כפירוש הראשון ברמב"ן וכפשוטו של מקרא, דכל מצוה זו אינו אלא אהבה שבלב.

והנה המהרש"א בשבת שם עמד על לשונו של הלל, למה נקט לשון שלילה "מה דסני עלך לחברך לא תעביד", ולא נקט לשון חיוב "מה שעליך אהוב עשה לחברך", וכתב דכיון דרישא דקרא מיירי בלאוין ובשוא"ת, דהיינו לא תיקום ולא תיטור, מסתבר דה"ה במצות אהבת רע, אך לול"ד היה נראה יותר דאין לדמות מצו"ע למצות ל"ת.

ועוד כתב המהרש"א דכיון דחייך קודמין לחיי חברך, אין מצוה זו נוהגת על צד החיוב אלא על צד השלילה בלבד, וכ"כ הנצי"ב בהעמק דבר בפרשתנו עיי"ש, ובאמות חזינן למקצת רבותנו הראשונים, שבבואם לבאר מצוה זו כתבו כעין דברי הלל, כמ"ש הסמ"ג (מצוה עשה ט"ו) "כללו של דבר דעלך סני לחברך לא תעביד", וכעיי"ז ביראים (מצוה רכ"ד), ומשמע מדבריהם דאין מתחייב ממצוה זו הטבה לזכות, אלא שלא להרע לו כנ"ל, וכך נראה גם בחינוך (מצוה רמ"ג) עיי"ש.

אך לכאורה הדברים תמוהים, דמה ענין דרשת ר' עקיבא דחייך קודמין לחיי חברך, לעיקר מצות אהבת רעים, והלא לא אמר ר' עקיבא אלא בשנים המהלכים בדרך, ואין ביניהם אלא קיתון אחד של מים, והשאלה היא מי יחיה ומי ימות, בזה אמרו חייך קודמין, כיון דבע"כ אחד יחיה ואחד ימות, אך מה זה ענין למצוה הכללית להטיב עם זולתו, ולאהוב אותו כנפשו, ואף שמה שאמרו במצות צדקה עניי עירך קודמין, מושתת על הא דחייך קודמין, אין זה תימה, דגם שם יש סתירה בין עניי עיר זו לעניי עיר אחרת, דאין הקומץ משביע את הארץ, ובהכרח יש להחליט את מי לפרנס, ובה אמרו עניי עירך קודמין, ועוד דפרנסת עניים היא חיות, ועליה נאמר וחי אחיך עמך, ובכלל נראה ברור דאין זה אלא אסמכתא, ועיקר הלכה זו סברא הוא ולא גוה"כ, אך מ"מ נראה פשוט, דאין ללמוד מהלכה זו שלילת הצד החיובי במצות ואהבת לרעך כמוך.

ואף שמצינו בתוס' סנהדרין (מ"ה ע"א ד"ה ברור לו) דהא דדרשו שם מפסוק זה "ברור לו כיתה יפה", משום דמתיים אמרו חייך קודמין, וע"כ דקרא איירי לאחר מיתה, הרי לן לכאורה שראו סתירה בין מצות ואהבת לרעך להא דחייך קודמין, אך באמת נראה פשוט דכוונתם דיש סתירה מסויימת, בין מה דכתב כמוך, להא דחייך קודמין, הרי דאין חבירו כמותו במשפט האהבה, אבל אין בזה כלל נפ"מ אם נפרש מצוה זו באופן חיובי או שלילי.

ב. הנהגות שמצינו שמחויבות מצד מצוה זו

ובגוף השאלה אם מצות אהבת רעים ענינו באהבת הלב גרידא, או שמצוה זו מחייבת מעשים מסויימים, וכדברי הרמב"ם סג בהל' דעות (פ"ו ה"ג) וגם בהל' אבל (פ"ד ה"ה), עיי' עוד בנמוקי יוסף בטהרדרין (י"ט ע"א ב"ה) דמצווה אדם לרפאות חבירו מחליו, משום מצות "ואהבת לרעך כמוך" עיי"ש, והביא כן בשם הרמב"ן, ולכאורה סתר הרמב"ן

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (י"ט י"ח).

ובתרגום אונקלוס "ותרחמיה לחברך כוותך אנא ה'", ובתרגום יונתן "ותרחמיה לחברך דמן אנת סני לך לא תעביד ליה אנא ה'".

א. אם המצוה על רגשת האהבה או על הנהגת אוהבים

והנה יש לעיין בכל עיקר מצוה זו, האם עיקרה בחובת הלבבות ובהרגשה שבלב, מעין מצוות התורה לאהוב את הקב"ה, נצטוונו לאהוב כל איש ישראל, או שמא גדר מצוה זו בהנהגת האהבה, דיש לנהוג במדת האוהבים לכל רעך.

ונראה שזה תלוי בשני הפירושים שמצינו ברמב"ן על אתר, וז"ל: "ואחרי כן יצוה שיאהוב לו כמוהו, וטעם ואהבת לרעך כמוך, הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולימד חייך קודמין לחיי חברך, אלא ציווה התורה שיאהב חבירו בכל עינו, כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב". הרי לן דלפירושו הראשון אכן כל ענין מצוה זו באהבה שבלב, ומשום כך כתב דמה שנצטווה כמוך הוי בדרך הפלגה, אך לפירושו השני מה שאמרה תורה כמוך ענינו שיאהב את חבירו בכל ענין כשם שאוהב את עצמו בכל הטוב.

וכן מפורש ברמב"ם דגדר המצוה בהנהגת האהוב, וכך פסק (פ"ד ה"א מהל' אבל):

"מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצות".

הרי לן מפורש להדיא דמצוה זו אינה בהרגשת הלב בלבד, אלא אף בהנהגת המעשה, וברור דיסוד דבריו מושתתים על דברי הלל הזקן (שבת ל"א ע"א), שאמר לגר שבא להתגיר ע"מ שילמדנו כל התורה כולה על רגל אחת, "מה דעלך סני לחברך לא תעביד", ואף שהלל לא השתית דבריו על מצות "ואהבת לרעך כמוך", הבין הרמב"ם דזה שורש כונתו, וכמ"ש רבי עקיבא (ספרא קדושים פרשה ב' פ"ד ב', וירושלמי נדרים פ"ט ה"ה, ל' ע"ב) "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה", ולפי"ז יש ללמוד מדברי הלל, דגדר כמוך אין ענינו לומר כמה צריך לאהוב, אלא איך צריך לאהוב, דהיינו כמו שרוצה אתה שחברך ינהג כלפיך, כן תנהג כלפיו.

וכן חזינן בתרגום יונתן כאן, דעל מצות ואהבת לרעך כמוך העתיק לשון הלל, והלא רבי יונתן בן עוזיאל היה גדול תלמידיו של הלל, ולכאורה הלך בעקבות רבו הגדול [אמנם במגילה ג' ע"א] אמרו דאונקלוס תרגם תורה ויונתן בן עוזיאל נביאים, ומשמע שלא תרגם תורה אלא נביאים, אך החיד"א בשם הגדולים (אות ת' ערך צ"ו - תרגום) האריך בזה וכתב דאין להוכיח משם דיונתן בן עוזיאל לא תרגם תורה, אך מ"מ נקט עיקר כדעת מהר"י חגיז, דתרגום יונתן שבידנו

לעילוי נשמת

תנצב"ה.

מרת מלכה מנהלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ז

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הוצנע ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

מדת ההטבה הכללית אלא כל אחד ענינו ודרכו, משא"כ בצער הבריות בנקל יבין האדם שמה ששנוי עליו שנאוי גם לפני חבריו, וכז"פ.

והנה מצינו במקורות רבים בגמ' שהפליגו חכמים במצות כבוד חברים, ותלמיד רבי עקיבא לא מתו אלא משום שלא נהגו כבוד זה בזה, וצ"ע אם נצטוונו גם בכבוד חברים כמו שנצטוונו באהבתם. ונראה ברור דהכבוד כלול במצוות האהבה, וכך מפורש ברמב"ם (ה' דעות פ"ו ה"ג):

"מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחשו על ממונו, כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו, והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא".

הרי שצריך לכבד חבירו כשם שרוצה בכבוד עצמו, וז"פ.

ג. בעובר עבירה וגוי אם מצווים לאהבו

כתב שם הרמב"ם (סוף הלכה א'): "כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אתרים, עשה אתה אותם לאחר בתורה ובמצות".

והנה יש לעיין מניין שאין מצוה לאהוב את מי שאינו בתורה ובמצוות, האם למדו הלכה זו ממה דכתיב כמון, והיינו מי שדומה לו בשמירת המצוה, ויש לעיין לפ"ז איך דרשו פסוק זה בכמה דרכים, וקבעו הלכה לפי פירושים שונים ומנוגדים, דמחד פירשו שצריך לאהוב את חבירו באופן שרוצה הוא שחבירו יאהבו כנ"ל, ומאידך כמון לא על ענין האהבה בלבד נאמר, אלא אף על רעהו, דרך רעהו שהוא כמון חייבים באהבתו. אך אפשר שהלכה זו למדו ממה דכתיב רעך, ומשמעות רעך אינו אלא רעהו בתורה ובמצוות.

וראיתי שנחלקו בזה הראשונים, דבספר היראים שם (סימן רכ"ד) כתב דלמדו כן ממה דכתיב כמון, וז"ל:

"למדנו מכאן שמצווים ישראל לאהוב את חבריהם להיות בלב טוב זה עם זה, יכול לכל ת"ל כמון, לרעך שהוא כמון שמכנים עצמו בעול שמיוס ואוהב מצות כמון, אבל אם הוא רשע אינך מצווה לאהבו כי מצוה לשנאותו".

אך הסמ"ג שם כתב:

"ודוקא לרעך שהוא רעך בתורה ובמצוות, אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו, שנאמר 'ראתה ה' שנאת רע'".

היי שלשיטתו למדו הלכה זו ממה דכתיב רעך, ויש לתמוה לכאורה על דברי הסמ"ג, והלא בב"ק למדו ממה דכתיב כי ינת שור איש את שור רעהו, דשור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור מתשלומין, ואטו נפטור שור שנגח שור של ישראל שאינו שומר תורה ומצוות, אלא פשוט שלא נתמעט אלא גוי ולא רשע, ונראה לכאורה דחז"ל בעומק בינות חילקו בין ענין לענין, ולא השוו מדותיהם בזה, דמסתבר דלגבי מצוות האהבה תלי הדבר רק בדין האדם אם ישראלי הוא או גוי, אלא אף בגדולתו ומעמדו, אם צדיק הוא או רשע, משא"כ לגבי חיובי תשלומי ממון. ודו"ק בזה.

וחידוש ראיתי ברבינו בחיי בפרשת יתרו (כ' י"ג) לגבי לאו ד"לא תענה ברעך עד שקר", שכתב "לא אמר 'באחיך' כמשפט הכתובים 'לא תשיך לאחיך' לכל אבידת אחיך וכיוצא בזה, וכאן הזהיר אפילו על העכו"ם, כי כן מצינו 'וישאלו איש מאת רעהו', והוא נאמר על המצרים", הרי דנקט דרעך כולל אף את הנכרים, וזה תימה דהלא דרשו שור רעך ולא שור של עכו"ם, הרי להדיא דאין הגוי בכלל רעך, ודוחק לחלק בין תשלומי נזיקין לעדות שקר, דהלא אף לגזל עכו"ם צריך לימוד מפורש (בב"ק ק"ג ע"א) ולא נכלל בכלל לאו דלא תגזול.

ומה שהוכיח ממה דכתיב 'וישאלו איש מאת רעהו וכו'" (שמות י"א ב'), רבינו בחיי סתר בזה לכאורה את דברי עצמו, דשם בפרשת בא כתב דרך לפני מתן תורה היו הנכרים בכלל רעהו, אבל לאחר שניתנה תורה לישראל הובדלו מאומות העולם, ושוב אין גויי הארץ בכלל רעהו, וז"ל:

"שקודם מתן תורה היו כל הבריות חברים כאחד, אבל לאחר מתן תורה, שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד

את דברי עצמו, דהלא בפירושו עה"ת נקט דעיקר מצוה זו על אהבה שבלב כנ"ל.

ומשום כך נראה דאף דמתחילת דברי הרמב"ן בפירושו משמע דעיקרא דמילתא כפשוטו של מקרא, אף לדעתו למדו ממצוה זו אף הנהגת ההטבה כנ"ל, ואף היא נכללת במצוה, שהרי כתב במסקנתו "שיאהב את חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב", הרי שגם לשיטתו נכללת ההטבה במצוה זו, וכך מובאר גם בדברי הרמב"ן בסה"מ (שורש א') שגם מעשי החסד נכללים במצוה זו, וא"כ אין בכלל הכרת שנחלקו הראשונים בשאלה יסודית זו, ודו"ק כי קצת.

אמנם ביראים (מצוה רכ"ד) הביא להדיא מחלוקת בזה, עיי"ש ודו"ק היטב.

ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' רנ"ב ורנ"ו - ז') כתב דגם באדם נוהגת מצות פריקה וטעניה, ולא רק בבהמה, ומצווה אדם לעזור בפריקת משא מעל כתפי חבריו, ובשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תשכ"ח) חלק עליו ונקט דכיון דבר דעת הוא, לא היה לו להעמיס על עצמו משא כבד מנשוא, או לשכור מישהו שיעזור לו, אך מ"מ כתב דמצוה לעזור לו משום מצות ואהבת לרעך כמוך, דודאי חפץ היה שחבירו יעזור לו כשהוא רובץ תחת משאו ע"ש, הרי לן שנקטו הראשונים בפשטות שמצוה זו מחייבת הנהגת הטבה כמבואר.

והנה חידוש גדול תזנין מדברי הגמ' בסנהדרין (פ"ד ע"ב) "דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו, רב מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך", ופרש"י שם "לא הוזהרו ישראל מעלשות לחבריהם, אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו".

ותרתי שמעינן מינה:

א. מדברי הלל הזקן למדנו, לא רק שמצווה אדם להיטיב לחבירו בדבר שהיה רוצה לחבירו יטב עמו, אלא אף זאת שסברא זו היא אבן הבוחן בהנהגה הכללית שבין אדם לחבירו, וכל שלא היה מקפיד על חבירו, אין גם עליו איסור בעשותו,

ב. כלל זה נוהג לא רק במצוות אהבת רעים בלבד, אלא אף בכל הלאים שבין אדם לחבירו, ולא רק מצוות שבין אדם לחבירו, אלא אף בין אדם לאביו, ואף לאו דמכה אביו שאינו משום ואהבת לרעך כלל, מסברא זו ידענו הלכותיו, ומש"כ אמרו דהמוציא קוץ לאביו, אינו עובר באיסור חובל באביו, כיון שאין לו כונה להרע אלא אדרבא כונתו לטובה.

ויסוד הדבר נראה, דמצוות ואהבת לרעך כמון היא בנין אב לכל הנהגת האדם בין אדם לחבירו, ודו"ק כי קצת.

ובשו"ת המהרש"ם (ח"ב סי' ר"י) נשאל ע"י הגאון האדר"ת כשנבחר לכהן פאר כרבה של ירושלים עיה"ק, האם רב מורה הוראה חייב לצוות על ביתו להעידו אף משנתו, או להפריעו מאכילתו ומשאר עסקיו, כדי לענות לשאלות שואליו, והביא מהמבואר במסכת שמחות על ר' שמעון בן גמליאל ור' שמעאל כה"ג, שדנו בינם ובין עצמם לפני שהוצאו להריגה ע"י מלכות רומי ממרשעת, על מה הסער הגדול הזה, ואמר שמא משום שישן היה, ואשה באה לשאול על פתחי נדה והלכה בפחי נפש, ועבר על עינוי הדין.

אמנם בתשובתו כתב המהרש"ם דמעיקר הדין אין זה חיוב כלל, ואף אם יש עינוי הדין בשאלות איסור והיתר, ודאי אין זה לפני שידוע את ההלכה, ובדאי וודאי לא לפני שנשאל, אך מ"מ מעיד המהרש"ם על עצמו שכה היה מנהגו, והוא חושש לדברי חז"ל הנ"ל, וע"ע שם שכתב דמשום ואהבת לרעך כמון, בודאי יש בזה הנהגה ראויה ע"ש.

ובפשטות נראה לבאר לשונו של הלל הזקן, דאפשר דלא רצה להעמיס על גר ולחקשות עליו בעשה טוב, ולא דרש ממנו אלא לנהוג במצוה זו בסוד מרע, שהרי בלא"ה כבר העיר רש"י שם אף הסתפק הלל במצוה זו, והלא אמרו (במכות ל"ע"ב) דגר שקיבל עליו כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ותיקן רש"י שבטות היה הלל שיתגייר בלב שלם, ואפשר דמשום טעם זה גם לא העמיס עליו בחומרת מצוה זו וכל דרכי קיומה, ואפשר עוד דהלל הזקן בענותנותו הרבה ובגודל צדקתו, מעולם לא היה מצפה להטבת הבריות ולשימושם, ולפי טוהר לבבו אמר רק מה דעלך סני וכו'.

ועוד י"ל בדרך הפשט דבמדת ההטבה לאו כל אנפין שוים, ואין

הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו. כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש, ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הכוונות ארך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהן, להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו".

אך לא כך מצינו בדברי הגמ', דבסוטה (י"ד ע"א) אמרו: "מאי דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו, וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, מה הוא מלביש ערומים, דכתיב ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, אף אתה הלבש ערומים, הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממורא, אף אתה בקר חולים, הקדוש ברוך הוא נחם אבלים, דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו, אף אתה נחם אבלים, הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב ויקבר אותו בגיא, אף אתה קבור מתים".

הרי שפירשו את המצוה להלך אחר ה' אלוקינו למצות גמילות חסדים ולא לענין המידות הטובות.

ואת המצוה לדבוק במידותיו של הקב"ה למדו מן הפסוק (שמות ט"ו ב') "זה אלי ואנוהו", וכמבואר במס' שבת (קל"ג ע"ב):

"אבא שאול אומר ואנוהו - הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום".

אך אף דברי הרמב"ם מיוסדים על דברי חז"ל, וכדבריו מפורש בספרי (פר' עקב פסוקא מ"ט):

"ללכת בכל דרכיו, אלו הן דרכי מקום ה' אל רחום וחנון, ואומר והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט וכי היאך אפשר לו לאדם לקרא בשמו של מקום אלא נקרא המקום רחום אף אתה היה רחום הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון..."

ואת המצוה לגמול חסד עם הבריות השתית הרמב"ם על מצוות "ואהבת לרעך כמוך" וכמפורש בדבריו בהל' אבל (פ"ה ד"א):

"מצוה עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, לילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצוה אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצוות".

ונראה שהרמב"ם לשיטתו מייאן בפירוש שמצינו בגמ' בסוטה דילפינן גמילות חסדים ממצוות "ואהבת לרעך כמוך" כמבואר בדבריו בהל' אבל הנ"ל.

והבה"ג (הקדמה עמוד ט"ו - מצוה ל"ב) והסמ"ג (מצ"ע ז') הלכו בעקבות חז"ל בגמ' והשתיתו את המצוות לגמול חסד איש עם רעהו על מה שנצטוו ללכת בדרכיו, וז"ל הסמ"ג:

"מצוה עשה ללכת בדרכיו הטובים והישרים שנאמר (דברים כ"ח ט') 'והלכת בדרכיו' (מנין המצוה ע' ח' ע"ש) ואומר (דברים י"ג ה') 'אחרי ה' אלהיכם תלכו' ומפרש בפ"ק דסוטה (י"ד, א) אחר מידותיו תלכו מה הוא מלביש ערומים שנאמר (בראשית ג' כ"א) 'ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ומבקר חולים שנאמר (שם י"ח א') 'וירא אליו ה' באלוני ממורא', ומנחם אבלים שנאמר (שם כ"ה י"א) 'ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו', וקובר מתים שנאמר (דברים ל"ד ו') 'ויקבר אותו בגי', אף אתה עושה כך".

אמנם הרמב"ם קיצר בספר המדעות והאריך יותר בהלכות דעות שם, ומירש באיזה דרך על האדם ללכת בדרך ה', כאשר נהג בכל המידות בדרך הישר והממוצעת, וישקול בפלס את כל אורחותיו למען יהיו בדרך הישר והטוב.

ובספר החינוך כהרגלו הלך בעקבות הרמב"ם וכתב (מצוה תרי"א): "שנצטוו לעשות כל מעשיו בדרך הישר והטוב בכל כחו, ולהטות כל דבריו אשר בינינו ובין זולתנו על דרך החסד והרחמים, כאשר ידענו מתורתנו שזהו דרך השם וזה חפצו מבריותיו למען

שקבלוהו ישראל, יצאו כל האומות מן האחוזה והרעות, ונשאר השם הזה בעם ישראל בלבד שנקראו אחים ורעים למקום, הוא שכתוב למען אחי ורעי, וזהו שדרשו ר"ל לכל אבדת אחיך ואחך ולא גוי, וכן לא תשיך לאחריך אחיך ולא גוי".

וצע"ג בדברי רבינו בחיי. אמנם לכאורה יש ראייה גדולה לדבריו בתנא דבי אליהו (פרק ט"ו):

"אמר לי רבי, מעשה היה בי שמכרתי לגוי ארבעה כורים של תמרים, ומדדתי לו בבית אפל מחצה על מחצה וכו', אמרתי לו בני, הכתוב אומר 'לא תעשוק את רעך', רעך הרי הוא כאחריך ואחריך הרי הוא כרעך, הא למדת שגול הגוי גזל".

הרי לן בדברי אליהו הנביא, דאף הנכרים בכלל מה דכתיב רעהו, וצ"ע בכ"ז.

[עיי' בכתובות (ק"ו ע"א) דתנא דבי אליהו מדברי אליהו הנביא שלמד עם רב עני, אך בספר יד מלאכי כתב דדברי אמורא הם ששמו היה ר' אליהו, וצ"ע בזה].

והנה בסנהדרין (נ"ב ע"ב) אמרו בחי"ב מיתות ב"ד "ברור לו מיתה יפה", משום דכתיב ואהבת לרעך כמוך, ובתוס' (שם נ"ה ע"א ד"ה ברור לו) כתבו דדריש הכי משום דמתים קי"ל חיין קודמין לחיי חבירך, וע"כ דבמיתה נאמר כמוך, וביד רמה כתב שם דדריש רעך מלשון רעה, דאפילו רע הוא וחייב מיתה מ"מ מצווה אתה באהבתו, ולכאורה מוכח מדבריו דאף בעובר עבירה נהוגת מצוה זו, אך באמת פשוט דאין מזה ראייה כלל, דבאמת מיתתו מכפרת ולפני מיתתו מצווה הנידון להתבודד, אלא דמ"מ דרשו לשון רעך מלשון רוע, דעל רוע מעללו הוא נידון ונענש.

ומצאתי שכן כתב בשטמ"ק לכתובות (ל"ז ע"ב) אחר שהביא דברי הרמ"ה, "ואל תתמה אם קרא אותו הכתוב ריע, דריע אהוב נמי מקרי, כדכתיב ונקלה אחיך לעיניך, אחר שנקלה נקרא אחיך, ואמרינן נמי במדרש שוחר טוב, 'בשר חסידך לחיתו ארץ' וכי חסידים היו והלא כתיב סוסים מיונים וגוי, אלא כיון שנעשה בהם דין חסידים היו, כנ"ל".

וכבר ידוע מש"כ החזון איש יו"ד (סי' ב' אות כ"ה) בשם האהבת חסד דמצוה לאהוב אף עוברי עבירה כל זמן שלא הוכחנו אותם ולא קיבלו תוכחה, וכיון שבזמננו אין מי שיודע להוכיח, לעולם מצוה לאהוב אותם, ע"ש בדבריו הנפלאים.

ד. והלכת בדרכיו

כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשין ח'):

"המצוה השמינית היא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו, והוא אמרו (דברים כ"ח ט') 'והלכת בדרכיו'. וכבר כפל צווי זה ואמר (דברים י"ב, י"א כ"ב) 'ללכת בכל דרכיו'. ובא בפירוש זה, מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חסיד אף אתה היה חסיד. וזה לשון ספרי (ס"פ עקב). וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחר ואמר (דברים י"ג ה') 'אחרי ה' אלהיכם תלכו', ובא בפירוש גם כן (סוטה י"ד ע"א) שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עליו רב".

הרי לן שהרמב"ם פירש מצוה זו לענין מידות טובות, שעל האדם להידמות לקו"ה כביכול במידותיו, ומה הוא רחום אף אתה רחום וכו'.

וכן כתב הרמב"ם עוד בהל' דעות (פ"א הל' ה' - ו'):

"ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד, כיצד מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון ויהיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד וזו היא מדת חסידות, ואם נתרחק עד האמצע בלבד ויהיה עניו נקרא חכם וזו היא מדת חכמה, ועל דרך זו שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים היו מטין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות, יש דעה שמתין אותה כנגד הקצה האחרון ויש דעה שמתין אותה כנגד הקצה הראשון, וזהו לפנים משורת הדין, ומצוין אנו ללכת בדרכים האלו,

אך דרשת חז"ל שפירשו את הפסוק כמצוה לדבוק במידותיו של קוב"ה יתן הוא שלא תמוט, וכך עיקר מצוה זו.

ועוד מצינו בזה בספר יראים (ספר יראים סימן ת"ח [דפוס ישן - ד']):
"ללכת בדרכי המקום. צוה הב"ה את ישראל ללכת בדרכי המצות דכתיב (דברים ה' ו') 'ושמרת את מצוות ה' אלהיך והלכת בדרכיו', ואף על פי שעל כל מצוה ומצוה נאמר עשה במקומה, הוסיף לך הכתוב עשה אחר לקבל שכר. ובסוטה (י"ד א') דרשין מיניה להיות רחום לבקר חולים לנחם אבלים להלביש ערומים שהם דרכי יוצרנו, וכבר פירשתי לעיל בעמוד חמישי בחיבי עשה (סי' ר"ט ר"כ).
הרי שמתחילה פירש שמצוה זו מן המצוות הכלליות היא "ללכת בדרכי המצוות", ולדעת הרמב"ם אין המצוות הכלליות בכלל מניין התרי"ג כמ"ש בשורש ד'.

ובפירוש השני כלל את שתי הדרשות שמצינו בגמרא וערבבן יחד, "להיות רחום לבקר חולים לנחם אבלים להלביש ערומים שהם דרכי יוצרנו", ובמצוה קנ"ג - קנ"ד [דפוס ישן - נ'] כתב את המצוה לגמול חסדים ומקורו במה שכתוב "אחרי ה' אלקיכם תלכו", וכדברי הגמ' בסוטה, ע"ש.

ובפירוש המהרש"ל על הסמ"ג (מצוה ז') כתב:
"זכ"ל עיקר המקרא בא שצריך לילך אחר דברי חכמים ולשמוע מהם דברי הלכה".

ותימה, דהלא מצוה זו ילפין מ"לא תסור", ועוד דכיצד רמזו בפסוק לילך אחרי דברי חכמים, ואין זה דומה למה שכתב הרמב"ן דהמצוה ללכת אחרי הנביאים ולדרוש מהם דעת האמת, דהקב"ה מדבר אל עמו בפי עבדיו הנביאים, אבל המצוה לשמוע לדברי חכמים מילתא אחריתי היא, ולמדו מהא דלא תסור כמבואר בשבת (כ"ג ע"א).

יזכו לטובו כי חפץ חסד הוא, ועל זה נאמר 'והלכת בדרכיו'. ונכפלה המצוה עוד במקום אחר שנאמר 'ללכת בכל דרכיו'.

והנה מצינו בדברי רבותינו הראשונים פירושים נוספים בביאור מצוה זו ד"והלכת בדרכיו".

וכך כתב הרמב"ן על התורה (דברים י"ג ה'):
"אחרי ה' אלהיכם תלכו. היא מצוה שנלך אחר עצתו וממנו לבדו נדרוש כל נעלם ונשאל כל עתיד, כענין 'ותלך לדרוש את ה' (בראשית כ"ה כ"ב)', כ' יבא אלי העם לדרוש אלהים' (שמות י"ח ט"ו). וכן יעשו ישראל עם הנביאים, 'האין פה נביא לה' ונדרשה את ה' מאותו' (מ"ב ג' י"א), 'ויגד לנו ה' אלהיך את הדרך אשר בה נלך ואת הדבר אשר נעשה' (ירמ' מ"ב ג')."

הרי שמצוה זו היא לדרוש את ה' ע"י נביאיו האמיתיים ולא ללכת אחרי נביאי השקר. אך בספר המצוות (סוף שורש א') הלך הרמב"ן בעקבות הבה"ג שפירש את הפסוק לענין גמילות חסדים, ואף במצ"ע ח' לא חלק על הרמב"ם, ומשום כך נראה דבפירושו על התורה פירש לפי פשוטו של מקרא דאכן מיירי לענין הנבואה, ומקרא מלא דיבר הכתוב שם י"ג א' - ה':

"את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו. כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת ובה האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם. לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם. אחרי ה' אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצוותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקו".

♦ דברי אגדה ♦

ואהבת לרעך כמוך

כמה וכמה. מיד נתפיים אותו הגמון ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום". ובמהרש"א שם כתב דאין אלה אלא דבריו של שר נכרי אך כונת הפסוק באמת לשמירת הנפש ברוחניות. אך הרמב"ם בפ"א מהלכות רוצח ושמירת הנפש הלכה ד' הביא פסוק זה כמקור לחיוב שמירת הגוף והנפש וכדברי שר נכרי זה).

אך לענ"ד יש ללמוד זאת גם מדברי התוס' במנחות (ל"ז ע"א ד"ה או קום) שהביאו בשם המדרש:

"יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם א' שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשתו בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני ראשים שאל שני חלקים ובאו לדון לפני שלמה".

ואף שבדברי התוס' לא נכתב מה היה פסק הדין של שלמה בחכמתו, הדברים מפורשים בדברי השיטמ"ק שם. שלמה עטף ראש אחד בסודרין ושפך קומקום של רותחין על הראש השני. שני הראשים התחילו לצעוק מכאב. אמר שלמה בחכמתו שני הראשים אחד הם! אם זה מרגיש כאבאב של זה, אם כאשר מכאיבים לזה גם זה צועק מכאב, אחד הם ולא שנים.

ועיין עוד בירושלמי מס' נדרים (ל' ע"ב):

"היך עבידא הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידוי תחזור ותמחי לדיה".

כל בני ישראל דומים לגוף אחד ולקומה אחת, וכשפלוגי פגע באלמוני הרי זה כיד ימין שפגע ביד שמאל, ואם יחזור אלמוני לפגע בפלוגי הרי זה כיד שמאל שיחזור ויפגע ביד ימין.

וכמה נחשבים אנו כגוף אחד וישות אחת כאשר מרגישים אנו בצערן של ישראל וכואבים את כאבם, וכמו שאמר הצדיק הנשגב מסאסוב "אם אין אתה יודע מה כואב לי כיצד תאמר שאוהב אתה אותי".

חסידים מספרים שהצדיק הקדוש רמ"ל מסאסוב זכותו תגן עלינו סיפר שאת המשמעות העמוקה במצוות ואהבת לרעך כמוך למד משיח ושיג של שני נכרים ברחובה של עיר. שאל גוי פלוני את אלמוני האם אתה אוהב אותי, ענה אלמוני הלא חברים אנו זה כעשרים שנה ואיך לא תבוש לשאול אם אוהב אני אותך. חזר ושאל פלוני הגד נא לי איזה שן כואבת לי. ענה אלמוני וכי איך אדע אם לא ספרת לי. חזר פלוני ושאל, "וכי איך תאמר שאתה אוהב אותי אם כלל אינך יודע מה כואב לי".

וכי איך נוכל לומר שאוהבים אנו את ישראל אם כלל אין אנו יודעים מה כואב להם. שאל הצדיק, לא די בכך שנדמה לנו שאוהבים אנו זה את זה, משמעות האהבה, להשתתף בצער הזולת, ולשמוח בשמחתה, להטות לו שכם בשעת מצוקה ולעזור בידו בשעת הצורך.

אמנם שח הצדיק שלמד הבנה עמוקה זו משיחם ושיגם של שני נכרים, ונאמן היה בכך לדרכו של הבעש"ט זכותו תגן עלינו שלימד לתלמידיו שיש לו לאדם להבין שההשגחה הפרטית יורדת עד לפרטי הפרטים בחייו של אדם, ולפיכך יש לו ללמוד מכל שענינו וראות, אזוני שומעות, וכל חויה שעוברת עלינו, כל אלה באו מן השמים לפקוח עינים ועורות ולפתוח לב אבן.

(ובברכות ל"ב ע"ב מסופר "מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו אמר לו ריקא והלא כתוב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וכתובי ושמרתם מאד לפשתיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי, אמר לו המתן לי עד שאפייסך בדברים, אמר לו אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר לו, אמר לו לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך, אמר לו היו חותכים את ראשי בסייף, אמר לו והלא דברים קל וחומר ומה אתה שחית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת

מערכי תורה

קדושים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

לא תגנובו - בגנוב ממון

כתוב (י"ט, י"א) 'לא תגנובו', וכתב רש"י, אזהרה לגנוב ממון, אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגנוב נפשות וכו'. יש לומר דבגנוב ממון נכתב האיסור בלשון רבים, משא"כ בגנוב נפשות, עפי"ד הגמ' בב"ב דף קס"ה דרובם בגזל, ולכן איסור זה נכתב בלשון רבים, משא"כ באיסור דגנוב נפשות.

'ובשנה הרביעית כל פרי קודש'

בדין רבעי כתוב (י"ט, כ"ד) 'ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש הלולים לה'. וצריך לבאר מה בא לרבות באומרו כל פרי, וכל לרביי מאי. ויש לומר דהנה דיני קודש זה של שנה רביעית ילפינן ממעשר שני, וכמו שהביא רש"י דברי התו"כ, וא"כ יש לומר דאתא לאפוקי דלא נימא דדין שנה רביעית הוא דין מעשר והוא חל רק בעשירית הפירות כמו מעשר שני, וע"ז הוסיף הכתוב דבשנה הרביעית כל פרי קודש, ולא רק מעשר מהפירות.

איסור ערלה - מי יגלה עפר מעיני אדם הראשון

כתוב (י"ט, כ"ג) 'שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל'. י"ל בביאור כל עיקר ענין האיסור דערלה, עפ"י דברי המדרש (ויקרא"ר פכ"ה פ"ב), דרש רבי יהודה בן פזי, מי יגלה עפר מעינין אדם הראשון, שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת, והרי בניך ממתינין לערלה ג' שנים, אמר רב הונא כד שמע בר קפרא כן, אמר יפה דרש רבי יהודה בן אחותי, הדא הוא דכתיב וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו, עכ"ד המדרש. ועפ"ז יש לומר דבזה שמקיימים איסור ערלה שממתינין שלש שנים, יש בזה תיקון לחטא אדם הראשון בעץ הדעת, שחטאו היה שלא המתין שעה אחת מלאכול, ובהמתנה זו דערלה נתקן החטא דאדמ"ר.

ונראה לבאר בזה עוד, שבאמת בהערלה מצד עצמה אין שום רע, ויסוד האיסור אינו מחמת שיש איזה ריעותא בשלוש שנים הראשונות, וכל איסורו הוא רק מחמת עצם הדבר שהתורה הזהירה, דכל האיסור עניינו הוא שיהא ענין של 'המתנה', וע"י המתנה זו שממתינים, יהא נתקן החטא, וכמו בעץ הדעת דאיתא שאילו המתין אדם הראשון עד כניסת השבת, היה מותר באכילה, והרי זהו ההמתנה שלא המתין שאיתא בדברי המדרש הנ"ל, והיינו דאין שום חסרון בהעץ עצמו, רק עצם הדבר שלא המתין הוא החטא, וכמו כן בערלה שבה לתקן את החטא, אין שום חסרון בהעץ מצד עצמו, רק עצם הדבר שהתורה הזהירה עליו.

כבוד ת"ח - כבוד המקום

בדין הידור פני זקן כתוב (י"ט, ל"ב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך וגו'. וברש"י הביא דברי הגמ' בקידושין דלכן נאמר ויראת מאלוקיך שהרי דבר זה מסור ללב של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא. ויש לומר בזה עוד, דהנה בקידושין דף נ"ז ע"א איתא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתני שבתורה כיון שהגיע לאת ה' אלוקיך תירא פירש, עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלוקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. וכתב שם רש"י בטעמיה דשמעון העמסוני שהיה ירא לרבות שום דבר להשוותו למורא המקום.

ובטעמיה דרבי עקיבא דמרב מורא תלמידי חכמים כתב במהרש"א בב"ק (דף מ"א ע"ב) דר"ע סובר דאין זה משוה מורא ת"ח למורא מקום, דהמורא מת"ח הוא מורא המקום כי מתוך שהוא ירא מה' הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומצותיו. ולפי זה יש לפרש הא דסיים הכתוב ויראת מאלוקיך, לומר כי הכיבוד והיראה לזקן ותלמיד חכם הוא ענין אחד עם כבודו ויראתו של מקום.

'לא תעשוק את רעך'

כתוב (י"ט, י"ג) 'לא תעשוק את רעך ולא תגזול'. הנה עושק הוא כשבה הממון לידו מדעת הבעלים כמו הלואה או פקדון, וגזילה הוא שעצם נטילת הממון היתה שלא מדעת הבעלים, וכמבואר כ"ז בדברי הרמב"ם ריש הלכות גזילה. והנה לגבי עושק כתוב רעך, ולגבי גזילה לא כתוב רעך. ויש לבאר זאת לפי מאן דס"ל (בב"ק דף ק"ג ע"ב) דגזל עכו"ם אסור, אבל הפקעת הלואתו מותרת, דנמצא דעושק אסור רק בישראל, ולכן כתוב רעך, משא"כ איסור גזילה נוהג גם בעכו"ם, וע"כ לא כתוב בו רעך.

'אתם תרשו את אדמתם - ואני אתגנה לכם'

כתוב (כ', כ"ד) 'ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתגנה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש'. צריך ביאור מה שכפל הכתוב דבריו ואמר 'ואני אתגנה לכם וגו', והרי כבר אמר 'אתם תירשו את אדמתם', ולמה כפל הענין בשנית. ויש לבאר בזה דהנה תנן בבכורים (פ"א) רבי יוסי אומר אין

מביאים ביכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש. ובירושלמי שם אמרו עוד טעם דכתיב אשר נתתה לי, ולא שנטלתי מעצמי, ועבר הירדן חשוב שב"ג ובר' נטלוה. ומבואר דיש בזכיה בארץ ב' אופנים אחד ע"י נטילה וכיבוש, ואחד ע"י נתינה. ולפי"ז יש לבאר דזהו שכל הכתוב, שהם יזכו בארץ הן מכח נטילה וכיבוש, וזהו שאמר 'אתם תרשו את אדמתם', והן מכח שיקבלוה במתנה, וזהו שאמר 'ואני אתננה לכם לרשת אותה'. והנה הזכיר הכתוב שהארץ היא זבת חלב ודבש, ויש לבאר למה הזכיר זה כאן, על פי דברי המשנה בסוטה דף מ"ח ע"א דזנות וכשפים כילו את הכל, וזה קאי על טעם והריח ושומן הדגן והפירות, והיינו שבטל כל שבח ומעלת גידולי ופירות ארץ ישראל, ונמצא דע"י שישמרו עצמם מהאמור כאן בפרשה, יזכו שתהיה הארץ זבת חלב ודבש, ויזכו לשבח ומעלת פירות וגידולי הארץ.

ויש להוסיף בזה דלכן הזכיר הכתוב שהארץ היא זבת חלב ודבש רק בסיפא כשאמר ואני אתננה לכם, כי בזכיה ע"י ירושה וכיבוש הרי זכו גם בעבר הירדן, והיא אינה ארץ זבת חלב ודבש, משא"כ בזכיה ע"י נתינה מאת ה', שזה קאי רק על ארץ ישראל עצמה, היא זבת חלב ודבש, ע"כ הזכיר הכתוב שהארץ היא זבת חלב ודבש רק בסיפא גבי הנתינה, ולא ברישא כשמדובר על הירושה. וזהו שאמר הכתוב שלא ילכו בחוקות הגוי המשולח מפניכם, ובה יזכו לארץ ישראל הן באופן של כיבוש והן באופן של נתינה, ובחלק שיקבלו בנתינה גם יזכו שתהיה ארץ זבת חלב ודבש.

אל תהי מצות העומר קלה בעיניך

במדרש בפרשת אמור כתוב 'רבי יוחנן אמר, לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך, שע"י מצות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען, וה"ד ונתתי לך ולזרעך אחריו, על מנת ואתה את בריתי תשמור, ואיזה זה מצות העומר'. מבואר בדברי המדרש שמצות העומר הוא תנאי בזכיה בארץ ישראל, ורק ע"י הקרבת העומר זוכים ישראל בארץ. וצריך להבין מהו הענין המיוחד שיש בקרבן העומר, שבו תלוי הזכיה בארץ ישראל, ומה נשתנה קרבן העומר משאר כל הקרבנות. ואמנם מצינו שזוכים בארץ ע"י ברית מילה ותורה, אבל קרבן העומר מה עניינו לארץ ישראל.

והנה כל המנחות באות מן החיטים חוץ ממנחת העומר ומנחת סוטה. והנה במשנה בסוטה תנן למה מנחת סוטה באה מן השעורין, אמר רבן גמליאל כשם שמעשה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה. הרי מבואר שצריך טעם למה סוטה מקריבה שעורים, והטעם הוא כי היא עשתה מעשה בהמה. וצריך ביאור אם כן מהו הטעם שהעומר בא מן השעורין, היתכן להביא קרבן ממאכל בהמה, הקריבהו נא לפחית' הירצץ או הישא פניך. אכן ביאור הדברים הוא כי תכלית קרבן העומר הוא לקדש את החומר להעלותו מנחיתות דרגתו הבהמית ולהגביהו ליום מעלת קדשים, זהו משמעות הקרבת העומר וזהו תכליתו, מעתה כיון שתכלית העומר הוא לקדש החומר, ע"כ דוקא שעורים שהם מאכל בהמה, והוא הדבר הפחות ביותר, אותו צריך לקדש ולרומם עד שיהא נעשה רוחני וראוי לעלות על שולחן גבוה, ומאכל בהמה הוא לומר שאפי' דבר פחות כ"כ אנו מעלים ומרוממים ומקדשים. הנה בגמ' בחגיגה איתא, ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת, שלשה כבהמה, יש להם דעת ומהלכין בקומה זקופה ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת, שלשה כבהמה אוכלין ושותין, ופרין ורבין, ומוציאין רעי כבהמה. מבואר כי יש באדם הרכבה של שני כוחות ושני עניינים, מחד הרי הוא כמלאכי השרת, חלק אלוך ממעל, מדיליה נפח, שהוא רוח העולה למעלה, והוא כלשון הפיוט 'מכסא כבוד חוצבה לגור בארץ ערבה', ומאידך הרי הוא כבהמה, ובגזירת מלך הורכבה נשמה זו לגור בתוככי גוף שהוא בהמי וחומרי, ותפקיד האדם הוא להשליט את חלק הרוחני שבו על חלק החומרי, להגביר חלק הדעת שבו שבוה הוא כמלאכי השרת, על חלק של אכילה ושתייה, שבוה הרי הוא כבהמה, ובוה להפוך את חלק הבהמה לחלק של מלאכי השרת, ולהפוך את אכילתו ושתייתו שגם בזה יהיה כמלאכי השרת.

כתוב במסילת ישרים שאכילה ושתייה של צדיקים הרי זה כמו הקרבת קרבנות, הרי שהאדם יכול להתעלות ולקדש את עצמו עד כדי מדריגה נשגבה שאכילתו ושתייתו שהיא חלק הבהמה תהפוך להיות כמו אכילת גבוה. הגמרא בכתובות דורשת מהפסוק במלכים 'ואיש בא מבצל שלישה ויבא לאיש האלוקים לחם ביכורים' וכי אלישע אוכל ביכורים היה, אלא לומר לך כל המביא דורון לת"ח אכילו מקריב ביכורים. בגמ' ביומא כתוב שהרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין. הרי שאדם יכול לקדש את עצמו עד כדי כך שנחשבת אכילתו כאכילת ביכורים, ושתייתו כניסוך היין. וזה הענין של קרבן העומר, כי הבאת העומר באה בשביל שכך יהיה מעשה האדם, שהאדם יתקדש ויתעלה להיות רוחני.

בזה נבא לבאר דברי המדרש שהעומר הם התנאי והזכות של ישראל בארץ, כי ארץ ישראל היא מקום של רוחניות, כתוב בפרשת אחרי בענין איסור עריות, 'כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ, ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם', הנה כתוב שארץ ישראל אינה מכילה וסובלת טומאה, ומקיאה מקרבה את המטמאים אותה, והרמב"ם שם מאריך בשבח מעלתה של ארץ ישראל, וכותב 'שארץ ישראל היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו, והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות. אבל הכותיים לא היו נענשים בארצם בעבדם את אלוהיהם לשלוח בהם את האריות, ובבואם בארץ השם ועשו שם כמעשיהם הראשונים שלח בהם האריות הממיתים אותם. ולא תקיא ארץ מצרים ולא שאר ארצות הגויים את גוייהם אבל הענין כולו למעלת הארץ וקדושתה' הרי שארץ ישראל נתייחדה בהיותה מקום של קדושה ורוחניות, ועל כן בשביל לזכות בה, צריכים ישראל להיות רוחניים וקדושים, ולא להיות כמו שאר אומות העולם, ולזה צריכים הם לקדש את חומריהם וחלקי הבהמה שבהם, ובוה יהיו ראויים לנחול את הארץ שהיא מקום של רוחניות, אבל בלי מצות העומר נשארים בדרגה של בהמה ועושים מעשי בהמה, כי אז אינם ראויים לזכות בארץ, ולכן מצות העומר שהיא קידוש החומר, היא תנאי ומפתח לזכית בארץ.

(מתוך שיחה בישיבת 'אשרי האיש' בראשות הגר"צ בן פורת שליט"א בית וגן ירושלים)

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (יט ז)

מתי מותר להמנע מלהוכיח את עמיתו כשגובל בכבוד הבריות

בספרי אמרו "יכול אפילו פניו משתנות, ת"ל ולא תשא עליו חטא", וקשה לי לפי תירוצא קמא דהתוס' בשבועות העדות (ל' ד"ה אבל) דמשמע דסבירא להו לתוס' דהא דאמרו בגמ' שכבוד הבריות מתיר לעבור בשוא"ת, הוא ככה"ג שרואה שחבירו עובר בעירה בקום ועשה, מ"מ א"צ להפרישו במקום 'כבוד הבריות' משום דאיהו לא עביד מעשה, ודלא כהרמב"ם שכתב שהרואה חבירו לבוש כלאים, פושטן מעליו אפילו בשוק.

וא"כ לפי"ז קשה, א"כ אמאי בעינן בספרי להגיע לפטור מיוחד ממצות 'הוכח תוכיח', היכא שפני המוכח משתנות, תיפול מצד ההלכה הכללית שבמקום 'כבוד הבריות' מותר לעקור ד"ת ב'שב ואל תעשה', וממילא פשיטא שמותר להמנע ממצות תוכחה מפני שזה פוגע ב'כבוד הבריות', דמסתבר ששינוי הפנים של מקבל התוכחה הוי ודאי פגיעה ב'כבוד הבריות'.

ונראה פשוט דבתוס' מוכח התוס' לא אמרו אלא שמותר לאדם להימנע מלמחות בחבירו שעובר בקום ועשה, משום 'כבוד הבריות' דידה, והיינו שמכיון שההימנעות מלמחות בעבריין, אינה אלא "שב ואל תעשה", וממילא שרי להמנע מזה משום כבוד הבריות.

של הנמנע מלמחות ומשום כך מתיר לו לעבור על ד"ת בשוא"ת, אבל היכא שהפגיעה בכבוד הבריות, היא אצל העבריין, ולא אצל המוכיח, בהא ליכא פטור מלמחות בו, שהרי אין היתר לעבריין לעבור בעבירה שהיא בקו"ע אפילו במקום "כבוד הבריות", וממילא צריך להפרישו אף שיפגע בכבודו, ולפי"ז מבואר שאין מחלוקת בין התוס' הנ"ל והרמב"ם גבי רואה את חבירו לבוש כלאים, שלפ"ר היה מקום לומר שזה רק לשיטת הרמב"ם שפושטן ממנו אפילו בשוק, וזה דלא כמש"כ הקה"י דהתוס' הנ"ל פליג על הרמב"ם.

ואהבת לרעך כמוך אני ה' (יט יח)

ואהבת לרעך כמוך מביא לידי ידיעת התורה מופלאה

א"י בגמ' (שבת ל"א ע"א) לגבי אותו נכרי, שביקש מהלל ללמוד את כל התורה כולה על

רגל אחת, ואמר לו הלל 'דעלך סני לחברך לא תעביד', זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור, ע"כ. ולכאורה דבר זה צריך ביאור והבנה, וכי הלל חיפש כיצד לדחותו בדברים, והלא מסוף המעשה מוכח שהלל רצה בכך לקרבו תחת כנפי השכינה, וא"כ איך באמת ע"י מימרא זו אפשר להשיג כל התורה כולה. והנה בתנוד"א רבה מובא עה"פ "לא תלך רכיל בעמך", כשם שהקב"ה מגלגל לפניו מדת הרחמים ומעביר מידת הדין, ולא שומר קנאה בלבבו על ישראל, בכל מקומות משבותם, ודברי תורה אינו מונע מהם, כך יעשה כ"א מישראל לחבירו וכו', ע"כ.

ונתבאר בדברי התנוד"א אלו, שמידה זו של העברת הקנאה והשנאה שנוהגת למעלה, היא היא הגורמת שלא ימנעו דברי תורה מישראל מאת קוב"ה, וכל אדם וזכה למידה זו כפי מה שנוהג בעצמו למטה כלפי חבירו, וממילא מי ששלם במדה זו, גורם שלא ימנעו ממנו דברי תורה ויכול ללמוד כפי חצו, למעלה מכל ההגבלות.

ובאמת כל אדם ואדם היה רוצה לדעת וללמוד את כל התורה כולה, אלא שלכל אחד יש את ההגבלות שלו, חבילין דמעיין וטרדות הפרנסה על המחיה ועל הכלכלה, המקיפות אותו ומנעות ממנו את עסק התורה בשלמות, וזהו שאמר הלל "ואהבת לרעך כמוך", מאן דסני עלך לחברך לא תעביד, וממילא אידך זיל גמור, יושפע עליך שפע של קנייני תורה עד בלי גבול, כמו שאמר התנוד"א "ודברי תורה אינו מונע מהם" דהיינו סילוק כל המניעות ללמוד ולהשיג את התורה, שלא ימנע טוב להולכים בתמים.

שְׁמַע בְּנֵי לְנֶאֱמָרִים

פנינו משא ומתן עם רבינו
המבזבז אל 'בזבז לגבי הוצאות שבת
וי"ט

ראה במדור דעת חכמה ומוסר כיצד רבינו גזר על יהודי יקר שמסר לו צדקה לחלקה לצרכים ליו"ט, ויצא מגדרו וכתב בכתב ידו שאין עצם כלל בגרונו ראה שם בארוכה, והבענו קמיה רבינו את התפעלותנו כיצד ישנם יהודים נפלאים שמוסרים נפשם וממונם לשמה לב שפלים ונדכאים ביו"ט, ומעבירים סכומים אדירים לשם

המשך בעמוד הבא

את חקתי תשמרו בהמתקד לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים (יט יט)

מדוע לא נכתב כאן גם איסור כלאי הכרם

ומבואר להדיא שלא נאמר כאן איסור 'כלאי הכרם', אלא 'כלאי זרעים', ואפשר לבאר בדרך רמז ע"פ דרוש, שהרי נאמר ברישא "את חוקותי תשמרו", והיינו שיעשה הדבר כחוק הראוי, וזה מובן ב'כלאי זרעים' שנמנע מלזרוע בגזירת מלך, אף שלא היה לו הפסד, שהרי 'כלאי זרעים' לא נאסרים, משא"כ ב'כלאי הכרם', מאי דנמנע מלזרוע הוא מחשש הפסד משום "פן תקדש".

עוד נראה לומר בפשט, שהרי ענינא דקרא הכא מבואר, שעוסק בדיני הפרדה בין שני מינים, שזהו הענין של 'כלאי בהמה ובגדים', שנאמר פה, וענין ההפרדה בין שני מינים, הוא בעיקר בכלאי זרעים, משא"כ בכלאי

זרעים בכרם, וכפי המבואר בתוס' (עירובין צג) שהקפידא היא על הכרם דוקא, שלא יהיו בו זרעים, ולא על השדה שלא יהיה בה גפן חזוין שבכלאי הכרם לא מוגדר האיסור כתערובת שני מינים, אלא יסוד האיסור משום ליתא דכרם, ולכן לא נאמר כאן האיסור של כלאי הכרם.

הכרם, קיימ"ל שצריך "חטה שעורה וחרצון", דוקא, וחזוין שלא סגי בתערובת שני מינים, אלא צריך באופן הנ"ל דייקא, ובאמת כבר כתבו התוס' בשלהי פ"ק דקדושין, שאם זורע חטה וחרצון לבד, עובר משום 'כלאי זרעים', דהיינו שכל תערובת שני מינים, היא איסור של כלאי זרעים, משא"כ בכלה"כ שהוא איסור על המציאות המיוחדת של זריעת

צדיק גוזר והעצם יצאה מהגרון

אחד ממקורביו של רבינו בחי"ל, ביקש לשמח אותו לקראת הפסח ושלה לו סכום נכבד על ידינו, בכדי שיחלק אותו לנצרכים קודם יו"ט, רבינו קיבל את הסכום ובירך לאלתר ברכת "הטוב והמטיב" כמנהגו, ותיכף חילק אותו לנצרכים עוד באותו היום בערב חג הפסח, במוצאי שביעי של פסח של גלויות, התקשר אלינו אותו מקורב וביקש אם נוכל להכנס לרבינו בדחיפות, לאחר שאחד מן התורמים הנכבדים שהשתתפו בנתינת הצדקה לידי של רבינו, במהלך סעודת יו"ט נתקעה לו עצם בגרונו והוא ממש בסכנת חנק רח"ל, לאחר שרבינו לא חש בטוב כ"כ בימים האחרונים, לא הצלחנו להביא ל'שעת הכושר' ולהציג בפניו את השאלה הסבוכה, ולבינתים קבעו הרופאים בחו"ל לערוך ניתוח ולהוציא את העצם המסוכנת מהגרון, ואכן מועד הניתוח נקבע לתאריך יום ב' כ"ח ניסן, ולשם כך ביקש אותו מקורב מחו"ל שנססה בכל דרך להכנס לרבינו, ולהזכיר את שמו של אותו יהודי נדיב נכבד שכאמור צריך לעבור ניתוח, כשהפתק עם שמו של היהודי הנ"ל הגיע לידי של הגר"ד, מרוב חולשתו של הגר"ד אינו יכול לדבר כמעט בימים האחרונים, תיכף קרא בקול 'אינו בסכנת חיים', ורשם על הדף בזה"ל "אין עצם, הכאב מראה כמו עצם", אותו מקורב מחו"ל חשש לומר זאת ליהודי שנמצא כאמור בסכנת חיים לדברי הרופאים ועומד טרם הניתוח, אבל הנ"ל התחנך באמונת חכמים, ומסר לו את דברי רבינו כהווייתו, ולהפתעתו הנדיב הנ"ל הסכים לערוך שוב בדיקות, חרף התעקשות הרופאים, ולמרבה הפלא הצילום החדש הוכיח שאין כלל עצם בגרון, בדיקת מרפץ כמו שכתב רבינו.

אם לא הייתי רואה בעיני כי לא האמנתי

כתב לנו ת"ח מופלג מרביץ תורה ידוע אשר חפץ להישאר בעילום שמו, על דבר פלא עצום שנעשה לו בהבטחתו של רבינו, ובין הדברים כתב בזה"ל: אמרו תמיד על מרן רבי חיים עוזר זצלה"ה שיקל לעשות כמה פעולות בבת אחת, והנה אני מעיד על עצמי שהייתי בחדר של רבי דב שליט"א לאחר פורים וראיתי בעיני כיצד כותב חידו"ת ביד אחת ובד השניה משוחח בטלפון לחזק שלום בית, ותוך כדי עונה בלימוד לשני בחורים צעירים ששאלוהו מהסוגיא של "זורה ורוח מסייעתו", הפלא ופלא אם לא הייתי רואה זאת בעיני לא יכלתי להאמין....

אמונה חושית במוחש

שח בנו של רבינו הרה"ג המופלא רבי דוד שליט"א ראש הכולל 'ליבו חפץ', שפעם אחת לפני כמה שנים ליווה את רבינו לשתית חלב מהעז, [רבינו לא מגלה טעמו בזה, כבשאר דברים, אבל כבר אי' בגמ' תמורה טז שיש בזה סגולה לרפואה כמו באותו חסיד שציוו לו הרופאים לקשור עז סמוך למיטתו וליונק ממנה שחרית בכדי שלא יגנח מליבו], ואז היו שם כמה בעלי כנף שהסתובבו בחווה הנ"ל אוזנים ותרגולים, ופנה אליי רבינו ואמר לו ראה כמה נפלאים הם מעשי של השי"ת שברא בעלי כנף אלו בחכמה פלאית ונשגבה, ונענה אליי רבי דוד הנ"ל ואמר לו אבא יש לא רחוק באגמון החולה בעלי כנף פלאיים הנקראים 'עגורים' ממש כמו מטוסים קטנים, זה ממש פלאי הבריאה באופן מוחשי ביותר, ואמר לו רבינו אם כך רוצה אני לראות זאת בעיני, וליווהו רבי דוד לשם, ואז התפעל רבינו ביותר למראה אותם בעלי כנף מיוחדים, ואמר רבינו שישנם כמה ימות בארץ ישראל וזה נקרא 'יום דסיכנין' עפ"י דברי חז"ל, וביאר שלכל ימה וימה יש ייעוד אחר וטבע אחר, ואז הוסיף רבינו מי שאין לו אמונה מוחשית לא נהנה כלל במקום כזה, ושאלו בנו רבי דוד הנה רואה אני כעת תיירים גויים אמריקאים שנהנים ומצלמים בהתלהבות את העופות והמים, והשיב רבינו לאלתר הם אינם נהנים כלל אלא הם מסמנים עוד ו'י' לעצמם, אבל להנות יכול רק מי שחי עם אמונה בכל רגע ורגע.

שח נכדו חביבו של רבינו הרמ"ש שליט"א שרבינו כליל הסדר חזר שוב ושוב על המילים "המכה בעברתו כל בכורי מצרים", עד סמוך לחצות ורק אז התחיל בעריכת הסדר.

שפה לנאמנים - המינך

כך וכבר הרי זה בחשש של דינא דגמרא המבזבז אל יבזבו יותר מחומש, והסתפק רבינו בהנהו הוצאות שנאמר בהם (ביצה טז ועוד) שהוצאות אלו אינם מן החשבון האם שייך בזה לומר גם שהמבזבז אל יבזבו יותר מחומש, ואמר רבינו דלכאורה אין זה שאלה כלל דהלא גם על צדקה שנאמר בה שחוזרת בחזרה להדיא לנותן, 'דכתיב ובחונני נא בזאת. מהכתובים, ובה דייקא נאמר את הדין של "אל יבזבו יותר מחומש", ולכאורה בהדיא חזוין שגם בדבר שחוזר משמאי בכל אופן אסור לבזבז. ואמר רבינו דאולי אפשר לחלק דהוצאות שבת ויו"ט נאמר בהם הלשון בפירוש בגמ' 'אינן מן החשבון', דזה כלל אינו מן החשבון ולא שייך בו יותר מחומש, דבצדקה נאמר שנותן צדקה וזה חוזר אליי משא"כ בהוצאות שבת ויו"ט, אינן מן החשבון כלל כמבואר.

ובאמת יש להסתפק בזה בכל הוצאות שבת ויו"ט אם דין זה נאמר דווקא כלפיו, שאין הוצאה זו מן החשבון, או גם היכא שנותן לאחרים צדקה, גם זה אינן מן החשבון, ואמר רבינו דחלוק הוצאות יו"ט דהלא ברמב"ם כתב דזה חלק משמחת יו"ט דמי שאוכל בביתו ונועל דלתי חצירו בפני העניים הרי זה שמחת כריסו ורק שמחת העניים זו השמחת יו"ט המהודרת.

וממילא שייך לומר שבכה"ג שזה עצם שמחת יו"ט גם מה שנותן לאחרים בזה יכול לבזבו יותר יותר מחומש כמו בשאר שמחת יו"ט ששרי.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זויהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

מזרח

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 525

הלכות ספירת העומר

אייר תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"צ צא"ל "דברי שיר" כ"ב

שיספור העומר בתחילת הלילה ויש בזה "תמימות" (משנ"ב ס"ק ב). אולם אם יש לו מניין קבוע בשעה מאוחרת, כגון אחרי הלימוד וכו', אין להקדים לספור קודם ערבית ביחידות, וכן אין צורך להקדים להתפלל ערבית מקודם, ויכול להתפלל בזמנו הקבוע ("אגרות משה" אורח ח"ד סי' צ"ט, הגר"ש אלישיב זצ"ל, "שבת הלווי" ח"ו סי' ג').

אכילה לפני ספירת העומר

אסור לאכול פת או מזונות קודם ספירת העומר אבל טעימה מותר, והאיסור הוא מצאת הכוכבים ולא מבין השמשות (שו"ע סי' תפ"ט סעיף ד', ומשנ"ב ס"ק כ"ג, ושע"צ ס"ק כ"ט).

וכן אסור חצי שעה קודם, וכמבואר לענין מעריב (שו"ע סי' ר"ה, משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק ג'), והיינו משקיעת החמה שזה חצי שעה קודם צאת הכוכבים בארץ ישראל, ואין צריך להחמיר כחצי שעה לפני שקיעת החמה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

התחיל לאכול ונזכר שלא ספר

אם התחיל לאכול תוך חצי שעה לפני צאת הכוכבים בלי שומר, יש להפסיק מלאכול ולספור, אע"פ דק"ל שבמצוה דרבנן אי"צ להפסיק באמצע אפילו התחיל באיסור מ"מ כיון שאין בו טורח כלל, לכתחילה חוששין לסוברים שספירה בזה"ז מדאורייתא, ולכן יפסיק באמצע, אבל אם התחיל לאכול קודם החצי שעה יגמור האכילה ויספור אח"כ (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק כ"ה).

השומר שמתור לסמוך לכתחילה

אם יש לו שומר, היינו שביקש מחברו להזכיר אח"כ לספור, מותר להתחיל לאכול אפילו כבר הגיע הזמן לספור, דהיינו צאת הכוכבים (עי' משנ"ב סי' ר"ה ס"ק י"ח, ש"כ"י לענין מעריב). אבל אם אין לו שומר פרטי רק סומך על שומר כללי, דהיינו במקום שהמנהג שהשמש קורא לספור ספירה, יכול לסמוך על זה לענין התחלת אכילה בתוך בין השמשות (משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק כ"ה). אבל לאחר צאת הכוכבים אין לסמוך רק על שומר פרטי ("חוט שני" שבת ח"ד ע"י ש"ע"י, ומיושב בזה הסתירה לדברי המשנ"ב סי' ר"ה ס"ק י"ח).

ספירה עם הציבור

שאלה: הגיע מאוחר להתפלל ושמע ש"ע עם הציבור (ע"מ לומר ק"ש וברכותיה אח"כ), ועכשיו הציבור אומרים ספירת העומר, האם יש לספור עמם?

סוד השאלה הוא, דהטעם דסופרים לאחר מעריב, משום תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם, ועוד ק"ש שהוא דאורייתא קודמת לספירת העומר (שהוא מדרבנן רוב הפוסקים), וכמבואר ב"ביאור הלכה" (יש סי' תפ"ט). אי"כ בנ"ד כיון שעדיין לא קרא ק"ש, לפי שני הטעמים הנ"ל היו צריכים קודם לומר ק"ש וברכותיה, ואח"כ לספור העומר. **תשובה:** הורה בזה מרן ה"חזון איש" זצ"ל שישפור עם הציבור משום מעלת ברוב עם, ועוד מכיון שאם יתחיל לספור לבד לאחר שאמר ק"ש וברכותיה, עלול מאוד שישכח לספור, ולכן יש לספור מיד ויאמר אח"כ ק"ש וברכותיה.

"הנני מוכן"

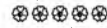
יש נוהגים לומר קודם הספירה "הנני מוכן וכו' כמו שכתוב בתורה..." יש נמנעים לומר כך היות שדעת רוב הפוסקים שמצוות ספירת העומר בזה"ז הוא רק דרבנן. וכתב הרמב"ם (פ"ב הל' ממרים ה"ט) האומר על איסור דרבנן שהוא איסור מן התורה עובר באיסור "בל תוסף" ע"י שם, ועדיף לומר "הנני מוכן... וכתוב בתורה..." (שו"ת "דברי יציב" לאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל).

אולם מנהג העולם שאין חוששים לזה משום שעיקר הכוונה "מצות עשה" לשם קיום מצוה, וגם דברנן שייך לומר כן. והא דאומרים "כמו שכתוב בתורה", ר"ל חכמים תקנו מצוה זו כעין משכב בתורה, משום זכר למקדש (הגר"ש איוע"ב זצ"ל בספר "הליכות שלמה"). תני "בימורי יעקב" (סי' תרנ"ח סו"ס א') שפליגי הראשונים אם בירושלים בזה"ז יש מצוה דאורייתא של לולב, ולכן מי שגר שם צריך לכוון או לשם דאורייתא או דרבנן, דלפי הרמב"ם אם מכוון למצוה דרבנן הרי עובר בבל תגרע אלא יכוון בכונת ספק ומסיים שם: "בדאי חכמי ירושלים אין צריכים לי ולהוראתי מכ"מ הלענ"ד כתבתי להלכה" ע"י שם.

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

תספורת לצורך פרנסה

בזמננו אין היתר לגלח שערות זקנו בימי העומר לצורך פרנסה מכיון שיש בעולם אנשים שונים שאינם מתגלחים כלל, ועוד מנהגים שונים וכדומה. ולכן אין הדבר נראה משונה אם אדם אינו מגלח זקנו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

תספורת לצורך ברית

מותר להסתפר בימי הספירה לצורך ברית מילה, אמנם רק לאבי הבן, הסנדק והמוהל אבל לא הקוטר. ויכולים להסתפר יום לפני הברית אחר הצהרים. ואם חלה הברית בשבת יכולים להסתפר ביום שישי מהבוקר (רמ"א סי' תצ"ג סעיף א' ומשנ"ב שם).

לצורך בר-מצוה או אירוסין

אין להסתפר לצורך בר מצוה גם לא הער הנכנס למצוות. וכן החתן והכלה לצורך אירוסין או לצורך אירוסין אינם מותרים בתספורת (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ל"ג בעומר שחל במוצש"ק

השנה (תשפ"ד) שליג' בעומר חל במוצש"ק מותר להסתפר בערב שבת שלפניו משום כבוד שבת (רמ"א סי' תצ"ג סעיף ב'), אבל במוצאי שבת, ליל ל"ג בעומר אסור להסתפר כיון שעדיין נוהג בו אבילות (הגר"ש אלישיב זצ"ל, ובעל "שבת הלווי" זצ"ל והגר"ש קרליץ זצ"ל). ותזמורת אסור לשמוע אפילו בע"ש דלא שייך בזה כבוד שבת, וכן במוצש"ק אסור עד יום ראשון בבוקר (הגר"ש קרליץ זצ"ל). וכל זה לבני אשכנז שמסתפרים ביום ל"ג, אבל לבן ספרד שמסתפרים רק ביום ל"ד לעומר כיון שאין זה קרוב כ"כ לשבת אסור להסתפר ביום שישי.

ג' ימי הגבלה שחל במוצש"ק

וכעין זה כשר"ח סיון חל ביום א' לנוהגים היתר תספורת מר"ח, יש אומרים דמותר להסתפר בערב שבת שלפניו (פמ"ג שם). ויש חולקין בזה ("חכמת שלמה" שם). וכן השנה (תשפ"ד) שחל א' דשלושת ימי הגבלה ביום א', לנוהגים היתר בשלושת ימי הגבלה תלוי בפלוגתת פמ"ג ו"חכמת שלמה" הניח אם מותר ביום ו' שלפניו (ספר "דרכי יוסף צבי").

תענית חתן בל"ג בעומר

יש סוברים שרק ימים שמוזכרים בגמרא שהם ימי שמחה, בהם החתן לא מתענה, ולכן יש להתענות בל"ג בעומר (משנ"ב סי' תקע"ג, ומשנ"ב סי' ז'), ויש מקילין בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון (משנ"ב שם בשם מג"א), והמנהג להחמיר "יממה אפרים" סי' תרכ"ה סעיף ב', ובעל "שבת הלווי" זצ"ל בקובץ "מבית לוי" חוברת ט').

המשך החתונה בלילה

התחיל חתונה ביום ל"ג בעומר, מותר להמשיך את החתונה עם התזמורת גם בלילה.

תספורת לחתן בימי הספירה

שאלה: חתן נוהג אבילות העומר מר"ח אייר עד ג' ימי הגבלה (עי' רמ"א סי' תצ"ג סעיף ג'), ומתחתן בל"ג בעומר, האם מותר לו להסתפר לאחר ל"ג בעומר במשך השבע ברכות? **תשובה:** מכיון שזה יו"ט ידידה מותר לו להסתפר (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש קרליץ זצ"ל).

תספורת לאחרים

שאלה: בימים שנוהג אבילות, האם מותר לספר אחרים שאינם נוהגים עכשיו אבילות? **תשובה:** האיסור הוא על המסתפר שיש לו שמחה בזה, אבל הספר אין לו שום שמחה רק מעשה עבדות, ומותר (הגר"ש איוע"ב זצ"ל והגר"ש קרליץ זצ"ל).

זמן ספירה

לכתחילה יש להתפלל ערבית מיד כשהגיע הזמן ולא לאחר, כדי

אמירת "הנני מוכן" בזמן שהציבור התחילו לספור

▲ הנהוג לומר "הנני מוכן וגוי", אפילו אם עיניו יתאחר קצת לאחר ספירתם של הציבור, עדיין יש מעלה של הספירה בציבור, דס"ו"ס הוי באותו מעמד ("הלכות שלמה" סי' טו"ו-ט"ט). ומה"ט גם השי"ע שמבדך קודם, ג"כ נחשב שמבדך ברוב עם.

"היום וכו' לעומר"

▲ מ"א היום יום וכו' "בעומר" כנוסח השו"ע ("מעשה רב" להגר"א), ומ"א "לעומר" (משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק ח') בשם רוב הפוסקים וכו"ה עפ"י האר"י ז"ל). וכל אחד תעשה כמנהגו, כיון דבלא"ה תיבה זו לא מעכבת, ומן הד"ן יצא"ם אף אם אומרים "היום יום פלוני" בלבד (ע"י משנ"ב שם ס"ק כ"א).

נשים במצות ספירת העומר

▲ נשים פטורות מספירת העומר, כיון שהוא מ"ע שהזמן גרמא. וכתב המשנ"ב (סי' תפ"ט ס"ק ג') שאפילו לפי מנהג האשכנזים שנשים רשאיות לברך על מ"ע שהזמן גרמא, בכל זאת על ספירת העומר לא יברכו, כיון שהן בודאי יטעו יום אחד וישכחו מלברך. ויודעת בעצמה שלא תשכח, יכולה לברך על ספירת העומר, ומן הראוי שתעשה סימנים בביתה לזכור לספור בכל לילה ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' צ"ד, וספר "הל' חג בחג" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואמר לי אמומר"ר זצ"ל שכן נהגו במדינות אשכנז.

אילם בספירת העומר

▲ אילם חייב במצוות, והוי פיקח לכל דבר (ב"י סי' נ"ה ד"ה מצאתי כתוב), לכן יבקש מאחר להוציאו. ולפי הפוסקים דלא שייך שומע כעונה בספירת העומר (ע"י משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק ה') שמה מ"י פטור, כיון שלא יכול לקיימו, ואולי עכ"פ יספור ע"י כתיבה מד"ן כתיבה כדיבור (ע"י שו"ת רע"א סי' כ"ט ול', וב"שערי תשובה" שם ס"ק ו').

ספירה בלב

▲ אם ספר בלבו לא יצא, שאין זה נחשב לספירה, ויחזור ויספור בברכה. אולם אם ספר בכתיבה יחזור ויספור בלי ברכה (ע"י שו"ת רע"א תשי"ב כ"ט ול', וב"שערי תשובה" סי' תפ"ט ס"ק ו').

ספירה דרך שאלה

▲ מי ששאל חברו "היום כך וכך" וענה לו "יהי" ולא התכוון לצאת, יכול לחזור ולספור בברכה דרך שאלה, דאין זה ספירה ("כף החיים" סי' תפ"ט ס"ק ס"א).

עד מתי אפשר לחזור על הספירה

▲ בירך על הספירה וספר בטעות של יום אחר, כל זמן שהוא עדיין באמצע הספירה ונזכר שטעה, או אפילו גמר לספור והוא עדיין תוכייד מהספירה, אפשר לספור את הספירה הנכונה על סמך הברכה הראשונה, אבל אם כבר עבר שיעור כד"ז, כבר נתבטלה ברכה ראשונה וצריך לחזור ולברך פעם שניה.

ספר וחזר בו תוכ"ד

▲ מי שספר, וחשב שטעה ומיד תוכייד חזר וספר מספר אחר, ונודע לו שהספירה הראשונה הינה נכונה, יצא ידי חובתו, משום דתוכייד זה רק כדי לתקן דבריו ולא לקלקל (וכמו ששמע במשנ"ב סי' מ"ו ס"ק כ'), הגר"ש אויערבך זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל, וע"י "דעת תורה" סי' קייד בהגיה שדן בזה ומביא דברי הרמב"ן שמי שזה גופא ספיקת הגמ' בברכות י"ב).

ועוד, מכיון שהתגלה לו שחזר בו בטעות, נמצא שהתבטל חזרתו ונשארה הספירה הראשונה (הגר"ש אויערבך זצ"ל) ועדיין יא להספירה היכא ששאלוהו ביום החמישי כמה הספירה היום, ואמר "היום הוא חמישה ימים", ומיד נזכר שעדיין לא ספר, והוסיף "ועוד עשרים יום", האם כיון שאמר מספר חמישה כבר יצא, או שמה כיון שתוכייד הוסיף עוד עשרים הנתבטלה הספירה הראשונה, דאכלו אמר עשרים וחמישה יום, והדעת יותר נוטה שכבר יצא מיד ולא יכול לבטלו (הגר"א"ל שטינמן זצ"ל, והגר"ש קרליץ זצ"ל).

הפסק בין הברכה לספירת העומר

▲ שאלה: בירך "על ספירת העומר" בטעות אמר מיד "הרחמן יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה", לפני שספר את היום, האם זה נחשב להפסק בין הברכה למצוה?

תשובה: מסתבר שזה נחשב להפסק כיון שאין לזה קשר לעצם המצוה, אלא שבטעות המצוה מתפלקת על בית המקדש, וצריך לחזור ולברך (הגר"ד לנדו שליט"א), ויש להוסיף, שלא דמי להא דכתב בספר "מטה אפרים" (סי' תקפ"ד סעיף א') שבלי ראש השנה אם אמר את ה"יהיה רצון... שתחש עליו... בין הברכה לאכילה אינו הפסק, וכי"כ ש"אלה רבה" (שם סי' ב') שהתם זו סיבת אכילת הפרי, ולכן לא נחשב הפסק. אמנם אם בירך "על ספירת העומר" וטעות אמר "הנני מוכן ומוזמן..." ויהי נעם... אין זה נחשב הפסק כיון שאמר זאת כדי להכין את עצמו לעצם מעשה המצוה, ואין בזה היסוד דעת לדברים אחרים.

"הלילה הזה" בספירת העומר

▲ שאלה: בחוה"מ פסח בליל שני לעומר היה עסוק בענייני הגדה של פסח וכשנבא לספור ספירת העומר אמר "הלילה הזה שני ימים לעומר", האם יצא יד"ח או לא?

יסוד השאלה הוא הרי כשאומר "היום" סופר בזה את כל המעליע, משא"כ כשאומר "הלילה הזה" כאילו סופר רק הלילה לבד בלי היום, וא"כ שמה לא יצא ידי"ח.

תשובה: מכיון שאצלנו הלילה והיום שלאחריו הוא אחד כמפורש בפסוק: "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" ע"כ זה נחשב שספר את כל המעליע ויצא (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

ילד שחב לספור

▲ שאלה: ילד שחב לספור יום אחד, האם לחנכו למחרת לספור עם ברכה?

יסוד השאלה הוא, כיון שמתכנים ילד אך לעשות כשהוא יגדל, ועיקר ספירתו אז הוא לספור עם ברכה, אולי צריך לחנכו לספור עם ברכה.

תשובה: כיון שעכשיו שחב יום אחד, יש לספור בלי ברכה, ואדרבה, מחנכו לדעת שאם לא ספר יום אחד הדין הוא שישפור בלי ברכה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

נזכר שאתמול טעה בספירה

▲ שאלה: מי שזכר בליל ז' לעומר שאתמול כשספרו עם הציבור ספר 'חמישה ימים' במקום שישה ימים, האם יכול לסמוך על מה ששמע משליח הציבור שספר שישה ימים ולהמשיך לספור בברכה? תשובה: בשו"ת "שואל ומשיב" מצדד כן שיכול לסמוך על מה ששמע מהשי"ע, כי אנו שחזי שדעתו לצאת יד"ח מהשי"ע, אם לא יספור כהוגן, אבל להלכה אי אפשר להקל בזה כי בספירת העומר צריך לספור את היום, ואם אינו יודע את המספר הנכון חסר במעשה ספירה, ולא שייך ע"ז ברירה שיתבאר להפער שספר טוב כי חסר בכל מהות הספירה (הגר"א"ל שטינמן זצ"ל).

ספירה לאחר קבלת שבת

▲ שאלה: מי שקיבל שבת לאחר פלג המנחה ועשה קידוש, והתחיל את סעודת השבת, ונזכר שלא ספר ספירת העומר של יום שישי, האם עדיין יכול לספור את הספירה של אתמול?

תשובה: איתא בש"ך (וי"ד סי' צ"ו ס"ק ד'), ספירת העומר היא מצוה הקשורה ביום ובלילה ולא קשורה לקדושת שבת, וכמו שאם ילד נזכר לאחר קבלת שבת לפני שקיעת החמה מלים אותו ביום שישי של השבת הבא, ה"נ לענין ספירת העומר עדיין נחשב כמו אתמול, ויכול לספור את הספירה של יום שישי, הגם שכבר קיבל שבת.

אמירת "רצה" לאחר ספירת העומר

▲ שאלה: באמצע סעודה שלישית ספר ספירת העומר של מוצש"ק, האם יכול לומר "רצה" בברכת המזון?

תשובה: מצאנו בכמה מקומות שא"א לומר "רצה" כגון אם התפלל מעריב באמצע סעודה שלישית, א"א לומר עוד "רצה", (משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק ל"ב). וכמו כן מי שהבדיל אינו יכול לומר עוד "רצה", שזה תרתי דסתרי (ויש"ע הרב" שם סעיף י"ז). ולענין אמירת "ברוך המבדיל", הסתפק בזה המשנ"ב (סי' רס"ג ס"ק ס"ז בשם המג"א), וכן מצאו מחלוקת ברי"ח שחל במוצש"ק אם אמירת "רצה" ו"יעלה ויבוא" נחשב לתרתי דסתרי (משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק ל"ג).

והנה כל זה משום שאם התפלל מעריב נחשב ליום הבא, וכן לענין הבדלה שזה להוציא ולהפסיק את קדושת השבת, ולכן נחשב תרתי דסתרי, וכן אמירת "יעלה ויבוא" שזה בתוך ברכת המזון אולי נחשב תרתי דסתרי לאמירת "רצה" בתוך ברכת המזון, אבל ספירת העומר שזה מצוה נפרדת שמקיימים בלילה, וראיה לכך דאיתא בש"ך (וי"ד סי' קצ"ו ס"ק ד'), שאפילו כבר קיבל שבת, יכול לספור ספירת העומר של אתמול, ע"י שם. הרי בהדיא שספירה לא קשורה כלל לקבלת שבת, ולכן אם ספר ספירה של מוצש"ק אין זה סתירה לענין שעדיין נחשב לזמן של שבת, ולכן יש לו לומר "רצה" (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

ספירה לאחר שקיעת החמה

▲ שאלה: ספר לאחר שקיעת החמה היום אתמול, וביום אחר ספר לאחר שקיעת היום למחרת, האם אומרים שממה נפשך באחד מהם לא יצא, ונמצא יום אחד בודאי שלא ספר ולא יכול להמשיך לספור בברכה, או לא?

תשובה: אם בשני הימים ספר באותו זמן, כגון שבשני הימים ספר חמש דקות לאחר שקיעת החמה, הרי"ו תרתי דסתרי כמבואר בגמרא (שבת ל"ה: ובמשנה ז"בם לגבי בין השמשות דזב), אבל אם בפעם הראשונה ספר חמש דקות לאחר שקיעתה, ובפעם השניה שש דקות לאחר השקיעה, הרי הוא יצא דש לומר בפעם הראשונה הוא ספר ביום ובפעם השניה הוא ספר בלילה, וסו"ס מידי ספק לא יצא, ועדיין יכול לספור בברכה.

חידה:

▲ איך יתכן שיהיה איסור חמץ "בל יראה ובל ימצא" בחודש סיון?

תשובה לחידה מגלין 523

▲ חידה: מי חייב בברכת "שלא עשני גוי", "שלא עשני עבד", "שלא עשני אשה" ובברכות התורה, ופטור משאר ברכות השחר?

תשובה: מי שהיה אונן מלפני עלות השחר עד אחר חצות היום, מברך לאחר הקבורה רק בברכות אלו, ופטור משאר ברכות השחר (משנ"ב סי' ע"א ס"ק ד').

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מדר רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הפסרת קדושים כשנפרדת מ'אחר'

השאלה כיצד נהג מרן הגר"ש אלישיב בקריאת ההפטרות בשבתות אחריות מות וקדושים כשהן נפרדות?
התשובה יש להפטר בשבת אחרית מות "הלא כבני כושים" (שם ט, ז) ובשבת קדושים "התשפוט" (חזקאל כב, א) וכמו שכתב הרמ"א (תה"ח) וכמו שכל הפוסקים (מנחת כהן) ולא כמו שכתוב בלוח (לקרוא בפרשת אח"מ התשפוט, ובשבת קדושים "הלא כבני כושים") שהוא נגד הרמ"א והפוסקים.

אכילת חמץ

בשמיני של פסח לבן א"י

השאלה בן א"י הנמצא בשמיני של פסח בחו"ל, האם מותר לאכול חמץ בצנעה.

התשובה אסור. כמו שכתב השלמי חג"ת (רבי עקיב בן מתי'א אלמאי ע"י ק"ה חובת שבעית תנ"ח) שהתעכב בעל כרחו בחו"ל "מעיד אני עלי שמעולם לא אכלתי חמץ בשמיני של פסח ולא נהגתי כארץ ישראל רק לענין תפילה" וראיתי מקשים עליו (והשי' בחולתו ג, טז) שד"ס שבי' אש א"ח ג, מה) מדברי השו"ע (תס"ז, ד) מי שדעתו לחזור למקומו נהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר ובלבד שלא יתראה בפני אנשי המקום מפני המחלוקת" הרי שמותר ביצניעה וביאר המ"ב (יד) דדווקא מלאכה "אי אפשר שלא יתודע לאנשי המקום כשיעשה בעיר מושא"ב בשאר מנהגים", מכוח זה מיקל בחמץ.

אכן בערה"ש (שם ט) ביאר דאסור לו לאכול חמץ באחרון של פסח בכל ענין "דזה גריע ממלאכה" וביאר הדברים דהנה המג"א (תנ"ח, ד) הביא דברי הראשונים בטעם שמלאכה אסור אפילו בצנעה לבעל המאור הטעם הוא "כיון שהוא מנהג גדול שפשט בכל

מבחן האמונה

דברי חזקוני שנאמרו לרגל המצב לקראת זמן קץ תשפ"ד

בחובת ההתבוננות וההודאה בנס שהווינו. בהקבלת פניו בחול המועד, אמרתי לו שדבריו חזקוני רבים. השיבני 'מה אמרתי? פשיטא, מאי קא משמע לך'. אכן כבר לימדנו המסילות ישירים (בהקדמה) שדווקא הדברים הפשוטים, ההעלם מצוי "כפי רוב פרסומם, וכנגד מה שאמיתותם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רבה". כששאלתי את ראש הישיבה מה התשובה לשאלת מה אשיב לך, ענה במתק לשונו 'במש"ד אקרא' והם הם הדברים.

צריכים אנו לשוחח על כך עם בני הבית ולא לתת לדברים לעבור סתם כך. מלבד החיוב כלפי שמיא זו גם חובת אדם לאשתו ולילדיה, לא להשאיר את ההתפעלות אצלו בלבד, אלא לשתפם בה ולרוממם איתה 'אוהבה כגופי ומכבדה יותר מגופי'. שמעתי ממנו "ד המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל "אדם שמתרומם ומשאיר את אשתו מאחור ולא דואג לרומם אף אותה ברוחניות באופן שמתאים לה, וכי זהו אוהבה כגופי?".

מבחן האמונה של האדם נמדד בהודאה. בשעת צרה כולם מתפללים לה'. כל אחד שיש בו קצת אמונה יודע לפנות לה'. אבל בשעת שלווה, כשהכל טוב לו, לייחס את זה לה' - זו האמונה האמיתית. זהו "זובח תודה יכבדני" (תהילים ג, יב).

שימת לב היא סיבה להמשך הטובה

כשאנחנו שמים לב לטובות ה', היא סיבה להמשך את הטובה (חובת הלבבות עבודת האלקים ג) כפי שאמר רבינו הגאון רבי עקיבא איגר כשהוזמן על ידי מלך פרוסיה לאחר שניצח במלחמה וביקשו לדרוש במסיבת הניצחון. בתוך דבריו אמר (יחודשי וע"א א"י א"ל גרסתו; שו"ת ח"ח בסופו) "כשם שהמטיב לחברו, אם המקבל מכיר בטובתו גורם לנותן שיחזור וישיב, אך אם אינו נותן תודה גורם כוח שימנע טובתו מכאן ולהבא, כמו כן אם אנחנו מכירים בטובת ה' יתברך עלינו וזמרים ומבשרים אותו, זה גורם שיוסיף ה' להיטיב עמנו. אבל אם אנחנו

כל שבעת ימי הפסח שאלנו את עצמנו קושיא עצומה (בשעת החלל): "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עליי". הקושיא התעצמה אצלי ביותר בשעת ההלל בליל יו"ט שעות ספורות לאחר הנס הגדול שהקב"ה הצילנו ברחוב הסמוך לנו בירושלים, בנס גלוי ממש, ממוחבלים רוצחים שזממו דבר נורא והקב"ה הצילנו מידם באופן מופלא ונס.

איני יודע תשובה לשאלה קשה זו. כנראה אין לה מענה, כי באמת מה אוכל להשיב לה' וכפי שהטיב לפרש עין יוסף (סידור אוצר התפילות) "כל תגמולוהי עלי - הלא כל מה שגמל עמי כולם עדיין עלי, שלא שילמתי לו כלום ולא אוכל לשלם לו גמול". אך עלינו לשאול ולחזור ולשאול את עצמינו תמיד שאלה זו ללא הפסקה, לחיות עם שאלה זו, ומכיון שמעולם לא השבנו לו כלום ואין בכוחנו להשיב, לכן עלינו לעשות כפי שאומרים אנחנו 'ב'נשמת' "אילו פינו מלא

שירה כים ולשונו רינה כהמון גלוי ושפתותינו שבת כמרחבי רקיע, אין אנחנו מספיקים להודות", אך אין פוטרונו מהמינימום להודות כפי כוחנו "על כן אברים שפילגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפינו, הן הם יודו ויברכו". להתחזק ב'לשמור, לעשות ולקיים"; להתחזק בלימוד התורה שהיא המפתח לכל, כפי שאמר שמואל (א, יט, כב) "הנה שָׁמַעְתָּב מִכָּבֶד טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶק אֱלֹהִים". לשמור בקול ד' ולהקשיב לדבריו הוא טוב ועדיף ממשבח.

שבונו קודם לכן, במוצ"ש תורע, חוונו כל תושבי הארץ ללא יוצא מזהכל גם עצום ומופלא בהתקפה רצחנית בלתי נתפסת של מאות טילים וכטבמים" משוכללים מאיראן, ואף אחד מהם לא הזיק לא בנזק ולא ברכוש. הלא אפילו את 'הקאסמים' הפשוטים לא מצליחים לייט את כולם, וכאן לא נפל כלום ומה שנפל היה רק על אויבנו שונאנו מבקשי רעתנו ר"ל.

בערב שבת הגדול התפרסם בשם ראש הישיבה מרן הגר"ד לנדו שהרבנים יעוררו את הציבור

הגולה מולה אין לפרוץ בו גדר" וזכרנו חמץ בשמיני של פסח "גריע ממלאכה" מחמת חומר איסורו. ואף לתוס' (פסחים נב, א ד"ה מישוב) שהטעם מושב שמלאכה מתפרסם מפי וביאר הפ"ח (תנ"י, ג, תבא במחנה"ש) אע"ג שיש מלאכה שאין בהם פירסום כמו תפירה וריקמה מ"מ כיון שרוב מלאכות בפרהסיא לא חילקו חכמים, ונראה שבכלל זה איסור חמץ בשמיני של פסח שהוא נזכר מיום טוב.

הספד ל' יום קודם הרגל

האם מותר לערוך הספד על נפטר תוך שלושים יום לחג השבועות. איסור הספד בשלושים יום קודם הרגל רק "על המת שמת לו לפני שלושים יום קודם הרגל" (אורח חיים תקמ"ג, א), אך על אלו שנפטרו בתוך ל' יום מותר לערוך הספדים המעוררים לבני, ואומנם גם על אלו שנפטרו קודם שלושים יום לפני החג, אם עושים בתורת 'עצרת התעוררות' ולא כהספד - יש מקום להקל (ציוני הלכה - אבולט קב).

דיבורי צער בשבת

האם מותר לדבר בשבת קודש על בשורות קשות מהמלחמה. כתב השלחן ערוך (שו"א, א) "בני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם, מותר לספרם בשבת כמו בחול". ומבואר שאם המספר לא מתענג מסיפורי החדשות, אלא רק השומע מתענג כיון שהם חדשים לו, אסור לספר. אכן בעיקר היתר זה של סיפורי חדשות כתב המשנה ברורה (שם ד-ה) "מכל מקום יזהר מלהמשיך הרבה בזה... והמדבר בזה אינה משנת חסידים היא, והנשמר מלדבר דיבורי חל קדוש יאמר לו".

כל ההיתר רק בסיפורי חדשות ומיו"ב שלא מצטער מהם, אך אם נגרם לו מחמתו צער, כתב המשנה ברורה (שם א) "אסור לספר בשבת איזה דבר שמצטער בו". ואף אם גורם רק לנדנוד דאגה כתב רבינו יונה (תובא בבית יצחק שו"א, ח) "אם יש לו מתוך ההרהור (מדברים המתירים) טרדת לב או נדנוד דאגה, אסור". ואין מונעו לחלוק ולאסור רק 'דאגה' על העתיד לבין 'צער' על העבר, אלא הכל בכלל האיסור. אמנם אם הסיפור גורם לפרוק מליבו ולסלק צער מותר (רמ"א דפ"ב, ב), ולכן יש להתנזר מכל דיבור ואף מחשבה הגורמים לצער בשבת, ויבהן בנפש פנימה האם הדיבורים על כך גורמים לו בשב"ק חיווק וקרבת ה' או חלילה צער ויגון. אך ראוי מאוד להתחזק בתפילה לרגל המצב הקשה גם בשב"ק.

האינתיפאדה לאחר שמכוניות תופת שהוסתרו בשכונות בית ישראל-מאה שערים בירושלים ובחסדי ד' התגלו בעוד מועד ונוטרלו. לאחר היוודע הנס הגדול בני השכונה קבעו את מוצ"ש שלאחר מכן לריקודי שמחה והודאה ברחובות של עיר. שאלתי למו"ד האם מהראוי להשתתף בחגיגות אלו. השיבני: 'אילו היינו יודעים שבוה הסתיים, יש מקום לכך, אך כיון שיודעים אנחנו שמנסים הלאה ה' ישמרנו, אין מקום עדיין לריקודים'. בוודאי חובה להודות לד' על כל נס ועל כל הצלה שעושה עמנו, אך כשם שאין ממכרים הגומל קודם שנחלץ מהצרה לגמרי, כמו שכתב המ"ב (ר"ס, שער א) שאין לברך הגומל עד סוף הדרך שיעלה לגמרי מן הים ליבשה לא כשעולה ליבשה באמצע הדרך, וכן חולה שהבריא דווקא כשהולך כבר על בוריו (מ"ב שם ב'), כ"ש שאין מקום לריקודים ומחולות בחוצות כשעדיין אנחנו בעיצומה של הצרה ר"ל.

כד בכד עם ההודאה, עלינו להמשיך בתפילה ותחינה על אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשבי הקשה והאכזרי, כדברי הרמב"ם (פסחים, ט) "כללו של דבר לעולם יצחק אדם על העתיד לבא ויבקש רחמים ויתן הודיה על מה שעבר ויודה וישבח כפי כחו" ובכלל זה שיפור המעשים לטובה, ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, בפרט בענייני בין אדם לחברו.

כפוי טובה חלילה מבלי לברך ולהלל לה', זה גורם שימונה ה' הטוב מאיתנו ולא יוסיף הראותנו נפלאותיו וישועותיו עמנו.

וזה פירוש הכתוב (תהילים ג כג) 'זוכה תודה יכבדני וישם דרך אראנו בישע אלוקים' שבזכות התודה הוא שם דרך שאחזור עוד ואראנו בישע אלוקים. ולזה כיוונו חז"ל (בבבא ז'ה) 'כל הנהנה מהעוה"ז בלא ברכה כאילו גזול לקב"ה וכנסת ישראל' אם הוא כפוי טובה ונהנה בלא ברכה גזול לקב"ה כמה שהיה מוטל עליו החיוב לברכו, וגם גזול כנסת ישראל שמונע ההשפעה וההטבה לעולם וכולם מפסידים על ידו". הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל המושיל לאורח שבעה"ב חכין עבירו ארוחה טובה, מזינה וטעימה, אוכל יקר ומשובח. אך האורח תוחבו לתוך פיו ואפילו אינו מורח ללעסו היטב, ותוך שלש דקות מסיים הארוחה בלי להרגיש כלל את ההשקעה המרובה. אין ספק שדבר זה יגרום אכזבה ותסכול רב לבעה"ב ולא יכין פעם נוספת ארוחה כל כך טובה לאורח זה שאינו מרגיש בטובת הארוחה. כשהקב"ה עושה לנו חסדים, נסים גדולים, אחד אחרי השני ואיננו מעריכים ושמחים בהם, הוא עלול להסס ח"ו אם לתת לנו מתנות יקרות כאלה פעם נוספת.

מדוע עדיין לא מברכים 'הגומל'?

מהראוי להביא מה שהשיבני מו"ר רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוקלה"ה בתקופת

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

פרשת קדושים תשפ"ד

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

הקדמה להלכות ריבית

מאחר ופרק איזהו נשך הנלמד כעת בדף היומי, עוסק רובו ככולו בהלכות ריבית החמורות, שמבוארות בהרחבה בשו"ע (יורה דעה סי' קנט - קעו). והיות והלכות אלו הינן רבות ושכיחות מאד בזמן הזה - לכן מהנמנע מלפרטן בעלון זה. ובפרט שישנם ספרים רבים בנושא זה שיצאו לאור בשנים האחרונות, שמבארים בהרחבה את ההלכות הנוגעות למעשה, ומראוי לעיין בהם.

אמנם ראינו לנכון לכתוב בס"ד מבוא קצר להלכות ריבית שהתחייבנו בהן מהתורה, ומדברי חז"ל, כדי שנדע לחשוש מכל תוספת שכר או טובת הנאה שניתנה בתמורה לאפשרות לשלם את החוב שנובע מהלוואה או מהעסקה בזמן מאוחר יותר, וזאת למרות שהדבר נעשה מתוך רצון והסכמת כל הנוגעים בדבר. ולמרות שידוע, שתוספת הריבית בתמורה לאשראי - עבור כל הלוואה או עסקה כשמתנהלת שלא על פי התורה, הינה שכיחה בשוק, ונעשת כחלק בלתי נפרד מהעסקה, - אולם אין מציאות זו מתירה להתנהג בניגוד להלכה.

חומרת איסור ריבית, והעונשים שנענשים על כך

א. איסור ריבית הינו מהאיסורים החמורים הקיימים בתורה. ואמרו חז"ל, כל אדם שמלוה בריבית [ולדעת הרמב"ם (פ"ד ממלוה ה"א) - גם מי שלוה בריבית] נחשב ככופר ביציאת מצרים ובאלוקי ישראל. כמו כן, לא יזכה המלוה לקום בתחיית המתים שתהיה במהרה, למרות הזכויות הרבות שיש לו. (1)

ב. אמרו חז"ל, שמלבד חטאו החמור של המלוה בריבית ועונשו בעולם הבא, גם בעולם הזה יענש על כך באופן - שנכסיו יתמוטטו, ויפסיד את כספו מבלי יכולת להשתקם מחדש ולחזור למעמדו הראשון.

ואפילו אם מחמת זכויות מסוימות ישארו נכסי המלוה בריבית עדיין ברשותו - אולם הם יכלו ויאבדו אצל ילדיו ויורשיו, ולא ישאר מהם מאומה. (2)

ג. חומרת הלוואה בריבית והעונש של כילוי נכסי המלוה קיימים, גם באופנים שהמלוה עבר רק על איסור ריבית מדרבנן, ואפילו אם רק בשגגה הלוה בריבית דרבנן. וכ"ש שיענש אם הלוה בשגגה בריבית האסורה מהתורה.

נדגיש, שאפילו לאותן הדעות שסוברות, שהאדם שלקח בשגגה ריבית מדרבנן לא עובר על איסור, למרות זאת, העונש של כילוי נכסי המלוה הינו - מחמת המציאות שנפועל ממנו התרבה בגלל שלקח ריבית, ואפילו שהיא אסורה רק מדרבנן, ולא רק בגלל העבירה שעבר בה. (3)

ד. פעמים רבות נזכרים לראות, שמהשמים מסובבים ששניהם יענשו, כלומר, גם הלוה שיוזג ודאג לקבל הלוואה תמורת ריבית - יפשוט לבסוף את רגלו, הן בהשקעות שעשה על כך, והן בכסף אחר אל בהשקעות אחרות שעשה. וממילא, כתוצאה מכך - גם המלוה יפסיד אפילו את סכום הקרן שהלוה ללווה. ואכן, במקרים רבים הפסדי הלווים, הם אלו שגורמים שגם המלוה יפשוט את רגלו כהבטחת חז"ל. ה. ראוי להדגיש, שבמקרים רבים כשכוונת הצדדים [ואפילו אם רק המלוה מתכוון] להלוות רק כדי לקבל ריבית, ולא להיות שותף אמיתי בעסק, כגון, שידוע מראש שהלווה לא יתעסק וישקיע את הכסף שלוה בעסק. או אם סוכם ביניהם שהלווה יקבל אחוזי ריבית שהינם גבוהים בהרבה מהמקובל לקבל בשוק אצל חברות אחרות וכדומה - לא מועיל הדבר אפילו אם יעשו היתר עסקא ביניהם, ויקראו לריבית שחפצים בה - "דווחים". ולכן, אפילו אם לאחר עשיית "היתר עסקא" אולי יצולו מלעבור על איסורי התורה, אולם שטר זה לא יעזור להם ובפרט לא למלוה, להנצל מהבטחת חז"ל שנכסיו יתמוטטו. ואכן רבים הם המקרים, שמציאות זו התממשה בפועל, גם אצל שומרי תורה ומצוות

- ומקרים אלו הינם יותר ממאה עדים לאמינות הדבר. (4)

ו. הלוואה שנעשתה תמורת קבלת ריבית - פוסלת את המלוה והלווה מלהיות עדים, ואיבדו בכך את נאמנותם עד שיחזרו בתשובה ראויה. לדעת השו"ע פסול זה קיים לגבי שניהם, ואפילו אם איסור הריבית היה רק מדרבנן. אולם לדעת הרמ"א, בריבית דרבנן רק המלוה נפסל לעדות ולא הלווה.

ז. לאור האמור בסעיף ו, צריכים להזהר מאד כשמיידחים עדים להעיד על מעשה הקידושין, לברר שהעדים הנ"ל אינם מתעסקים בעסקאות שיש בהן חשש ריבית, ואפילו לא מדרבנן. (5)

ח. כל הלוואה שיש בה איסור ריבית מן התורה, כל מי שמסייע לביצועה, כלומר, שבלעדיו היא לא היתה נעשית - עובר גם כן על איסור תורה. לפיכך, במקרה זה עוברים על האיסורים השונים: המלוה, הלווה, הערבים על ההלוואה, מי שתיווך בין המלוה ולווה, שמחמתו נעשתה ההתקשרות ביניהם, וכן, עורך הדין או אדם אחר שכתב את שטר ההלוואה ביניהם.

אמנם אם ההלוואה היתה נעשית בלעדיהם - עוברים המסייעים רק באיסור דרבנן של מסייע ומחזיק ידי עוברי עברה.

מקורות

1. נאמר בב"מ (נא). תניא אמר רבי יוסי, בא וראה סמיות עיניהם של מלוי בריבית. אדם קורא לחבירו רשע - יורד עמו לחייו. והם מביאים עדים, ולבלר, וקולמוס, ודיו, וכותבין וחותמין פלוני זה [פ"י רש"י - שהלוה לישראל בריבית] - כפר באלוקי ישראל, וכו'. הא למדת, שכל המלוה בריבית - נכסיו מתמוטטים ואינם עולים, וע"ש בגמ'. והוסיף על כך רבי שמעון בב"מ (ע"ה), תניא רבי שמעון אומר, מלוי בריבית יותר ממה שמרויחים - מפסידים [פ"י רש"י - כדאמר בפירקין (ע"ה) שנכסיהם מתמוטטים לעולם]. ולא עוד, אלא שמשמים משה רבינו חכם ותורתו אמת [לשון סגי נהור], ואומרים, אילו היה יודע משה רבינו שיהיה רווח בדבר - לא היה כותב, ע"כ.

חומרת האיסור והעונש למלוים בריבית

נמצאנו למדים, שאיסור ריבית הינו מהחמורים, והעושהו נחשב - ככופר באלוקי ישראל, באמיתותה של התורה, ובחוכמתו של משה רבינו. ומבואר בב"מ (ס"א) שרבא אומר שנחשב גם ככופר ביציאת מצרים, וכך גם הובא בשו"ע (יורה דעה סי' קס"ב). ומבואר במדרש שמות רבה (ל"א), ובמדרש תנחומא - שאין מלוי בריבית קמים לתחיית המתים. והראיה לכך, מהמתים שהחיה יחזקאל הנביא שאחד מהם לא קם לתחייה בגלל שהיה מלוה בריבית. והובא הדבר בתוס' (ע"ה) ד"ה תשך, וכן כתב המסילת ישרים בפ' י"א.

2. נאמר במסכת דרך ארץ (פרק שני) והובא ג"כ בגליון המהרש"א על השו"ע (יורה דעה סי' קס"ב), שמלוי בריבית אינם מורשים את כספם לבניהם [וכפי הגמ' בב"מ ע"ה]. אולם הוסיפה הברייתא שם, שאפילו אם יורישו את כספם לבניהם [כלומר, שמחמת זכויות מיוחדות שהיו להם, לא נענשו שפסידו את כל ממוןם], אולם בניהם - לא יורישו זאת לבני בניהם, כי הכסף יאבד מהם, וע"ש.

3. מבואר בב"מ (ס"ט) שרב חמא היה משכיר את מעותיו בלשון שכירות, כלומר, שהיה אומר לשוכר, שמשכיר לו את מעותיו תמורת סכום מסוים. ולא היה אומר לו שמלוה לו את מעותיו - ולבסוף הפסיד את כל מעותיו. הטעם לעונשו מבואר שם בגמ', משום שלהשכיר מעות נחשב - כמו להלוות מעות, אע"פ שקוראים לזה בשם אחר. והרי התבאר בגמ' (נא) שהמלוה בריבית - נכסיו מתמוטטים.

ביאור ההבדל שבין השכרת כלים, להשכרת כסף

והטעם לכך - כתב שם רש"י ד"ה הדרא וכו', שרק מי שמשכיר את כליו תמורת שכר מסוים, מותר לו לעשות כן לכתחילה, מחמת שתי סיבות. א - משום שהכלי נשאר כל הזמן ברשותו ובבעלותו של המשכיר, גם כאשר השוכר משתמש בו, ולאחר השתמשותו - הכלי עצמו יחזור למשכיר.

אופנים שכיחים שמוכת שם - שההלואה נלקחה שלא לצורך עסק - ולכן ההיתר עיסקא לא יועיל לאיסור ריבית ולעונש מחמתו

אולם אם המלוה לא יודע כלל מה יעשה הלווה עם כספו, ואדרבה הוא יודע שקרוב לודאי שהלווה - לא ישקיע את כספי ההלוואה בעסק, וכל שכן כשמכירו שאינו איש עסקים או שידוע מראש שהלווה צריך לכסף שלווה עבור תשלום חובותיו או הוצאותיו השוטפות שלו או של העמותה או המוסד שעבורם לוה את הכסף. או יודע המלוה, שהלווה לוקח את כספו כדי להשקיעו בדברים דמיוניים, שקרובים יותר להימורים, והינם בעלי אחוזי סיכון רבים וכדומה, א"כ במקרים אלו והדומים לכך ברור לכל, שכונת המלוה הינה לקבל ריבית תמורת הלוואתו כי הרי הוא אינו מעניין כלל להנכס כשנותן בעל זכויות וחובות בעסק דמיוני שעשה הלווה עם כסף ההלוואה. וכ"ש כשיודע בודאות, שהלווה לא יעשה עם כספו שום עסק אלא ישלם את חובותיו.

כונת המלוה כשיסימו על אחוזי ריבית גבוהים במיוחד

כמו כן, גם באופנים שהתבארו לעיל, שהמלוה יודע שיש ללווה עסק קיים ובטוח וכדומה, ולצורך זה הוא מלווה לו, וכונתו להיות שותף עמו וכו'. אולם אם סיכמו ביניהם מראש, שאחוזי הרווח שיקבל ממנו המלוה - הינם בסכום הגבוה בהרבה מהמקובל לקבל עבורו ע"י הבנקים או ע"י חברות השקעה שונות הנסחרות בבורסה במקום מגוריהם. כלומר, חברות מסחר אחריות שיש עליהן פיקוח על ניהול עסקיהם - לא יסכימו בשום אופן להלוות כספים אפילו לצורך עסקאות שנחשבות בטוחות, אם יצטרכו לשלם עבורן אחוזי ריבית כאלו גבוהים. אם כן במקרים אלו ניכר בעליל, שאחוזי הרווחים שדורש המלוה תמורת כספו - אינם מציאותיים בכפוף למקובל בשוק. ועל כרחך כוונתו היא לקבל ריבית תמורת כספו - ולא להיות שותף עם הלווה בהשקעותיו בכפוף לרווחים המקובלים בשוק.

וכ"ש שחמור הדבר, אם הצדדים עושים ביניהם היתר עיסקא כפי המקובל. דהיינו - שמחצית מהכסף ניתן כהלוואה ומחציתו ניתן כפקדון, נמצא שמותר למלוה לקבל רווחים רק עבור מחצית מכספו שניתן לו כפקדון - ולא עבור חלק שניתן לו כהלוואה. והרי הם סיכמו ביניהם, שהמלוה יקבל עבור כל חלק שנתן [ולא רק עבור חלקו] סכום הגבוה בהרבה מהמקובל לקבל מחברות השקעה אחריות.

ונביא דוגמא להבהרת הנושא. אם המלוה הלווה חמישים אלף שקל תמורת קבלת עשרים אחוז שנתיים, שהינם - עשרת אלפי שקל לשנה, וזה נעשה בכפוף להיתר עיסקא, בעוד שבשוק אצל חברות העסקים האחריות מקובל לשלם, לא יותר משנים עשר אחוז לשנה, והנה בכפוף לתנאי ההיתר עיסקא - ומותר לו לקבל רווחים רק עבור עשרים וחמש אלף שקל שניתנו ללווה בתור פקדון - ולא עבור העשרים וחמש אלף שקל הנוספים שניתנו לו כהלוואה. לפי"א אם המשקיע יקבל בסוף השנה עבור סכום זה דהיינו - עבור עשרים וחמש אלף השקל שהופקדו אצלו - עשרת אלפים שקל, נמצא שקיבל בסך"כ ארבעים אחוזי ריבית שנתיים עבור השקעתו, בעוד שכאמור מקובל לשלם בשוק עד שנים עשר אחוז לשנה.

נמצא שברור לכל, שבאופנים אלו כונת המלוה היא - שהוא מלווה כסף כדי לקבל ריבית עבור הלוואתו, באופן שהינו כמעט בטוח שלא יסכן כלל את הקרן שהלווה. וגם ביחס לריבית, רוב הסיכויים שיקבלנו מחמת שטר ההיתר עיסקא, ואינו מתכוון כלל להיות שותף עם הלווה בעסקאותיו באופן המקובל בשוק בין שני שותפים. נמצא לפי"א, שעשיית שטר היתר העיסקא ביניהם, ואפילו אם נוסח השטר הינו נוסח טוב לכשעצמו, נעשה - אך ורק כדי ליצור כיסוי הלכתי לריבית שניתנת למלוה תמורת הלוואתו, כדי שלא יעבור בהלוואתו על איסורי תורה או דרבנן. אבל ברור לכל וגם מעשיו מוכיחים זאת - שמטרת הלוואתו הייתה ונשארה להלוות תמורת קבלת ריבית.

לפיכך, מאחר וכלפי שמיא גלוי וידוע מהי כונת המלוה בהלוואתו [וכ"ש באופנים שכל אדם רואה זאת, וכפי שפורט לעיל], לכן אנו נוכחים לראות במקרים אלו והדומים להם - שישנם מאות רבות של אנשים שלמרות שעשו ביניהם "היתר עיסקא" הפסידו כספים רבים. וכמו כן רבים מבין המלוים והלווים שהלוו תמורת אחוזי ריבית גבוהים או למטרות שאינן עיסקיות, כפי שהתבאר לעיל, פשוט או רגלם מכל רכושם, ואח"כ הגיעו לפשוט גם את ידם לצרכי מחיתתם. וזאת למרות שהינם יהודים שומרי תו"מ וכו', ושעשו ביניהם שטר היתר עיסקא הכשר לכתחילה. כי כאמור לעיל, לא זאת היתה כונת מתקני התקנה

ב - בשכירות חפץ, יש למשכיר בלא מחמת השתמשות השוכר בכלי, וזכותו של השוכר להחזירה לו באופן הזה עם הכלי שבכלי שנעשה מחמת מלאכתו, מבלי להוסיף על כך תשלום נוסף מעבר לדמי השכירות. על כן רשאי המשכיר לטול כסף מחמת ההפסדים העלולים להיות לו.

אולם מי שמשכיר את מעותיו - אין לו שום הפסד מחמת זה, כי שוכר המעות יצטרך לעולם להשיב לו מעות בסכום ששכר ממנו. וכמו כן מותר לשוכר לכתחילה להוציא מעות אלו מרשות המשכיר, ולשלם למשכיר במעות אחרות. כך שמציאות זו גורמת - שלעולם אין המלוה מפסיד מאומה מחמת השכרת מעותיו, ובנוסף לכך מקבל עוד רווח בגלל השכרת מעלותיו. לפיכך, אפילו אם בעל המעות יקרא להלוואה זו בשם שכירות - יחשב הדבר כהלוואה רגילה, וממילא אם התנה שיקבל תמורתה תוספת כסף - נחשב הדבר כריבית.

לפיכך, הוסיף שם התוס' בד"ה אוגר וכו', שאע"פ שהמלוה קרא לזה שכירות, ואפילו אם המלוה הסכים לקבל אחריות על מעות אלו מפני גניבה ואבידה, ולא מפני אונס, או שקיבל אחריות מפני אונס ולא מפני גניבה ואבידה, כלומר, שלקח על עצמו סיכונים מסויימים שמחמתם הוא עלול להפסיד את כספו - עדיין נאסר לעשות כך מחמת ריבית דרבנן כמבואר ברמ"א (י"ד סי' קעו סעי' א). וע"ש גם בביתור הגר"א (סי' ב) שביאר, שזאת היתה טעותו של רב חמא שחשב, שאם יקח על עצמו סיכון מסויים על מעותיו, וכמו כן יתנם בדרך של שכירות ולא של הלוואה, מותר לעשות כך, ואין במעשה זה איסור ריבית, אולם כאמור, אין הלכה כרב חמא.

מסקנת ההוכחה, להפסד נכסי המלוה בשגגה בתמורה לקבלת ריבית

נמצאנו למדים מגמ"ז, שלמרות שרב חמא ודאי שלא רצה לעבור אפילו על ספק ספיאק של איסור מדרבנן, אלא שטעה בהבנת הדין. ולמרות שאיסור ריבית בנידון שלו היינו רק מדרבנן כמבואר שם ברמ"א, בכל זאת התקיימה בו הבטחת חז"ל שהעושה כן - יפסיד את כל כספו.

כמו כן נמצאנו למדים מכאן, שאי ידעית פרט איסור ריבית, ואפילו גדרי ריבית האסורים מדרבנן בלבד - אינה פוטרת מעונש של כילוי נכסי המלוה. אע"פ שמסתבר מאד שביחס לעונש שלא יקומו בתחית המתים - לא יענשו, משום שעונש זה נאמר רק על המלוה במזיד תמורת קבלת ריבית באופנים האסורים מהתורה. אולם ביחס לשאר עונשי ממון, והחייב לחזור בתשובה על החטא - דברים אלו חלים גם על המלוים בשגגה, וגם באופן שיש בכך משום איסור ריבית מדרבנן בלבד.

4. נקדים ונאמר, שאחת מהתקנות החשובות ביותר שתוקנו בעם ישראל היתה "היתר עיסקא" שתוקנה לפני כארבע מאות שנה, ע"י רבינו מענדיל ב"ר אביגדור זצ"ל שהיה אב"ד בקראקא המכונה - מהר"ם, כשבמשך הדורות נוספו לה פרטים נוספים, ושלפיה נהגו עם ישראל להלוות ולהתעסק תמורת קבלת רווחים אחד מהשני - ואפילו גדולי ישראל נהגו כך, וכלשון רבינו החת"ס בשו"ת חז"מ (סי' מח) וז"ל: ...ולא ידעתי מי סני למיעבד היתר מהר"ם ז"ל - שהוא דרך סלולה בלי פקפוק ובלא אחריות... ואנו נוהגים להלוות כל זויי דיתמי שבידינו על דרך זה וכו'. וידוע הדבר שרוב גדולי הדורות התירו לעשותה, ודנו בספריהם ביחס לפרטים מסויימים הקשורים לה. ונציין להלן חלק משמותיהם בקצרה: קונטרס ריבית לסמ"ע, חכמת אדם כללים קמב-קמג, גינת וורדים כלל ו, שו"ת צמח צדק י"ד (סי' פח), שו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קל) ועוד רבים. לפיכך חלילה מלהטיל מום בקדשים, שממקור קדוש יהלכין. ואכן, גם בזמן הזה רבים וטובים מלוים או לוויים כספים מהבנקים וכיוצא בזה תמורת תוספת רווחים, על סמך "היתר עיסקא" שנעשה ביניהם, ונכסיהם מתרבים ומתברכים כ"י.

מטרת מתקני היתר העיסקא

אמנם כל האמור לעיל קיים, כאשר נותן הכסף מתכוון באמת להיות שותף תמורת כספו בעסקי הלווה. כלומר, הוא מכיר את הלווה וידוע שמשקיע את כספו בעסקים קיימים וסבירים שמנחלים כראוי, כמו כן סוכם ביניהם, שנותן הכסף יקבל עבור כספו שהשקיע, תוספת של אחוזי רווחים סבירים שמקובל לקבל כמותם בשוק, שאז סביר להניח, שכונת נותן הכסף להיות שותף עם מקבל הכסף תמורת זכויות וסיכונים, כמקובל בשוק בין שני שותפים - ולצורך זה תוקן ההיתר עיסקא, ובאופן הזה נהגו רבותינו להלוות כספים.

החשובה שנקראת "היתר עיסקא" - ולא לצורך הכשרת קבלת ריבית, תקנו זאת מתקניה.

5. משנה בסנהדרין (כד:) וע"ש בגמ'. וכך גם נפסק להלכה (בב"מ סי' נד, ו) וע"ש בשו"ע וכת"מ, ובש"ך חו"מ (סי' עב ס"ק א').

6. משנה בב"מ (ע"ה) ובגמ' שם, וע"ש בתוס' ד"ה ערב וכו' והרא"ש שם והריטב"א שם.

גדרי ריבית האסורים מהתורה, ומתקנת חז"ל

שאלה

מבואר בגמרא שישנה ריבית שהתורה אסרה לקחתה, וישנה ריבית האסורה רק מכת תקנת חז"ל.

א - מה הם התנאים ההכרחיים שמחמתם הריבית תהא אסורה מן התורה, ובאלו אופנים חז"ל אסורה?

ב - מהי הנפקא מינה לדינא, אם הריבית אסורה מהתורה או מדרבנן, מלבד עצם חומרת האיסורים שעוברים בהם המלוה, הלווה, והמסייעים בידם?

תשובה

כללי ריבית האסורה מהתורה

ריבית האסורה מהתורה הינה, כאשר מתקיימים בה שני תנאים:

א - הכסף או הסחורה ניתנו ללווה בדרך הלוואה. כלומר, שהלווה רשאי להשתמש עם הכסף שלווה כרצונו. וחייב להחזיר למלוה בזמן שקבעו ביניהם לפרעון החוב, את הסכום שקיבל ממנו. כמו כן חייב הפרעון קיים - אפילו אם כספי ההלוואה אבדו מהלווה באונס גמור.

ב - כאשר סוכם בין המלוה והלווה בשעת ההלוואה, שהלווה חייב להוסיף תוספת מסויימת מעבר לסכום שלווה מהמלוה, כגון: שלווה מאה שקל או מאה תפוחים על מנת להחזיר לו מאה ואחד. לרוב הדעות, אם לפני שפרע הלווה את חובו, מסכים המלוה להאריך לו כעת את זמן הפרעון תמורת תשלום ריבית - נחשב הדבר כפסיקת ריבית בשעת ההלוואה, והדבר אסור מהתורה.

ג - איסור ריבית קיים, בין אם סוכם שהתוספת תהיה סכום כסף גדול, ובין אם תהיה סכום פועט ששווה פרוטה לפחות, תוספת דבר מאכל או התחייבות הלווה לעשות למלוה עבודה או טובת הנאה מסויימת מעבר לפרעון החוב. לפיכך, אפילו אם לדוגמא התנה עמו המלוה, שתמורת ההלוואה מכאן ואילך יאמר לו הלווה שלום - יש בכך איסור ריבית מהתורה. [יש אומרים, שריבית דברים תמיד אסורה רק מדרבנן, אפילו כשסוכם על כך מראש בשעת ההלוואה].

ד - אין הבדל אם המלוה חייב את הלווה, שתמורת ההלוואה יתן לו את התוספת או שחייבו שיתן את התוספת לשיבה, ביהכ"ס או כל מוסד צדקה וחסד אחר. ואפילו אם מוסד זה מנוהל ע"י אנשים אחרים, והיא נתנת בעילום שם, ולא תהיה למלוה כל טובת הנאה מתרומה זו. ואפילו אם לא יצטרך לפרוע למלוה את הקרן אלא יתן את הקרן עם הריבית לצדקה.

ה - כשחסר אחד משני התנאים ההכרחיים ליצור ריבית מהתורה, כלומר, כשהכסף או הסחורה לא ניתנו דרך הלוואה אלא בדרך מקח וממכר, או למרות שקבלת הכסף הייתה דרך הלוואה, אולם התוספת שקיבל המלוה לא הותנתה על כך מראש, במקרים אלו והדומים להם - התוספת שהתקבלה הינה אסורה רק מדרבנן, ואינה ריבית שאסורה התורה.

ו - ריבית האסורה מהתורה, למרות שהלווה נתנה למלוה מרצונו - חייב המלוה גם בדיני אדם להחזירה ללווה. ואם לא יחזירה והלווה יתבענו בבית ד - יחייב אותו בית ד להשיבו ללווה. חייב זה של בית ד - הינו בדיבור בלבד, אולם בית ד לא יגבה זאת מנכסי המלוה בעל כורחו. כמו כן, אם הגיעו לידי הלווה נכסי המלוה בשווי הריבית ששילם לו - רשאי להשאירם ברשותו ולא לתיתם למלוה.

כללי ריבית האסורה מדרבנן

ז - ריבית האסורה מדרבנן, יש בה שני אופנים עיקריים שבהם היא נאסרת.

האופן הראשון, כאשר ההתעסקות בין הצדדים נעשתה דרך מקח ולא דרך הלוואה. או אפילו אם הכסף או הסחורה ניתנו כהלוואה, אולם לא סוכם ביניהם בשעת שהלווה חייב לתת למלוה מחמת מחמת הלוואה זו, אלא המלוה אמר ללווה למשל, שישמח אם יקבל ממנו תוספת בעת פרעון החוב, אולם אינו מחייבו לעשות זאת. או שסיכמו ביניהם

מראש תנאים מסויימים לפרעון החוב, אולם אין הכרח שמחמת תנאים אלו יצטרך לבסוף הלווה להוסיף כסף למלוה. כגון, אם הצמידו את סכום ההלוואה למדד מסויים או לשוויותה של סחורה מסויימת, שסביר להניח שבזמן הפרעון היא תהיה שווה יותר משוויותה בעת ההלוואה, אולם יתכן גם שתשאר באותה שוויות של שעת ההלוואה או אפילו תזול. במקרה זה אם לבסוף שוויות הסחורה עלתה, ומחמת זה משלם הלווה למלוה יותר כסף ממה שקיבל ממנו - הכסף הנוסף נחשב ריבית מדרבנן.

ח - לגבי ריבית האסורה מדרבנן באופן הראשון - חייב המלוה להשיבה ללווה כדי לצאת ידי שמים, אולם בדיני אדם פטור מלהשיבה. ולפיכך לא ניתן לתובעו על כך בבית ד.

כמו כן, אין הלווה רשאי להחזיק ברשותו ממון השייך למלוה כנגד הריבית שנתן לו, משום שחייבו של המלוה הינו בינו לבין הקב"ה בלבד. לפיכך, אם למרות האמור יחזיק הלווה בנכסי המלוה בניגוד להסכמתו, אם המלוה יתבענו בבית ד - יחייב בית ד את הלווה להחזירם למלוה.

ט - אם לפני ששילם למלוה את התוספת שנאסרה מדרבנן, התחרט הלווה ואינו רוצה לשלם לו אותה, ולמרות זאת גבה ממנו המלוה אותה בעל כורחו ע"י אלימות או באמצעות הערכאות וכיוצא בכך - רשאי בית ד [וכ"ש הלווה] להוציא בחזרה מהמלוה את הריבית שלקחה מהלווה שלא כדין, אע"פ שהיא נאסרה ע"י חכמים.

י - האופן השני של ריבית שאסורה חז"ל הינו, כאשר לא סוכם ולא דובר כלל בשעת ההלוואה או בשעת המקח עם הלווה או עם הקונה, על אפשרות שמחמתה יקבל נתון הכסף תוספת כל שהיא, אלא הלווה מיוזמתו בלבד הקדים לשלם תוספת למלוה לפני שביקש ממנו את ההלוואה או בשעת פרעון ההלוואה הוסיף מדעתו תוספת כסף וכדו' למלוה מעבר לסכום שחייב לו. דבר הנקרא בחז"ל "ריבית מוקדמת" או "ריבית מאוחרת".

במקרים אלו, למרות שחז"ל אסרו על הלווה לעשות כך משום ריבית, כי ניכר הדבר שזה ניתן למלוה מחמת ההלוואה, וכ"ש שהדבר אסור כאשר הלווה אומר בפירוש למלוה שנותן זאת בגלל ההלוואה, אולם למרות האיסור, אם נתן הלווה את התוספת למלוה מיוזמתו - פטור המלוה גם בדיני שמים מלהחזירה ללווה, וכעת נחשב הדבר אצלו כקבלת מתנה בלבד. (1)

מקורות

1. פרטי הלכות עיסקא ושותפות בין נותן הכסף למקבלו, והאופנים בהם אין חשש ריבית, ומתי אסור לעשות שותפות כזו, וכן שלמתעסק עם הכסף מגיע שכר עבודה וכו', הלכות אלו מבוארות בהרחבה (בשרע י"ד סי' קע"ז).

חומרת האיסור כשלא משלמים לפועל את כל שכרו

"לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר" (ויקרא יט, יג)

מבואר בגמ' בב"מ (ק:) שמי שלא משלם לפועל את כל שכרו המגיע לו - עובר על חמישה לאוים, ועשה אחד. וכן כתב בשו"ע (ח"מ סי' שלט, וז"ל: כל הכובש שכר שכיר - כאילו נוטל נשמתו, ועובר בחמישה לאוין ועשה ע"כ. וכתב שם הסמ"ע (ס"ק ד) שמשמע מהרמב"ם והטור, שאפילו במקרה אחד שלא ישלם לפועל את כל שכרו - יעבור על כל חמשת הלאוים והעשה, ועי"ש במש"כ, ופירוט חמשת הלאוים.

והנה מהראוי להתבונן למה התורה החמירה כל כך באיסור של עושק שכר שכיר, יותר מאשר מי שגנב או גזל מחבירו כסף, שבמקרה זה הוא עובר על איסור אחד או שניים בלבד?

הטעם הראשון לחומרת העושק שכר שכיר

ונלענ"ד לבאר את טעם חומרת הדבר בשני אופנים. אופן אחד, מאחר והקב"ה ברא את בני האדם, ובפרט את העם היהודי, כשכל אחד הינו עצמאי ואינו משועבד לוולתו. ועשה זאת כדי שכל אחד ידע - שהוא משועבד לעשות רצון אבינו שבשמים בלבד, ורק הקב"ה הוא הבעה"ב שמעליו. וכפי שנאמר (ויקרא כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים", ודרשו חז"ל בב"מ (י:) עבדי הם - ולא עבדים לעבדים. נמצא שאם אדם עובד עבור השני, בכך הוא עושה דבר שהפוך ממנהו בריאתו, ומתכונת נפשו. אלא מכיון שגזר על האדם "במיעת אפך - תאכל לחם" צריך הוא לעמוד כדי להשיג אמצעים כספיים לקנות עימם מזון. והיות ורוב בני האדם אינם מסוגלים להתפרנס כעצמאיים, אלא זקוקים לעבוד אצל

אחרים כשכירים או בתור קבלנים, לפיכך מחוסר ברירה מוכן האדם להשתעבד ולעבוד תחת מרות אדם אחר, למרות שזה בניגוד לתכונת נפשו.

כמו כן לצורך פרנסתו ופרנסת משפחתו, פעמים רבות בני אדם מסכנים במודע את חייהם, כגון אנשים שעובדים בתחום הבניה וכלשון הפסוק (שמות א, יא) "ערי מסכנות" ודרשו חז"ל בגלל שהעובדים בבניה - מסכנים את חייהם. נמצא שבכל עבודה שעובד הפועל לבעה"ב, ואפילו אם זה בעבודה משרדית ללא סיכון חיים - כאילו מכר ושיעבד לו את גופו, וחיו. מאחר והגדרת המושג "מומן" הוא - שעות החיים שנקצב לאדם לחיות בעולם. ואת זה נותן הפועל לבעה"ב ולא משיירים לעצמו. והכל הוא עושה כדי לקבל ממנו כסף שיוכל לקנות עמו את צורכי מחייתו.

לכן אפילו פועל שעובד בקבלנות כלומר, שעובד מהבית שלו ובאיזה שעות שירצה, אולם מכיון שעובד עבור בעה"ב ולא עבור עצמו, לכן גם כאן מהותו הוא, שחיוו מושעבדים לאדם אחר. לפיכך מבואר בגמ' שם, ובשו"ע (חור"מ סי' שט"ז) שכל חמשת הלאווים והעשה קיימים, גם בעשיקת שכרו של הפועל שעובד בקבלנות וע"ש.

מסקנת הדברים

לאור האמור מובן מה שאמרה התורה הקד' לבעה"ב המעסיק, מכיון שהפועל נתן לך בעל כורחו את חייו תמורת שכר העבודה שסוכם עמו, לכן אם תמנע ממנו מלקבל את מלוא התמורה הכספית שמגיע לו - אין כאן רק חסרון של עושה ולקחת ממון שלא כדין, כמו שקיים אצל מי שגנב ממון מזולתו, אלא לקחתה ממנו את חייו שנועדו לצורך עבודת הבורא ית"ש, ולא שילמת לו עבור חייו. וכלשון הפסוק "ואילו הוא נושא - את נפשו", לפיכך אין פשע ואכזריות גדולה מזה.

וניתן להביא ראיה לעוצמת מהות עבודת השיעבוד מדברי התוס' ב"מ (י. ד"ה כי לי וכו') שהקשו, איך מותר לאדם להשכיר את עצמו לעבוד אצל זולתו, הרי הוא משעבד לו את עצמו כעבד, והקב"ה אמר - כי לי בני ישראל עבדים? ותירצו התוס', שאה"נ זוהי אכן מהות השעבוד, אבל מכיון שאינו זקוק לשטר שחרור - לכן הפועל אינו בגדר עבד גמור.

חומרת לקיחת פרנסתו של אדם

והנה מבואר במשנה בב"מ (קא"ב) שהאיסורים האמורים לגבי פועל - קיימים גם לגבי שכירות כלים. כלומר, מי שלא משלם את מלוא הסכום עבור התפצוץ ששכר לשימוש. וכך גם נפסק בשו"ע ח"מ (סי' שלט"א), וע"ש בקצות, בגר"א, ובפ"ת, לגבי מניעת תשלום עבור שכירות בתים וקרקעות. ולכאורה צריך להבין, הרי בנידון של שכירות כלים אין את הסברות שביארנו לגבי שכירות פועלים, מאחר וכל מהות החיוב הינו ממוני בלבד, ואם כן למה התורה החמירה על השוכר יותר מאשר על מי שלוח כסף ולא פרע את חובו או שגנב ממון מחבירו ולא השיב לו אותו? אלא שבנידון דנן ישנה חומרא נוספת והיא - לקיחת הפרנסה של תבירו. מכיון שמי שמשכיר את כליו, עושה זאת לצורך פרנסתו, וחז"ל הגדירו את המקפח פרנסת חברו - כיורד לאימונתו של חברו, ומבואר בגמ' בסנהדרין (פא"ב), ובמכות (כז"ב) את חומרת מעשיו. עד שחז"ל דימו את זה, למי שחי חיי אישות באיסור עם אשת חברו, שעבור עבירה תמורה כזאת - הוא מתחייב במיתת חנק ע"י הסנהדרין.

כלומר, התורה החמירה מאד על לקיחת פרנסתו של חברו כאשר זה נעשה באיסור, והחשיבה את חומרת מעשהו - כמו עשיית מעשה שמתחייב עליו מיתת ע"י ביה"ד, כי פרנסת האדם - היא חייו. ולכן אין זה דומה לכל חיוב ממון מסיבות אחרות, שלמרות חומרתו, אין הן דומות ללקיחת פרנסת חברו שמהותה - לקיחת חייו, ולא רק ממנו. לפיכך מובן למה גם כשלא משלמים עבור שכירות הכלים, יש את כל חמשת הלאווים והעשה כמו בעושה שכר שכיר.

הטעם השני לחומרת עושה שכר שכיר

ניתן להסביר את חומרת האיסור של עשיקת שכר שכיר באופן נוסף, על פי דברי הוזהר הקדוש ב"פ קדושים על הפסוק "לא תעשוק שכר שכיר", שהובא גם בספר אהבת חסד בהקדמה לפרק ט, ונרחיב בס"ד

את הדברים. כל אדם בא לעולם כדי לעבוד את הקב"ה כפועל. וכלשון רבי טרפון במסכת אבות (ב"ב ט) "היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים [כלומר - בני אדם] - עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית [כלומר - הקב"ה] - דוחק" ע"כ. וכך גם דרש רבי יוסף בב"מ (פג"ב) על הפסוק בתהילים (קד, כג) "יצא אדם לפועלו ולעבודתו - עדי ערב" וע"ש.

כלומר, הקשר שבין כל יהודי לקב"ה בעולם הזה הינו - כמו פועל לבעה"ב שלו. וכשם שאדם ממקיד בכל לילה את נשמתו בידי הקב"ה על מנת שיהיה בבוקר כשהיא בריאה ורעננה, כך גם הפועל ממקיד את נפשו בידי בעה"ב. וכלשון הפסוק בדברים (כז, טו) "ואילו הוא נושא - את נפשו". לפיכך כמו שהאדם מתנהג עם הפועל שלו - כך בדיוק הקב"ה מתנהג עמו. ולכן אם בעה"ב נותן לפועל את כל שכרו מיד בתום מלאכתו באופן מושלם - כך גם הקב"ה ישלם לו את ימיו ושנותיו בנעימים. ומוסיף שם הוזהר, שלפעמים בזכות זה עוד יוסיפו לו שנים על מה שגזר עליו. לעומת זאת מי שמונע מהפועל מלקבל מה שמגיע לו בשלימות, הקב"ה שומע את צעקת הפועל ומשפחתו שאין להם מספיק כסף כדי לחיות בגלל אותו בעה"ב שעשק אותם, ומחמת זה מידה כנגד מידה, גם הקב"ה עושק את חיי הבעה"ב ולוקחו מהעולם לפני זמנו או שמביא עליו ייסורים בגופו או בממונו וכו'.

ולכן מוסיף שם הוזהר, שרב המנונא שכר פועל, ובסוף היום הקפיד לשלם לו את שכרו. ואפילו במקרים שהפועל אמר לו שישאיר אצלו בנתיים את השכר כפקדון, ענה לו רב המנונא: אינני רוצה לשמור לא על פקדון גופך, ולא על פקדון נפשך. כלומר, שכר עבודתך הינו - פקדון הנפש שלך, ורק הקב"ה הינו השומר על פקדון נפשם של האנשים. ועל פי דברי הוזהר הזה, כתב הא"י ו"ל: שאפילו אם אין לבעה"ב כסף לשלם לפועל בגמר מלאכתו, בכל זאת ממית חסירות שבעה"ב לילה כסף, ויפרע לפועל את כל שכרו בזמנו, ועיין בפתחי תשובה חו"מ (פ"ס) של ס"ט ט"ז שהביאו.

לאור דברי הוזהר מובן היטב, למה התורה החמירה כל כך לגבי בעה"ב שלא משלם לפועל את כל שכרו. ולעומת זאת, לאיזה שכר טוב יזכה אם כן ישלם לפועל בעין יפה את שכרו. ואע"פ שדברי הוזהר אינם מסבירים את חומרת אי התשלום עבור שכירות כלים, אולם כבר התבאר לעיל, שבנידון זה חומרת הדבר הינה, בגלל שהשוכר שלוקח את פרנסתו של המשכיר - נחשב כ"יורד לאימונתו של חברו".

מציאויות שכירות פועלים

והנה כל אדם גם מי שאין לו חנות או עסק, מתחייב פעמים רבות בתשלום שכר עבודה לפועל. כגון: עבור עזרת בית, שומרת טף [ביבי סיטר], מורה פרטי, שדכן, מתווך, נהג מונית או כל נהג הסעות או הובלה אחר. פועל שמגיע לתיקון בבית כמו: חשמלאי, אינסטלטור, צבעי. או כאשר נותנים לפועל לעבוד בקבלנות בביתו כמו: לחייט, סנדלר, ניקוי יבש וכדומה. או כשנותנים לפועל לתקן במעבדתו כלים חשמליים, אלקטרוניים, מחשבים וכדומה. בכל המקרים שצינו והדומים להם, יש לשוכר אותם גדר של בעה"ב, והעובד נחשב כפועל שלו, ושוייכים שם כל גדרי הלכות שכירות פועלים, וחויבו תשלומי שכרו בשלימות בגמר מלאכתו. חיוב זה קיים - למרות שהפועל הינו בעל אמצעים כספיים יותר מאשר שיש לבעה"ב ששוכרו. לפיכך צריכים להקפיד מאוד לשלם לפועל בגמר מלאכתו את כל השכר שסוכם עמו.

הצורך בסיכום מראש עם הפועל על שכרו

ומאחר ושכר במקרים רבים שבעה"ב לא סיכם מראש עם הפועל את המחיר שישלם לו עבור עבודתו, ולאחר גמר המלאכה שכר שנוצר ויכוח בין הפועל שרוצה יותר כסף, לבעה"ב שסובר שמגיע לפועל פחות כסף, ובמקרים רבים נעשה כתוצאה מכך ריב ביניהם, וכל אחד חושב שהוא הצודק והשני עושק וגוזל ממנו ממון שלא כדין וכו'. לכן צריכים לסכם מראש עם הפועל לפני תחילת המלאכה את התשלום עבור עבודתו. וכבר האריך בזה החפץ חיים בקונטרס "שפת תמים", וכן בספרו אהבת חסד (ח"א סוף פרק עשירי) וע"ש.

העלון יוצא לעיני הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי ה"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 405
ניסן תשס"ד

עירובין למעשה
עין | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-833-20

אלישיב זצ"ל היתה שלענין תחומין [ללא טלטול] יש אפשרות לסמוך על חיבור מחיצות כזה. ויש לדון במקומות שעושים עירוב כזה בין שכונות אך הוא רק על קטע החיבור, שלכאורה יש להחשיבו כקעה, וע"ז נאמר בשו"ע (סי' ס"ב ס"ז) שאי אפשר לערב בצוה"פ אלא צריך רוב מחיצות, ובעירוב של צומת רמות עשו ג"כ רוב מחיצות, אבל יש מקומות אחרים שאין רוב מחיצות, ויתכן שזה אינו מועיל.

האם הציר או היקף עירוב יכול גם להבר בין בתי העיר

עוד הוסיף שיש לדון כאשר העירוב אינו מקיף את הכל יחד, אלא יש שני עירובים נפרדים, רק שהם קרובים זה לזה ויש פחות מקמ"א בין שני העירובים, או בין העירוב לבתים של השכונה האחרת. נראה שזה תלוי במחלוקת לגבי חצר, שדעת החו"א שמוכחים מהבתים ולא מהחצרות, א"כ עירוב של שכונה זה רק כמו חצר, לכן לפי החו"א זה לא יעזור לחבר ע"י סמיכות, אבל בראשונים ברשב"א וברבי"ש משמע דלא כחו"א, וכן משמע בגוב"י והחת"ס וגם במשנ"ב משמע כן, וכן שמעתי ממרן הגריש"א זצ"ל, שגם חצרות מצטרפות, ולפי"ל יש שגם עירוב יחשב כחצר לחבר גם כאשר אין עירוב אחד להכל יחד. וזה נוגע לחיבור של שכונות הר נוף.

בתוך השיעור התערבו המשתתפים שיש לחלק ולומר שעירוב יותר גרוע מחצר, כי אין בזה שימוש דירה, אלא סתם היקף רה"י, ואינו מועיל גם לדעת הראשונים. והגר"י שליט"א אמר שהרב מורגנשטרן אמר לו שדעת הגריש"א היתה שגם עירוב כחצר. והגר"מ ברוך שליט"א התערב והביא את השיטה שהעירוב יהיה כחומה. והיה ריתחא דאורייתא עם המשתתפים.

לאור האמור השילוב של העוסקים בעירובים מועיל גם לענין תחום שבת, להציל אנשים רבים שאינם יודעים את הנושא, והולכים ממקום למקום יותר מאלפיים אמה, וע"י עשיית העירוב במקומות האלו אינם נכשלים בחילול שבת, ויבורכו כל העוסקים בס"ד.

מעשה שהודיעו לי על שער ביטחון שנפתח באמצע שבת

הגר"י שלום רייך שליט"א, האחראי על העירוב בעיר טלסטון, דיבר על ההתמודדות עם קלקול שאירע בעירוב באמצע שבת, לפעמים אנשים מגיעים לומר על בעיה שהם ראו ומתברר שזה התרעת שווא, אבל לפעמים זה דברים נכונים. פעם אחת דפק אצלי בבוקר ילד של ת"ח מהשכונה, ואמר שיש פירצה בגדר במקום פלוני. הגעתי והיה שם שער בגדר המקיפה את הישוב והוא היה פתוח, למרות שביום שיש נעלתי אותו עם מנעול גדול. התברר שאיש הבטחון פתח את השער בעקבות התרעה על דבר חשוד, ולאחר שבדק וחזר לא סגר אותו. למעשה היו שם שני דלתות, ואחד היה סגור, כך שנשארו פחות מי אמות, שיש עומד מרובה ואינו פוסל, [מלבד השיטות ששער נחשב פתח]. ולאחר השבת דאגנו להעמיד שם שני עמודים וצוה"פ, כדי שלא יחזור הדבר שוב.

אבל לגופו של ענין, יש צליין שאם יש שערים שמשמשים את העירוב ונפתחו בשבת, כתוב בארחות שבת שמותר לסגור אותם בשבת, ואין בזה איסור עשיית מחיצה בשבת, כיון שמחיצה המתרת שנמצאת על ציר מותר לסגור אותה, לכן האחראים צריכים לדעת שאפשר לסגור ולהציל את הרבים.

דברי הרבנים והאחראים מהכנס הגדול בירושלים

עם סיום ימי חודש ניסן, במוקד העירוב מביטים לאחור ושואפים חיזוק לקיץ הבעל"ט. בס"ד הימים היו עמוסים בפעילות בעירובים, בשיעורים וכינוסים, סידורים ובדיקות, למרות העיסוק הרב בימי החג ובמצוותיו. בגליון זה נמשיך בדברי הרבנים והאחרים שהשתתפו בכנס הגדול שהתקיים בתחילת חודש ניסן, כפי שהובא בגליון הקודם, בו הובאו דברי הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א.

שילוב בין דיני תחום שבת למלאכת העירוב שנועד לטלטול

הגאון רבי ישראל דזימיטרובסקי שליט"א, בעל מח"ס מחנה ישראל על עירובין ותחומין, פתח בשבח העירובים השכונתיים, ב"ה כאשר דרא ממה שהיה לפני ארבעים שנה, שגם יראים ושלמים לא היו מודעים לנושא של העירוב, והיו נותנים לנשים שלחם לסמוך על עירובים שלשים מאה, וכעת יש הרבה כוללים שלומדים עירובים ויש יותר ידיעה בנושא, הגדיל לעשות וגר"ר משה שליט"א שמפיץ ומחזק את המודעות, ומעורר את האנשים, וע"ז אנשים יותר מודעים ומבררים, ונהירים יותר, ולא סומכים על כל מיני מקומות מסופקים. אבל חשוב להדגיש שהנושא של עירובין הוא מקצוע קשה, כמה שלומדים יש תמיד נושאים חדשים, כמו שהגר"ר משה מעורר בעלוניו ובשיעורים שלו, ויש הרבה מה להתקדם. וישר כח שמקדם את הדברים, ובע"ה כל המתעסקים בזה יזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

אחר כך הרחיב בענין שילוב נושא התחומין עם העירובין, במיוחד בעיר ירושלים, כיון שבהלכות תחומין אם שובת בעיר נחשבת כד' אמותיו אפילו אינה מוקפת מחיצות, כמ"ש כל הראשונים והובא בשער"ה (סי' ת"ח סק"א). אבל אם נתחשב בהגדרת עיר בלבד, נמצא שהעיר ירושלים מחולקת לכמה חלקים, כי אין בתי מגורים ברצף בכל השכונות ולענין זה העירוב יכול לעזור, אם הוא נעשה בצורה טובה ומקיף את השכונות המחולקות יחד עם העיר, הרי זה נחשב מקום אחד, שמותר ללכת מהשכונה הרחוקה לכל העיר. אבל אם אין עירוב כדאורייתא, אפילו אם החיסרון הוא רק דרבנן כגון שיש קרפף, אינו מועיל לתחומין ג"כ, ואז יוצא שגם בתוך העיר ירושלים יש מקומות שאסור ללכת לשם.

החיבור של רמות למרכז העיר ירושלים

והביא דוגמה משכונת רמות, שיש הפסק ניכר בין שכונות רמות לשכונות הסמוכות, סנהדריה המורחבת, עזרת תורה וצאנז. ובמקרה זה ייתכן שגם אין "חיבור קשת", כיון שאם נסבור שמרכז העיר מחוברת לרמת שלמה [דרך הגבעה הצרפתית], יוצא שהעיר מתארכת עד עטורת, ויוצא שחלל הקשת גדול מאוד [מעטרת עד רוממה], ואין ממלאים את החלל שלה רק צמוד לרמת שלמה, ואינו נוגע בשכונת רמות. לכן האפשרות להתייר ללכת מרמות למרכז העיר ולכותל, זה רק ע"י חיבור העירוב של מחיצות השבת [למי שסומך עליו], שהוא מחבר אותם כדין השובת בתוך "רשות היחיד".

והנה בעירוב הכללי יש את הבעיה שכולל את הכבישים הראשיים בעיר ואת כביש בגין, א"כ זה בעיה גם לענין תחומין. אבל לצורך כך עשו לאחרונה עירוב מצומצם על כביש גולדה, המחבר בין שכונות רמות לשכונת עזרת תורה וסנהדריה, כדי שהעירוב יהיה ללא החששות הכבדים שיש בעירוב הכולל את כביש בגין וכביש 4. ובעירוב הזה יש גם עומד מרובה לשיטת החו"א, וגם אין קרפיפות, א"כ זה יכול להתייר גם לבני טלטול. ואמנם עדיין העירוב הזה אינו לכל השיטות [כי לדעת המשנ"ב אין להתייר רשות הרבים על סמך עומד מרובה], מ"מ הוראת מרן הגריש

איך מוזת לתקן עירוב שנקרע בשבת

לגבי עירוב שנקרע החוט בשבת, המשנ"ב כותב שמותר לתקן ע"י גוי, אבל בשמירת שבת כהלכתה (פרק י"ז סל"ד הערה קל"ז) הביא שלוש אחרונים שכתבו שמותר לקשור את החוט בקשר עניבה אפילו ע"י גוי. כנראה שהוא סבר שמותר לעשות מחיצה המתרת דרבנן בשביל שלא יכשלו רבים. אבל אני לא יודע איך הוא יטלטל את החוט לאורך הפתח. [הגר"מ ברלין שליט"א העיר שקושרים את הגארטל, שאותו מביאים בדרך מלבנוש] וצ"ע.

והנה במשנ"ב כתב לתקן כדי שלא יכשלו רבים, וצ"ב במי מדובר, אם במי שלא יודע, הרי הוא מתעסק, ואם במי שידוע, הרי צריך לא לטלטל וכי בשבילו אמרו לתקן. שמעתי שהגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל אמר שגם למי שלא יודע עדיין יש איסור דרבנן. ויש לומר שזה לא דוקא העבירה, אלא המציאות שהשבת מתחללת, אדם שעושה דבר האסור בשבת, גם אם הוא שוגג או אנוס בכל זאת יש בזה חילול השבת, וזה צריך לדאוג שלא יכשלו רבים.

האם להודיע שנקרע העירוב, ומדוע צריך לתקן

עוד עמד על הנושא בפוסקים האם להודיע על עירוב שנקרע, שידוע שהיו פוסקים שדנו אם להימנע מלהודיע. פעם אמרתי לר' משה אנגלרד שבה שהוא מגלה בעלונים שיש בעיות בעירובים, הוא עושה שאנשים לא יהיו שוגגים. מסופר שהגאון רבי שלמה ברמן שאל ק"א את החו"א, הרי אם לא יעודר על כך אנשים יהיו בגדר מתעסק. והחו"א סטר לו ולא השיב לו. הג"ר משה אנגלרד העיר שהנידון אם להודיע הוא רק כשאירע באמצע שבת, אבל מי שאינו מודיע כשהעירוב לא טוב, אסור לסמוך עליו גם כשהעירוב טוב, כי בטל ממנו דין עד אחד נאמן באיסורים, שהרי גם כשפסול הוא לא אומר. וממילא אסור לטלטל שם תמיד. ועוד שהנידון בפוסקים היה כשרוב הציבור לא ישמע לנו, אבל בודאי במקום שהאנשים ידאי שמעם, ודאי שצריך לדאוג יותר לשומרי שבת ולמנוע אותם מאיסור, מאשר לדאוג לאלו המזידים שגם כשאומרים להם הם לא מקבלים. ומ"מ כבר אמרנו כמה פעמים במקרים כאלו, שהיום [שיש דרגות שונות בכשרות] אומרים הדעה בנוסח שהיר"ש מבינים והמזידים לא, כגון השבוע יש בעיה בעירוב וכל מי שיכול שלא יטלטל, ואז הם סבורים שזה רק חומרא, ויר"ש לא מטלטלים.

הרבה של הישמעלי סתם את הפירצה מהתאונה

עוד סיפר הג"ר שלום רייך שליט"א, הרבה פעמים שואלים אותי האם בימי שיש אני מתקן דברים שמעכבים, או רק הידורים. וכל פעם שאני אומר יש באותו שבוע תיקון חשוב. פעמיים אירע שהיה פגיעה משמעותית בשבת. פעם אחת היה שישמעלי מאבו גוש נסע בשבת בפראות, ובכך שבכניסה לטזסטון הוא סטה מהמסלול ונתקע בגדר שמשמשת גם את העירוב, ונהיתה פירצה יותר מי אמות אבל גם בזה היתה סייעתא דשמיא שהרכב נפל חציו לתעלה שליד הגדר, וכך זה עשה מחיצה להקטין את הפירצה מי אמות, והעירוב היה כשר. נסיים בברכה שתמשיך הפעילות בעירובי ויהיה הצלחה.

מגוון פתרונות מיוחדים מהאחראי בתל ציון

הרה"ג ר' ברוך זאב שליט"א, האחראי על העירוב בתל ציון, הציג כמה פתרונות פרקטיים שהוא המציא. מי שיש לו קושי לצלול את החוט לתוך הוי שבראש העמוד, אפשר לחתוך את הוי בצורה שצד אחד קצר במעט, ואז משענים את החוט בהרמתו עד שהוא נכנס לתוך הוי. פתרון מיוחד של משקלות, ופתרון למדידת החוט, ומשך את ההתעניינות של כולם להפעיל את המוח לפתור בעיות בצורה מקורית.

פתרון להרבה דברים לעודד מודעות של הציבור לעירוב

הגר"ר משה אנגלרד שליט"א, יו"ר מוקד העירוב, העמיד משימה חשובה שעומדת לפנינו בתקופה זו, דבר שיש בו תועלת להרבה כיוונים. כיום רוב העולם אינו יודע את גבולות העירוב אפילו בשכונה שכל אחד גר בה, וגם אינו יודע מי האחראי שיוכל לברר אצלו. ממילא אנשים התרגלו לסמוך על עירוב בלי לדעת, ולכן, וזה גורם שיוצאים מגבולותיו, אפילו במקומות שאין עירוב כלל

וכן כאשר נוסעים לשובים כלשהו, רובם לא מבררים, או שואלים עובר אורח או תושב פשוט, כי כבר גרילים שאין מידע ברור, ועושים מה שרואה להם בהשערה בלבד. והמכשול גדול רח"ל. דוגמא אחת, בחודש זה עשינו עירוב לבכנ"ס חדש שנבנה בשכונה של אברכים בפסגת זאב, ובהנ"ס נבנה בשטח הרר מחוץ לגבול העירוב אפילו של הרבנות [מלבד הקולל של גדר המערכת], ולולא שהאחראי על העירוב דרש מהגבאי להרחיב את העירוב, לא היו שמים לב לכך. כי גרילים שעירוב זה דבר שאינו דיוע.

כדי שאנשים ידעו לברר, חייבים שהמידע יהיה נגיש, שידעו איפה אפשר לדעת את הגבולות, וידעו אצל מי לברר. מוקד העירוב נותן בס"ד מענה לאלפי משפחות, אבל זה לא מספיק, יש עוד אלפים שלא מגיעים אלינו, כאמור תשאל את רוב האנשים בשכונה מי האחראי, הם לא ידעו. לכן הדבר שיכול לעזור לפתור את המצוקה, הוא פרויקט המפות המתבצע ע"י מוקד העירוב, שיהיה ניתן לראות את הגבולות של כל העירובים השכונתיים. כעת אנו באמצע לקדם עם כעשרים שכונות, וקוראים לכל מי שמעונין שיהיה מפה לשכונה שלו, שיבוא ונסיע בידו בל"נ.

מההתמודדות של העירוב העירוני בירושלים

הגר"ר דוד אביטן שליט"א, רב העירוב העירוני בירושלים, סיפר על ההתמודדות של העירוב העירוני, שמלבד הפיקוח על צוה"פ שדורש הרבה מאמץ, וכיום מחולק לכמה אנשים, יש התמודדות גם עם גדרות באורך קילומטרים, שגם בהם יש לפעמים בעיות, וכמובן שאי אפשר לבדוק את כולם כל שבוע, אבל משתדלים שיהיה כל פעם חלק. והנה הגענו לאחרונה לכניסה לשועפט, והיו ערבים משתוללים, נסענו וחזרנו יותר מאוחר, וגילינו שפתחו בגדר יותר מי אמות על מנת לעשות כביש. מהר סידדנו פתרון להכשיר את העירוב, וכמובן רואים סייעתא דשמיא מיוחדת, יחד עם המאמצים הגדולים.

הגר"ר יהודה טשנר שליט"א מהעירוב

בפסגת זאב מוזת, סיפר על פתרונות השכירות שעשה בשכונתו נווה הפיסגה.

הגר"ר ווייל שליט"א מהעירוב בקרית יובל בירושלים. דיבר על ההתמודדות בשכונה שיש בה חילונים עוינים, העלה דברונות שמוקד העירוב הגיע לבדוק ולסייע והיה צריך ללבוש חולצה צבעונית בשעת הבדיקה. עוד המליץ מה להשיב לשואלים שרואים את האחראי מתעסק בעירוב. הגר"ר ישראל ליפשיץ שליט"א מהעירוב בשכונת הדר בחיפה. סיים גר"כ בסיפור אישי מסייעתא דשמיא בהקמת עירוב בסמוך לחוף, כשהעירייה לא נתנה אישור להעמיד עמודים, ובסוף העירייה עשתה שורה ארוכה של עמודי תאורה לאורך הטיילת, שמתאימים בדיוק לעירוב, והעוסקים בעירוב באו בשקט ועשו עליהם חוטים.

כה היה מלא ומגוון, להתחבר להתמודדות של אחרים, ולשאוב כח ותועזה, שמחה וביטחון בס"ד, לעשות את העירובים במסירות ומאמץ, מתוך שליחות של מצוה גדולה.

איך אני יוכל לדעת הלכות עירובין בלי שיש לי מושגים

עירובין למעשה

עיון | שימוש | כשרות

כשר או פסול? מהודר או בדיעבד?

זאת נוח לדעת ולחזק: בהוספתו ללימוד "עירובין למעשה" שיו"ר מוקד העירוב

אתה מוזמן להצטרף אלינו. להבין, לדעת, וגם להתמחות

בימים הקרובים מתחילים מחזור חדש - לימוד הלכות עירובין למעשה

12 שיעורים! לימוד מקיף, הלכה, פרקטיקה, טכניקות, מבחן, סיור בשטח, תעודות בירושלים! בימי ראשון בסמוך לישבת מ"ר, בשעה 8:30 אחר"צ

ובמחזור צומת בר אילן - בשעה 8:00 בערב

בבני ברק: בימי שלישי בבחנ"ס אצ"ר, בשעה 8:00 בערב

במודיעין: עילית בימי חמישי רחוב הסבא סמלובסקי, בשעה 8:00 בערב

לפרטים ולהרשמה בטלפון 055-678-3323

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת קדושים תשפ"ד

לא תשנא את אחיך בלבבך

תוכן

א' - עוון ושמו 'שנאה' / א

ב' - מגלים את השנאה בקרבנו / ג

ג' - מוציאים את השנאה מקרבנו / ג

א' - עוון ושמו 'שנאה'

בואו נעביר נושא

מתחילה תכננתי לדבר אתכם על מצוה המופיעה בפרשת השבוע, המצוה של "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח). זהו נושא חשוב ביותר שדורש עבודה רבה, התבוננות רבה והתרגלות רבה, וחשבתי להקדיש את השיחה שלנו לנושא הזה.

הלא כולנו מחויבים ליצור בקרבנו אהבה לעם ישראל בכלל ולכל בן ישראל בפני עצמו. וכמה אהבה? אין לזה שיעור! עדי כדי "כְּמוֹךָ". ומכיון שבלתי אפשרי להגיע למדרגה שכזו בצעד אחד, באמצעות הצהרות נבובות של 'אנחנו אוהבים את כולם' - מה שטוב עבור הליברלים, עבור הזיזיפנים, אבל אנחנו מדברים כעת לאנשים רציניים - חשבתי אפוא שזהו נושא שראוי לנו להקדיש לו זמן ולהרחיב עליו.

אולם כשירדתי במדרגות מהקומה השניה, החלטתי שיש הקדמה לנושא הזה שאנשים נוטים להתעלם ממנה - זהו שלב בסולם שמגיע עוד לפני קניית אהבה לרעך - והחלטתי שטוב יהיה אם נעסוק קודם כל בנושא הזה.

שנאה טרפה

בפסוק שקודם למצוה לאהוב את רעינו, ישנה הקדמה - שמהווה מצוה בפני עצמה: "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ" (יט, יז). עכשיו אנחנו כבר לא מדברים על אהבה, אלא על שלב קודם לכן - אסור לשנוא את אחינו היהודי.

ומה נחשבת 'שנאה'? שמא תאמרו, לחשוב על השני מחשבות רצחניות, לתכנן להרע לו, או לפחות

לסרב לדבר אתו. לא! חז"ל מלמדים אותנו ש"על שנאה שבלב הכתוב מדבר" (ערכין טז, ב). "בְּלִבְּךָ" פירושו שגם אם שנאה זו אינה מביאה לשום תוצאה - עצם העובדה שאתה מרגיש חוסר חיבה כלפי אחיך היהודי, מהווה לאו דאורייתא, לא פחות מכל לאו אחר. אתה לא מחבב יהודי פלוני? זה כמו לאכול כריך עם 'דבר אחר'.

אפילו השיעור הקטן ביותר של חוסר חיבה אסור - "חצי שיעור אסור מן התורה" - אין רמה מינימלית של חוסר חיבה שמותרת. עלינו להבין אפוא ששנאה היא אחד המכשולים שיגרמו לאדם מידה רבה של ייסורים לעתיד לבוא, כאשר יהיה עליו ליתן דין וחשבון על עבודת חייו, שכן אחד הגורמים הקובעים יהיה: מה חשבת על השני? ומה יענה האדם? "לא הזקתי לחברי. לא אמרתי עליו מילה רעה אחת!" אך לא די בזה. הקב"ה ישאל: "מה חשבת עליו? מה הרגשת כלפיו?" התורה אוסרת את מה שמתרחש "בְּלִבְּךָ" - המחשבות והרגשות. יש כאן אפוא אחריות כבדה המוטלת על כתפינו.

תוצאות השנאה

אלא שהאחריות גדולה עוד יותר מכפי שאנחנו מתארים לעצמנו. כי מי שאינו נזהר עם רגשותיו, ומשאיר את מידת השנאה ללא כל פיקוח, מידה זו תגרום לו לבסוף לעבור על עבירות נוספות גם כן. כך מלמד אותנו הארחות צדיקים, שמקדיש פרק שלם ("שער השנאה") למידה זו, ושם הוא קובע כי מידת השנאה "היא מידה הגורמת עוונות הרבה".

כדי להדגיש עד היכן מגיע עוון זה, מסביר לנו הארחות צדיקים שלא מדובר בעבירה אחת בלבד. הוא מקדיש כר נרחב לנושא הזה ומאריך למנות את מגוון העבירות הבאות כתוצאה מתחושה של חוסר

שבו אדם ששנא מישהו, לקח את רכבו שלו - בעיני ראיתי אותו עושה זאת - וחיכך אותו כנגד עץ שהיה נטוע בחצר הקדמית של האיש שאותו שנא. הוא נסע קדימה ואחורה, עד שהצליח לקלף לחלוטין את הקליפה שעל גבי גזע העץ, והעץ מת. ראיתי אותו עושה את זה. לא יצא לו מזה כלום. הוא לא הפיק מזה שום תועלת. הוא הלך והשחית עץ ששייך לחבירו היהודי, רק מכח השנאה שהיתה בליבו.

אכן, לאו דוקא שכל אחד ייכשל ברמה כזו, אולם ברגע שאדם רואה את השני כאויב שלו, כבר אפשר להגיע מזה לכל מקום. וגם אם הוא אינו אויב אלא הוא מרגיש כלפיו רק מעט חוסר חיבה - אם הוא עושה נגדו פעולה כלשהי, ולו הקטנה ביותר, הרי שהוא עובר בזה על האיסור של לא תקום.

"ונוטר עליו" - ממשיך הארחות צדיקים - הוא גם ישמור טינה בליבו כלפי שונאו. גם אם הוא לא יעשה לו דבר, עצם העובדה שבליבו הוא שומר על רצון להתנקם בו, הוא עובר בזה על איסור נטירה.

עוד ועוד עבירות

הארחות צדיקים ממשיך: "ולא ירחם עליו אפילו הוא דחוק מאוד". יהודי שנמצא במצוקה, מצווים אנו לרחם עליו, אבל האיש הזה לא מסוגל; הוא פשוט לא מסוגל. הוא לא ירגיש שום תחושה של רחמים כלפי שונאו. אולי הוא יאמר לו כמה מילים של חמלה, אבל אלו הן מילים ריקות מתוכן. מילים של שקר וכזב.

"ומחמת השנאה יגנה את מעשיו הטובים, וישינאם בעיניו ובעיני אחרים" - לפעמים הוא עושה דברים שמגיעה לו הערכה עליהם, ומחויבים אנו להכיר טוב לאדם שעושה דבר טוב. יש והאיש עשה משהו למען הציבור, או שעשה איזו טובה עבור מוסדות תורה. יש כל מיני דברים טובים שיהודים עושים. אבל השונא הזה לעולם לא יכיר בדברים הטובים שהאיש עושה. בכל פעם שישמע על דבר טוב שפלוני עשה, הוא ימצא דרכים לבטל את פעליו המבורכים. "ולא יודה לו על האמת" - גם אם יספרו לו אודות מצוות שהלה מקיים ועל כל מיני מעלות טובות שיש בו, חוסר החיבה שהוא חש כלפיו ימנע ממנו להודות שיש כאן מעשה טוב.

אתם מבינים אם כן מה שהארחות צדיקים אומר לנו פה. ברגע שחשים חוסר חיבה כלפי אח יהודי, השכל מתמלא בשקר ובמרמה. השנאה מעוותת את עיני האדם ומעוותת את שיקול דעתו, וכך היא גורמת למעיין בלתי נדלה של עוד ועוד עבירות. כמובן שחוסר החיבה שהאדם מרגיש בליבו מהווה

חיבה כלפי יהודי. החטא הראשון והנגלה לעין הוא שיש בכך ביטול מצות עשה של "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", כי מי שחש חוסר חיבה כלפי חבירו, בוודאי שהוא אינו אוהב אותו. זה פשוט בלתי אפשרי. ולכן כל מי שעובר על הלאו של "לא תשנא", לא רק שהוא עובר על לאו, לא רק שהוא דומה לאדם האוכל 'דבר אחר', אלא הוא כמו אדם שאינו מניח תפילין, שאינו אוכל כזית מצה בליל הסדר.

אבל זה לא מסתיים בכך. לארחות צדיקים יש 'רשימת מכולת' של עבירות שאותן הוא מונה. "כמו לשון הרע", הוא ממשיך. לשון הרע היא עבירה חמורה לכשעצמה, ותמיד יש פיתוי לדבר על השני - ומי שאינו נזהר בזה, יעבור על עבירה זו כל הזמן.

ניקח לדוגמא זוג, בעל ואשה, שמבחינתם בעל הבית שמהם הם שוכרים את דירתם הוא האדם המרושע ביותר בעולם. מה הם היו עושים אילו הם היו המשכירים? זו כבר שאלה אחרת. הם היו מעלים את השכירות מזמן. אבל לא משנה. הבעל והאשה הללו לא אוהבים את המשכיר שלהם. במצב כזה, לא ימלט שבכל פעם ששמו מוזכר, הם ימצאו תמיד משהו שלילי לומר עליו. ולכן, מלבד עצם הלאו של "לא תשנא", הרי ש"השונא את חבירו מספר לעולם בשנאתו וקובל עליו" - הוא ידבר עליו תמיד בצורה עוינת, וימצא על מה להתלונן.

אילן אילן

"ותמיד דורש רעה עליו" - אני עדיין קורא לכם מתוך הארחות צדיקים - באופן טבעי, אדם מחפש לשמוע אודות דברים רעים שאירעו לאויב שלו. הוא שמח כשהדברים לא מסתדרים לשני. "ושמח לאידו" - הוא שמח על דברים רעים שמתרחשים לו. והנה, לשמוח לאידו של יהודי זה עבירה חמורה מאוד מאוד, אולם ברגע שיש לאדם שנאה בליבו, הרי שזה בלתי נמנע. במקום להיות "נושא בעול עם חבירו", הוא עושה ההיפך - בליבו הוא מרגיש שמחה, או סיפוק, כשהוא שומע על דבר רע שאירע לחבירו. הוא מחליט שזה הגיע לו - אף שזה לא מגיע לו - אבל שכלו של האיש הזה כבר מעוות בגלל השנאה שהוא חש.

"וגורמת נזיקין, שיזיק לו כשיוכל להזיק לו" - אנשים שיש בליבם שנאה, ישקיעו מאמצים רבים כדי לגרום נזק לרכושו של האיש שאותו הם שונאים.

מלבד האיסור לגרום נזק לזולת, הרי שאדם כזה עובר גם על "לא תקום". זה בלתי נמנע - מי שאינו מחבב את הזולת, מחפש תמיד דרכים לנקום בו ולתת לו את מה שמגיע לו. אני הייתי עד למקרה

בליבנו ולהישאר שם, אלא עלינו לעשות כל שביכולתנו על מנת לגרש אותן משם!

ב' - מגלים את השנאה בקרבנו

החשוד המרכזי - זה אתה

הדבר הראשון שעלינו לעשות הוא: לחשוד בעצמנו. במקום להתעלם מהבעיה, עלינו להתחיל לחשוד שאולי היא באמת קיימת: "אולי יש אנשים רבים בעולם שאני לא מחבב יותר מדי?" נכון, לשבת ולבחון כמה אתה לא מחבב אנשים מסוימים - זה באמת לא העיסוק הנחמד ביותר, אבל אם לא נעשה את זה, נעבור את החיים עם התחושות הללו - אני לא מחבב את ראובן, שמעון מעצבן אותי ואילו מלוי אני ממש סולד - מבלי שאפילו נשים לב שבמשך כל הזמן הזה אנחנו ממשיכים לחטוא. ולכן, הדבר הראשון שצריך לעשות זה לחשוד בעצמנו, ולדעת שככל הנראה אנחנו חוטאים מבלי שאנחנו אפילו יודעים זאת.

ולכן, חשוב מאוד לשים לב כיצד אנחנו מגיבים כשאנחנו רואים מישהו. מי שיעשה כן, עיניו יפתחו והוא יבין לבד עד כמה הנושא הזה דורש טיפול דחוף: כי כולם, במידה מסוימת, חוטאים בענין הזה, ככל שזה נוגע לאנשים שהם מכירים. חישובו לרגע על יהודים מבני קהילתכם או מהקבוצה שאלה אתם משתייכים, על שכניכם ומכריכם. אפילו על בני משפחתכם - אחים, בני דודים ומחותנים. מה אתם חושבים כשאתם רואים אותם?

"כיצד אני מרגיש כלפי ראובן? ומה עם שמעון? ולוי - מה אתו?" בידקו את עצמכם - האם אתם חשים כלפיו תחושה רגועה ומכובדת, לפחות כמידת הכבוד שעלינו לרכוש כלפי יהודי שומר תורה ומצוות? או שמא אתם נושאים בקרבכם טינה מסוימת, אולי יש בו משהו שמעצבן אתכם? גם אם לא מדובר בשנאה יוקדת, אבל אותן רגשות קלים של חוסר חיבה גם הם מוגדרים כשנאה. אם נלמד את נושא הרגשות שלנו, מעניין יהיה לגלות את מספר היהודים שומרי התורה שאנחנו לא מחבבים.

סיבות לתחושות איבה

לחשוד בעצמך פירושו להיות מודע לסיבות השכיחות והמרובות הגורמות לבני אדם להיכשל בחטא זה. ולכן עלינו לחזור לדברי הארחות צדיקים, שמונה מספר סיבות מדוע אנשים עלולים להיכשל בשנאה. כמובן שישנן מאות ואלפי סיבות ודרכים כאלו, אך הוא מונה כמה מהן, מתוך מטרה לפתוח

עבירה בפני עצמה - וזו עבירה לא קטנה - אולם העובדה שהיא גורמת לעוד ועוד עבירות, הופכת אותה למסוכנת עוד יותר. ובגלל שמדובר באחת העוונות שתמיד גוררת בעקבותיה עוונות נוספים, זה הופך לבעיה גדולה ביותר בחיינו, בעיה שעמה אנחנו צריכים להתמודד.

ואסור לנו להתמהמה! תארו לעצמכם יהודי שאוכל בשר 'דבר אחר' בכל יום לארוחת בוקר. ואז, לארוחת צהרים הוא נוהג לאוכל צדפות. ולארוחת ערב - עוד טרפות. וגם בין לבין הוא מנשנש על מאכלים אסורים. היתכן שאדם כזה יגיד לעצמו: "יום אחד אני אתפנה לשוב בתשובה על מעשי"? חס ושלום! מדובר במקרה חירום! עליו להפסיק ברגע זה! הוא חייב להכשיר מיידית את כל הכלים שלו! הוא מוכרח לנקות את המטבח! עליו להשליך את כל מה שיש לו במקרה!

טיפת מוח

וזה מה שמלמד אותנו הפסוק בפרשתנו, וכמו שאומר הארחות צדיקים: "ובזה הוזהרנו להסיר מנפשנו מידת השנאה". צריך להתחיל להכשיר את השכל ואת הפעולות מכל האיסורים. העובדה שיש לאדם בראש גם דברים טובים, יש לו שם תורה ומצוות, לא מתירה לו לאפשר לרוע של "לא תִשָּׂא" להיות נוכח שם גם כן. הדבר דומה ליהודי שרוכש נתח של בשר כשר, בשר שעולה הרבה כסף, ומכניס אותו אל סיר שבו מתבשלת חתיכה של 'דבר אחר'! איזו תועלת יש בבשר הכשר? קודם כל צריך להוציא את הטרפות ולהכשיר את הסיר. ולא מדובר במידת חסידות, אלא בציווי, בהלכה יסודית. "לא תִשָּׂא אֶת אֶחִיךָ בְּלִבְךָ" פירושו שמי שמרגיש אפילו מעט איבה כלפי הזולת, מחויב להתחיל לנסות להסיר אותו מליבו.

איך לעשות את זה, זה כבר נושא אחר - תכף נגיע לזה - אולם הצעד הראשון הוא לדעת שיש חיוב כזה - לנקוט בצעדים כדי להסיר את השנאה מהלב. עלינו להתחיל תכף ומיד במלאכה - לנקות את עצמנו מכל רגש של איבה שעלול להימצא בליבנו כלפי הזולת. כי זה שם! אך טבעי הוא שאדם יביט בזלזול כלפי השני וימצא בו פגמים. באופן טבעי כל אדם דואג בעיקר לעצמו או לעצמה, מה שגורם לו להעלב ממי שפוגע ולו במעט בכבודו, או שחוטא כנגדו באיזה שהוא אופן. תחושות אלו מבעבעות בתוכו, ומפעם לפעם הן צפות ועולות ברגשות האדם ומחשבותיו, ולכן מוטל על כל אחד לעבוד על ענין זה. אסור לאפשר לתחושות אלו למצוא מחסה

למען האמת, יתכן והוא בכלל לא היה מחויב לעשות לך את הטובה הזו. יתכן והיתה לו איזו שהיא סיבה מדוע הוא לא היטיב עמך. כך או כך, העובדה שהוא לא עשה לך טובה אינה מצדיקה שנהא כלפיו. כמובן שאם הוא עושה לך טובה, עליך להכיר לו טובה, אבל אין לך כל זכות לחוש כלפיו חוסר חיבה בגלל שהוא לא עשה לך טובה. אסור לך להטיל עליו כל אשמה. התורה לא התירה לך לחוש כלפיו חוסר חיבה.

זהו נושא רציני. אין לך רשות להרגיש כך כלפיו, ולכן זוהי צורה של שנהא בלתי מוצדקת, של שנהא חינוך. כמובן שאתה תנסה להצדיק את שנהאך עם כל מיני הסברים, אבל שום דבר לא יעזור. התירוצים שלך אינם תירוצים. זה אסור; אין על מה לדבר.

אני משוחח בטלפון עם אנשים רבים. הם מתקשרים אלי כל הזמן - בעלים ונשים, אחים, אחיות ושכנים. ולכולם יש טענות על הזולת. לפעמים מדובר בטענות מוצדקות ולפעמים לא. טענות - בסדר, יתכן. אבל לחוש חוסר חיבה? לחוש רגשות איבה כלפי השני רק בכלל שאתה מרגיש שהוא עשה לך עוולה? אין לך כל זכות להרגיש כך. זהו חידוש עבור אנשים רבים - התורה דורשת מאיתנו לחשוב ולהרגיש על פי צו התורה, ורק לעתים נדירות ממש מתירה התורה לחוש חוסר חיבה כלפי יהודי שומר תורה ומצוות.

זכות התרעומת

למען האמת, אפילו לחוש שיש לנו טענות על פלוני - גם לזה צריך היתר. שמעתם פעם דבר כזה? צריך היתר אפילו כדי להרגיש תרעומת כלפי השני. דבר זה למדנו מדברי הגמרא. הגמרא בבבא מציעא (עו, א) מתארת מקרה שבו אדם אמר לעובד שלו לשכור פועלים במחיר של חמישה דולר לשעה, אלא שהעובד ידע שהמחיר בשוק הוא פחות מכך, ולכן הוא הלך ושכר פועלים בארבעה דולר לשעה. והם הסכימו; הם סיכמו על מחיר של ארבעה דולרים לשעה.

אלא שמאוחר יותר התברר לפועלים שבעל הבית היה מוכן לשלם חמישה דולר, וכעת יש להם טענות על העובד ששכר אותם; אילו רק ידעו מכך, הם היו עומדים על המקח. אולם אף על פי כן - אומרת הגמרא - אין להם זכות לתבוע חמישה, כי למעשה הם הסכימו לעבוד בתמורה לארבעה. אין להם שום תביעה בבית דין, ו"אין לו עליו אלא תרעומת" - אין להם על האיש שום דבר מלבד הזכות להתרעם עליו ולבוא אליו בטענות.

את שכלנו לאפשרויות שונות ולמצבים שונים שבהם אנשים נתקלים.

"יש שונא חברו עבור שהזיק לו בממונו" - לעתים אתה חש תחושת איבה כלפי מישהו שהסב לך הפסד ממוני, וזה גורם לך לשמור לו טינה. זוהי שנהא. "או שהכהו" - לדוגמא, אם הרב'ה בחיידר הכה אותך, ואתה זוכר לו את הדבר וחש כלפיו חוסר חיבה. "או שהוציא עליו שם רע" - מישהו שפרסם נגדך דברים בלתי נכונים.

"או עבור שביישהו" - אולי פלוני בייש אותך; גם אם עברו שנים רבות - אתה פשוט לא מסוגל לשכוח לו את הדבר. אני מתבייש להודות בכך, אולם אני זוכר מה שאנשים אמרו לי לפני זמן רב. במשך שנים רבות לימדתי בישיבה, ובמהלך השנים עסקתי עם כאלפיים בחורים. כל אחד מבחורים אלו נהג כלפי בדרך ארץ ובנעימות. חמישה בחורים בלבד, במשך תשע עשרה השנים שבהן לימדתי בישיבה - חמישה בחורים בלבד דיברו אלי בחוצפה.

אני מוחל להם במחילה גמורה. שהקב"ה יברך אותם; שתהיה להם ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם. שיחיו עד גיל שיבה, שיהיו להם נינים, ושפרנסתם תהיה מצויה ברווח. שיהיה להם כל טוב. אולם אין ספק שזה דורש עמל; להסיר מהלב תחושות של חוסר חיבה, זו בהחלט עבודה. כולנו שוכחים דברים רבים, אבל הבן אדם הזה שבייש אותך או שדיבר נגדך - זה יפעפע בתוכך כל החיים; כל החיים אתה תרגיש איבה כלפיו, אלא אם כן תעמול כדי לעקור את זה מהשורש.

איבה בלתי מוצדקת

לפעמים אתה חש חוסר חיבה כלפי יהודי אחר בגלל כל מיני טענות שיש לך כלפיו, "עבור שאינו גומל לו חסד" - לדוגמא, הוא לא הסכים לעשות לך טובה. אתה היית זקוק מאוד לטובה הזו, והוא לא בא לעזרתך; ואתה לא יכול לשכוח לו את זה. "או שאינו מלווה לו בשעת דחקו" - אולי פנית אליו כדי לבקש הלוואה, והוא לא רצה להלוות לך. יתכן וסבלת מכך; לא הצלחת לקנות בית או שהיה לך קשה להשיא את בתך, ואתה מרגיש כעת חוסר חיבה מסוים כלפי האיש הזה.

אבל לא! זה אסור! גם אם זה נכון שהאיש הזה יכול היה להלוות לך את הכסף, הכי הרבה שמותר לך לחשוב זה שהוא לא קיים מצוה, אבל אין לך כל זכות להגיב כלפיו בשנהא. נכון, הוא לא קיים את המצוה, אבל מעבר לכך, אסור לך לחשוב!

שלא נזהר בענין הזה, עלול ליפול בקלות אל תוך מלכודת שנאת החינם שטומן לנו היצר הרע.

לפעמים אתה לא אוהב את המראה החיצוני של פלוני, ולכן אתה מרגיש תיעוב כלפיו ומביט בו בזלזול. או שאתה לא מחבב את אלמוני בעקבות אפו, שאינו בגודל הנכון לדעתך, או שהעיניים שלו קרובות מדי אחת לשניה, או כל ענין חיצוני אחר. אולי הוא מדבר מדי הרבה או מדי בקול, או שהוא יהיר מדי לטעמך. אתה לא מחבב אותו כי 'הוא משוויץ'. האמת היא שאין לך שום תירוץ, אלא שאתה פשוט לא אוהב אותו. 'הוא לא הסגנון שלי'. 'הוא לא מוצא חן בעיני'. זוהי שנאה.

בלי תירוצים

כמובן שהעולם אינו חושב בצורה כזו. "אנחנו חיים במדינה חופשית! אז אני לא מסתדר עם פלוני - אז מה? זה לא שאני רוצה לרצוח אותו או משהו כזה. הוא פשוט לא מוצא חן בעיני". אך הקב"ה אומר שאין לך זכות להרגיש כך, ודבר זה מהווה כתם גדול על אישיותך.

ושאף אחד לא יאמר שזה לא נוגע אליו. כמעט כל אחד נגוע בשנאת חינם, לפחות כלפי אדם אחד. וזאת למרות שמעולם לא הבעת את הרגשות הללו בקול רם, אף פעם לא ביטאת אותם במילים, אלא שבראשך יש לך משהו נגדו.

זוהי שנאת חינם, וזו בעיה קשה ביותר שאנחנו ניציבים בפניה. ולכן עלינו להתחיל לחשוב על דרכים לתקן את הפגם הזה; גם אם עדיין איננו אוהבים את השני - עוד לא הגענו לשם - אולם לנסות שלא תהיה לנו שום שנאת חינם - זהו נושא שצריך לקחת אותו ברצינות.

"אבל מה אני יכולה לעשות?" שואלת אותי אשה. "היא מעצבנת אותי!" כך שאלה אותי אשה בטלפון. "מה אני יכולה לעשות?" אינו תירוץ. מה תעשי? את חייבת לעשות משהו! זה דורש עבודה? זה לא קל? אף אחד לא אמר שקל להצליח בעולם. למען האמת, על פי רוב זה לא עולה לנו גרוש, ונדרשת מאיתנו הקרבה מועטת ביותר כדי ללמד את עצמנו לשנות את הגישה. וככל שנעשה את זה יותר ויותר, ככל שנשקיע בכך יותר מאמץ, כך תגדל הצלחתנו.

כשעורכים חשבון ומבצעים בדיקת עומק אל תוך הדעות שלנו, ומוצאים כל מיני צורות של חוסר חיבה, אזי כעת הוא הזמן להילחם בהם, להתנגד להם ולנסות לסלק אותם משכלנו. וזה לשעצמו הוא כבר הצלחה גדולה, ובזה אתה כבר מקיים מצוה גדולה של "לא תשנא אֶת אֶחֶיךָ בְּלִבְּךָ".

ועל כך מקשה הגמרא: איזו זכות יש להם לבוא אליו בטענות? הלא המחיר של ארבעה דולר הוא המחיר המקובל בשוק, והם הסכימו למחיר הזה, ואם כן "תרעומות מאי עבידתיה" - איזו זכות יש להם להתרעם עליו?

אתם שומעים את קושיית הגמרא? "איזו זכות יש להם אפילו להתרעם עליו?" אנחנו אפילו לא מדברים כאן על שנאה, אלא רק על חוסר שביעות רצון מהשני! אך הגמרא מלמדת אותנו כאן, שאסור להתרעם על השני ולבוא אליו בטענות, אלא אם כן יש פסק דין שמתיר זאת. אם ההלכה אינה מתירה את הדבר, אזי אין לך כל זכות לכך, והתרעומות שלך אינה כדין. אתה הוא זה שפועל שלא על פי דין בסיפור הזה!

הפקיד הקשוח

נניח ואתה נכנס לסניף הדואר על מנת לשלוח חבילה, והפקיד אומר לך: "אדוני, אני יכול לשלוח עבורך את החבילה הזו בדואר רשום, מכיון שהיא מודבקת בדבק פלסטיק. אין לנו אפשרות לקבל אותה". אז אתה יוצא משם עם תחושת תרעומת כלפי הפקיד: "הפקיד הזה קשוח מדי", אתה חושב לעצמך. "למה הוא לא התעלם מהדבק?" לא! אסור לך לחשוב כך! אסור שתהיה לך אפילו תרעומת כלפיו. הוא הלא פעל לפי החוק. על פי החוק אסור לו לשלוח בדואר רשום חבילה המודבקת בדבק. ולכן למרות שאתה מרגיש פגוע ונעלב, לטענות שלך אין שום בסיס מוצדק, ומשכך אין לך שום היתר להרגיש תרעומת כלפיו. הוא עשה את מה שהוא עשה כחלק ממילוי תפקידו.

כאשר בני אדם מרגישים צורך להקל מעל עצמם ולשחרר את רגשותיהם, עליהם לדעת שהם חוטאים. גם אם הם לא אומרים דבר; עצם העובדה שאצלך בראש יש לך טענה בלתי מוצדקת כלפי השני, היא עבירה. אם יש לך טענה מוצדקת, אם הגמרא פסקה שכן, אז מותר שתהיה לך תרעומת, אבל ללא פסק דין, אסור שתהיה לך תחושה קשה או כל טענה שהיא כלפי חברך. וכאמור - כל זה כאשר מדובר בתחושת תרעומת, בטענה כלפי השני. אבל תחושה של חוסר חיבה - זה בכלל לא בא בחשבון כלל, ולא משנה איזה תירוץ יש לך.

"ויש שנאה רעה ממנה" - יש שנאה שהיא גרועה יותר מתחושת האיבה כלפי מי שהרע לך באיזו שהיא דרך, "והיא שנאת חינם" - לא לחבב אדם ללא כל סיבה. למרבה הטררגדיה, זהו דבר נפוץ ביותר, ומי

שנמצא מאוחר הקלעים ומושך בחוטים, הוא זה ש"יצל משנאה".

אהבתי אתכם

וכעת מגיעה עצה מספר שנים. כפי שאמרנו, לעתים השנאה שהאדם חש היא שנאת חנם, פשוטו כמשמעו. הוא לא עשה לך שום דבר יוצא דופן, אלא אתה פשוט לא אוהב אותו. הוא עולה לך על העצבים. הוא לא 'הסגנון שלך'. יתכן ותתלה זאת בסיבה פלונית או אלמונית, אולם למעשה מדובר בדרך כלל בדברים שטחיים בלבד. ולכן, שיטה אחת להפסיק לחשוב בצורה שטחית היא להתחיל לחשוב יחד עם התורה, לקנות דעות של תורה.

מהו היסוד השני בחשיבותו בתורה? הלימוד הראשון בחשיבותו הוא כמובן "בראשית ברא אלקים" - שה' ברא את העולם יש מאין. אבל מה מגיע אחרי "בראשית ברא" ובעקבותיו? התשובה היא: "אוהב עמו ישראל!" היסוד השני בחשיבותו בתורה - זאת אומרת, הדעה השניה בחשיבותה שמצופה מהיהודי לקנותה - היא, שהקב"ה אוהב את עם ישראל! יהודי שומר תורה ומצוות הוא אוהב על ידי הקב"ה! ואין הכוונה רק שהוא אוהב את עם ישראל כעם; כמובן שזה נכון, אבל מעבר לכך, הוא אוהב כל אחד ואחד מהם באופן אישי.

והנה, אני לא אוהב לומר את הדברים הבאים בפומבי, אולם הוא חשוב מכדי שניתן יהיה להשמיטו, אז אני אומר את זה אף על פי כן. אהבה זו שהקב"ה רוחש לישראל, אפילו לבן ישראל אחד, שקולה נגד כל העולם כולו. אתם שומעים את זה? בן ישראל אחד חשוב יותר מכל העולם כולו!

לא אכפת לנו מה העולם אומר - הם קוראים לזה 'גזענות' ו'שוביניזם'; אולי, אבל אנחנו דבקים בתורה, וכך כתוב בתורה. זה נכלל ביסוד הגדול שה' הוא "אוהב עמו ישראל". לא אכפת לנו מה כולם אומרים, ואף איננו רשאים שיהיה אכפת לנו - אנחנו מקשיבים למה שאומרת התורה: "אהבתי אתכם אמר ה'" (מלאכי א, ב). זהו מסר שחוזר על עצמו שוב ושוב. הקב"ה אוהב כל יהודי שומר תורה, יותר מכפי שאמא אוהבת את ילדיה.

אתה לא 'מאן דאמר'

וכאן אנחנו מגיעים לנקודה חשובה, וחשוב מאוד שניתן לה לחדור עמוק אל תוך שכלנו: הקב"ה אוהב את פלוני היהודי, למרות התנהגותו המשוונה ולמרות כל הדברים שאתה לא אוהב בו! ה'ישראל' שעליו מדברת התורה, שאותו הקב"ה אוהב יותר מכל אחד אחר, זה האיש ההוא שאתה לא מחבב. כן כן, ראובן שתמיד עולה לך על העצבים. שמעון שהאף שלו

ג' - מוציאים את השנאה מקרבנו

הכל משמים

כדי שלא נצא מכאן בידים ריקות - הקבועים מבינכם יודעים שבבית מדרשנו אנחנו אוהבים לצאת עם משהו שיש בו קצת 'ממשות', משהו שאפשר לקחת הביתה - נקדיש כעת כמה דקות כדי לשוחח על שתי עצות מעשיות ששמעתי מרבתי; שני דרכי חשיבה שיוכלו לסייע לנו לעמוד בניסיון של "לא תשנא את אחיך בלבבך".

דבר ראשון, אם קרה ומישהו עשה לך עוול - או שאתה מדמיין שהוא עשה לך עוול - הרי שאתה הדרכים המעשיות ביותר להסיר את השנאה מהלב - מלבד כמובן להזכיר לעצמך שהדבר אסור, ושהו כמו לאכול טרפות - היא לזכור את הכלל הגדול; שלאמיתו של דבר, האיש הזה לא עשה לך שום דבר. כל מה שנעשה לך, נעשה רק על ידי השי"ת.

זהו הכלל הראשון, וכמו שכותב הארחות צדיקים: "יקבל מאהבה כל מה שיגזור לו הבורא ברוך הוא". זה לא אומר שלא תנסה לעזור לעצמך או להגן על עצמך ועל רכושך, אולם אחרי ככלות הכל, הקב"ה גזר שלא תקבל טובה מהאיש הזה. הקב"ה גזר שהוא ידרוך על הדשא שלך או יבזה אותך או יחסום לך את החנייה או יפתח עסק מתחרה באותו הרחוב.

בטחו בו

כשאתה כועס על מישהו, פירושו של דבר שאתה שוכח את הנושא החשוב ביותר בעולם - אתה שוכח את הקב"ה. ולכן זהו הדבר הראשון; לחיות עם הרעיון שהקב"ה שולט בעניינים, שהוא זה שמקבל את ההחלטות והוא יודע מה הוא עושה.

אדם שחי כך - ולפחות מנסה; הוא מזכיר לעצמו ללא הרף שהכל משמים - אזי הוא לא יכול אל זרועות השנאה. כשהוא חווה איזה קושי ורואה כי אף אחד אינו נחלץ לעזרתו, הוא לא מרגיש שום איבה כלפיהם. הוא יודע שהקב"ה הוא זה שאחראי לכל. ולמרות שהוא חושב שאולי ראוי היה שהם יעזרו לו, הוא חושב על כך שהכל הוא מאת ה'.

רק מי שתולה את תקוותו בבני אדם, וחושב שבן אנוש מסוגל לעזור או להזיק לו - מתאכזב, מה שכמובן גורר תגובה של כעס כלפי הזולת. "איך הוא היה מסוגל לעולל לי כך?" אבל יהודי שמזכיר להודות באמת שאת הכל עושה רק הקב"ה, לא יטיל שום אשמה על חבריו ולא ירגיש כלפיו שום תחושה של חוסר חיבה. יהודי שיודע את האמת, שה' הוא זה

נפשו", להורות לעצמו בצורה חד משמעית: "תפסיק כבר עם השטויות!" אינכם יכולים לסמוך על העובדה שהשתתפתם בשיחה והאזנתם בנימוס לדברי במשך שעה. זה טוב מאוד, זה גם משהו, אבל עליכם גם לדבר אל עצמכם. כמו שכתוב (שערי תשובה שער ב אות ב): "אם האדם לא יעורר נפשו, מה יועילוהו המוסרים?" רק כאשר אדם שומע דברי מוסר, והוא גם מייסר את עצמו, רק אז הוא יכול להשיג משהו בחיים.

תאמר לעצמך: "חיים! תהיה הגיוני! תזכור כמה אתה טועה בחוסר החיבה ובאיבה שלך. תזכור כמה גדול החטא הזה - עצם זה שאתה מאפשר לרגש זה, למחשבות אלו, להמשיך ולהרקיב בתוכך! עליך לשים סוף לדבר הזה!" וככל שתרבה לדבר אל עצמך, כך תגדל השפעתם של דיבורים אלו. לפעמים צריך האדם גם לנזוף בעצמו: "איך אתה מעז לחשוב מחשבות כאלה ולהרגיש רגשות כאלה? אתה חושב שבגלל שזה מוסתר בתוך ליבך, לא תצטרך לתת על זה דין וחשבון?"

החפץ חיים היה ידוע כמי שהיה מדבר לעצמו. הוא נזף בעצמו. בישיבת ראדין היתה עליית גג קטנה, ומפעם לפעם, צעיר נועז היה עומד על יד הדלת ומקשיב לחפץ חיים מדבר לעצמו. ככה זה היה נשמע: "ישראל מאיר, למי אתה חושב את עצמך?" או, "ישראל מאיר, ככה מתנהג יהודי טוב?" אלו הם המילים שהיו שומעים אותו אומר לעצמו. כן, החפץ חיים!

זה מה שהארחות צדיקים אומר: "וראוי לאדם לייסר את נפשו להתרחק מהן" - עליו לדבר אל עצמו במילים חמורות על מנת להרחיק את עצמו מדעות כאלו של חוסר חיבה כלפי אחרים.

יש שכר!

אל תרגישו שמה שאמרנו פה זה עול; "הנה אני, יהודי טוב, שומר תורה ומצוות, ופתאום מגיע הרב מילר ומעמיס עלי כל מיני רעיונות של לנקות את השכל מהרגש הקטן ביותר של חוסר חיבה". לא ולא! הנושא הזה הוא אחד הנסיונות הגדולים ביותר של חיינו. אנחנו נמצאים בעולם הזה כדי לחיות בשלום עם בני אדם אחרים.

אנחנו באים במגע עם אחינו היהודים אינספור פעמים, ולכן הנושא הזה שווה כל זמן וכל מאמץ שתשקיעו בו, כי כשתחשבו על הענין, תגלו כל מיני סוגים של חוסר חיבה, ותחשבו על עצות - מלבד העצות ששמעתם כאן - כיצד להילחם בהם, להתנגד להם ולנסות לעקור אותם משכלנו.

אינו לפי טעמך. לוי שאתה לא מחבב אותו בגלל שהוא לא עזר לך כשהיית זקוק לעזרה, או מה שלא גרם לו לזכות לחוסר החיבה שלך - הקב"ה אוהב אותו אהבה עזה. זה לא משל! הקב"ה אוהב אותו יותר מכפי שהאמא אוהבת את בנה או בתה הקטנים. הקב"ה אוהב כל יהודי אהבה עצומה!

ואם הקב"ה בחר לאהוב מישהו, מי אתה שלא תחבב אותו? בהתחשב בעובדה שהיהודי שומר התורה הזה הוא אוהב אצל השי"ת, איזה מקום יש לרגשות הקטנטנים שלך? האם אתה מתכוון ללכת בדרך עצמאית, השונה מדרכו של ה'?! כביכול אתה אומר לה: "אמנם אתה, ה', אוהב אותנו, אבל אני, אני הקטן, לא כל כך. לי יש דעה אחרת משלך". איך אתה מסוגל לחוש חוסר חיבה למה שהקב"ה אוהב? זו שערורייה!

אכן, קל מאוד לומר את כל הדברים הללו, אבל לא כל כך קל לבצע אותם. כי למעשה, אלו הם הרגשות של כולנו. עלינו ללמוד אפוא כיצד להוביל את עצמנו לחשוב בדרכי התורה. זוהי אחריות גדולה ביותר להתגבר על כל החולשות האנושיות ולנסות לחנך את עצמנו להביט על אחינו בני ישראל לאור התורה, שזה אומר לרכוש כבוד כנה ואמיתי, כבוד המבוסס על התורה, לכל יהודי.

עליך להרגיש שהאיש הזה הוא חשוב. אם הוא יהודי, אז הוא אדם חשוב. אם הוא יהודי שומר תורה, מגיע לו יחס של אדם שאהוב אצל השי"ת, ועליך לאמץ את הגישה הזו כלפיו, ולא משנה אילו שיקולים אחרים יש לך בענין. נכון - הוא לא נחמד אליך כל כך. הוא לא מדבר איתך. אולי הוא מתנהג בהתנשאות. אולי הוא טיפ טיפה מדי יהיר. אבל זה לא תירוץ. כל השיקולים הללו הם דמיונות שווא שנועדו להטעות אותנו ולהכשיל אותנו בחטא של שנאת חנם. רק על ידי חינוך עצמי יוכל האדם לקנות בנפשו את היכולת להתייחס אל חבירו בהערכה רבה.

דבר אל עצמך

אכן, כל הרעיונות הללו לא יעזרו לך אם לא תיקח ברצינות את יישומם. כמה שנשמע כל מיני דרכים לטוהר את עצמנו ממידה זו, שום דבר לא יעזור לנו אם לא ניישם אותם בפועל. וחובה עלינו לסלק את הדבר הזה מאיתנו כמה שיותר מהר, כי ככל שממתניים עם זה, מלבד העובדה שעוברים עוד ועוד עבירות, הרי שככל שחולף הזמן, משימת הניקיון העצמי מעבירה זו הופכת ליותר ויותר קשה.

ולכן, חוץ מלשמוע את הרעיונות הללו, כל אחד צריך לקחת אותם ברצינות: על האדם להתעמת עם עצמו, וכמו שאומר הארחות צדיקים: "לייסר את

שאלה:

האם מותר לחגוג את יום ה' באייר, כפי שאנו חוגגים את הרביעי ביולי (יום העצמאות של ארצות הברית)?

תשובה:

התשובה היא, שלרביעי ביולי אין שום קונוטציה יהודית, אלא הוא נטרלי. ומכיון שיש בכך מפגן של נאמנות למדינה שבה אתה חי, הרי שבהחלט דבר נכון הוא להניף דגל ארה"ב ביום זה. אני חושב שכל יהודי צריך לרצות להפגין סולידרית לאומה האמריקנית. ובמיוחד להודות לקב"ה שיש מדינה שמדוגלת בעיקרון החירות, שממנו עם ישראל נהנה כל כך.

ה' באייר הוא סיפור אחר לחלוטין. מדינת ישראל הוקמה בידי כופרים. כמובן שהיו גם קומץ של מאמינים, אבל הרוב המכריע היו כופרים. ולא מדובר בסתם כופרים, כמו כל הכופרים ברחוב שלא אכפת להם מכלום, אלא בכאלו שמעוניינים למחוק את היהדות התורנית מעל פני האדמה. כיום יש בידיהם כח רב יותר מכפי שהיה לכופרים אי פעם; זהו כח של אומה, והם מנסים, באופן אקטיבי, לרמוס כל שריד של התורה הקדושה. הם לא מעוניינים ביהדות כלל, אלא בסוג חדש של אידיאולוגיה ששמה 'ישראל'.

כיצד אפשר אם כן להפגין אהדה מכל סוג שהוא, למדינה שמתנגדת לחלוטין לתורה?! עצם העובדה שמגייסים בנות לצבא היא סתירה כל כך נוראה למסורת היהודית, להשקפה היהודית, שעבור זה לבד צריך כל יהודי בעל מצפון לחוש איבה עצומה כלפי מדינת ישראל.

(אייר תש"מ)

כמובן שהתורה אומרת שלא מספיק לא לחוש חוסר חיבה כלפי אחרים, אלא אנחנו מחויבים לאהוב אותם, אבל זוהי הוראה גדולה ביותר. זה לא דיבורים בעלמא; זה עסק רציני שצריך ללמוד אותו. אבל לפחות לא לחוש כלפיהם חוסר חיבה - זהו צעד ראשון גדול ומשמעותי. זוהי התחלה גדולה מאוד. מי שלומד לשנות, לאט לאט, את דעותיו, לא רק שהוא מקיים את המצוה הגדולה של "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ", אלא שהוא לוקח צעד גדול קדימה במצוה גדולה עוד יותר, המצוה של "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". זהו נושא חשוב ביותר, הנושא שעליו רציני לדבר עליו - ללמוד כיצד לאהוב באמת, להרגיש רגש של חיבה כלפי אחי יהודי.

אבל כבר מאוחר כעת, אז נשאיר את הנושא הזה לפעם אחרת. לעת עתה כבר אמרנו מספיק, ואני מאחל לכולכם ברכה והצלחה בקיום המצוה הזו שציוונו ה' - לעקור ולהסיר משכלנו כל שארית וזכר של חוסר חיבה כלפי אחי יהודי, יהודי שהוא אהוב אצל הקב"ה יותר מכל דבר אחר בעולם.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

שמים סוף לשנאה

התורה אוסרת עלינו לחוש חוסר חיבה כלפי יהודי אחר. לא לחבב יהודי שומר תורה ומצוות - כמוהו כאכילת 'דבר אחר'. השבוע, בלי נדר נקדיש זמן בכל יום כדי לזהות את אנשים שאותם איננו מחבבים כל כך. בשלב הבא נעבוד על לא לשנוא אותם, קודם כל בכך שנפנים את גודל החטא שיש בדבר. בנוסף, נתבונן בכך שלא משנה מה פלוני עשה לי, אין לו שום כח להרע לי אם הדבר לא נגזר על ידי הקב"ה. ודבר אחרון - נקדיש זמן מה כדי לחשוב על היסוד הגדול של התורה שהקב"ה אוהב את עמו ישראל, כולל את אלו שאני לא מחבב

דפוס הבריאה

לכל אדם יש דפוס שאינו דומה לחבירו, מעגל הבני לפי כוחות נפשו, גופו וסביבתו, ואינו מוכרח שיהיה דומה בשום דבר לחבירו או לאחיו. אדרבה, ב' טיפות היוצאות מדפוס אחד, מטשטשות את הקרקע

גם אור החיים הקדוש שעורר על עניין הסדר, לא הסביר מלבד מקומם של הכלאים, ואף אנו, ניתן דעתנו על אותם שלושת סוגי הכלאים ועניינם.

מסכת כלאים

תשעה פרקים יש במסכת כלאים. כסבורים היינו, כי כל שלושה פרקים יעסקו בסוג כלאים אחר. כלאי השדה, כלאי בהמה וכלאי בגדים.

אפס, כי רוב רובה של המסכת – שבעה וחצי פרקים, עוסקים בכלאי השדה, איזה מינים אסורים לזרוע זה עם זה, ואיך להרחיק מין ממין אחר. רק באמצעו של פרק ח' שנינו מעט על כלאי בהמה ואיסור חרישתם יחדיו, ולבסוף בפרק האחרון על כלאי הבגדים.

כדרכנו, איננו שואלים 'למה', כי אם מה. מה אנו אמורים ללמוד מהסדר הלזה.

אמרת אחכמה

חוק ללא טעם היא, מצוות כלאים. ואף על פי כן, רבותינו הראשונים נתנו בה המעמה. מגלים טפח ומכסים עשרה, הניחו זאת כרמו של 'את פתח לו', ואידך פירושא הוא, זיל גמור.

אנו נתייחס לשני מעמים שהובאו בראשונים, שני הפכים המנוגדים זה לזה. הראשון הוא דברי הרמב"ם במורה נבוכים (והובא ברמב"ן), כי היות ובגדי השעמנו מעוררים את כוח הכשפים, ובעת אשר ילבש צמר ופשתים יחדיו יתעורר בו כוח לכשף, הרחיקה התורה את האדם מהם. כנגדו כתבו ראשונים אחרים (ראה חקוני ועוד), כי בגדי כהונה עשויים מצמר ופשתים, ואין ראוי להדיחם ללבשם שלא בשעת ובמקום עבודה.

זה גם חלק מהסיבה בגינה הקפידה התורה שזר לא ילבש בגדי כהונה, ואפילו כהן עצמו לא ילבשם מחוץ לשעת עבודתו, ואלמלי אשר לא ניתנה תורה למלאכי השרת, כי אז היינו תובעים

הווייה מיוחדת לה, לפרשת קדושים. צליל הנוגע במיתרי הנפש של כל יהודי השומע את קריאת 'קדושים תהיו, כי קדוש אני'. כאותו רוכל המסבב ומכריו 'מאן בעי סם חי', והעם מתקבצים לשמוע את אשר בפיו, כך קריאת 'קדושים תהיו' מושכת אליה את לבבות בית ישראל הרוצים להתקדש ולהיטהר.

וכאשר יתבוננו בחלקי הפרשה ובסדרי ציווייה, עולות מצוות עשה ולא תעשה, שאינם בהכרח נראים לנו כמצוות של התקדשות. מהם מצוות של בין אדם למקום, כפרישות מעבודה זרה ומושמושה, וכפרישות מסוגי הכלאים, בבגדים, בבהמה ובזרעים. ומהם מצוות בין אדם לחבירו, חלקם סור מרע ברמה הכי פשוטה, כדוגמת איסור גניבה וכחש, לא לנקום ולא ליטור, לא לקלל חרש ולא להכשיל עוור בדרך, וחלקם קום ועשה, כדוגמת לקט שכחה ופאה, צידוק הדין והמשקלות.

סדרי המצוות

חמישים ואחת מצוות נמנו בפרשה זו, עשה ולא תעשה. קרוב לעשירית מכלל תרי"ג המצוות. איננו יודעים את סדר מקומן, מדוע לקט שכחה ופאה קדמה לעושק וגזל, ומדוע אוב וידעוני נתפרש אחר מצוות היראה מן המקדש.

קבלה איתנה בידינו, כי יש סדר לכל המקראות, ורצונו של מקום על כל מקום. גם כאן, פתח רבינו האור החיים הקדוש פתח לגבי הקשר בין מצוות 'ואהבת לרעך כמוך' לבין איסור הרבעת בהמה, ובלשונו הטהור, 'ומי יודע לסדר סדר מתאים כה' אלוקינו'.

ואף על פי כן, כלל הפרשה, על חמישים ואחת מצוותיה, נראה בעינינו כמין רצף לא ברור ולא משוייך, אחת אחר אחת. התחלנו בכבוד אב ואם ומשם לדיני עבודה זרה, וגם בסוף הפרשה עבודה זרה. באמצע, מצוות עשה ולא תעשה, דיני מתנות עניים והדירות בדיני ממונות ובין אדם לחבירו עד כלאים וערלה, מנחש ומעונן ויראה מן המקדש, ושוב כיבוד אב ואם ושוב עבודה זרה.

מהבהן לפושטן בדיוק ברגע שסיים, ואף לא כהרף עין מעבר לזמן העבודה.

כך או כך, מעמי איסור השעמנו הללו הפוכים זה מזה. מכאן נראה כי הוא דבר מגונה הראוי להרחקה ומכאן נראה כי הוא דבר עליון אשר לא יאות להדיוטות.

ואף כי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, מכל מקום להריח ריח במצוות אלו, צריכים אנו.

המנוחה, הקמורת ושמן המשחה

על שלושה דברים הוזהרנו שלא לעשות כתבניתם. המנוחה, הקמורת ושמן המשחה. המנוחה כולה רוחנית, נראית כמוירתת בתור כלי, שהרי 'לא לאורה הוא צריך', ולא באה אלא כדי להחזיק את הקדושה שלה בעולם הזה, ממילא אסור לעשות כתבניתה.

כך הקמורת הפלאית המצילה מהמגיפה, ומעשה אבטינס שלא רצו ללמוד על מעשה הקמורת יוכיח, וכך גם שמן המשחה עם כל הניסים שנעשו בה ובעשייתה ולא נחסר ממנה מאומה.

מה יש בהם, באותם שלושה מעשי ניסים, שאסור לנו לעשות כמותם?

איש על מחנהו ואיש על דגלו

אין מקום בעולם שיש בו סדר וקצב, כמו בית המקדש. איש על משאו ועל עבודתו, וזר לא יבוא ולא יקרב. גם הכהנים והלוויים מוגדרים לתפקידם ולייעודם, ואם משנים חייבים מיתה, והראשונים שבהם נדב ואביהו בני אהרן, אל תקריבו אש זרה שלא ציווה ה' ואל תורו הוראה מדעתכם.

המקום היחידי שאפשר לערב בו ב' כוחות, זה בית המקדש. יסוד הבריה הוא כדברי הקב"ה לאיוב (כ"ב:ט), 'בין טיפה לטיפה לא נתחלף לי'. ועד היום הזה, עם המלסקופים המשוכללים, עדיין אף כופר לא מצא דרך להכחיש שאולי שתי טיפות דוקא כן יוצאות מדפוס אחד.

הבריה נוצרה בצורה שלכל נברא יש את המקום והתבנית שלו, לכל בית אב יש את המקום שלו, לכל עדה יש את ההנהגה והרוח שלה, ולכל יחיד – בחור או אברך, צעיר או מבוגר, יש את הצורה והכוחות שלו לעשות את רצונו של מקום. לא אתה קבעת זאת ולא אתה הגדרת את עצמך

התורה עוצרת אותך מלהרביע בהמתך כלאים, אל תחרוש בשור ובחמור יחדו. איך מבין את מקומו של השור בבריה ולא את מקומו של החמור בבריה, איך יכול לערב ביניהם. איך יכול לערב בין שני כוחות.

לא זו בלבד, לימדנו האור החיים הקדוש, כי לא רק שור וחמור נאסרו בגין היותם חיה מהורה ושאינה מהורה, אלא אפילו שור ועז ביד, כלאים זה בזה.

אבל התורה לא מתכוונת דווקא לשור ולחמור, היא יותר מתכוונת אליך. אתה אָמור לקחת את עצמך, כפי שאתה, ומשם לעבוד, לזקק ולעדין. לא דרשו ממך מה שאתה לא, אבל את מה שאתה כן, ידרשו בכל הכוח.

סדר העבודה הוא 'איש על מחנהו ואיש על דגלו'. את החיבורים תשאיר לקדוש ברוך הוא.

את סודה של המנוחה לא ידעת, הנח לה. את סוד הקמורת ושמן המשחה לא ידעת, הנח להם, אין זה מתפקדך.

אשרינו מה טוב חלקינו, מה יפה מאוד ירושתנו. 'חלקנו' ו'גורלנו' הם בעלי לשון כללית, אבל הם מדברים לכל אחד באופן יחידני.

תדע את החלק והגורל שלך.

דע לא לעלות בהר ולא לרדת בבקעה, הכר נא את הכוחות ואת הזמנים, אל תעלה במעלות על מובחי!

אל תחרוש בשור ובחמור יחדיו!

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקת
השבילה אל דל ומעוז לאביקן היתה
מרת אסתר טובה מלכה
בת הדסה מסעודה בקשי דורק ע"ה
א"ח למנחם הראש"ל זצ"ל
ובת הגה"ק רבי שלום לופס זצ"ל
מגזע הרבנים בעל ה'ראש משביר' ובעל 'מים עמוקים' זיע"א
מזרע דוד המלך ע"ה
נפטרה בשם טוב מן העולם
בט ניסן תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת
האדון הנכבד
מעלותיו ומידותיו הטובות
נדעות לכל מבכירי
ה"ה יעקב בן עזרא ובהג"ט ז"ל
לס אנג'לס
נפטר בשם טוב מן העולם
בה ניסן תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

אחינו כל בית ישראל
הנתונים בצרה ובשביה
העומדים בין בים ובין
ביבשה המקום ירחם
עליהם ויוציאם מערה
לדווחה ומאפלה לאורה
ומשעבוד לגאלה השתא
בעגלא ובזמן קרוב

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"שהלב שלו יהיה מאוחד עם כל האנשים שמתפללים בו, שלומדים בו ושנמצאים בו"

והמקדש שלנו המקדש מעט, ג"כ צריך להיות כעין זה. כדי שהמקדש יתקיים, שהמקדש מעט יהי' בו התועלת שצריך להיות ממנו, צריך להיות באותו מדרגה. שבזמן שבונים בונים אותו לשם מקום שיתפללו שם, שיהי' לימוד התורה, שיהי' ליבן של ישראל לאביהם שבשמים, ובלי זה אין לו ערך! הוא סתם בית! בית זה לא מקדש מעט. וכמו הימקדש האמיתי! כך גם הימקדש מעט! צריך להיות עם לב של כלל ישראל. לכל הפחות אלה השמתתפים בו, אלה שישדו אותו, אלה שבנו אותו, צריך להיות 'הלב' שלהם שם.

ובמה הלב שלהם שם, במה? חוץ ממה שכל אחד צריך לעשות את הדברים שבין אדם למקום אבל צריך ג"כ שיהי' בין אדם לחבירו. אם יש בית כזה שיש שנתא חנם, או מחלוקת, או חלילה וחס מהדברים האלה, אז המקדש לא קיים, זה לא מקדש מעט! זה חלילה וחס להיפך ממקדש. זה צריך להיות לא רק בשעה שבונים, רק כל הזמן. ויש למעמים שזקוק במקומות קדושים השטן עושה את כל השליחות שלו. הוא רוצה לעשות פירוד חלבוות, בין איש לרעהו, אדם אחד נפגע דבר קטן שהוא חושב שפגעו בכבודו, ועיי"ז יש ריב, יש מחלוקת, ואז חלילה וחס זה לא מקדש! הבית מאבד את הצורה של המקדש. והוא ההיפך ממקדש, ואז ח"ו יש סכנה גדולה אם הוא יכול להתקיים.

לכן הדבר העיקרי מה שצריך לדאוג, שכל אחד ישתדל עד כמה שאפשר, לתת 'מלב' למקום המקדש, שהלב שלו יהיה מאוחד עם כל האנשים שמתפללים בו, שלומדים בו ושנמצאים בו. ואז יהיה המקדש המעט ישמש את תפקידו מה שצריך לשמש. ולכן זה הדבר מהעיקרי מה שרואים לדאבוננו בכמה מקומות, שיש ריב דוקא במקום הקודש, 'מקום המשפט שם הרושע מקום הקודש שחי' צריך להיות דוקא כולם באהבה ואחוה, יש חלילה וחס ריב! וזה צריך להיות כל אחד מהמתשתתפים, להיות לבם באחדות, ובזכות הזה הקבי"ה עוור שזה יתקיים הרבה הרבה שנים, וימצא מזה תורה ויראת שמים, ושהאנשים שיתפללו בו, שיכנסו בו, יתחזקו בתורה, ביראת שמים, יתחזקו בכל הדברים של רוחניות.

ועד כדי כך עד כמה צריך להיות הלב של כל אחד ואחד, כמו שצמינו שביט המקדש חרב על שנתא חנם, ומה זה שנתא חנם אומר רש"י (שבת לב), אם על פי דין אין חיוב לשנוא אותו זה נקרא שנתא חנם! ולדאבוננו יש מקומות שנשכלים בזה, והדבר הזה הוא מהעיקריים כמו שכבר הזכרנו. ולא באתי לתבוע חלילה מאף אחד, אלא אדרבה רוצים שכולנו נגיע לדרגה כזאת וכל אחד ירגיש שיש שמחה בלבו אם יש להשיג טוב. אם יש לכל יהודי טוב, בפרט יהודי שקרוב אליו, שירגיש שמחה, ועיי"ז נהי' אהבת הבריות, אהבת איש לרעהו, אז מקיים במשך הזמן שהיה במקום קדוש כזה דבר לא רק להיפך משנאה אלא יהי' 'אהבה'. אז המקדש הזה יתקיים, ונזכה עיי"ז במשך הזמן לזכות למקדש האמיתי לא רק המקדש מעט, אלא המקדש הגדול, שעל ידי זה יהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכולם יהיו מאושרים.

בירורי הלכה

הקטנים נקרא, פי יש פה מיני דבורים מצויים שפגעים בפגוריה חלון, אף באמת הם נחשבים פגור של מצוה, ומתן לאמרים בבית הפגוס. (סי' קנא סק"ב) במ"ב לא הביא דעה אחרת, ונסק בסק"ב דבר הפג מדים שפגלו שיחת חלון לצד פגוסה אסור! ועין בפג מדים שאף שהשלחן ערוך כתב "שיחה בטלה" שמשמעותה דבורים ללא תועלת, אין זה בדוקא אלא הפגה לכל שיחת חלון. וכדעת הפג מדים כתב גם בספר שלמי צבור (למה"ר) אלא"ז, מ"ח"ס ארעא דרגון וחוס' דרגון וקהילות יעקב ועוד - אג"ז שו"מ מה"ר"ט אלא"ז! וחוקים בן מההר הקדוש (פרשת תרומה) ועין שם שנקט פי זו גם פונת השלחן ערוך, ועיי"ש מה שפאר בלשוננו וכן מוכח בלאורה מדברי האלה רבא בסי' סו. שהוכיח שמתן לשאלא בביה"כ בשלום חדרו, מכך ששינוי שבין הפרקים אסור, ומוכח דשלא בשעת התפלה מתן. ומדפגורד להוכיח זה מוכח לקא' דס"ל דאסור לדבר על דבר חלון. ויש שהביאו מדברי רבנו יונה בספר היראה שכתב "ציונו בבית הפגוס אל דבר דבר חול עם אדם", ומשמע שכל דבור של חול אסור. ואולם המעין שם בכל דבריו: וראה דבריו עוסקים בפגור דבור המצמץ התפלה (במקום שפגור אסור דבור מצד הפגוס בתפלה).

ב. יש להזהר מלשפוט עד יד ילדים או אנשים שפגור לא זכו לשמר על ההלכה של אסור דבור שיחה בטלה בבית הפגוס, שפגור בלשון יגור אף הוא לשפוט עקבה.

בעמדנו בימי ספירת העומר, ימים שאנו מתחזקים בענין 'בין אדם לחבירו' ברצוננו להביא שיחת חיזוק ממך רשכבה ג"רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל שנאמרה בחנוכה הבית לבית הכנסת חניכי הישיבות רוממה - ירושלים (הדברים הובאו בספר 'מלא פי תהלתך' עמ' לא):

הגמי' אומרת במגילה (כט, א) על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, זה נקרא 'מקדש מעט'. אחרי שביט המקדש חרב בעונותינו הרבים, נשאר מקדש מעט, ומה זה המקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

במשך זמן גלותינו היו המון בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהיה שם כל 'הלב' של כלל ישראל, קול תורה ותפילה היה נשמע בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולדאבוננו בשנים שבין ת"ש-תש"ה הכל חרב. יש מקומות ששרפו! יש מקומות שהחריבו בהם עיי' שעושים בהם דברים שזה בניגוד לבית הכנסת כמו קולנוע, מגרש ספורט, וכמה כל מיני דברים שחיללו את הבית המקדש מעט רח"ל. לדאבוננו ביחד עם כל ישראל, החריבו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות. ובי"ה שחלק מכלל ישראל זכה להשתקם בארץ ישראל, ולבנות שוב את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושוב לעשות 'מקדש מעט'. עד שהקבי"ה ירחם והיה המקדש האמיתי. המקדש לא 'המעט' אלא המקדש 'הגדול' אבל בנתיים בונים ביה מקדש מעט.

אבל המקדש מעט יש לו קצת דינים של בהמ"ק, יש איסור נתיצה. כמו שאסור לנתון מאבני בהמ"ק ואבני המזבח, ככה יש ג"כ דין בשו"ע (סי' קנ"ב) שאסור לעשות משהו שמחריב את המקדש מעט, אפי' לא חורבן ממש, אלא אפי' לקחת משהו מבית המדרש יש דברים שאסור, וכן לשנות משהו שבנו במקדש מעט ואפי' עד כדי כך שיש דיון (עיי' ביה"ל שם) אם מותר להוציא את המטלטלין, הכסאות והשולחנות של הבית המדרש, ועיי"פ בבחינה מסוימת זה כעין מקדש, רק מקדש 'מעט'.

א"כ צריך להיות לפי"ז ג"כ כלל מה שיש במקדש האמיתי - במקדש הגדול, צריך להיות גם במקדש מעט. ובמקדש האמיתי ידוע שלא היה סתם שכל אחד השתתף בממונו, כמו שכתוב בפסוק 'כל איש אשר ידבנו לבו', ואמנם נדבו זהב תכלת וכו' כל הדברים האמורים בפרשת תרומה. וזה היה ממון, שנתנו כל אחד, אבל חוץ ממה שהיה ממון היה ג"כ 'הלב' שלהם, ולכן הלב של כלל ישראל היה בבית המקדש. ולא היה כמו בשאר דברים, למשל, כשאחד בונה בית, בשעה שהוא בונה את הבית אין שום חילוק מה הוא התכוין, העיקר שיש בית, שאפשר להיות שם ואפשר להשתמש בו את השימוש מה שבו-אדם צריך, ואם רוצה שימוש אחר, משתמש שימוש אחר. אבל לא כן הבית המקדש ולא במשכן, לא היה עשוי עם 'הלב' של כלל ישראל, ואם היה הלב של כלל ישראל, לא דוקא בזמן שעשו אלא גם בהמשך, כל זמן שהלב של כלל ישראל היה טוב, היה שייך לבניית המשכן לבניית המקדש, אז היה קיים, אבל אם ח"ו כלל ישראל ירד ולא היה הלב שלהם בדרגה כמו שצריך להיות לבנות מקדש לבנות משכן, אז היה חלילה וחס החורבן.

פסקי הלכות בעניין דיבור בבית הכנסת מתוך חוברת הלכות בית הכנסת היוצא לאור ע"י ביה"כ דקה"ל 'תרומי שדה' מודיעין לעית. (כפי שהבאנו בעבר קהילה זו הינה מקהילות הקודש אשר מתחזקים בתדירות בשמירת קדושת ביה"כ, ובכל שבת מתקיים לימוד אבות ובנים בהלכות ביה"כ")

הדבורים האסורים בבית הכנסת

א. אסור לדבר בבית הכנסת שיחה בטלה (שו"ע סי' קנא, א). מה היא שיחה בטלה? יש אומרים שהפגנה לדבורים שאין בהם שום תועלת ולדוגמא: "אתמול קבלתי ממך", או "מחר אני נוסע לסבתא", שאין זה פגור של מלך לדבר דבורים של סתם פתוך ביתו. ויש אומרים שהפגנה לכל דבור של חלון ואפילו אם יש בו תועלת ולדוגמא: "מה לקנות במלח"ה", או "אני מזמין אותך לשחק איתי מחר". פי להלכה פסק המשנה ברורה פדעה השנייה, שאסור לדבר שום דבור של חול. פי אין זה פגור של מלך להקטעק בביתו בדברים של חלון.

לרפואת ירושע בן גלקא, אילה בת ברכה, התינוקת אילה שרה בת מלכה בתושח"י. ולישועת ולרפואת מירי אידיה בת ברט. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל
לע"נ מנחם הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל ולע"נ האשה רבקה מרים בלוי ב"ר אברהם דוד פרידמן זצ"ל

ג. בדורים אסורים, כמו לשון הרע, רכילות ודבורי מחלוקת, מלבד שעברה חמורה היא מאד לדברם בכל מקום, עוד תגדל העברה עד למאד כשמודבר חס וחלילה במקום קדוש. כי זה לזולז חמור בכבוד השכינה הקדושה, שמודבר לפני המלך בדורים שהמלך אסר לדברם. (משנה ברורה שם) והוסף המשנה ברורה: "ועוד תגדל הרעה בזה שהוא מכשיל גם את הרבים בעונות החמורות ה'... ומתחלה תחלל הקוץ בצידי אנשים ולבואו יתקלטו ויתחברו חבירות וזכויות לרוב איש ברעהו עד שנעשה כל הביה"ח כמדרה גדולה. ובעונותינו הרבים באים מזה כמה פעמים ליד חרפות וגדוּפין והלבנת פנים בדברים [ונם פעמים רבות בפני הספר תורה שזה גם כן עון חמור בפני עצמו]. ולי' ד' האמות ומלשינות וגדל חליל שם שמים בין האמות ומי גרם לכל זה אם לא הראשון שהתחיל בעברה תחלה." ועין שם עוד.)

הדבורים המתרים בבית הכנסת

הבהרה חשובה! הדבורים המתרים בבית הכנסת, הפונה רק שלא בשעת התפלה. אך בשעת התפלה אסור לדבר כלל.

א. קל דבור לצרף מצוה מותר לדברו בבית הכנסת. כגון לדבר לפני סכות על עניני ארבעת המינים [לדוגמא: היכן נתן להשיג לולב מהדר. כמה עולים האחרונים במקביר פלוגות]. וכן, להציע שדוך (ע"י שו"ע סי' ש"ו סעיף ו).

ב. מותר לדבר כל ענין שקשור לגמילות חסדים. כגון, להודיע על חלקת מוצרי

קוראים כותבים

לכבוד הגליון החשוב עד מאוד "קדושת בתי מקדש מעט" אשר מחזק במצות עשה "ומקדשי תיראה" - דבית מקדש מעט.

ונראה בס"ד שחיווק במצוה זו פריה רב מאוד, דהנה בזמן שבית המקדש היה קיים היו ישראל מצווים בעלייה לרגל, ומזה ספגו ירא"ש לכל השנה, ויעייין חוס' ב"ב דף קא. ושכתבו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ועובדה היה גם כן מחוץ לירא"ש ועוסק בתורה, ואף בידון אם בית כנסת נבית מדרש יהיה אצלו מקום מיוחד לשכינה - בלבד! פשוט שזה ישפיע עליו לכל היום כולו.

ועוד יכדיעו אמרו בעלי המוסר דסגולה גדולה לזכות בדין זה להיות חלק מהכלל שכן היחיד בסכנה הוא זה ע"י שיזכה את הרבים ויועיל להם. ובמצוה כזו כל חיווק קטן שיתחזק האדם יש כזה חיווק לרבים - כשרואים החיווק שלו. ועוד ועד!" ויכל להימנע מהחטא של "מפסיק ממשות".

ונראה בס"ד דרך ב"בתחבולת תעשה לך מלחמה" בענין זה, [א] בתחילה להימנע מכל דיבור בשעת התפילה גם בהקטנות שמונה לדבר מן הדיו. [ב] ואח"כ יוסיף ללדב לבית כנסת בזמן שהוא עם התפילין. [ג] אח"כ יוסיף שכל היום כולו הוא אינו פותח בשיחה בבית כנסת. [ד] עד שיוכל להזהר לגמרי. [וראה ב"מרגניתא טבא" שבסוף ספר אהבת חסד אות ז' דאף "שומע כעונה" ש בהי.]

ועוד צריך שיהיה ברור לו מה מותר לדבר בבית כנסת ומה אסור, בכדי שלא יבוא להקל ולהגדר מכל קולא של "צורך מצווה", ומה טוב לקבל זאת ב"קבלה" לרפ"ש של ייחודי שמים, שבוה יהיה לו "תירוץ" לחיווק שלו ולא יבוש מהמלביגים עליו בעבדות ד'.

ומאידך אם חלילה אין האדם נזהר בחטא זה אף שחטא יחיד הוא ה"ז חמור

מזון, או מכירה מוזלת של בגדים לחו.

ג. מותר לדבר ולעשות פעלות של גמילות חסדים. כגון, להלוות כסף, לפרט כסף או צ'קים, או לחתם ערבות (הגרי"ג קרליץ זצוק"ל הוצא בשמו בספר משכן דוד פרק א)

ד. מותר לפרע חוב בבית הכנסת, כי פריעת חוב היא מצוה (שם)

ה. מותר לומר שלום לחברו ואף מותר לחברו להשיב לו שלום (אליה רבא סי' סו ה"ד במחא"ש שם) שזה נחשב כצדף מצוה, שרצונו המלך שבניו ישאלו בשלום חבריהם שנאמר בקש שלום ורחמיך יתרחב (על פי רש"י בברכות נד. ז"ה ואומר)

ז. מותר לערף חשבונות של מצוה (שו"ע שם ז), כגון חשבון קפה של צדקה, או ישיבת גבאים לפקח על חשבון קפת בית הכנסת. וכן מותר לגבאים לדבר על כל צדרי בית הכנסת, בין צדכים שוטפים ובין צדרי בניה וכוונות. שאין זה לזלזל במלך שמשרתי מודברים על צדרי בית המלכות, ונחשב כצדף מצוה.

ח. מותר להקריז על שמחות כמו שלום זכר או קדוש, שיש בזה מצות חסד (הגר"ג קרליץ זצוק"ל שם).

ט. מותר לדבר על צדרי רבים בבית כנסת. ולכן מותר לעשות אספה שונים בה על דברים שרבים צריכים להם.

י. מותר לעשות כנס נשים בעניני חנוך, או חזקת בכל ענין רחמני (שו"ת שלמת חיים להגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל ס' קמ"ח)

מאוד וכמו שכ' השע"ת של"צ אות ו' דהוא מומר לדבר אחד גדול עונו מנשוא ח"ו ע"ש.

ובשו"ע סי' צ"ח ס"ד כתב דהתפילה היא במקום הקרוב ולכן צריך לזיזרה שתהא דוגמת הקרבן בכונה ולא יערב בה מחשבה אחרת וכו'. והנה בהלכות קרבנות איתא (ובזחים כד.) דבעינן שלא יהיה דבר חוצץ בינו לרצפת העזרה כמו שבמינן שלא יהיה דבר חוצץ בין גופו לכלי שרת, והינו דכיון דהעבודה במקדש היא צריך להיות כולו שם, ונראה דכן הוא בתפילה שלא יהיה דבר חוצץ בינו לתפילה. וזה כמו שכ' הרמ"א שם סוף ס"א ויסיר כל תענוגי האדם מליבו - שיהיה כל ליבו ב"עבודה שבלב" כמו דכ' "לעבדו בכל לבבכם". (ואף שאינו מהרהר ביעוה"א אך בעינן שיהיה ליבו טהור ונקי). וכמ"כ בעינן שיהיה כולו בבית כנסת וזה כמו שכ' מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל דצריך לנתק הפלאפון בזמן התפילה בדזה יש לו שייכות לחוץ והוא חציצה בינו למקום המקדש (אף אם לא חושש שיתקשרו אליו).

בברכת איש את רעהו ויעזרו ולאחיו יאמר חזק. ושנוכה "שכנתי בתוכם". י. ק. ב"ב

*****

סבי ה"ר אברהם בן ר' אריה לייב ברנשטיין זצ"ל, נפטר השנה (תשפ"ג) בחודש אייר, ובס"ד זכה לאריכות ימים מופלגת (הוא נפטר בגיל 103!!) לפני כעשר שנים למדתו את הגמ' בסוף מגילה ששאלו את האמוראים שהאריכו ימים, "במה הארכת ימים". אז פנית לסבי ואלתו "במה זכית לאריכות ימים"? הוא השיב לי, **אני מקפיד להגיע כ- 10-15 דק' לפני זמן התחלת בתפילה**. ובאמת זכה למבואר בגמ' בברכות ח. דאמר רבי יהושע בן לוי לבניו קדימו וחשכיתו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתוריכו חי'. יוסף ברנשטיין, רמת בית-שמש

סיפור השבוע

כשהנהג מכריז שוב את השם 'בני ברק', ואז אכן עלה הדבר בידו. המכשיר קלט סוף סוף את היעד המבוקש.

או אז התנער האב מהרהוריו, מתפעל **מההשגחה הפרטית** שזימנה לו חשובה מדוייקת לשאלתו של בנו... "בני היקר!" - פנה ואמר לו - "היה לך חשובה על שאלתך. הרי בעיניך ראית, שכאשר הנהג אמר דבר מסוים דיבוריו לא נקלטו במכשיר ניווט - כי הו' שם דיבורים זרים שהפרעו למכשיר לקלוט את מה שאמר. כך הדבר גם בתפילה! שהרי כתבו המגיד מקאזנץ והיערות דבש והחתם סופר, **שבית כנסת שמדברים בו בשעת התפילה, הידיבורים מונעים את התפילות מלעלות, כי בשמים מצפים לשמוע תפילה זכה בלי שום תערובת של קולות אחרים**. לכן, על אף שאני לכשעצמי הייתי נזהר מלדבר בעת התפילה, בכל זאת, למרבה הצער הידיבורים שדיברו אחרים מנעו גם את תפילתי מלעלות. וכעת, כשכל התפילים קיבלו עליהם לשחוק, עליו כל התפילות.

(קדוש ה'יכל' שע"י מנח דחסדיז בעלזא עיה"ק צפת)

*****

סיפר הרב אברהם שלמה היימן זצ"ל, ששמע מהגאון רבי אהרן נויבירט זצ"ל (אביו של הגר"י יהושע מח"ס שמירת שבת כהלכתה) שפעם ביקר בביה"ח בתל אביב ודיברו שם בתפילה, ולמרות שיהיה אורח לא התבטש להתייחס וסופר להם שבית הכנסת שכינה בה ברבנות היה היחיד שבגורמניה שלא נפגע בשוואה ותלה זאת בזכות הקפדתו שלא ידברו בביה"ח!

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

קדיש תס"ד

ענין הקדושה

"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם" (וי' ב).

'קדושים תהיו. הוו פרושים מן העריות ומן העבירה וכו'" (רש"י).

הרמב"ן פירש את ענין "קדושים תהיו" באופן אחר מרש"י, וז"ל 'זה ענין כי התורה הוזהרה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והחיות, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמנתו או נשיו הרבות, ולוהית בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה.

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וכו', וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל בריבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס וכו', ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה ממינו וכו', שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים וכו', ע"כ דברי הרמב"ן.

והיינו שפירש "קדושים תהיו" שהוא לפרוש מהנאות העולם הזה המותרות, וכמו שאמרו חז"ל בגמרא ביבמות דף כ. 'קדש עצמך במותר לך', [ויעיין בילקוט שמעוני פרשת ראה רמז תתצא ועוד].

[ואבי מורי הגאון ר' מרדכי זצ"ל הקשה שאם אכן צריך האדם למנוע עצמו מכל התענוגים ואף המותרים, א"כ כיצד נאמר בתורה שהברכות לעושי המצוות הוא השפע הרב בגשמיים שיהא להם, כמו שמצינו בפרשת "והיה אם שמוע" (דברים יא יג-טו) "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלוהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגן ותירושך ויצחקך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת", וכן בפרשת בחוקותי (כו ג-ה) "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם. ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. והשיג לכם דיש את בציר וביציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשועב וישבתם לבטח בארצכם", וכן מצינו עוד רבות בתורה, והלא מזהירים אנו להתרחק מהגשמיים, ואין כאן המקום להאריך בביאורו לדברים].

אמנם יש להבין לפי זה מהו ביאור המשך הפסוק שנאמר "כי קדוש אני ה' אלוהיכם", ומה שייך כלל ענין 'קדש עצמך במותר לך' גבי קודשא בריך הוא, והאין "כי קדוש אני ה' אלוהיכם" הוא נתינת טעם לכן שמצוה הקדוש ברוך הוא לישראל "קדושים תהיו".

והגאון ר' שמעון שקופ זצ"ל ביאר בהקדמתו לספרו 'שערי יושר' את ענין "קדושים תהיו", וכתב שם בתחילת דבריו וז"ל 'יתבאר הבורא ויתעלה היוצר שבראנו בצלמו ובדמות תבניתו, וחיי עולם נטע בתוכנו שיהיה אדיר חפצנו, להיטיב עם זולתנו, ליחד ולרבים בהוה ובעתיד בדמות הבורא כביכול, שכל מה שברא ויצר היה רצונו יתבאר רק להיטיב עם הבראים, כן רצונו יתבאר שנהלך בדרכיו, כאמור והלכת בדרכיו, היינו שנהיה אנחנו בחייר יצוריו, מגמתנו תמיד להקדיש כוחותינו הגופניים והרוחניים לטובת הרבים, כפי ערכנו, ולדעת כל ענין זה נכלל במצוות ה' של קדושים תהיו', ע"כ דבריו.

וכמו כן כתב שם עוד 'לכן נראה לעניות דעתי, שבמצוה זו כלול כל יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו, וכמובן בכל הקדשות שהוא התייחסות למטרה נכבדה, והנה כשהאדם מישר הליכותיו ושואף תמיד יהיו דרכי חיינו מוקדשים להכלל, אז כל מה שעושה גם לעצמו להבראת גופו ונפשו הוא מתייחס ג"כ אל מצות קדושה, שעל ידי זה ייטיב גם לרבים, שבטובתו לעצמו הוא מטיב עם הרבים הצריכים לו, אבל אם הוא נהנה הנאה מן סוג המותרות, שאינן דרושות להבראת גופו ונפשו, הנאה זו היא נגד הקדושה, שבה הוא מטיב לעצמו לרע לפי דמיונו, ולזולתו אין שום תועלת, ועל פי דרך זה ענין מצוה של פרישות הוא תמצית מייסוד מצות קדושה, הניכרת בפועל בדרכי ההנהגה של האדם, אבל ברעיון ושאיפת הרוח מתרחבת מצוה זו גם על כל מפעליו ומעשיו של האדם גם בינו לבין המקום, וביחס זה מתדמה ענין קדושה זו לקדושת הבורא יתבאר באיזה דמיון קצת, שכמו שבמעשה של הקדוש ברוך הוא בהבריאת כולה, וכן בכל רגע ורגע שהוא מקיים את העולם, כל מעשיו הם מוקדשים לטובת זולתו, כן רצונו יתבאר שיהיו מעשיו תמיד מוקדשים לטובת הכלל ולא להנאת עצמו', ע"כ דבריו הנפלאים.

וביאר לנו ר' שמעון זצ"ל כי ענין ה"קדושים תהיו" הוא הפרישות ממחשבת האדם על עצמו, אשר האדם פורש מלחשוב רק על עצמו ומתחיל הוא לחשוב אף על אחרים, ודואג הוא לטובת הכלל, ואזי זוכה הוא להתדמות לקדוש ברוך הוא שכל מעשיו לטובת בראויו, וכפי שאמרו בגמרא בשבת קלג: 'הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום, מה הוא גומל חסדים, אף אתה היה גומל חסדים'.

ומיושב לפי זה אף מה שהוסיף הכתוב ואמר "כי קדוש אני ה' אלוהיכם", כי מאחר וענין ה'קדוש' הוא להיטיב עם זולתו, אם כן זהו ממש הדבר אותו עושה הקדוש ברוך הוא בכל שעה, שהוא מייטיב לכל בראויו וזן אותם בחסד וברחמים ומשפיע עליהם רוב טובות, ושייך ליתן טעם למצות "קדושים תהיו", דהיינו פרושים ממחשבה רק על עצמכם, אלא חושבים אף על האחר ועל הכלל, מפני ש"כי קדוש אני ה' אלוהיכם". (הגר"מ דרוק שליט"א)

יכול כמוני

במדרש רבה (פרשה כד ס"ט) איתא 'קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם', ע"כ דברי המדרש, [וכן איתא במדרש רבה בפרשת ויגש (פרשה צ ס"ב)].

ויש להתבונן הרבה בדברי המדרש, כיצד היה עולה על הדעת לומר שיצור נברא קרוץ מחומר יכול להיות קדוש ממש כמו הקדוש ברוך הוא, ומהו פירוש הדברים.

ור' יואל מסאטמאר זצ"ל ביאר את דברי המדרש, שהיה עולה על דעת האדם לומר שכשם שהקדוש ברוך הוא, אף על פי שהוא קדוש, מכל מקום הרי הוא משרה שכיתו על הטמאים, וכמו שנאמר (טז טז) "השוכן איתם בתוך טומאתם", כך גם האדם יוכל לחיות יחד עם הטמאים ומכל מקום להישאר קדוש.

ולכן נאמר 'יכול כמוני', תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם', רק הקדוש ברוך הוא יכול להשרות שכיתו גם על הטמאים, כיון שקדושתו גבוהה מהכל ולא שייך טומאה אצלו, אבל בני אדם אינם

יכולים להישאר קדושים כאשר מתחברים לרשעים, כיון שבשעה שיתחברו לרשעים הרי הם יושפעו מהם לצד הטומאה ושוב לא יהיו קדושים.

גדר מצות בצדק תשפוט עמיתך

"לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפוט עמיתך" (וי' טו).

'בצדק תשפוט עמיתך. כמשמעו, דבר אחר הו' דן את חבירך לכך זכות' (רש"י).

המהר"ל דיסקין ביאר ענין מצוה זו של לדון לכף זכות, על פי דברי הגמרא בסוטה דף ב. 'רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, ע"כ דברי הגמרא.

ולמדנו אנו מדברי הגמרא את גודל השפעתה של הראיה, אשר היא מחברת ומקשרת ומדביקה את הנפש בה, ויש לה השפעה עצומה עד למאד, עד שאמרו שאדם הרואה את הסוטה בקלקולה, צריך לעשות מעשה בבדי למנוע השפעת הראיה, ובלא עשיית המעשה הרי הוא ממלא יושפע מהראיה.

והנה לשון הגמרא הוא 'הרואה סוטה בקלקולה', ואין הביאור שרואה אותה בזוהרה, שהרי היא נסתרה ויגד אין בה, אלא הכוונה היא שראה את עונשה שבטנה צבה וירכה נופלת, ואף זו ראייה המשפיעה, כי בראיה כזו נחשף למושג של זנות, ואפילו שראה את עונש הזנות הרי גם זו ראייה שבמשפיעה וחדרת אליו ועשויה לקלקל אותו אם לא יעשה מעשה ויזיר עצמו מן היין.

ולפי זה ביאר המהר"ל דיסקין שאדם הרואה את חבירו העושה דבר עבירה, הרי ראייה זו יכולה להשפיע עליו ולגרום לו לזלזול באותה העבירה, ומשום כל צייתה עליו התורה לדון את חבירו לכף זכות, ולמצוא אופן - ולו הדחוק ביותר - להסביר מדוע לא נכשל חבירו באותה עבירה ולא חטא בה, מפני שאם לא ידון את חבירו לכף זכות, עלולה הראיה שראה את חבירו להשפיע אף עליו ויכול להיכשל באותה העבירה. וא"כ המצוה לדון לכף זכות אינה רק בשביל חבירו, בכדי שלא יחשוב על חבירו בדברים רעים, ולא יביט עליו כחוטא, אלא בשביל עצמו, שלא יבוא לידי זלזול וקריירות באותה העבירה שראה את חבירו חוטא בה, ועל כן מחויב הוא לדון לכף זכות ולומר שאין זו עבירה, בכדי שראייתו שראה לא תשפיע עליו.

אמירת הפרשה בהקהל

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם" (וי' ט). 'דבר אל כל עדת בני ישראל, מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה' (רש"י).

בפסוק במגילת אסתר (טו טז) נאמר 'ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמדו על נפשם ונחו מאויביהם והרגו בשונאיהם וגו'.

וביאר הרבי מקוצק זצ"ל שכונת הפסוק היא באופן זה, "נקהלו", שהקהילו ואספו את כל הרצונות שלהם והתרכזו לכח עצום ורצון איתן, ומשום כך "ועמדו על נפשם", רק מחמת כן יכלו לנצח.

ולפי זה ביאר הרבי מקוצק זצ"ל אף את דברי רש"י בפרשתינו 'פרשה זו נאמרה בהקהל', דהיינו שרק על ידי ריכוז כל הכוחות הנפשיים של ישראל אזי אפשר להגיע למדרגה של "ממלכת כהנים וגוי קדוש", שעל ידי שמקהילים את כל כוחותיהם ומרגשים שהוא "ועמדו על נפשם", שנפושם תלוי בהם, אזי יכולים להתקדש ולזכות ל'קדושים תהיו'.

גמיצה דרך שחוק

"יט, יא" לא תגביו ולא תשקרו ולא תשקרו איש בעמיתו".

בחזרת אהל לאה הביאו בשם הגאון ר' שלמה מישר זצ"ל כן, שהנה כתב הרמב"ם [גמיצה א', ב'] "אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת לשלם, הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך", ומשמע בדבריו שהגבוי דרך שחוק או על מנת להשיב אינו אסור מהתורה רק מדרבנן כדי שלא ירגיל לעשות כן.

ומקשה לה"מ, שמגמ' בב"מ [סא:] מוכח דהוי דאורייתא, שהגמ' מקשה מדוע נכתב אסור בגמיצה ומדוע א"א ללמוד מרבית ואונאה, ומתרתצת הגמ' שהאסור שנכתב בגמיצה בא לחפש שאפילו ע"מ למייקט אסור, משמע דהוי דאורייתא. ומביאים שם, שר' שלמה זצ"ל מצא מקור לדברי הרמב"ם מהגמ' בקידושין [סט.] שר' טרפון אומר שיכולים ממזרים להיטור, וזאת ע"י שהממזר יגנוב כדי שימכר לעבד עברי ויותר בשפחה

ויטור זרעו, ובתוס' ר"ד שם בד"ה "דמנסיב לה עצה וא"ל זיל גנוב כו" כתב ז"ל, "והאי דמשיאו עצה לגנוב, אין איסור בדבר כיון שבדעתו לשלם ומתכוין להכשיר זרעו".

וביאר, שע"כ כוננת דבריו שאין בזה איסור היינו שאין בזה איסור תורה אלא רק איסור מדרבנן והתירו לו כדי שיכשיר זרעו. (הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א - מחזה אברהם)

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא

על כסא הרבנות באחת העיירות ישב גאון בתורה וירא אלקים מרבים. כגדול תורתו היה גדול עניותו, וחי חי דחקות ומחסור. מחמיר גדול לעצמו ומקיל לאחרים בדיני איסור והיתר, שכן בכל שאלה שבאה לידו מאנשי עדתו העניים, ראה "הפסד מרובה" ופסק להקל. דבר זה היה למורת רוחם של רבנים אחדים מערי הסביבה, והללו קראו עליו תגר. נוסף לזה, היה לו בן בעל כשרונות עליונים, ועדיו היה לגדולות, ברם חי הדחקות והעוני בבית אביו השפיעו עליו שיצא את בית המדרש, והתחיל ללמוד ללימוד חול ומדע. ברור שאביו הרב ניסה בכל כותותיו להחזירו לבית המדרש, אך הדבר לא עלה בידו. פרט זה הוסיף שמן למדורה, והרבנים שקיטרגו נגד אותו רב, האשימוהו גם בעון בוגד.

הם התאספו והחליטו להעביר את אותו רב מרבנותו, וכדי לתת תוקף להחלטתם כתבו מכתב עם ההחלטה, חתמו עליו ושלחוהו לרבה של קובנה שגם הוא יחתום עליו. ברור היה להם שהיות זה רק כחצי שנה שנתקבל לאב"ד קובנה, ירצה להראות לרבני ערי הסביבה יחסי כבוד וידידות, ויחתום על החלטתם.

השליח שנבחר היה יהודי ד"ח בנו של אחד מגאוני התקופה, וכשהגיע לקובנה בשעת מנחה קטנה, שם חיכך פעמי לבית המדרש שם מתפלל רבי לייב'לה קובנר. בגמר תפילת מנחה נגיש לרבי לייב'לה הציג את עצמו, סיפר לו דברש ליתותו ומסר לו את כתב ההחלטה.

במעוף עין עבר רבי לייב'לה על חטאיו ופשעיו של אותו רב, ומה שגזרו הרבנים עליו, ואמר בהתרגשות רבה: "אכן מעשה נורא". כששמע השליח מפי רבי לייב'לה את הקריאה "מעשה נורא!" ברור היה לו שרבה של קובנה מסכים עם ההחלטה, ואמר לרבי לייב'לה: "אם רבה של קובנה יואיל לחתום כעת על ההחלטה, אוכל מחר בהשכמה לצאת את קובנה ולחזור לדרכי". הסתכל בו רבי לייב'לה בעינים מחייכות ואמר: "מפליאני מאד, הוא מראה לי דין בדיני נפשות ומבקש הסכמתי עליו, ונעלם ממנו שאין דנין דיני נפשות בלילה. ועל עוד לעיין בכל הטענות נגד הרב הנאשם לפני שאדע להחליט בדבר". והוסיף ואמר "ובכלל מה הבהלה הזאת לצאת תיכף את קובנה, אורח כה חשוב בא לעירי ולא אקיים בו מצוות הכנסת אורחים, ילוי פה הלילה ויהיה אורח רצוי ומקובל בביתי, ואיה"ש מחר עוד טרם שישהה בקובנה יממה שלמה, אודיע לו את החלטתי".

בעת אכילת ארוחת הערב, ולמחרת בעת אכילת ארוחת הבוקר, שוחח רבי לייב'לה עם אורחו בדברי תורה, וגם בשחת חולין של תלמידי חכמים, מבלי להזכיר אפילו ברמז את דבר שלוחותו של אורחו.

רק בעת ארוחת צהרים שאל את אורחו אם יודע הוא איך מצב פרנסתו של אותו רב, "אין מה לקנות בו" השיב האורח, "חי הוא חיי עוני ולפעמים אפילו רעב לפרוסת לחם". שתק רבי לייב'לה והמשיך לאכול יחד עם אורחו את המאכלים הטעימים שהגישו לשולחן. אחרי ברכת המזון אמר רבי לייב'לה לאורחו: "מכל מלמדי השכלתי" - זהו כלל גדול לא רק בתורה אלא גם בחיי היום יום. הרי כבודו עשה במחיצתי כמעט מ'עת לעת", וראה את אורח חיי וסדר יומי, ואם כן יאמר לי כבודו, מה שאני ואביך (אביו) של השליח היה מגדולי הרבנים בתקופת ההיא) אוכלים ביום אחד, לא אוכל אותו רב בשבעי ימים כולל רשת קודש, ומה שאותו רב לומד ביום אחד, אין אני ואביך לומדים בשבוע שלם ויתכן אפילו בחודש ימים. מעתה יאמר בעצמו איך אני יכול לתת הסכמתי להעביר את הגאון והצדיק ה"ל מרבנותו, ולגדול מפיו את פרוסת הלחם שהוא אוכל. אם לא אצה לו השעה, אשכח לארחו עוד ימים אחדים, אבל אם הוא ממחר להביא את תשובתי לאביו, יסע לחיים ולשלום, ויואל לדרוש בשלום אביו בשמי, ולהגיד לו שאחרי בקשת סליחתו, עצתי היא שיעיין שנית בדבני רב אותו רב, שאינו רב גאון בתורה אלא גם צדיק תמים. ואמנם אחרי שאותו שליח מסר את דברי רבי לייב'לה לאותם רבנים, בוטלה ההחלטה נגד הרב, והשלום שב למקומו.

גיליון שבועי (מס' 8)

פרשת קדושים תשפ"ד

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

"אילו הייתי יודע שרבי יוסף חיים יצא לקראת הספר עם בגדי שבת הייתי מוציא חלק נוסף", - התבטא אור העולם הגאון רבי שלמה אלישיב מחבר הספר המפורסם 'לשם שבו ואחלמה' כאשר שמע שכן עשה הארי שבבל, הבן איש חי.

כלשון זו אפשר לומר על הוצאת גליון זה, גודל ההתלהבות והצימאון שהתקבל העלון בציבור העידו כמאה עדים על התנועה המכה גלים והגוברת מיום של לימוד עניני המקדש והקרבנות עד לפרטי פרטים, מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר'.

אכן, ניהן בפירוש לומר אילו ידענו היה העלון יוצא מוקדם יותר.

המהפך המתחולל מורגש היטב גם בהכילי הישיבות והכוללים שלומדים מסכתות מסדר קדשים בעיון ישיבה, כשלפתע שמים לב לפרטים ופרטי פרטים משל היו לומדים סדר מועד שנוגע בזמן הזה ממש, כשהעדות הגדולה לכך היא כמות השואלים בקו הטלפוני מבתי אולפנא אלו הגדלה והולכת מיום ליום.

"הנה ימים באים נאם ה' אלוקים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'!"

בברכת שבת שלום

העורך

ב'זריקה שלא במקומה", כגון נתן את הניתנים למעלה (חטאת) למטה, שקיייל (רמב"ם פ"ב ה"י) שהבשר פסול אך הבעלים התכפרו, האם יש מעילה בבשר?

איתא בתוספתא מעילה (פ"א ה"א) "נתן את הניתנין למטה למעלה, ואת הניתנין למעלה למטה... יש בהם מעילה". וכן משמע במתניתין (ריש מעילה) "ושלא היה לה שעת היתר לכהנים יש בה מעילה".

וכן פסק הערוך השולחן לעתיד (פרק קט"ו הלכה ט"ו), וכן הוא בחז"א (קדשים ס"ז).

אך דעת הגר"ח (הובא בכתבי הגרי"ז זכחים, ובשיעורי הגרמ"ד זכחים דף כו) שכאשר היתה זריקה בקרבן, תו לא הוי הבשר בכלל "קדשי ה'", ואין בהם מעילה, אפי' שאין להם היתר אכילה, ואת התוספתא בריש מעילה ביאר הגרי"ז, דקאי אליבא דמ"ד זריקה שלא במקומה לאו כמקומה דמי, ומה דאיתא במתני' שכשאר היתר אכילה לכהנים, ביאר הגר"ח שזה רק סימן, שבד"כ היכן שאין היתר לכהנים, יש מעילה.

מיהו בתוס' (זכחים ס"ז ע"א ד"ה למעלה) כתב שעשה חטאת העוף למעלה פסולה, אך בעלים נתכפרו, וע"ז איתא שם במתני' (ע"ב) שיש מעילה בבשר, ודלא כהגר"ח.

אך בשיטמ"ק (שם) חולק על התוס' וסובר שכל דברי שמואל (שבזריקה שלא במקומה יש כפרה לבעלים) הוא דווקא בזכחים, אך לא בעופות, ולכן יש מעילה.

לעיוני

בתפילת מוסף של ראש חודש אומרים: ...ועולת ראש חודש נעלה עליו ושעירי עיזים נעשה ברצון. את העולה הזכיר בלשון יחיד ואת השעיר בלשון רבים. וצ"ע דהא ישנם עשרה קרבנות עולה, ורק שעיר חטאת אחד?

תגובות על מדורי "לעיוני" (גליון 7)

דבר מה ששאלו האם יש חיוב כרת על יחיד שלא הקריב קרבן פסח הבא מטומאה, המשך חכמה (בפר' בהעלותך) למד מדברי האבן עזרא (שם) שיש חיוב כרת, ועיין בספר באר יעקב (הגר"י גרינוולד שליט"א) ס' א'.

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

עבודת התמיד | דיני שמירת המקדש

מצות השמירה

א. מצות עשה לשמור המקדש שנאמר (במדבר י"ה ד') ושמרו את משמרת אהל מועד וגו'¹, וטעם השמירה משום כבוד המקדש² ומשום שלא יכנס זר או טמא לעבודה³.

זמן השמירה

ב. מצות השמירה כל הלילה⁴, וי"א שהשמירה בין ביום ובין בלילה⁵.

הכשרים לשמירה

ג. כל הפסולים לעבודה כגון בעל מום או ערל וכן חרש שוטה כשרים לשמירה⁶, וי"א ששמירת המקדש בכהנים היא עבודה וצריך כהן כשר ובגדי כהונה⁷, אבל י"א שלא ילבשו אבנט שיש בו כלאים⁸.

ד. קטן כשר לשמירת המקדש, ובעליות היו שומרים כהנים קטנים⁹, וי"א שאין קטן כשר אלא מבן י"ג ויום אחד¹⁰.

מקומות השמירה

ה. בשלשה מקומות הכהנים שומרים, בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד¹¹.

ו. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות ומותרים לישב שם¹², ובית המוקד היה כיפה, יש מפרשים שהיה בנוי על כיפה¹³, וי"מ שהיה לו כיפה¹⁴.

ז. י"א שבבית המוקד היו שומרים רק כהנים שהם גדולים וראויים לעבודה¹⁵.

ח. שאר הכהנים היו יושבים בבית המוקד בחצי שאינו מקודש, וזקני כהונה יושבים על איצטבאות של אבן, ופרחי כהונה יושבים על הארץ¹⁶.

ט. לא היו יושבים בבגדי כהונה אלא היו פושטים אותם ומקפלים אותם ומניחים אותם כנגד ראשיהם ומתכסים בכסות של עצמם¹⁷.

י. י"א שהשומרים היו מתחלפים והיו שומרים חלק מהלילה ושאר הלילה היו יושבים ואחרים שומרים תחתיהם¹⁸.

יא. הלוויים שומרים בעשרים ואחד מקומות, חמשה שומרים על חמשה שערי הר הבית, שהם שער שושן במזרח, שני שערי חולדה בדרום, שער טדי בצפון, ושער קיפונס במערב, ארבעה על ארבע פינות הר הבית מתוכו¹⁹.

יב. וכן היו עוד חמשה שומרים על חמשה שערי העזרה מבחוץ שהם שער הדלק ושער המים ושער הבכורות בדרום, ושער הקרבן בצפון, ושער ניקנור שבמזרח, וארבעה על ארבעה פנות העזרה מבחוץ לפי שאסור לישב בעזרה, וכן בלשכת הקרבן ובלשכת הפרוכת ואחורי בית הכפורת²⁰.

העמדת הממונה

יג. איש הר הבית היה ממונה ומחזר אחר המשמרות לראות שלא נרדמו על משמרתם, ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן וחובטו במקלו, והיה לו רשות לשרוף כסותו²¹.

יד. י"א שלא היה הממונה מלקה הכהנים אלא רק הלוויים²², וי"א שמלקה אף הכהנים²³.

¹ תמיד כ"ה ב', רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"א.

² פ"י הרא"ש תמיד שם, רמב"ם שם.

³ ע"י חידושי הגר"א תמיד פ"א מ"א.

⁴ רמב"ם שם ה"ב.

⁵ פ"י הרא"ש שם, ליקו"ה שם.

⁶ מנח"ח מצוה טפ"ח.

⁷ ע"י שו"ת אבני נור יו"ד ח"ב סי' תמ"ט.

⁸ דרך חכמה שם בבח"ל ד"ה שמירת.

⁹ רא"ש ורשב"ד ריש תמיד, רמב"ם שם ה"ה וע"י כס"מ.

¹⁰ ע"י מל"מ שם וליקו"ה ב"ה ד"ה התם דלא מ"ט.

¹¹ תמיד כ"ה ב', רמב"ם שם.

¹² שם, ע"י במפרש לתמיד ובראב"ד שם, רמב"ם שם.

¹³ מפרש שם.

¹⁴ רמב"ם בפיהמ"ש שם.

¹⁵ מל"מ שם ה"ה בדעת המפרש והכס"מ.

¹⁶ שם, רמב"ם שם.

¹⁷ שם, רמב"ם שם ה"ו.

¹⁸ פסקי תוספות תמיד אות א', וע"י מל"מ שם ה"ו.

¹⁹ תמיד כ"ז א', רמב"ם שם ה"ח.

²⁰ שם, רמב"ם שם ה"ח וה"ט.

²¹ שם כ"ח א', רמב"ם שם ה"י.

²² תו"ט מדות פ"א מ"ב.

²³ רע"ב טקלים פ"ה מ"א, מל"מ שם ה"ו.

כף זכות

"והוי הן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 86 | אייר תשפ"ד | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

משולחנו של העורך

מיד ביקשתי את רשותו להכניס את הסיפור לגליון "כף זכות", והבנתי עוד יותר מתמיד את העניין החשוב שצריך תמיד אבל תמיד לדון כל מקרה וכל אחד לכף זכות, גם ובמיוחד כאשר לא מכינים את התנהגותו של הזולת ואפילו כאשר בשל התנהגותו נגרם הפסד כספי וכדומה.

ויהי סיפור זה לע"נ של הרדגני מירון שלעילוי נשמתם יצא כל הרעיון של גליון חשוב זה.

בכרכת קיץ בריא

יצחק גולדשטון

עורך ומר"ל 'קובץ גליונות'.

עונה. בערב שביעי של פסח (!) הלכתי לאחד מבתי החולים כמדי שבוע לחלק לחולים המאושפזים את הקובץ המיוחד לחג הפסח ולשמחם, והנה אני רואה את אותו מנהל ש"נעלם" לי כשהוא פוסע במסדרון המחלקה לברוש בגדי חג.

פניתי אליו בטענה "להיכן נעלמת לי ברגע האמת?" והופתעתי מתשובתו: "עברתי איזה הליך רפואי שהסתבך ואני נאלץ מאז לבקר כאן כמעט כל יום... ופנאי לעיסוקים אחרים לא נותר לי". לא יכולתי להסתכל בפניו אבל מיד עודדתי ואמר אתה בסדר גמור שניסית להשיג אותי אך הכן נא אותי שלא יכולתי לענות לך.

מערכת "קובץ גליונות" נערכה מבעוד מועד להכין את הקובץ המורחב לחג הפסח במסגרת ההערכות מערכת הקובץ פונה לארגונים גדולים לשיתוף פעולה בפרסום בקובץ בכדי לסכסד את המחיר לציבור עד כמה שניתן. במסגרת זו התנהל משא ומתן מתקדם עם ארגון מאד גדול והדברים הגיעו כמעט לכדי גמר, אך יומיים לפני הורדת הקובץ לדפוס מנהל הארגון "נעלם" לא ענה לא בפלאפון ולא במייל... ויהי הדבר לפלא שהרי כבר הגענו לכדי הסכמה וסיכום, האם ראוי כך להעלים ברגע שאחרי האחרון?

חג הפסח הגיע ועדיין אין קול ואין

קוראים כותבים

הטלפון שלנו. גם כאשר דפקנו בדלת הבית לא ענה. וכינתיים עוד ועוד אנשים מבקשים את העגלה - ואנו לא יכולים לעזור.

מאוחר יותר בערב הוא חזר לבעלי, התנצל ואמר כי בטעות המכשיר הסלולרי שלו היה על 'שקט' לאורך כל היום ושאל מפני מה חיפשנו אחריו. בעלי הסביר לו כי העגלה לא חזרה ואנחנו מחפשים אחריה בנרות... השכן היה מופתע מאוד, הוא זכר שברק את השטח לאחר שהנגרר עם הארגזים עזב ולא ראה את העגלה... אם ילדיו לא הורידו אותה חזרה למקומה, להיכן נעלמה?

אולם בירור העלה כי בעל הנגרר שסייע להם בהעמסת הארגזים עלה את הקרטונים האחרונים לעגלה יחד עם הנגרר... ופרק אותה בדירה החדשה, מכלי לדעת כי היא שייכת לגמ"ח ואינה רכושו של בעל הארגזים.

השכן התנצל מאוד, ראג שהעגלה תחזור מידית, ואנחנו קיבלנו סיפור במתנה על כף זכות!

רציתי לשתף בסיפור מעניין שקרה לנו בערב החג: ברשותנו עגלת מריצה על גלגלים להרמת ארגזים ודברים כבדים, ואנו משאילים אותה בשמחה לכל החפץ. בערב פסח מכיוון שהיה לה ביקוש רב לכל מיני קניות חלוקות וכד' תלינו מודעה על הקיר בבקשה שכל מי שלוקח את המריצה נא למלא שם, טל', ובאיזה שעה לקחו - וכמו כן גם ביקשנו שלא לקחת את המריצה לפרק זמן ארוך כדי שכולם יוכלו להינות ממנה.

באחד הימים שכן שעמד לעבוד דירה לקח את העגלה לכדי לשאת בה את הארגזים, בעזרת ילדיו הוא העלה את הקרטונים מדירתו לקומת הכניסה ושם הגיע נגרר שלקח אותם לכיוון ביתו החדש.

עבר זמן, ואנשים דופקים בדלת ומתעניינים האם אפשר לקחת את העגלה, בדקנו בפתק וראינו כי השכן שלקח את העגלה כדי לסחוב בה ארגזים - לא החזיר אותה.

ניסינו להתקשר אליו לשאול, לבדוק אולי החזיר ומישהו אחר לקח ולא השאיר את פרטיו, אך הוא לא ענה לצלצולי

ולא בפעם הראשונה, ועליו הרים את קולו.
וגם בני משפחת קלרמן מצטרפים לרעיון ואומרים כי ייתכן והצעקות כלל לא היו מכוונות אל ילד, אלא לאדם אחר שעשה ליועץ רעה גדולה.

משפחת מ' מתחרה שואלת כיצד יכול היה המספר להיות בטוח כי הצעקות אכן נשמעו מכיתו של היועץ, שהלא כאשר אדם צועק משתנה קולו ואינו נשמע כשם שהוא נשמע כאשר הוא מדבר, ולפיכך ייתכן בהחלט שלא זיהה נכון את משמיע הצעקות...

משפחת דיוויס מספרת על שיטה טיפולית שבה משחזרים את הטרומה – ומאפשרים לאדם שהתמודד עם סיטואציה קשה, לחוות אותה שוב, כאשר הפעם הוא יגיב בצורה נכונה יותר, והיועץ במסגרת הטיפול – משחזר עם אדם מבוגר סיטואציה קשה שחווה בהיותו ילד, כדי לאפשר לו להתמודד איתה טוב יותר.

כמו כן מציינים בני המשפחה כי לכל כלל יש יוצא מן הכלל וייתכן כי במקרה מסוים נכון היה 'לנער' ילד מסוים בצורה כזו. (רעיון דומה הביא גם יוסי ב' מירושלים)

אמירה חשובה מאוד שצריך כל אדם הרצה לזכור את חברו לכך זכות לאמץ לעצמו מביאים א. ג. מבני ברק ומשפחת בולג מבני ברק: "אולי היועץ עצמו כן פועל בדרך בה הוא מייעץ לאחרים לפעול, אבל לפעמים גם הוא נכשל. אנשים אינם מלאכים וכישלונות יכולים לקרות לקרות לכל אחד."

רעיון מעניין נוסף שמביא א. ג. הינו כי ליועץ ישנו כן עם לקות שמיעה חמורה, והיועץ מרים את קולו כדי שבנו יצליח לשמוע את דברי הנזיפה שלו, ולא מפני שהוא כועס עליו... אך לאדם מן הצד שאינו מודע לכך, הצעקות הרמות עשויות להישמע גרוע מאוד.

ניחשו נכונה את פתרון התעלומה:

יוסף חיים בלומנטל והקורא ר' החפץ בעילום שמו

הזוכה השבוע: משפ' גינו

לאחר שנעזר רבות ביועץ חינוכי, שהרכה לדבר על סבלנות ושלווה ככלי חשוב בחינוך ילדים, הגיע מספר הסיפור לכיתו כדי להביא לו מתנה, והנה בעודו ברחוב הוא שומע את היועץ המדופלם צועק בקולי קולות על אחד מבני ביתו.

כיצד ניתן לזכור את היועץ לכך זכות?

לתשובותיהם של רבים מן הקוראים היה מכנה משותף בולט אותו ביטא בצירוף יעקב קליין:

"לאחר זמן הגעתי למין 'סמינר' חינוכי, ושם הופיעו גדולי המחנכים דיברו על ההנהגה הראויה כימינו בחינוך הילדים לאור הקשיים היחודיים של דורנו. ואז בין לבין, הקרינו מצגת ובה קליפ המציג איך מגונן של בעיות חינוכיות, ואז פתאום ראיתי אותו... ראיתי אותו ואת בנו... ועיני דמעו... פתאום תפסתי שאני נקלעתי לכיתו בדיוק ברגע שבו צילמו אותם ל'קליפ' שמיועד להראות איך נראה אדם בהיותו בלתי מרוסן... בהמשך נצפה אותו היועץ עם אותו הילד בתצוגה של איך מגיב אדם מרוסן לילד מאתגר במיוחד, בכחינת תמונה אחת שורה אלף מילים והסרטה אחת שורה אלף תמונות..."

ואני יצאתי משם לא רק עם התובנות החינוכיות, אלא גם עם התובנה הלא פחות חשובה. לזכור לכך זכות."

פתרונות דומים שהמשתתף להם הינו האמירה כי היועץ רק הדגים כיצד נשמעות צעקות ומילות ביקורת, וההמחשה הייתה טובה כל כך עד כי המספר שהאזין לצלילים מן הרחוב היה משוכנע כי מדובר בצעקות אמיתיות. הציעו גם בני משפחת פורת מירושלים, משפחת מויישוב מניו יורק, ומשפחת קלרמן מירושלים; ש. קאופמן מירושלים, ע' עידן, י. א מירושלים, ישראל חיים בלומנטל מירושלים, וא. מ. מביתר עילית, יוסף פליסקין משפחת פינקל מנתיבות, משפחת גינו. משפחת חשאי, חיפה, ד' שפרינגר, אשקלון.

משפחת פרגר מלייקווד ארה"ב ציינה כי: "סיפור דומה אירע אצל הסטייפלר זצוק"ל, ומובא בספרי הגאון רב אברהם גניחובסקי.

הקורא מ' הציע שני רעיונות מקוריים במיוחד, האחד גורס כי צעקותיו של היועץ לא היו מכוונות לאחד מבני ביתו, חלילה, אלא... לייצר רע שלו עצמו! וכיצד נזף בקולי קולות... והשני כי היועץ תפס גנב שחדר לביתו,

כיצד ניתן לזכור לכך זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרלו ספרי קריאה בשווי 100 ש"ח

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כך זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

ומה היה סופו של הסיפור? ממשיך בעל המעשה ומספר:

לרגע עלתה בי מחשבה סוררת לעלות דווקא עכשיו לביתו של היועץ, ולהגיש לו את המתנה שקניתי לו, כדי לעמת אותו עם הפער שבין העצות שהוא נותן לבין דרך החיים שהוא מנהל, אך הבנתי שהלבנת פנים כזו אינה דבר נכון לעשותו, ופשוט סכתי על עקבותי ופניתי חזרה אל הרכב שלי, כדי לחזור הביתה כלעומת שבאתי. לא הספקתי להתרחק הרבה, והנה מי נכנס אל חניית הבניין מן הרחוב? היועץ! זה שאת קולו שמעתי מהדהד לפני רגע בצעקות רמות שגלשו מן הבית אל הרחוב!

התבלבלתי לגמרי.

גם היועץ נראה היה מבלבל: "האם קבענו פגישה להיום?" שאל נבוך.

"לא, לא", אמרתי, "הגעתי הנה כדי להעניק לך את המתנה הזו, כאות תודה על העצות הטובות והליווי

המסודר שהענקת לנו".

"כמה מרגש!" אמר לי בן שיחי, "נאה כל כך מצדך, וכל כך מתאים לאופיך הטוב והנדיב לטרוח ולהגיע במיוחד כדי להעניק מתנה ולבטא תודה! אבל באת ל כך מרחוק, לא תרצה לעלות לביתי ולשתות כוס מים?"

"לא, לא אין צורך", אמרתי, "הגעתי הנה ברכב, ואני חוזר מיד הביתה".

"אם כך – " אמר, "עלה לפחות לביתי ואתן לך מתנה קונטרס מיוחד שהוצאתי לכבוד פסח – "

נבוך למדי נדררתי בעקבותיו, וכאשר התקרבו אל הבניין, פתאום פרצו ועלו מתוכם פעם נוספת הצעקות ששמעתי קודם לכן, כשגם הפעם הן אינן נעימות לאחזן, ואף גרוע יותר...

ראיתי כיצד הקולות גורמים לפניו של בן שיחי להשתנות, והוא נשך את שפתו התחתונה, והזדרז לעלות לביתי

לפני.

שמעתי את דלת הבית נפתחת וגם את קולו הנעים של האיש מתפזר כחלל כאשר אמר ברונגע: "שלום ילדים! הצטערתי מאוד לשמוע אתכם רבים... אני בטוח שאם רק תרצו תצליחו לפתור את העניינים ביניכם גם בצורה מכובדת יותר, כמו שמקובל אצלינו בבית".

רק אז הבנתי למפרע כי ליועץ יש, ככל הנראה, בן גדול שקולו דומה מאוד לקולו של אביו, ואותו בן השמיע את הצעקות שזעזעו אותי במהלך מריבה עם אחיו הקטנים...

מציאות פשוטה והגיונית כל כך, שמשום מה קודם לכן כלל לא עלתה על דעתי.

קוראים כותבים - המשיך

נסעתי באוטובוס עירוני והתיישבתי כמושב הסמוך לדלת האחורית. על יד הדלת עמד בחור שנראה כבחור ישיבה, והיו תחובות אחריות באוזניו, הדי השירים – שהגיעו עד לאוזני לא היו נשמעים כמתאימים לבחור ישיבה...

כל הדרך תחיתי לעצמי איך בחור שנראה כמוהו לא מתבייש לשמוע שירים גויים ועוד כוללים כזה שמי שנמצא לידו שומע מבעד לאוזניות. לקראת סוף הנסיעה האוטובוס התרוקן מנוסעים, ואז הבנתי בשני צעירים שאינם שומרי תורה ומצוות, שיושבים בקדמת האוטובוס ושומעים בקול מוזיקה...

לפתע הבנתי שחשדתי כבחור לחונם, ואף מסתבר שהוא הדליק שיעור תורה כדי שלא לשמוע את המוזיקה הקלוקלת, בדיוק ההיפך ממה שחשדתי בו!

ישיבתי באסיפת הורים עם מלמד של אחד מבני, שהיה נתון באותו זמן בתקופה מאוד מאוד מורכבת, וניסינו למצוא דרכים כיצד לעזור לו. והנה בעוד אנו משוחחים, שיחה שמטבע הדברים הייתה לא פשוטה ולא קלה עבורי – נפתחת הדלת ואב אחד, ממכרי, מציץ פנימה ואומר: "אם יש שיחה ארוכה כדאי שתמשיכו לדבר בטלפון".

הדברים פגעו מי מאוד, במיוחד שכבר הייתי רגיש וטעון באותו רגע, ואך בקושי הצלחתי לעצור את עצמי ולא להגיד לו שאב שאינו צריך לשוחח ארוכות עם המלמד – יצול את הזמן בו הוא יושב בחוץ כדי להודות לבורא על כך שהוא אינו מבין על מה יש לשוחח עם המלמד כל כך הרבה זמן... אך הצלחתי להכליג ולא לומר דבר. המלמד שחש שלא בנוח סיים את השיחה בחיפזון, ואני יצאתי מהחידוד כשליכי כבד.

שעתיים וחצי אחר כך, צלצל הטלפון, והאב שזירז אותי התקשר להתנצל וליידע אותי על אירוסי ביתו... עכשיו הבנתי מפני מה מיהר כל כך!

לאשתי יש אחות קטנה שעברה בחייה טלטלות וסערות רבות, בשלב כלשהו היא כמעט והועפה מן הסמינר בו למדה, ורק בלחצים ותחנונים רבים הוחזרה בסופו של דבר ללימודים, אך במשך השנים נראה היה כי היא מתבגרת ומתיישבת בדעתה, ואף זכתה להקים בית בישראל עם בחור הלומד חצי יום. ולאחר שהתגוררו במשך כמעט שנה בשכירות, הם קנו דירה וקבעו את ביתם לא רחוק ממקום מגוריהם של הוריו.

בשבת חול המועד, של חג הפסח האחרון, כאשר התארחנו אצל הוריו, אמרה לי אשתי – "רינה ויוסי" – כלומר אחותה וגיסו, "נמצאים השבת בביתם, כיוון שאף אחד מן ההורים לא יכול היה לארח אותם, והם וודאי ישמחו ויתרגשו מאוד אם נפתיע אותם בביקור".

לא הייתי בטוח בכך שההפתעה אכן תשמש, וחיוותי את דעתי שביקורים כאלה כדאי לתאם מראש, אבל אישתי הייתה משוכנעת שגשמה מאוד את הזוג הצעיר, ולפיכך לקחנו את שני ילדינו הקטנים ויצאנו לדרך הארוכה תחת שמש הצהרים המזחממת.

ההפתעתם של בני הזוג הצעיר הייתה מושלמת, ניכר היה כי

הם שמחים בכואינו, אולם יחד עם זאת, כיוון שלא הודענו להם מראש על בואינו היה ביתם הקטן מבולגן למדי, והם ניסו במבוכה לסדר אותו לקראתנו.

"רק אוריד את סיר הטשולנט מן השולחן", אמר לי גיסי, ולמול עיני נטל את הסיר הקר מן השולחן, וניגש אל המטבח בעל הארונות המיושנים, כשאני – ובידי התינוק הצמא למים פוסע בעקבותיו.

כאשר נכנסתי למטבח נדהמתי לראות כי בניגוד למנהג הרווח לכסות את השיש בימי חג הפסח בנייר כסף, טפט או שעוונית – השיש בביתו של גיסי חף מכל כיסוי!

המראה הפתיע ואף בלבל אותי, תהיתי האם גיסי הצעיר חושב כי הדבר שאנו מכנים 'שיש' הינו אכן שיש טבעי ולא יודע כי מדובר בתערובת שכרי אבנים ודבקים שהגעלה אינה מועילה להם, ותהיתי כיצד אעיר לו על כך מבלי להלבין את פניו או לפגוע בכבודו. אך בעודי הוגה בשאלה העדינה הזו אני רואה לתדהמתי כי גיסי לוקח את הסיר הקר שהוריד מן השולחן ומניח אותו ישירות על הפלטה!

נדהמתי כל כך עד שמילתי נעתקו מפיו. לא ידעתי כיצד להגיב ומה

לומר. האם האיש הצעיר הזה שגדל בבית חרדי ולמד בשיבה אינו יודע הלכות שבת בסיסיות? "ה-ה-ה-סיר!" גמגמתי, חושב כי אולי הניח אותו שם בטעות.

"הסיר?" הוא הביט בסיר ובי חליפות, "מה הבעיה איתו?" אז הוא לא הניח את הסיר בטעות על גבי הפלטה! הוא כלל אינו מבין מה הבעיה!

רגשותי הציפו אותי, ולא ידעתי מה לומר ומה לעשות.

"הנחת אותו על הפלטה", אמרתי, "אסור להחזיר סיר קר לפלטה בשבת... לא?"

"כן?" מצחו של גיסי התקמט במחשבה, "רינה!" הוא אמר, "בואי תשמעי חידוש בהלכות שבת! גיס שלך אומר שאסור להניח סיר קר על הפלטה בשבת!"

"נו די – " רינה גיסתי נזעקה אל המטבח, "מספיק עם השטויות".

הרגשתי שאחזי מצפצפות והאדמה תחת רגלי רועדת, רציתי להימלט מן המקום בריצה, ולא לחזור שום לעולם.

האם לכם, הקוראים, יש רעיון כיצד ניתן לדון את בני הזוג לכף זכות?

מאוצרות הפרשה

מספק, הרי זה ספק דאורייתא, והשיב – שאין זה בגדר ספק. הוספתי לשאול, שמא בכל זאת יועיל, והשיב – ההלכה אומרת שמצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ואינו מתקבל, ומצוה, פירושו שזה אסור. והסביר שיש לכך שני פירושים: (א) כתוב "אל תוכח לץ פן ישנאך", ואתה מכשיל אותו בלא תעשה של שנוא, כי מי שאינו מקבל תוכחה שונא את המוכיח. (ב) כל תוכחה היא בגדר של התראה, והתראה מגדילה את זדון לבו של העברין, והעבירה שלו תהיה חמורה יותר. ושאל החזו"א, מי התיר לך להגדיל לו את איכות העבירה? כאשר שאלתיו, הרי כתוב שעל דבר מפורש בתורה יש להוכיח, השיב, שמדובר ברב העיר, שפעמים בשנה צריך להתירע על כל דבר שלילי בעירו, גם אם דבריו לא יתקבלו. וזה לא מדין תוכחה, אלא מצד "שלא תשתבח תורה בישראל".

לא תקם ולא תטר את בני עמך (יט, יח)

יוצא אדם לרחובו של עיר ומחפש אחר אדם ששמו ראובן. בדרכו שואל עוברים ושבים היכן יכול למצוא את האיש המבוקש. משיב לו פלוני שילך למקום מסויים בו נוהגים אנשים להתקהל, יתכן שאותו ראובן נמצא בתוך המתקהלים. הולך האיש למקום ההוא והנה ראובן אינו נמצא שם. האם יעלה על דעתו להתרעם על כל אחד מן הנאספים שם בתאונה מדוע שמו שמעון או לוי, ולא ראובן? מובן מאליו שבר דעת לא יעלה על מחשבתו כדבר הזה. מיד לאחר שיתברר לו שהאיש המבוקש על ידו אינו נמצא שם ילך למקום אחר כדי להמשיך ולחפש. מאותה סיבה, אומר ה"חפץ חיים" אל לו לאדם להתרעם על חברו המסרב להיטיב עמו, כי מאת ה' הוא הדבר שהטובה תושפע עליו דרך מקור אחר. ואם כן כל מה שנוטר לו לעשות הוא לפנות אל הכתובת שנועדה לו מאת ה'. כאשר נשקף בדרך זו על מאורעות החיים יעלמו כמאלהים רגשי הנקם ונטירת האויב בלב. אשרי אנוש יעשה זאת יצייר במחשבתו השקפה ברורה זו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה. בכל מאורעות החיים, בחיי הפרטים ובעניי הכלל, בדברים הנוגעים במישור ומתנו ובמה שנוגע ליחסים עם מקורביו, ידידיו ואנשי ביתו. אם יזכור תדיר שהכל מכוון מאתו יתברך יהיה לבו בריא ושלם, לא תעלה קנאתו על אחרים ולא יקום ולא יטור. (וילקוט לקח טוב)

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן (יט, לב)

וכתב רש"י: "מפני שיבה תקום – יכול זקן אשמואי (עם הארץ)? תלמוד לומר זקן, אין זקן אלא שקנה חכמה". שהרי תיבת זקן היא נוטריקון: "זה שקנה חכמה" (רש"י קידושין ל"ב).

ויש להעיר שתיבת "זקן" כוללת רק את המילים "זה קנה", וה"חכמה" מאין תימצא? אולם כבר אמרו בני ארץ ישראל (נדרים מא.): "דא קני – מה חסר? דא לא קני – מה קני?" (פירוש: דעה קנית – מה חסרת? דעה לא קנית – מה קנית?) וכיון שהקניין הטוב ביותר הוא הדעה והחכמה, הרי שאם נאמר על אדם שהוא "קנה" ולא נודע מה קנה – ודאי שדעה וחכמה קנה!... (פני יהושע, הובא בגליון ברינה יקצור)

ואת שבתתי תשמרו.. אל תפנו אל האלילים (יט, ג-ד)

הגמרא (שבת ס"ט:) מביאה שתי דעות בנוגע למי שהיה מוהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת, האם מונה ששה ימים ומשמור יום אחד, או משמור יום אחד ומונה ששה.

עוד אומרת הגמרא (סנהדרין סה:), שטורנוסרופוס שאל את רבי עקיבא על יום השבת: "מה יום מיומים?" ורבי עקיבא הוכיח לו מבעל אוב שלא מצליח להעלות מתים ביום השבת.

שואל רבי יהודה החסיד ב"ספר חסידים" (אות תתת): האם מותר למי שהולך במדבר בשבת ואינו יודע מתי שבת לשאול מבעל אוב, שיעלה לו מת, והיה אם יצליח – סימן שזה יום חול, ואם לא יצליח – סימן ששבת? ומסיק שם שאסור.

דבר זה מרומז בסמיכות הפסוקים אצלנו, פלאי פלאים: "ואת שבתתי תשמרו", גם בכדי לדעת מתי שבת כדי לשמור עליה, "אל תפנו אל האלילים". (רבי אריה יודלביץ שליט"א, נאה דורש)

איש אמו ואביו תיראו (יט, ג)

הגמרא (קידושין ל"א.) מספרת: "שאל בן אלמנה אחת את רבי אליעזר: אבא אומר: השקיני מים, ואמא אומרת: השקיני מים, איזה מהם קודם? אמר ליה: הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. בא לפני רבי יהושע, אמר לו קד. אמר לו: רבי, נתגרשה מהו? אמר ליה: מבין ריסי עינך ניכר שבן אלמנה אתה, הטל להם מים בספל, וקעקע להן כתרנגולים".

שואל ה"פנינים יקרים": למה הוא לא המשיך לשאול את רבי אליעזר גם את שאלתו השניה – "נתגרשה מהו?" למה הוא עזב את רבי אליעזר ושאל את רבי יהושע את השאלה הזאת?

ומישיב: יש מחלוקת בגמרא מתי מותר לאדם לגרש את אשתו: לדעת בית שמאי – רק אם מצא בה דבר ערוה, לדעת בית הלל – אפילו אם רק הקדיחה את תבשילו, ולדעת רבי עקיבא – אפילו אם מצא אשה נאה הימנה.

הוא אומר, שלפי שיטת בית שמאי לומר על אשה שהיא גרושה – זה לשון הרע! משום שאם היא גרושה – מוכרח להיות שבעלה מצא בה ערות דבר. רבי אליעזר היה מתלמידי בית שמאי, ולכן אותו תלמיד לא רצה לשאול אותו את השאלה "נתגרשה מהו", משום שלשיטת רבי אליעזר התשובה ברורה: אם היא התגרשה היא אומר שהיא רשעית, וברור כי אין צורך לכבדה. (א.ה. וזהי דעת הרמ"א אבל לשו"ע גם ברשע מצוה לכבדה) לכן הלך לשאול שאלה זו את רבי יהושע, שהיה מתלמידי בית הלל. (רבי שלמה ליונשטיין שליט"א, נאה דורש)

הזוכה תוכיח (יז, יז)

בס' "שמחה בבית" מובא: הגר"י זילברשטיין שליט"א מספר: בשבת אחת עברתי במקום שהיום הוא רחוב "השלושה", וראיתי יהודי עובד בגינה במלאכות דאורייתא, באתי אל החזו"א ושאלתי אם הייתי צריך להוכיח אותו. והשיב לי בשלילה בוודאי עברו שם יהודים אחרים וגם הם הוכיחוהו, ולא קיבל תוכחתם. המשכתי לשאול, ומדוע לא להוכיח

"קדושים תהיו" - חמש תהנות במסע החיים

הגאון רבי גדליה נדל הלך עם נכדתו לראות דירה לקניה. אמר לה רבי גדליה: "דעי, דירה לא נמדדת לפי מספר הקירות ושטח הבית, אלא לפי יראת השמים שיש בבית, ואת יראת השמים האישה משרה בבית!"

(נר לשולחן שבת" מפ"י ידידי הרה"ג ר"ש ווינטרוב)

הרבנית בת שבע קניבסקי הרבתה לומר כי החודשים שלפני הלידה הם זמן הכנת נפש התינוק והעתידי הרוחני שלו. היא היתה ממליצה לקרוא ספרי צדיקים בתקופה זו. ואף סיפרה שהיא עצמה היתה מרבה לקרוא על צדיקים, כדי שהמחשבות הטובות תשפענה על התינוק!

(בית אמי)

הגאון רבי יעקב קמניצקי - לא ידוע היטב הגיל הנכון לחייב קטנים בנטילת ידיים שחרית, אלא שזה תלוי בקדושה בפועל. כלומר, כשלומדים, או אומרים דבר שבקדושה אז יש להם רוח רעה, ולפי זה מעת שהקטנים אומרים 'תורה צוה לנו משה', או כשהם לומדים אותיות, או אפילו כשעונים 'אמן' צריך להתחיל ליטול ידיהם.

(אמת ליעקב" או"ח ד')

בתחילת פרשת קדושים כתוב: "קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם. אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלקיכם."

לכאורה תמוה, למה חזר ושנה ושילש את המילים "אני ה' אלקיכם", ולא כלל הכל בפסוק אחד - 'קדושים תהיו, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלקיכם'!!

ביאר זאת הגאון רבי אברהם אבלי פאסווילר, ראב"ד וילנה, שישנם שלש דרגות בעם ישראל, שלש כיתות בישראל, אחת פחותה מחברתה, אך לכולן - ה' הוא האלקים!

אמר הקב"ה לישראל "קדושים תהיו", תהיו בדרגה הגבוהה של 'קדושה', ובכך אהיה 'אני ה' אלקיכם'. אבל גם אם תהיו בדרגה פחותה יותר, של יהודים שאינם קדושים ומרוממים כל כך, אבל מקיימים 'את אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמורו', גם לאלה אני אומר 'אני ה' אלקיכם'. ושמו יעלה על הדעת לומר כי אלה שגם אינם שומרי שבת הרי הם כמי שאין להם אלוה ואינם בני עם ה', לא כן! אלא גם אלו - כיון שמקיימים מצוות 'אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם', שסוף סוף אינם עובדי עבודה זרה, הרי גם עליהם אני אומר 'אני ה' אלקיכם', בדיוק באותו הלשון שאמרתי לאותם שקיימו קדושים תהיו ושבתותי תשמורו. כולם בני א-ל חי!

(שמחת שלמה) נציבים וילך תשע"ז)

הגאון רבי אריה לייב עפשטיין - "כאשר קיבלתי מרבי המובהק, החריף והבקי והישיש, כבוד מוה' יצחק אייזיק, שבליל הנכנס לארבע עשרה אחרי י"ג שנים שלימות, וכן בליל הנכנס לעשרים ואחת שנים אחר כלות עשרים שנה שלימות. כאשר יסכים האדם בדעתו באותו לילה לעבוד את ה' יתברך, כן יצמח ויעלה בכל מיני מעלה עד שיגיע לכל מידה מעולה.

והוא בדוק ומנוסה! והשומע לדברי אלה בוודאי שיהיה לו תקנה גדולה ולתקן מה שעשה חס וחלילה נבלה על ידי בקשת רחמים כל אותו הלילה, ויעלה לשם ולתהילה".

(הפרדס)

"ואהבת לרעך" - חסד גדול וזכות מיוחדת!

לקהילה צעירה ומתפתחת ביישוב חריש בארץ ישראל אין ספר תורה קהילת "הינכי הישימות" בראשות הגאון ר' דוד ברנד 0548455713
מי שיכול לעזור יפנה אל הגאונים: הר"ר שלמה לוי 0548489339
הר"ר אליעזר רוזנברג 0528093801 ויחולו עליו ברכות שמנים

גאון עולם שהי את "ואהבת לרעך כמוך"!

רבי אברהם אבלי פאסווילר היה בעל מידות מופלאות, נודע בנדיבות לבו. עם כל עסקו והתמדתו בתורה, טרדויותו בדיניות ורבנות וילנה, אמרו עליו שמימיו לא השיב לאיש ריקם!

מעשה היה במשמשו שביקש ממנו מכתב המלצה, שאנשים יבואו לעזרתו. רבי אבלי נענה לבקשתו וכתב מכתב המלצה בו היה כתוב שהמוכ"ז יצק מים על ידו.

נדיבי עם חשבו לתומם שהאיש הוא ללא ספק אחד מתלמידי החכמים החשובים של וילנה, אם זכה ללמוד תורה אצל גאון עצום כמו רבי אבלי ונתנו לו נדיבות ביד רחבה. אחד הנדבנים החל לדבר עמו בלימוד ומצאו כלי ריק, ללא תורה וחכמה...

לימים, כשפגש את רבי אבלי שאלו בתמיחה, היאך רשם בכתב ההמלצה על אדם עם הארץ שהוא גדול בתורה, היתכן שיצק מים על ידיו?! רבי אבלי השיבו בחיך: "אכן כן המוכ"ז היה משמשי, וכשהצטרפתי ליטול את ידי יצק מים על ידי, ומעולם לא התכוונתי שלמד אצלי תורה..."

(חכמי ישראל ח"א)

"איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו". (יש"ב)

הגאון רבי יהושע נויבירט לאחר שעברה אמו לבית אבות "נוה שמחה" בשכונת מטרוסדורף הרגיש שאמו תשמח יותר לשמוע ממנו קידוש בליל שבת מאשר להשתתף בקידוש המרכזי. לכן במשך עשר שנים היה מגיע לפני כניסת שבת ל"נוה שמחה" לבקרה ולקדש לה על הכוס, שר לה זמירות ורק אז היה מחיש פעמיו וצועד לביתו בשכונת "בית וגן" - מרחק גדול מאד! בגודל מסירותו התמיד כן בכל שבת וחג. כאשר חל ראש השנה ביום חמישי הלך בליל ראשון של ראש השנה, בליל שני ובשבת. כמו כן בכל מזג אויר.

היה פעם שירושלים היתה שרויה בשלג וקור גדול, מזג אויר סוער במיוחד. ביום שישי התקשר אליו מורו ורבו, מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך. שאלו, אם גם השבוע ילך לאמו, הרי בכזה מצב הוא פטור.

הרב נויבירט הגיב: "הרב שואל או קובע?" רבי שלמה זלמן השיבו: "אני רק שואל..." "אם כך" אמר הרב נויבירט "גם השבוע אלך בעזרת ה'".

הגאון רבי נסים קרליץ לא היה באופרוף של חתנו שנערך בירושלים. סיפר לי אותו חתן, ידידי הרה"ג צ"צ: "שנים לא ידעתי מה פשר העדרותו של חמי, התפלאתי על מה ולמה? לימים הסבירה לי אשתי, כי לרבינו היתה אמה זקנה שחששה להשאיר שבת שלימה לבדה, לכן יותר רבי נסים על השתתפותו בשמחת האופרוף ונשאר לשבות בבני ברק".

הרה"ח רבי מרדכי אלימלך וואזנר סיפר סיפור נורא: מנהגו היה להתקשר בכל ערב שבת וחג לאביו בעל "שבת הלוי", להתברך בברכת "שבת שלום" ו"חג שמח".

אזעזע פעם שביום חמישי בלילה הסתכסך עם שכן. ביום שישי, כאשר התקשר להגיד לאביו "שבת שלום", עוד לפני שפצה פיו הקדימו בנועם: "בני יקירי, צריך לראות לחיות בשלום עם השכנים ולכבד אותם..."

"ברא מזכי אבא". (פנהדרין ק"ד). על ידי אמירת הקדיש פודה הכן את אביו מן הפורענות, שבאמירת "אמן יהא שמיה רבא" מתקדש שמו הגדול בעולמות העליונים! (ספאידר שניר שוה"ל ג) "כי קדוש אני ה' אלקיכם".

הגאון רבי אליהו קלצקין: אמירת הקדיש היא מהדברים העומדים ברובו של עולם, והוא גדול ממצוות כיבוד אב שמכבדו בחייו, שכמה פעמים האב מוחל על כבודו, אבל קדיש לא ניתן למחילה, ולא יורה האב למחול לבנו את הקדיש.

(י"ד אליהו" פסקים ס"ו)

הגאון רבי אליעזר לנדא: "בגוף הדין אם יכול האב למחול על קדיש יתום, או על גורל שעשו מי יאמר את הקדיש לא ידעתי אם באפשרותו למחול, כי זה נכלל בכיבוד אב ואם, והלא חיוב זה גם לאחר מותו".

(דמשק אליעזר" על ביאור הגר"א קל"א ט')

הגאון רבי טודרוס לוין היה תלמיד מובהק לרבינו המהרי"ל דיסקין בירושלים. אמר לבנו הגאון רבי זליג לייב בתור צוואה שיתפלל ויאמר קדיש עליו רק במנין קבוע, ואם לא ימצא מנין קבוע, שלא יגש לפני העמוד להתפלל ולא יאמר קדיש. (הבן רבי זליג לייב היה יושב ולומד כל היום, מעוט בטלית ותפילין - "הר ציון")

פסק הגאון האד"ת חידוש גדול: מי ששכרוהו לומר קדיש, קודם לכן שאומר קדיש על אביו ואמו. מפני שהבן יכול לעשות עילוי נשמה להם בעצם המחילה, ביתור, ואילו הוא יכול לעשות זאת רק באמירת הקדיש.

(סידור "עולת ראיה")

סיפר ידידי הרה"ג שמעון ו. שבשנת האבל על אביו, שאל את מרן שר התורה, מה לעשות במקרה של ריב או ויכוח על הקדיש, שמקובל כי לוותר על הקדיש זה גם עילוי נשמה. "רבי חיים אמר לי: 'זה לא שלך, זה של אבא שלך, למה אתה מוותר?!'"

שאלתיו: הרי ידועים דברי החת"ס שבמקרה כזה הקדיש עולה לנשמת השני? השיב רבינו: "זה הכל אם התחלת לומר קדיש והוא חטף לך, אבל אם ויתרת לו מלכתחילה, הפסדת את זכות הקדיש!"

(נ"ר לשולחן שבת")

ומרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן השיבו: "זה קידוש ה'?! מה יגידו, הוא הצדיק לא מוותר... לא רק קדיש זה עילוי נשמה, כל מצוה, כל דבר טוב שעושים זה עילוי נשמה וההורים. בן לא צריך לכוון לזכותם, לא צריך לומר 'לעילוי נשמת' - הכל מכוחו!"

הוסיף וסיפר רבי אהרן לייב את המעשה ברב שלמה לורנץ, שבעת היותו ח"כ היה עסוק יום שלם באיזה ענין. בלילה נזכר שלא אמר קדיש, שהיה בתוך השנה על אביו. בא אל מרן ה"חזון איש" ואמר: 'אני פורש מעסקנות, אם הגעתי לדרגה כזו שאני לא אומר קדיש על אבי...' השיבו מרן: "עשית קדיש! וכי העיקר זה להגיד קדיש?! זה לעשות!"

(נ"ר לשולחן שבת")

הגאון רבי נסים קרליץ השיב לשאלת בחור מיישיבת "ארחות תורה", שהיה נידון אם לוותר למישהו על הקדיש, שאותו אחד התעקש לומר את הקדישים. הבחור אמר שלא איכפת לו לוותר, אבל השאלה אם מותר לו. רבי נסים אמר: "צריך לדעת שלוותר זה גם זכות לאבא!"

(נ"ר לשולחן שבת" ישי"כ להרה"ג נמ"א)

"לב לאחים" כפשוטו! מעשה בתלמיד חכם יקר, רב פעלים, מעסקני הארגון "לב לאחים". פעם בשנה הוא מארגן "שבת חזק" בבית מלון למשפחות שהוא מלווה אותן. והנה באותו שבוע נפטר אביו, ישיבו הוא, אחיו ואחיותיו "שבעה" בהרצליה. לא ידע מה יעשה, הרי אם לא יטפל עתה בסדרי השבת הזו, ולא יהיה בבית המלון, העסק יהיה חלש ולא יפעל את פעולתו.

שלח לשאול את מרן הגאון רבי חיים קניבסקי אם הוא יכול לעזוב את מקומו בין האבלים ולשהות בשבת בבית המלון. אמר רבינו: "להיות שם במלון, זה הקדיש של אבא שלך!"

עוד שאל, צריך להכין הכנות רבות קודם שבת, דוגמת טלפונים להסעות, סידור חדרים, שיעורים, צריך לסגור קצוות רבים, ועתה הוא נמצא בשבעה. השיב רבי חיים: "ארגון השבת גם זה הקדיש של אבא שלך!"

(נ"ר לשולחן שבת" ישי"כ לידידי הר"ר מ"פ)

כתב רבינו ההיד"א: אם אביו ציווה שלא יאמר קדיש על אמו, מפני שהוא מאגיני דעת וחושש שאין זה סימן טוב עבורו. נחלקו הפוסקים בזה: יש מי שכתב שכבוד האב קודם, והמהרש"ל כתב דהוי כאומר לו לעבור על מצוה של דבריהם.

ולי ההדיוט נראה לפקפק בזה. ראשית, אם אמירת קדיש נחשב כמצוה של דבריהם, כיון שהוא רק מנהג בעלמא, אף שיסודו בהררי קודש, במדרשי רז"ל.

ועוד, כיון שלאביו יש צער בזה, אפשר שדינו דומה לאחד שהוריו גרושים ואמו אומרת 'השקני' ואביו אומר 'השקני', ופסק מרן לאיזה שירצה יקדים.

(נ"ר יו"ס"ף יו"ר ר"מ ח')

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו". (יש"ל)

נעלי עץ הולנדיות בשבת? מתוך פנקס ק"ק ירדשטטן: על כל אחד להופיע בבית הכנסת בשבת ויום טוב, בלבוש הדור ונאות. מכאן שאסור לאף אחד לבוא לבוש בחולצה או חלוק וכן לא בנעלי בית. חייב זה חל רק על אנשים מעל גיל שש עשרה.

מאידך, מחוייב כל נשוי להופיע לתפילה בשבת ויום טוב, ביוקר וערב, עם כובע. כל העובר על זה בפעם הראשונה יענש בקנס של שש צל, ובפעמים הבאות בעונש גדול יותר...

(שנת תקצ"ו)

פרשת קדושים

דיבור חול בשבת

סעודת ליל שבת

א. אמרו חכמים 'לא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול', שאסור לדבר בשבת בדברים שאסור לעשותם בשבת, כגון לדבר בשבת על נסיעה במכונית, כתיבת מכתב וכד' (ש"ע ז' ס"א). **ב.** לכתחילה נכון להחמיר ולא לדבר בשבת בדברים שאסור לעשותם בשבת גם אם כוונתו לצורך מצוה, אלא אם כן יש בדיבורו צורך היום, כגון שאומר לחברו בשבת שמחר הוא נוסע במכוניתו לצורך מצוה, והוא מבקש ממנו להצטרף אליו, או שחושש שאם לא יטפל בענייני המצוה בשבת יתרשל בעשיית המצוה, וכיון שכוונתו לזרז עצמו למצוה מותר לדבר על זה בשבת (ש"כ פכ"ט ס"ק ס').

סעודת יום שבת

א. אסור לתת מתנה בשבת, ואיסור זה של נתינת מתנה בשבת חל גם על הנותן וגם על המקבל, והבא לתת מתנה בשבת לחתן בר-מצוה יקנה אותה לו על ידי מישוהו אחר בערב שבת, ואם לא עשה כן יתכוון המקבל לא לזכות במתנה אלא במוצאי שבת (ס"ק לא). **ב.** מותר להרהר בעסקיו בשבת, אולם אסור לאדם שיהא לבו טרוד בעסקיו בשבת, ואע"פ שאמרו חכמים שהרהור מותר, אם תבוא לו בעקבותיו טרדת הלב או דאגה אסור, וכן מברכים בברכת המזון בשבת 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו', לפיכך טוב שלא יחשוב אדם כלל על עסקיו בשבת, ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה (ס"ק סא).

סעודה שלישית

א. לא יספר אדם לחברו בשבת שקנה חפץ מסוים בחנות פלונית, או ששילם בעבורו סכום מסוים, אם יודע שחברו חושב לקנות חפץ כזה (ס"ק סג). **ב.** יש להימנע בשבת מלהרבות בשיחת דברים בטלים שאין בהם כל צורך, וודאי שאסור לדבר בה בדברים המצערים ובדברים אסורים (ש"כ ס"ק סד). ומסופר על חסיד אחד שיצא לטייל בכרמו בשבת וראה שם פרצה אחת, וחשב לגדרה במוצאי שבת, ואמר הואיל ובשבת חשבתי לגדרה, איני גודרה לעולם, מה פעל לו הקב"ה, זימן לו שם צמח ששמו צלף, וממנו היתה פרנסתו ופרנסת ביתו כל ימיו (שבת קנ:).

בית הוראה

שע"י שכונת "נווה יעקב מרכז" ירושלים

בנשיאות מודנו הגאון רבי ישראל יצחק זילברמן שליט"א

בס"ד, ניסן תשפ"ד

שיעור מורנו הרב שליט"א

בעניין ההפטרה הנדירה בפרשת קדושים¹

א.

קריאת ההפטרה במחוברות.

בשנה פשוטה פרשיות אחרי מות - קדושים מחוברות, ובשנה מעוברת נפרדות, ובמחוברות נחלקו הראשונים מה מפטירים, שיטת רבי יצחק וורמייזא רבו של רש"י (הובא בספר הפרדס עמו' שנ"ד, אור זרוע ח"ב סי' שצ"ד, והראב"ה מגילה סי' תקנ"ז) דמפטירים בהפטרות פרשה הראשונה, משום דכבר חל חיוב ההפטרה הראשונה. אלא דהרמב"ם בסדר התפילות בסופו (סוף סדר אהבה), כתב 'כל שבת שקורין בה שתי פרשיות, מפטירין בה מענין פרשה אחרונה, וזו המנהג ברוב המקומות'. והסברא בזה שה"ז מפטיר את הקריאה. וכן נפסק להלכה בשו"ע (רפ"ד ד'), וברמ"א (סי' תכ"ח בסופו), והוסיף רמ"א דזהו מלבד אחרי מות קדושים שמפטירים 'הלא כבני כושיים' שהיא הפטרת אחרי מות.

ובטעם הדבר שזה יוצא מהכלל ומפטירים של אחרי מות, כתב המ"ב והוא מהמטה משה שמוזכר בהפטרות קדושים מתועבות ירושלים, שקורים לירושלים 'עיר הדמים' היינו עיר של רציחות, ולדעת ר' אליעזר במגילה (כה:): אין מפטירים הודע את ירושלים ביחזקאל ט"ו ב' דמוזכר בה תועבות ירושלים, ואע"פ שלהלכה פוסקים כרבנן שמפטירים ב'הודע את ירושלים', אבל במקום דאפשר מחמירים כר' אליעזר. וכשהפרשיות מחוברות מעדיפים לדחות את ההפטרה המדוברת בתועבות ירושלים, ומפטירים הפטרת אחרי 'הלא כבני כושיים'.

והלבוש (סי' תצ"ג ד' וכן סי' תכ"ח ח') כתב שהטעם היה כי בהפטרות 'הלא כבני כושיים' יש בה גם מעין פרשת קדושים, ואף כוללת את הגאולה שאחר ההקאה שכתוב 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת', וכמה פסוקי נחמה כיוב"ז, אבל בהפטרות קדושים 'התשפוט' כתוב רק דברי מוסר ותוכחה.

אמנם הלבוש חלק ארמ"א וכתב שהראו לו ספר הנדפס מקרוב ושמו 'מטה משה' שכתב לא להפטיר 'התשפוט', וכתב הלבוש ע"ז דזהו מנהג של שטות ולא מנהג ותיקין, דהכלל שמפטירין

¹ נמסר בשב"ק פר' אחרי מות - בביהכ"נ חניכי הישיבות נוה יעקב, ונכתב ע"י אחד השומעים ולפי הבנתו.

בהפטרות פרשה שניה הוא תמיד ללא יוצא מן הכלל, ולא פלוג רבנן בזה, ומש"כ במנהגים ובמרדכי דמפטירים בפרשת אחרי אין כוונתם ל'הלא כבני כושיים', אלא שבחומשים נפלה טעות והיה מסודר בהיפך 'התשפוט' הפטרת אחרי מות, ו'הלא כבני כושיים' היא הפטרת קדושים, לכן כתבו דמלבד מאחרי מות קדושים שמפטירים ב'התשפוט' כיון שהוא מסודר בטעות בפרשת אחרי מות, דהאמת צריך להפטיר בה מפני שהיא הפטרת פרשה אחרונה, ועכשיו דתיקנו הטעות בחומשים והדפיסו 'הלא כבני כושיים' באחרי מות יש להפטיר 'התשפוט'.

ובאמת דברי הלבוש תמוהים, דבמרדכי במגילה סי' תתל"א מפורש שמפטירים 'הלא כבני כושיים' דז"ל 'ובמנהגים מצאתי כל פרשיות הסמוכות מפטירין הפטרה של אחרונה, חוץ מאחרי מות וקדושים שאז מפטירין 'הלא כבני כושיים' שהיא הפטרה של פרשה ראשונה, מפני שהפטרה של פרשה שניה מזכרת מתועבות ירושלים'. ואולי היה לו גירסא אחרת במרדכי.

ובלבוש הוסיף להקשות על דברי המט"מ דלמה שלא יקרא בתועבות ירושלים, הרי נחא להו לישראל לשמוע תוכחות ומוסר וישבו ממעשיהם, ואם אינם חפצים לקרוא בזה וכי א"א למצוא בנביא הפטרות אחרות, שהרי לספרדים יש הפטרה אחרת לקדושים.

וכבר כתב במ"ב (תכ"ח כ"ו) דכל האחרונים פסקו כרמ"א במ"א בחיי אדם והדה"ח שמפטירים 'הלא כבני כושיים' וכן בנפרדים כתב בשם רעק"א שכשבפרשת אחרי היה ער"ח וכדומה, מפטירים בקדושים 'הלא כבני כושיים'.

ב.

קריאת ההפטרה בנפרדות.

כשהפרשיות נפרדות צריך לקרוא באחרי 'הלא כבני כושיים' ובקדושים 'התשפוט', והיותם מופרדות ומחויבות בקריאת ב' ההפטרות הוא דבר נדיר, שהיה בשנת תשנ"ז, ועכשיו בתשפ"ד, ויהיה בשנת תת"א. ובלוח לא"י של הגרי"מ טיקוצינסקי כתב לקרוא באחרי 'התשפוט' כמנהג המוטעה שהיה בחומשים הישנים שהביא הלבוש. ובירחון תבונה (אלול תש"ג) הביא בנו ר' ניסן טיקוצינסקי שבשנת תרע"ט חקר אביו ונתברר לו שכן נהגו בארץ ישראל להפוך ההפטרות ולקרוא 'התשפוט' בראשונה ו'הלא כבני כושיים' באחרונה. אלא דבשנת תש"ג היו שפקפקו בזה ולכן פרסם בשם אביו בבטאון קול ישראל (י"ז אדר א' תש"ג) שבעלי קורא ותיקין יואילו להודיעו מה נהגו בשנת תרס"ב (הלוח יצא ראשונה בשנת תרס"ב, ושנת תרע"ט הייתה שנה ראשונה לאחמ"כ שאחרי מות קדושים מופרדים, ולאחמ"כ היה בשנת תש"ג) והשיבו לו שזהו המנהג בא"י להפוך ההפטרות באחרי 'התשפוט' ובקדושים 'הלא כבני כושיים'.

ובאמת דמנהג זה שאמרו הבעלי קוראים שנהגו בתחילת הישוב האשכנזי בירושלים, אינו ראיה משום שכמעט לא היה קיים אז מניין אשכנזי, שרוב הישוב היו ספרדים, והתפללו אשכנזים יחד עם הספרדים, והתקבלו אצלם קצת ממנהגי הספרדים, וייתכן דמנהג זה דקריאת ההפטרות היה פשוטה בין מנהגי האשכנזים למנהגי הספרדים.

ובירחון תבונה (שבט תש"ג) כתב הגאון רבי שמריהו גריינמן בהוראת החזו"א ובשליחותו שבאחרי לקרות 'הלא כבני כושיים' ובקדושים לקרות 'התשפוט'.

החילוק בין מנהג א"י למנהג ירושלים.

אמנם אמר לי מו"ח הגאון רבי אברהם קופשיץ זצ"ל כי בבתי נייטן כשהיה שם הגרז"ר בענגיס זצ"ל קראו פעמיים הלא כבני כושיים, וכן הנהיג הגאון ר' שמואל סלנט בביהכ"נ החורבה, וכן בהגר"א שול בשערי חסד, וכן נהג הגרי"מ חרל"פ בבית זבול. ובלוח המנהגים של הרב זלזניק כתוב שהרה"ג ר' אלי' שחור החביא בבתי ברוידא את הנביא יחזקאל שלא יקראו 'התשפוט', ומי שהכיר את ר' אלי' שחור היה ת"ח גדול עניו וצנוע, חמיו של ר' מרדכי רימר זצ"ל, ובער בו קנאות זו של ירושלים לא לקרוא בתוך ירושלים 'עיר הדמים' על ירושלים, וזהו טעם הקוראים פעמיים 'הלא כבני כושיים'. ומצאנו כה"ג שקורים פעמיים את אותה ההפטרה ברציפות בפורים המשולש, שקוראים בשבת זכור 'פקדתי את אשר עשה לך עמלק' וכן לאחמ"כ בשבת פורים קוראים גם הפטרה זו.

בגדר חיוב קריאת ושמיעת ההפטרה.

והנה צ"ב איך הרגשת קדושה זו יכולה לעקור הלכה, אם הלכה שקורין בקדושים 'התשפוט' למה הרגש לא לקרוא בתועבות ירושלים בירושלים דוחה דין, והרי יש חיוב על כל אחד לשמוע הפטרה, כמבואר באו"ח סי' קמ"ג סעי' ד' שאין מתחילין ברכת ההפטרה עד שיגמור לגלול כדי שישמע הגולל את ההפטרה, שמזה למד היעב"ץ בסידור בית יעקב שיש חיוב על כאו"א לשמוע את ההפטרה.

אמנם במג"א בסי' רפ"ז ו' הביא מהמרדכי כשאין עירוב וא"א להביא את הנביא הולכים עשרה בני אדם לבית שיש בו נביא וקורין וחוזרים, הרי שזהו חובת הציבור, וכשהציבור קרא אין חיוב על כל יחיד. אלא דצ"ל דהנמצא בתוך ביהכ"נ מחוייב לשמוע ההפטרה.

ונראה לומר עפ"י מש"כ הכס"מ (פי"ד מהלכות תפילה הי"ב) שאין בחז"ל תקנה לקרות הפטרה מסוימות אלא רק במועדי השנה ובד' פרשיות, ובכל שאר הפרשיות הוא ע"פ הנראה לכ"א לקרות הפטרה באותו עניין הנראה לו שמישך שייך לפרשה, וראיה לזה המנהגים החלוקים בהפטרות הספרדים, ולכאורה צ"ת ל' המשנה במגילה (כט.) 'חוזר לסידרן' ופירשו בגמרא 'לסדר ההפטרות' הרי שיש סדר להפטרות, ונראה דהביאור הוא לסדר הרגיל שכ"א סידר לעצמו דבד' פרשיות בלבד (ובמועדים) חז"ל תיקנו לקרות הפטרה מסוימות. ולפי"ז כל הפטרה שיקרא יוצא יד"ח.

א"כ כשיש הרגשת קדושה דבירושלים כיון שעומד בירושלים לא שייך לקרות 'עיר הדמים' לירושלים, א"כ ודאי דאפשר לקרוא 'הלא כבני כושיים', דג"ז שייך לפרשה. וכיון ש'ציון היא דורש אין לה' מכלל דבעי דרישה, ועלינו להרגיש את הצפיה לבנין ירושלים,

ע"כ נהגו בירושלים לקרוא פעמיים 'הלא כבני כושיים'. ויה"ר שנזכה בקרוב לראות בבנין ירושלים בתפארתה בהיותה - מקדש מלך עיר מלוכה.

הספר כבוד שמך

גילויים חדשים בתורה

האם ידעת?!

- ✓ שאין בכל י"ב פרשיות השבת אות ס' (כולל ג"כ חלקים מנ"ך)
- ✓ שאין בכל הברכות בספר בראשית אותיות ט' ס' (בראשית / נח / לך לך / וירא / תולדות / וישלח / ויחי)
- ✓ שאין בפרשיות הקרבנות אות ג' (כולל פרק איזהו מקומן ועוד חוץ ממקום אחד)

דוגמאות אלו ועוד רבים מאד תוכל לקרוא בספר החדש "כבוד שמך"

מתוך מכתבי הברכות והסכמות של גדולי ישראל:

מנחם הגדול קניבסקי זצוק"ל ע"י חתנו הגר"י קולדצקי שאף הוסיף: אסתייעא מילתא בידו לגלות דברים נפלאים וחדשים שלא נתבררו עדיין במפרשים.

מנחם הגדול זילברשטיין שליט"א: הוציא ספר כבוד שמך לפענח בתורה בנביאים וכתובים דברים נפלאים.

מנחם הגדול פוברסקי שליט"א שהצטרף להגאון ר' חיים פיינשטיין שליט"א שכתב: הניף ידו לגלות צפונות מרמזי התורה הק' וכו' תפוחי זהב במשניות כסף ויהי' לתועלת.

הגאון רבי משה צדקה שליט"א: זכה המחבר שליט"א לחבר ספר מיוחד במינו.

הגה"צ רבי אורי ויסבלום שליט"א: כאשר ראיתי ספרכם הייתי המום לפענח בחמשת חומשי תורה נביאים כתובים וכו'.

הגאון המקובל רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א כותב: העמיק והרחיב והראה נפלאות מתורתנו הק' וכו'.

הגאון רבי אשר ויס שליט"א: אכן יש בחיבור נפלא זה להלחיב את הלבבות ולקרנן לאבינו שבשמים.

הגאון ר' חיים יעקב סופר שליט"א: כל מעיין בחיבור זה יראה שהוא מצוין במינו. ..

ניתן להשיג הספר:

בבני ברק – 0533119914 בירושלים – 025387534

וברחבי הארץ בשבוע הקרוב בנקודות ההפצה של בלוי.

תמלול מרתק

מתוך ביקורו של מרן ראש ישיבת תפרח חבר מועצה"ת הגר"א פילץ
במעונו של רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א.

במהלך הביקור העלו זכרונות מימי לימודם בליקווד. רבי אביעזר חשף מה הגיב מרן הגר"א קוטלר כאשר תלמידו מרן הגרמ"ה הירש פרץ את שיעורו ועוד סיפורים מרתקים על היחסים בין גדולי הדור החזון איש זיע"א והגר"א קוטלר זיע"א.

התמלול המלא:

הגר"א פילץ פונה לרבינו שליט"א: הרי שמענו יחד שיעורים, את ההכנה לשיעור של רבי אהרן. אני זוכר שרבי אהרן אמר שיעור על שבח ור' משה הלל (הראש ישיבה) פרץ, הקשה לו קושיה, ר' אהרן התווכח ולבסוף אמר איז גערעכט! א קושיא פון שבח. זה היה איזה חשבון...

רבינו הגרמ"ה שליט"א: כן. על פרוטה אחרונה.

הגר"א פילץ לסובבים: זה שיעור של ר' אהרן שאמר אותו שנים...

רבינו שליט"א: יש מעשה עם החזו"א על זה. החזו"א מאוד עמל על הר' אהרן הזה ומישהו בבית שאל אותו 'מה, זה רשב"א?!' אז יש כל מיני נוסחאות, נוסח אחד שאמר "קין זיין ארשב"א", וזה לא אמת. אבל הוא אמר שצריכים לעמול על זה. החזון איש מאוד אחז מר' אהרן, מאוד אחז ממנו.

הגר"א פילץ: אעפ"י שהפלפולים שלו זה לא מתאים לחזו"א...

רבינו שליט"א: אבל הוא אהב את הפשט וגם כן הוא מחשב את כל המקומות. מה שאומרים בשמו שאמר על ר' אהרן שהוא היחיד פון אלע. היה מעשה בתרפ"ד פון יארן צוריק...

כאן הנוכחים מבקשים לשמוע את הדברים בעברית...

רבינו שליט"א: החזון איש היה אז בוילנא, ר' אהרן גם

היה, החזון איש היה בדירה של אחותו, והאחות השניה נכנסה אז והיא שומעת את החזון איש צועק. צועק, הוא אף פעם לא צעק, אז היא נבהלה, ואז אחותה אמרה לה אל תדאגי, זה ר' אהרן... הם מתווכחים בלימוד, ותראי בסוף יהיה פה שהם יצאו בשלום..

הגר"א פילץ: יש כזה סיפור שהגרעק"א והנתיבות נפגשו באיזה בית כנסת כשנסע לחתונה התחילו לדבר בלימוד, ורבו, והבעלי בתים נבהלו, ככה שני גדולי הדור רבים כך..

ורבי עקיבא איגר אמר שזה פסוק בתהילים 'כי הנה המלכים נועדו עברו יחדיו... המה ראו כן תמהו רעדה אחזתם שם... אבל בסוף הוא אמר, סוף הפסוק איז זיין גוט. (מעיר:) זו היתה גיסה של ר' משה פינקל שברחה ואמרה לאמא שלה שר' אהרן והחזו"א רבים!..

רבינו שליט"א: חז"ל אומרים על ר"א ור' יהושע שהיו במשתה של אלישע בן אבויה וירדה אש מן השמים.. יתכן שגם שם היה..

הגר"א פילץ: ר' אהרן אמר על הרה"י אחרי ויכוח אדיר איז גירעכט..

רבינו שליט"א: אני לא זוכר...

הגר"א פילץ: זה היה ביחידות אחרי השיעור היינו חמשה שהיה אומר את השיעור לפני השיעור. אני הייתי, כי הייתי 'קרויב', הרה"י היה, בגלל...

נרדף שבתר ברהם ובמשנתם.

יומא טבא לרבנו

בהוצאת הספר

משנת רבי משה הלל

עמ"ס בבא קמא

מתורתו ושיעוריו של

רבנו מרן ראש הישיבה

רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש ישיבת סלבודקה

בספר נסדרו חידושי תורתו

של רבינו שליט"א

הנודעים בבהירותם בעומק העיון

עדוכם בטוב טעם ובבהירות

ובהוצאה מאירת עיניים

הפצת ספרים שע"י מערכת "קובץ גליונות"

[illegible][illegible]

היפה שבעולם חסידות

עבדא

**קדושת
ביתך הוא**

קדושת ביתך
על ארבע דברים תלמוד תעסוק
שם תהיה אדם חשוב וזהו **היפה שבעולם**
מטעם יסודות חסידות

היפה שבעולם

היפה שבעולם

קולמוס

0722.441670

הוצאת ספרים
הוצאת ספרים
הוצאת ספרים

יצא לאור

הספר הראשון
בעולם היהודי
שכולם ציפו לו

• משיחיה מלאת חסד
• תולדות מלאת משיחיה
• אמונת המעלות משיחיה
• סאמריקן שפחות המט
• 400 עמודי טקסט
• בעמודי מלא

מכתבת
ספר השמות המלאות
מאת: רבי יצחק

[illegible]

מחירון הספרים שבעמוד זה

חדש! צדיק כתמר יפרח ב' חלקים מאת
הגאון רבי גדליה הוויסברג שליט"א - 100 נח

מרבה עצה ממרן ראש הישיבה הגרי"ג
אדלשטיין זצוק"ל - 20 ש

אדרת אליהו מהגאון רבי אליהו
דושניצר זצוק"ל - 65 ש

דעת נוטה ויקרא - 40 פה

אריד בשיחי ח"ב - 30 נח

דברי שי"ח ח"א - 40 נח

כח התורה - 40 נח

עבדא ב' חלקים - 120 נח

אגרת הגר"א - 25

קונטרס הזכרונות - 40 ₪

משלוחים חינם ברחבי הארץ בכפוף למוקדי הפצה
להזמנות: הפצת ספרים שע"י
מערכת "קובץ גליונות"

053-3145900

k.gilyonot@gmail.com

[illegible][illegible]

אור חדש בעולם התורה ובהיכלי הישיבות

ועוד דבר, בספרי 'הערות וביאורים' ישנם חידו"ת גם על הרבה דפים בהמשך המסכת, שלא נדפסו בספרי השיעורים, ונכתבו על ידי רבינו במחזורים קודמים בהם היו מספיקים יותר. גם השתדלנו במקומות רבים להוסיף ציונים למקומות אחרים בהם כתב רבינו חידו"ת השייכים למקום זה.

ולאחר מכן היה עובר שוב על כל הקיצור הנ"ל, ומעתיק שוב בקיצור נוסף ברמזים ממש כל העניינים שאמור למסור בשיעור. פעמים רבות שבכתבית הקיצור הנ"ל, השמיט הרבה מחידושי שכתב מתחילה, מטעמים שונים, ולא אמרם בשיעור.

כשמענו על צאתו לאור של כך חדש מסדרת ספרי 'הערות וביאורים' כתבי מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוקלה"ה, פנינו לנכדו שליט"א המו"ל של הספרים, לשמוע על הכרך החדש בפרט, ועל כל סדרת הספרים בכלל.

מה זה בעצם הספר 'הערות וביאורים'?

הנכד פותח ואומר: "כידוע אאזמו"ר זצ"ל היה כל ימיו מקשה אחת של שקיעות ועיון בעמקות סוגיות הש"ס, ובהכנת שיעורים כסדרן. ניתן כאן

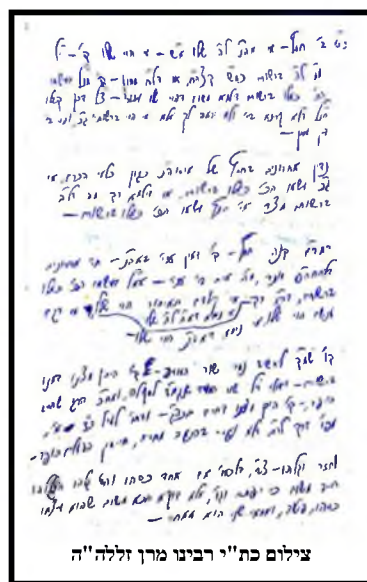
תמונות נדירות: רבינו שקיע בעמדת השיעור

"בסדרת ספרי 'הערות וביאורים' הועתקו כל כתבי אאזמו"ר זצ"ל, וסודרו על סדר המסכתות, הכל מילה במילה ממש כפי שכתבם אאזמו"ר זצ"ל. פעמים רבות שכתב רבינו בקיצור נמרץ וברמזים, ולא הצלחנו לעמוד על כוונתו, ולכן השמטנו קטעים אלו. וזאת למודעי כי יתכן שמחמת כן לפעמים יהיו מקומות שיקשה להבין כוונת רבינו, כי הרבה דברים שכתב היו קשורים ושייכים אחד למשנהו, ובהישמט קטע אחד, לפעמים יחסר השלמת הענין."

מה מייחד את ספרים אלו משאר ספרי שיעורי שיצאו לאור באופנים שונים על ידי תלמידים?

הנכד שליט"א מבהיר: "בספרי 'הערות וביאורים', הכל הוא מכתב יד רבינו זצוקלה"ה, ואין בהם תוספת הבנה או הסבר של הכותב העורך. יתרה מזאת כפי שאמרנו, פעמים רבות נמצא בכתבים חידושים נפלאים אשר מסיבות שונות לא נאמרו בשיעור, ונמצאים בספרי 'הערות וביאורים'. מלבד זאת, בספר זה הדברים הם בסגנון כתיבתו הצחה והמדוקדקת של רבינו זצ"ל.

דבר נוסף ומיוחד, בספרים האלו ניתן למצוא מה שהעלה רבינו על הכתב חידושים שונים ששמע רבינו ממרנן ורבנן גדולי הדור, הלא המה מרן החו"א ומרן הגרי"ז מברסק ומרן הגר"ש רוזובסקי ומרן הגר"ד פוברסקי ומרן הגרא"מ שך זצוקלה"ה, ומעוד גדולי תורה שדיבר עמם רבינו בדברי תורה במשך השנים.

צילום כת"י רבינו מרן זצלה"ה

איך התחיל הענין הזה, ולמה רבינו לא הוציא את חידושי בשנים ההם?

הנכד שליט"א מתרפק על זכרונותיו מהימים בהם התחיל כל הענין, ואומר כך: "ידוע ונתפרסם כבר שמרן הגרי"ש כהנמן זצ"ל גאב"ד פוניבז' שאל פעם את רבינו זצ"ל 'הרי יש לך הרבה דברים ישרים בדברי תורה וא"כ ראוי לך להדפיס', ואמר לו אאזמו"ר זצ"ל דעדיף ליה לחכות עוד שיתבררו הדברים אצלו ביותר ואז ידפיסם, וא"ל מרן הרב זצ"ל 'אכן זו ג"כ סברא ישרה'. ובאמת לכן נמנע במשך שנים רבות להדפיס את חידושי.

המפנה החל בשנת תשע"א, כאשר אחד מתלמידיו אשר נשתוקק מאד לראות את חידושי רבינו מודפסים, ודאג בכל מאוודו שיועתקו הרבה מכתבי רבינו ויוקלדו כדי להוציאם לאור,

תיאור קצר מכתבתו בסדר הכנת שיעוריו, הוא היה כותב כל פרט ופרט המתחדש לו תוך כדי לימודו, אם זה הערה קצרה בפשט, אם זה קושיא חזקה, אם זה בירור וסיכום הסוגיא לשיטותיה, הבחנות בין השיטות בראשונים, בירור הדק היטב בדברי הראשונים, וכל פרט ופרט מהנ"ל היה מעלה על הכתב תוך כדי הכנת השיעור. אח"כ היה מעיין בכל מה שכתב, ומסדר מחדש את הדברים, תוך כדי שבוחנם מחדש, ומצרפם לעניינים מסודרים בכל נושא ונושא שבסוגיא. ואז היה כותב מחדש בקיצור את כל מה שהתחדש ומתעתד לומר בשיעור.

בטוטו"ד מתוך רשימות קצרות שכתב רבינו בהכנתו שיעורים למסכת זו.

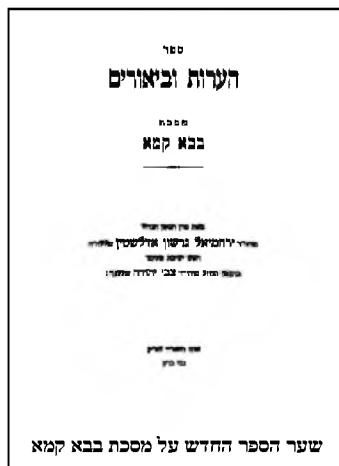
"לגבי הכרכים הנוספים שעתידים לצאת, אכן אנו מקוים ומייחלים שנוכה בס"ד להמשיך הוצאת הכרכים הבאים. מתוך המסכתות הנלמדות בישיבה הק', נשאר לנו להוציא על מסכתות בבא מציעא, פסחים, ונדרים. מלבד זאת ישנם כתבי חידו"ת רבים בעניינים שונים במסכתות אחרות, ובס"ד אנו מתכוונים להוציא כרכים נוספים על מסכתות ברכות, מועד, קדשים, וטהרות. לגבי סדר זרעים יש כבר תוכנית מוכנה להוצאת ספר נכבד על עניני סדר זה, אשר נלקטו מכל חידושי רבינו ונסדרו על ידי אחד מתלמידי רבינו, ובס"ד עתידים לראות אור בקרוב."

היכן ניתן להשיג את הספרים האלו, האם הם משווקים בחנויות?

"בשלב זה עדיין אין הפצה בחנויות. ניתן להשיגם בארון שבמדרגות בית מרן זצ"ל ראב"ד 17 בני ברק, וכן בבית משפ' אדלשטיין ר' עקיבא 129 בני ברק. כמו"כ את הגלמדת בישיבה הק' ניתן להשיג בישיבה.

ניתן גם לפנות בכל עניני הספר בטל': 0556785132

לסיום, אנו מברכים את הנכד שליט"א שיזכה להוציא לאור את כל כתבי מרן זצוקלה"ה בקלות ומתוך הרחבת הדעת לזיכוי הרבים, ובזה יופק רצונו וחפצו לזכות את הרבים, ובדאי חידושי תורתו יהיו לתועלת הלומדים, ויהיה זה גם נחת רוח לנשמתו, כי תהיינה שפתותיו דובבות בקבר כמו שאמרו חז"ל.

נדפס, ובאיזה מחברות עוסקים כבר בהדפסתם, וראיתי אז בביורר את דעתו ורצונו שיודפסו כל כתביו שניתן ואפשר להדפיסם. זה היה מעמד מרגש מאד."

מרן רה"י הגרב"ד פוברסקי שליט"א מקבל את הספר

כמה כרכים יצאו כבר, וכמה עתידים עוד לצאת?

"בסיעתא דשמיא זכינו לצאתם של חמשה כרכים בחיי רבינו זצ"ל, על מסכתות יבמות, כתובות, קידושין, בבא בתרא, סנהדרין מכות, ועוד כרך אחד על מסכת גיטין שיצא לאחר פטירתו, וכעת אנו זוכים להוציא את הכרך השביעי בסדרה על מסכת בבא קמא, מסכת הגלמדת בזמן קיץ הבעל"ט בישיבת פוניבז'. מלבד זאת יצא לאור כרך נוסף על מסכת חולין, אשר נערך מתוך כתביו של רבינו זצ"ל, ע"י אחד מתלמידיו המובהרים שערך זאת

וטרח בזה הרבה בסידורם, אז נאות רבינו להדפיס חלק מחידושו, וסודרו לפי סדר הרמב"ם, והיה רבינו יושב עם התלמיד הנ"ל שעות רבות לבחון ולבדוק כל ענין וענין אם כדאי ונכון להדפיסו, ותיקן הרבה ומחק והשמיט כמה עניינים, עד שבס"ד בשנת תשע"ב יצא לאור הספר 'הערות וביאורים בעניינים שונים' על סדר הרמב"ם.

לאחר מכן סבר רבינו כי התועלת היותר מרובה היא בהוצאת הספרים מסודרים על סדר מסכתות הש"ס, וביקש שיכינו כל כתביו להדפסה על סדר הש"ס, ואז החלו להתעסק בזה, ובתחילה רצה לעבור מחדש על כל מה שמדפיסים, אך לאחר שנוכח לראות כי הדבר מעכב מאד את ההדפסה, והוא עבודה גדולה מאד אצלו לעבור על כל דבר ודבר כאשר הוא עסוק כל יומו בהכנת השיעורים בישיבה הק' ואין עיתותיו בידו לזה, החליט בדעתו כי יוציאו הכל כאשר הוא בכת"י, ואף היה מורז שידפיסו גם כתבים ישנים שכתב בצעירותו ממש, ואז החילונו בזאת, והוצאנו בסיעתא דשמיא כבר כמה חלקים על מסכתות.

עד כמה היה חשוב לו הענין הזה של הדפסת כתביו?

הנכד מתרגש: "עדיין עומד לנגד עיני, המעמד שהיה בשנה האחרונה מספר חדשים לפני פטירתו, כשהיה רבינו כבר חלש מאד, הייתי יום אחד בצהריים בבית זקני, ולפתע פונה אלי הנין המסור ר' מרדכי פאלי שליט"א ומבקש ממני שאוציא מהארון את כל המחברות והקלסרים של כתבי רבינו, ושאיבא את הכל לפני רבינו, והתחילו להעביר לפני רבינו אחד לאחד ונתעניין בפרטות מה כבר נדפס ומה עדיין לא

כשכולם מחפשים תוהים חזעקים – "מה למעיישה?"
הנה לפניכם המענה:

כלל מרבי הרוממות

לעורכי שולחן שבת, משגיחים, רמי"ם, מחנכים, ומחנכות,
ולכל מי שמחפש ספר טוב על פרשת השבוע

ספר סוחף על פרשיות השבוע
ערוך ממיטב עלוני "מי באר"
ובו מוגשים בשפה עריבה
ובטוב טעם לכל שבת ומועד
חמשה מדורים:

1. מה למעשה – מוסר השכל הנלקח מהפרשה
2. בה אנא רחין – מעשה מחזק באמונה ובטחון
3. א גט ווארט – ווארט קצר על פרשת השבוע
4. וקדשותו מכל הזמנים – רוממות ויקרת השבת
5. לעבדו בכל לבבכם – עבודת הלב זו תפילה

ערוך מתוך העלון הפופולארי:

חלק א
חזר למלא

מאת הרב ישראל מאיר אלטמן. ניתן להשיג בטל: 054-8496676
הפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מכון ישראל 17 // ימיהו פינת ברנדיס // צומת בר אינן 1 // נבצת שאול 28 // בית ון הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // **נוה יעקב:** פנת פרדס **חדש** קניון רב שפע קומה ב' שנת 16 • **ביתר:** דרכי איש 5 בתיה (מוסד שטיבלר המרכזי) **חדש** הר"ן 14 • **מודיעין-עליה-קרית ספר:** אבן נה 26 // שדר תהדן 1 // הרב מלכוביץ 1 • **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 4 • **בית שמש:** חפציבה-בן איש-ה' 29 // חזון איש 17 // **רמת א-תחל** שורק 30 מעב שוק מהדרין • **בני ברק:** רבי עקיבא 130 // אהרונבין 9 מוסד מרכז המוסים // ברסנורא 3 // רבי עקיבא 47 // **נערא** 45 // **פרדס כץ:** המכבים 63 פרדס כץ • **אשדוד:** ענת הספרים • יוסן בן חספתא 10 רובע ז' • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 בני הרד // ההסתדרות 2 פינת חטשיד • **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **כוד:** הרב אלישיב 8 שכונת בני אישון (האלישיבן) • **קרית גת:** האומדן מחב"ד פינת נחיות שנים (בני מרעשניף) • **רביס:** סביון 39 (בנה ביתן) • **נתיבות:** האר"י 86 • **אוסקין:** חפץ חיים מוסד בית הכנסת אוהל משה • **חדש טבריה:** שפע חיים 6 • **חדש חיסה:** מכאל 14 • **חדש רחובות:** מנחה נחמה 4 • **חדש צפת:** הרב מליבאוויטש. כיכר אנד

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581 // משלוחים בכל רחבי הארץ

יוצא טובא לרבען

בשעה טובה ומוצלחת יצא לאור הספר החשוב והייחודי מסוגו

בעל הכסף

הלכות מעשור כספים המצויות בימינו

בו מתבארים כל ענייני והלכות
מעשור כספים בהיקף עצום
ואקטואלי מהמקורות ועד גדולי
פוסקי זמננו.

מתוך ההסכמות

"אוצר בלום של פסקי הלכה מבוררים ומבוארים
הדק היטב, וכמעט לא נראה כבושם הזה"
"היקף עצום ובעיון והעמקה רבה בהיקף גדול
את כל השאלות החשובות בנושאים אלו"
"ומלבד התועלת בספר, שאסף כל הדעות וכל
השאלות, הרי יש בזה חיזוק והתעוררות
לקיים המצוה כהלכתה וכדינה"

בין השאלות המוצאות בספר:

- האם צריך לתת מעשר מתלושי קניה?
- האם רשאי לחסוך מעשר עבור נישואי ילדיו?
- האם בעלי שמחה יכולים לנכות הוצאות הסעודה מהרווחים?
- האם רשאי לנכות הוצאות תשלומי המשכנתא מרווחי השקעות?
- האם רשאי לשלם ממעשר חוב לצאת ידי שמים?
- האם הנהלת כולל רשאים לקחת את המעשר ממלגת האבוכים?
- האם ניתן לשלם ממעשר דמי כניסה למקווה?
- האם ניתן לשלם מהמעשר חיבור לגנרטור?
- האם רשאי לפייס חברו בכספי מעשר?
- האם אפשר לשלם ממעשר למכירה שהכנסותיה קודש?
- מי שיש לו חסכונות או השקעות האם רשאי ליטול מעשר?

לפרטים והזמנות 05484-05486 / 054-844-2170

ספר

מרבבה עצה

והוא דברי הדרכתו משנתו ואמרותיו

של מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

מסודר וערוך לפי מאות!
נושאים מלוקט משיחותיו
וכתביו שהודפסו במשך השנים

מתוך הסכמת הגאון הגדול
רצ"י אדלשטיין שליט"א
"...ובאופן נפלא מאד חלקתם
לפי נושאים רבים בחכמה
ובתבונה רבה ובכשרון רב כיד
השם הטובה עליך..."

בספר פוסע המחבר במשעולי
משנתו הבהירה של מרן רה"י
זצוק"ל בתורה ובעבודה,
באמונה והשגחה, במצוות
ובמועדים, ושער מיוחד בעניני
מוסר ותשובה

להזמנות:

מערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות"

לא ניתן להשיג בחנויות

מחיר מיוחד בסך 20 ש"ח לספר

מחיר מוזל נוסף לכמויות מעל 10 ספרים

053-3145900 k.gilyonot@gmail.com

משלוחים חינם ברחבי הארץ בכפוף למוקדי ההפצה

למעלה

מ-600 עמודים

בכריכה קשה

לראותם לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 170 | פר' קדושים תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו שליט"א בהקבלת פני רבו בחג הפסח

מרן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין שליט"א

מרן הגר"מ גרינמן שליט"א

המגיד הגר"ש לוינשטיין שליט"א מניח את ספרו החדש על תהילים

מרן הגר"מ"ש אדלשטיין שליט"א

מרן הגהה"צ הגר"ש גלאי שליט"א

ראש ישיבת בית מדרש עליון הגאון הגדול הגר"י אונגריושר שליט"א

**ניצוצי אור מביקורם של רבבות עמך בית ישראל
בצל חמדתו של רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בחג המצות**

הפוסקי הגר"מ לובין והגר"מ רובין בשיח הלכתי סוחף

בשיעור בחוה"מ

הקהל הרב

ב"ק האדמו"ר מדז'יקוב והפוסק הגר"א דינר

הגר"י עמית ר"י קרית מלאכי והגרמ"ב זילברברג

הגאון הגדול רבי מאיר שמואלביץ מראשי ישיבת מיר

מרן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין שליט"א

רבנו מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

המשגיח הנאמן רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א

מרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א

בברכת האילנות בחצר וידידנו הרב"ג ר' משה סחייק שליט"א

מרן הגרמ"צ הגר"ש גלאי שליט"א

מדרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א

בשיעור בישיבת בין הזמנים
שע"י קהילת משך חכמה ק"ס

בשיחה בישיבת בין הזמנים
שע"י אהבת שלום ק"ס

במעמד סיומי מסכתות
באגודת בני הישיבות בשכונת הר נוף

נשיא ישיבת פוניבז' הגאון רבי אליעזר כהנמן שליט"א
בביקור חג אצל מדרן ראש ישיבת גרודנא
והבר מוועצנה"ת הגאון הגדול רבי יצחק הקד שליט"א

ראש הישיבה מדרן הגר"א לוי שליט"א
עם מדרן הגר"א פילץ שליט"א בביקור חג

גדולי ישראל בתפילה בכותל בימי חול המועד צילום: יצחק שמואל

מדרן המשגיח הגה"צ הגר"ב פינקל שליט"א

ראש ישיבת 'בית מדרש עליון' הגר"י אונגרישד עם חתנו הגר"ט שפירא שליט"א אצל דבנו מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

מדרן ראש ישיבת גודנא וזהר מועצנה"ת הגר"צ דרבקין שליט"א בשיעור חג מיוחד בישיבת בין הזמנים שע"י הישיה"ק בק"ס

מדרן הגר"ש גלאי בביקור חג במעונו של הפוסק הגר"א דינר

הקבלת פני רבו אצל ראש ישיבת 'בית מדרש עליון' הגר"י אונגרישד שליט"א

הגאונים ר' ישראל אדלשטיין ר"מ בבית מדרש עליון והגאון ר' אליהו דיסקין מראשי ישיבת נתיב הדעת, בביתו של הגאון הגדול ר' מאיר שמואלביץ שבאו לביתו לדבר בלימוד

במהלך ימי חוה"מ עלה הגאון ר' חיים יצחק קפלן מושגיח ישיבת 'חברון'
- כנסת ישראל' למעונו של האדמו"ר המושפיע ממבקשי אמונה

מדרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיעור
לקראת תחילת הזמן למאות אברכי קהילת יוצאי חברון פ"ת מרכז

מדרן הגה"צ הגר"ש גלאי במצוות שילוח הקן
בת"ת שמחת התורה צילום: י. בוש

אירוע לחיים בישיבת נתיבות חיים לרגל הוצאת
קו' שיעורים כללים מדר"י הגר"א מאירוביץ שליט"א

אצל מדרן ורבנן לרגל הוצאת ספר "הכוזרי" עם ביאורים ועיונים שנכתב משיעורים שנמסרו
במשך חמש שנים ע"י ראש הישיבה הגאון ר' שאול קלופט שליט"א בישיבת קהילות יעקב מוודיעין עילית

מחג המצות עד חג הסוכות

אלפי לומדי
'ממלכת התורה אורייתא'

התחילו ביום חמישי ב' דחול המועד פסח

מסכת סוכה

ויסיימו לקראת חג הסוכות תשפ"ה

במסגרת 'עמוד וחזרה'
שע"י ממלכת התורה אורייתא

נבחנים
בסוף החודש
וזוכים
לידיעת התורה

חזרה שבועית
בימים שישי-
שבת על החומר
של השבוע

חוזרים
כל יום
על העמוד
של אתמול

לומדים
עמוד יומי
בימים
א'-ה'

לימוד, שינון, חזרה וידע ככה לומדים אורייתא

לקבלת לוח 'עמוד וחזרה' עד הבית ללא עלות,
חייגו: 073-3131-111 או במייל: support@doraysa.org

להצטרפות לנבחני אורייתא בתוכנית ההגרות חפשו
'אורייתא' בכל מוקדי נדרים פלוס